ክልተ ወርሓዊት መጽሔት
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

ጥሪ 2023 ቁ.74

ዋጋ ሓንቲ ቅዳሕ ኣብ ኤርትራ 10 ናቕፋ

ዋና ኣሰናዳኢ
መስፍን ገብረሂወት

ዲዛይንን ሕብራዊ ገበርን
ከማል ዲኖ

ስእሊ
ዮሃንስ በረኸት
ኣርካይቭ ሃማመተኤ

ናብ መጽሔት መንእሰይ ክትሰዱዎ እትደልዩ ርእይቶ፡ ሓበሬታ፡ ኣበርክቶ፡ መእረምታን ነቐፌታን በዚ ዝስዕብ ኣድራሻ ክትልእኩልና ትኽእሉ፦

መጽሔት መንእሰይ
ቀሳጥን 1042
ቴሌ. 291-1-202592
ፋክስ 291-1-125981

መርበብ ሓበሬታ ማሕበር
www.eriyouth.org

ዜርጋሒ መጽሔት
ቴሌ. 200454

መጽሔት መንእሰይ ብተወሳኺ ኣብ
www.shabait.com (menesey magazine)
ክትረኽብዎ ትኽእሉ።

ትሕዝቶ

ቃል ኣሰናዳኢ 2
ቃል ፕረዚደንት 3
ደሃይ ማሕበር 4
- ኣብ ካልኣይ ደረጃ ብኣተኩሮ ይሰርሓሉ

ጉዳያት 6
- *ንቕሎ ናብ ገዚፍ ዕማም*
- *ዞባና፡ ድሕሪ ፍሽለት ዓቢ ውዲት*

ኢሂን ምሂን 10
- ንባብና ንህሉም መድረኽ
- ማዳኢና ናበይ ገጹ'ዩ
- ጥበብ ልምዓት
- ምህናጽ ዞባዊ ሰላም
- ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት

ሓሳባት 21
- መሰስ ነቲ ዓቐብ
- “ኤርትራ፡ ለውጢ የድልያ`ሎ!”
- ሸፍትነት v ጅግንነት

ድያስፖራ 29
- እንጂነር ቴድሮስ መሓሪ

ትውፊት 31
“ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ”

ኦርያ 37
- እንጅነር ማሕሙድ መሓመድሰዒድ

ሕብረተሰብ 40
- ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ
- ህይወተይ ከምቲ ሰባት ዝብልዎ እንተዝኾነለይ

ጥዕና 46
‘ትሮት ሲንድሮም’

ሳይንስን ተክኖሎጅን 50
- ምዝራእ ደበና
- ስማርት ኩዕሶ

ባህልን ስነ ጥበብን 55
- ኣርቲስት ፍዮሪ ብርሃነ
- ወግዕታት ባህላዊ መርዓ

መለሳ 61
- ዜስደምሙ ሓቅታት
- ቅንጥብጣብ

ቃል ኣሰናዳኢ

ከም ዝፍለጥ ዝኾነ ወለዶ፡ ኣብ ዝኾነ መድረኽ ኣብ ዝነበሮ ኩነታት ብደሆታትን ተልእኾታትን ኣለውዎ። ናይ ዝኾነ ወለዶ መድረኻዊ ተልእኾ ክፍጽሙ ሓላፍነት ዝስከሙ ኸኣ ወትሩ እቶም ኣብ ውዑይ ዕድመ ዝርከቡ መንእሰያት እዮም። መንእሰይ እምበኣር፡ ኣብ ግዜኡ ዝጸንሕዎ ብደሆታት ገጢሙ፡ ብጻዕሩ፡ ብልሑን መሳዝኡን ተልእኾ ሕብረተሰብ ኣብ ምዕራፉ ኬብጽሕ ትጽቢት ዝግበረሉ ቀንዲ ጸዓት ናይ ሕብረተሰብ እዩ።

ሕብረተሰብ ምንጪ ጸዓቱ ኣእምሮ፡ ጉልበትን ወኒን መንእሰያቱ እዩ። ሕብረተሰብ መጻኢኡ እንታይ ክመስል ይኽእል፡ ጸዓት መንእሰያት ኣብ ምንታይ ይውዕል እዩ ዝውስኖ። ብሓጺሩ ዕድል ህዝብን ሃገርን ኣብ እንግድዓ መንእሰይ እዩ። ክንዲ ዝኾነ ኸኣ ርዚን ሓላፍነት'ዚ ብዝግባእ ተረዲኡን ኣስተማቒሩን መራሒ ግብርን ሓሳብን ኮይኑ፡ ብሓባራዊ ዕላማ ተጠሚሩ፡ መሪሕ ግደ ዝጻወት ንቑሕ፡ ብቑዕን ውፉይን መንእሰይ ምህላው ወሳኒ እዩ። መንእሰይ ሓላፍነቱ ኪተግብር፡ ኣብ መድረኹ ዘሎ ተልእኾ ሕብረተሰቡ ብብቕዓት ክፍጽም እንተ ኾይኑ ኸኣ፡ ልዑል ስነ ሓሳባዊ ብቕዓትን ውዳበን፡ ሓያል ወኒ ርእሰኻ ምኽኣልን ባህሊ ምዕባለን፡ ኣድማዒ ሞያ፡ ፍልጠትን ብሉጽ ክብርታትን ዘውንን ክኸውን የድሊ።

መንእሰያት ታሪኽ ሃገሮምን ህዝቦምን ክፈልጡን ብቑዓት ወረስቲ ክብርታት ክኾኑን እንክለዉ፡ እቲ መኽሰብ ንሃገርን ህዝብን ክሰብ ክንደይ ዓቢ ምዃኑ ብዋዕቢ ንርእዮ ኣለና። ብርግጽ ድማ፡ ታሪኽ ህዝቡን ሃገሩን ዝፈልጥ፡ ክብርታት ወለዱ ዝወረሰ፡ ብመንነቱ ዝሕበን መንእሰይ ጥራይ'ዩ ናይ ገዛእ ርእሱ ታሪኽ ክሰርሕ ዝኽእል። ዕድመ ኑቲ ክብርታት ቀዳሞት ወረሰ፡ ካብ ውልቃዊ ህይወቱ ንላዕሊ፡ ሓባራዊ ባህግን ዕላማን ብምቕዳም፡ ብዘይ ብቂ ጉልበቱን ኣእምሮኡን ጥራይ ዘይኮነ፡ ህይወት ኣብ ዝጥለበሉ እዋን እውን፡ እታ ዘይትትካእ ህይወቱ ብምውፋይ፡ ኣዚ ዘሐብን መስተንክር ታሪኽ'ዚ ክፍጽም ዝኸኣለ ኤርትራዊ መንእሰይ!

ካብ 2023 ጀሚሩ ዝጸበየና ቃልሲ፡ ብቐንዱ ዓቕሚ ሃገር ብፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ሽርክነታዊ ልምዓታዊ ዝምድናታት ምሕያልን ምድልዳልን እዩ። እዚ ኸኣ፡ ዝለዓለ ናይ ሓሳባትን ውዳበን ዕዮን ብልጸት ይሓትት። ኣብ ቅድመና ብሰንኪ ዓለማዊን ዞባዊን ብደሆታት ተወንዚፎም ዝጸንሑ ግዙፍቲ ልምዓታዊ መደባት ህንጸት ሃገር ተጉቲሮም ኣለዉ። እቲ መሪሕን ቀላስን መንኮርኮር ሕብረተሰብ ዝኾነ መንእሰይ እምበኣር፡ ኣብዚ ናብ ሓድሽ መዋእል እንሰጋገረሉ ዘለና እዋን፡ ነዚ ታሪኻዊ ንቕሓት'ዚ ዓጢቑ፡ ተወንዚፉ ዝጸንሐ ግዙፍቲ ዕማም ህንጸት ሃገር ዘሰክሞ ሓላፍነት ተገንዚቡ፡ ብልጸቱ፡ ብቕዓቱን ጸዓቱን ክውፊ ለበዋ ኣየድልየን።

መጽሔት መንእሰይ ኣብዚ ናይ ሎሚ ሕታማ፡ ኣቡቲ ኣብ 2023 ተታሒዞም ዘለዉ ናይ መኸተን ልምዓትን መደባት፡ ብኸመይ ስሉጥን ኣድማዕን ቅያ ንፍጽም ንዙበል ዛዕባ ዝያዳ ኣተኩሮ ሂባትሉ ኣላ። ኣብ ነንበይኑ ዓውድታት ስራሕ ተዋፊሮም ዝለዉ መንእሰያት ብምዕዳም፡ ንባዕም ንህሉም መድረኽ፡ ክንከተሎ ዝግባእ ጥቡብ ቁጠባዊ ልምዓትን ምዕባለን፡ ከምኡ'ውን ኣብ ምህናጽ ዞባዊ ሰላምን ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነትናን ብኸመይ ኣብ ዝብሉ ዛዕባታት መረዳእታኦምን ሓሳባቶምን ብኽፉት ኣፍሲሶም ኣለዉ። ኣንበብቲ፡ ኣኣብ ዘለውሉ ቦታ መኣዲ ዘተ ብምኽፋት ኣብ ዝተላዕለ ዛዕባ ኢሂን ምሂን ኢሎም ኣሁብታሚ ሓሳባት ክውስኹሉ ትጽቢት መጽሔት መንእሰይ'ዩ።

መጽሔት መንእሰይ ኣብዚ ናይ ሓድሽ ዓመት ሕታማ፡ ንመንእሰያት ሓበሬታ ዘሰንቑ፡ ዝምህሩን ዘዘናግዑን ፖለቲካዊ፡ ትውፊታዊ፡ ማሕበራዊ፡ ጥዕናዊ፡ ባህላዊ፡ ትምህርታውን ተክኖሎጂያውን ትሕዝቶታት ብምዝናቕ ንኣንበብታ ጆባእ ኢላ ኣላ። ጽሑፋትን ሓሳባትን ዝበርክቱላ ግዱሳት፡ ኣንበብቲ፡ ሓተምቲን ዘርጋሕታን፡ ከምኡ'ውን ኣብ ውሽጢ ሃገርን ወጻኢን ዝርከቡ ብምዕባለእ ንዝግደሱ ኣባላት ማሕበርን መላእ ህዝቢ ኤርትራን፡ "ርሑስ ሓድሽ ዓመት - ዓመተ ራህዋን ዕብየትን" ይግበረልና ትብል።

መልእኽቲ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ብምኽንያት ሓድሽ ዓመት 2023

ዓመተ 2022፡ ለበዳ “ኮቪድ 19” ብተዛማዲ ዘፍ ዝበለላ’ኳ እንተ ተባህለት፡ ዝተፈላለየ ባህርያዊ ሓደጋታት ዝሃወጻ ዓመት’ያ ነይራ። ዝያዳ ካብ ለበዳን ባህርያዊ ሓደጋታትን ግን፡ ጎይቶት (lords) ግዝኣተ - ጩካ፡ ንዝሓልቕ ዘሎ እንኮ ቐጽራዊ ዕንደራኦም “ኢንፉኸን” ንምንሳዕ ዘካይድዎ ናይ ከንቱ ህቀናታት፡ ዘኽትሎ ዘሎ ድሕነታውን ቁጠባውን ነውጺ’ዩ ሕላገታ። ኣብ ጎዶቦና ብተመሳሳሊ ቕኒት፡ በንጻር ዝበለየ ኣጀንዳታቶም፡ ቅልውላው ንምንቛት ዘካይድዎ ሸርሓዊ ምትእትታዋት ዛዩዱ’ዩ። ሂስተርያ ቅርሕንታዊ ተጻብእኦም ኣንጻር ኤረትራ ኸኣ፡ ይዓርግ ኣሎ።

ኣብ ውሽጢ ኸምዚ ዝበለ ዓለማውን ዞባውን ሃገራውን ኵነት፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ውሽጥን ወጻእን፡ ንቕሓቱን ጽንዓቱን ስጡም መስርዑን ደራሪዑ፡ ዘሐብን መኸተ ኣመስኪሩ’ሎ። ኣብ ሑቕፊ ህዝቡ ዝመውቕ ሓይልታት ምክልኻል ኸኣ፡ ዘጊት ንቐንጠብጠብ ወራር ተደናደንትን ዓንደርትን ዝእድብ ቅያ ስርሒታት ጸረ - መጥቃዕቲ ኣመስኪሩ’ሎ። ሓበነይ ደረት የብሉን።

2023 ብተዛማዲ፡ ናይ ዓብለልትን ሓንከርትን ዕንደራታት ኮነ፡ ናይ መጋበርያታቶም ሸርሒታት ዝዕገስ ስለ ዘይመስል፡ ልዕሊ ኹሉ ኸኣ፡ ልምዓታዊ ብድሆታትና’ውን ክዓቢ ስለ ዝኾነ፡ ከይተዛነና ንዝሓየለ መኸተ ኣብ እነካይዶ ምድላዋት፡ ዓወት ኣብ ጎኒ ፍትሓዊን ናጻን ሕርያና’ዩ።

ርሑስ ሓድሽ ዓመትን በዓላትን!

ሓበንን ክብርን ንሰማእታትና!

ዓወት ንሓፋሽ!!

ደሃይ ማሕበር

ምስ ሸቶታትን ስትራተጂያዊ ውጥንን ዘነጻጸር ገምጋም ተኻይዱ

ሓድሽ መደብ ስራሕ 2023 ተሓንጺጹ

ውጥንን ገምጋምን ስራሕ፡ ኣካል ስሩዕ ንጥፈታት ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኮይኑ ክቕጽል ጸኒሑን ኣሎን። ውጥናት ብተሳታፍነት ኩሎም ኣካላት ካብ ላዕሊ ንታሕቲ ንዕድላት፡ ጸጋታትን ብድሆታትን ማሕበር ኣብ ግምት ብምእታው ይምዕብሉን ይጸድቑን። ኣብ ዝተወሰነ እዋን ድማ፡ ንተፈጻምነቶም ብዝተፈላለዩ ኣገባባት ስሩዕ ምክትታል ይግበረሎም፡ ንዝፍጠሩ ሓደስቲ ዕድላትን ብድሆታት ንምምዝማዝ ብዝኽእል መገዲ ድማ ይእረሙን ይኽለሱን። ውጥን ስራሕ ኣንፈትና ብዝግባእ ኣለሊና ስራሕና ከነሰላስልን ካብ መስመርና ከይንወጽእን ክሕግዘና ኸሎ፡ ገምጋም ስራሕ ድማ ክሳብ ክንደይ ብዘውጻእናዮ ውጥን ዕዉት ስራሕ ኣሰላሲልና እንዕቀነሉ ኣገባብ'ዩ።

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ ነዚ ስልጡን ትካላዊ ባህሊ ብምህናጽ፡ ናይ ኣርባዕተ ዓመት ስትራተጂያዊ ውጥን ብምርቃቕን ኣብ ነፍሲ ወከፍ ዓመት ኣብ'ቲ ስትራተጂያዊ ውጥን ንዝተነጽፉ ሸቶታትን ዕላማታትን ንምጭባጥ ዘኽእል ዓመታዊ ውጥን ስራሕ ክሕንጽጽን ክግምግምን ጸኒሑ። ከም መቐጸልታ ናይ'ዚ ድማ፡ ማሕበር "መንእሰይ ይንቃሕ፡ ይወደብ፡ ይዕጠቕ!" ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ፡ ካብ 23-24 ታሕሳስ ኣብ ዝገበሮ ዓመታዊ ኣኼባ፡ ገምጋም ንጥፈታት 2022 ብምክያድ፡ ኣብ 2023 ዝትግበር ሓድሽ መደብ ስራሕ ሓንጺጹ።

ኣብ`ቲ ሓለፍቲ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት፡ ዞባታት ማሕበርን ወከልቲ መንእሰያትን እተሳተፍዎ ኣኼባ፡ ደረጃ ንቕሓት ተመሃሮ

2ይ ደረጃ ንምሕያል ኣብ ኩለን ዞባታት እተኻየደ ስሩዕ ሲቪካዊ ትምህርቲ ማእከላይ ካድር፡ ሞያዊ ብቕዓት መንእሰያት ንምሕያል ምስ መሻርኽቲ ብምውህሃድ እተዋህቡ ብርክት ዝበሉ ስልጠናታት፡ መንእሰያት ኣብ ልምዓት ኣከባቢ ዘለዎም ንቕሓት ብምዕባይ ኣብ ኩለን ዞባታት እተዓመ ሰፊሕ ናይ ምዝላይን ምግራብን ማእቶታዊ መደባት፡ ኣፍልጦ መንእሰያት ኣብ ታሪኽን ክብርታት ሕብረተሰብ ኤርትራን ንምዕባይ እተኻየደ ዜናውን ጎስጓሳውን መደባት፡ መረዳእታን ተሳታፍነትን ኣብ ህሉው መድረኽ ዘዕቢ ብኻድራት ማሕበርን ሓለፍቲ ግንባርን መንግስትን እተዋህቡ ሰሚናራት ዘተባብዕ ውጽኢት ከም ዝሃበ በሪሁ።

ዝቐረበ ጸብጻባት፡ ምስ ኣቐዲሙ ዝወጸ ሸቶታትን ስትራተጂያዊ ውጥንን ዘነጻጽር ስለ ዝነበረ፡ ሓይልን ድኽመትን ናይ ዝተዓመ ስራሕ ከም ዝጎልሕ ዝገብርን፡ ንዝያዳ ናህሪ ዝድርኽንዩ ነይሩ።

ተሳተፍቲ ድሕሪ ዝገበርዎ ደቂቕ ገምጋም፡ ኣብ ዓመተ 2023፡ ኣብ ቀያሕቲ ዕምባባ፡ ፈተውራሪ፡ ሕመረትን ዝካየድ መስርሕ ንቕሓትን ውዳበን ዓይነታውን ብግብራዊ ስራሕ ዝተሰነየ ንምግባሩን ብኣተኩሮ ክሰራሕ፡ ንኮለጃት ዝዓሎ መንሳሰሲ ጽሑፋትን ዝወሃብ ሰሚናራትን ኣስተምህሮታትን እዋናውነት ዝሓለወን ንደረጃኦም ዝምጥንን ክኸውን፡ ኣብ ዝሰልጠኑ ካድራት ግቡእ ምክትታል ብምግባር ኣብ ምሕያል ንጥፈታት ማሕበር ተራኦም ዚዓዘሉ ባይታ ክፍጠር፡ ግደን ኣበርክቶን መንእሰያት ስራሕተኛታት ኣብ ሕብረተሰብ ክሕይል፡ ዜናዊ፡ ባህላውን ጎስጓሳውን መደባት ብዝተጸንዐ ኣገባብ ብኣድማዕነት ከም ዝስረሓሉ ክግበር፡ መንእሰያት ኣብ ልምዓትን መኸተን ብንቕሓትን ብልዑል መረዳእታን ክሳተፍዎ ክድፈኣሉ፡ ኣብ ምህዞን ሰንዓን ክኸይድ ዝጸንሐ ምዕባለታት ናብ ተጨባጢ ፍርያት ክሰጋገር፡ ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ንምክያድ ዘድሊ ምድላዋት ክግበር፡

ፈስቲቫል ኮለጃትን ቕነ መንእሰያትን ውዳበታትን ብቑርጡው ኣገባብ ክትግበር፡ ተሳትፎን ኣበርክቶን ሽማግለታት የዕሩኽ መንእሰያትን ኣካላት መንግስትን ግንባርን ምዕባይ፡ ዲፕሎማስያዊ ስራሕ ብብቕዳምነታቱ ተሰሪዑ ክትግበር፡ ኣብ ጨናፍር ኣብያተ ትምህርትን ኣካላት መንግስትን ግንባርን ዝተገብረ ዳህሳሳዊ መጽናዕቲ ንጥፈታት ማሕበር ኣብ ቀዳማይ ርብዒ ዓመት ተጻፊፉ ክውዳእ ዝብሉን ካልኦትን ብኣተኩሮ ክስረሓሎም ኣብ ሓባራዊ መረዳእታ ተበጺሑ።

ኣቦ-መንበር ማሕበር ኣቶ ሳልሕ ኣሕመዲን ኣብ ዘስምዖ መዛዘሚ ቃል፡ ሃማመተኤ፣ ንሓይልን ጸዓትን መንእሰያት ወዲቡ ኣብ ረብሓ መንእሰያትን ሃገርን ከውዕል ዝቖመ ትካል ምዃኑ ብምግላጽ፡ ኣብ 2023 እውን ቀንዲ ኣተኩሮ ማሕበር፡ ኣብ ካልኣይ ደረጃ ኣብያተ ትምህርቲ፡ ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ ሳዋን ኮለጃትን ብቑዕን ዓይነታዊን መደባት ምክያድ ስለዝኾነ፡ ብደረጃ ቤት ትምህርቲ፡ ኮሊጅን ንኡስ ዞባን ብምርጫ ኣብ ዝቐውም ኣካያዲት ኣካል ዕቱብ ኣቓልቦ ብምሃብ፡ ኣባላቱ ኣብ ንጥፈታት ማሕበር ዋንነት ተሰሚዕዎም ብዝሓየለ ኣድማዕነት ከም ዝዋስኡ ንምግባር ብዝለዓለ ኣተኩሮ ክስረሓሉ ምዃኑ ኣረዲኡ።

ሓላፊ ውድባዊ ጉዳያት ህግደፍ ኣቶ ዩሱፍ ሳይቕ፡ ንኣኼበኛታት ኣብ ዝሃቦ ኣማእዛኒ መርሓ-ጉደና፡ ሃማመተኤ ሕድሪ ሰማእታት ምዃኑ ብምግላጽ፡ ማሕበር ኣድማዒ ኣገባብ ውዳበ ብምምዕባል፡ ስሩዕ መደባቱ ምስ ህሉው መድረኽ ቃንዩ፡ ጽፉፍ፡ ስሉጥን ብቑዕን ሃገራዊ መደባት ክዓምም ኣዘኻኺሩ።

ጉዳያት

2023 ንቕሎ ናብ ገዚፍ ዕማም

ኣብ ቀዳማይ ወርሒ 2023 ንርከብ ኣለና። ከምቲ ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ብኢጋጥሚ ምእታው ናይዛ ሓዳስ ዓመት፡ ናብ መላእ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ዘመሓላለፎ መልእኽቲ ዝበሎ፡ ዓመተ 2022 መቐጸልታ ዝሓለፈ ነዊሕ ቃልሲ፤ "ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ውሽጢን ወጻኢን ንቕሓቱ፡ ጽንዓቱን ስጡም መሳርዑን ደራሪዑ ዘሐበን መኸተ" ዘመስከረላ ዓመት እያ ነይራ። "ኣብ ሕቘፊ ህዝቡ ዝመውቕ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ ኸኣ፡ ንቐንጡብጡብ ወራር ተደናደንቲን ዓንደርቲን ዝእድብ ቅያ ስርሒት ጸረ-መጥቃዕቲ" ፈጺሙ ዘሐበን ዓወት ዘመዝገበላ እያ ነይራ።

ድሕሪ'ዚ'ኸ ናበይ? ኣብ 2023 እንታይ ኢና ክንጸበ?

ከምዝፍለጥ፡ ናይ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ውተሃደራዊ ዕንደራ፡ ኣብ ውዕል ዕጥቂ ምፍታሕ ደኒኑ፡ ብተዛማዲ ተኣዲቡ ኣሎ። ከምቲ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣብ መልእኽቲ ሓድሽ ዓመት ዝበሎ ግን፡ ምስዚ ተጻባእትና ዝገጠሞም ዘሕንኽ ፍሽለትን ስዕረትን ተኣሳሲሩ፡ ቅርሕንታዊ ተጻብኦ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ክዓርግ ባህርያዊ እዩ። ክንዲ ዝኾነ ኣብ ዓመተ 2023 እውን፡ ፈተነታት ሕንከራ ዓበይቲ ሓይልታት ዝተርፍ ኣይኮነን። እቲ ዝዓበየ ሽርሒን ውዲትን ስለ ዝተሳዕረ ግዳ፡ ናይ ድሕረ-ስዕረት ሃቐነታት ፋይዳ ክህልዎ ኣይክእልን። 2023 እምበኣር፡ ድሕሪ ናይ ሰለስተ መዋእል ተረር ጉዕዞ፡ ኣብ ሓድሽ ዞባዊ ምዕባለታት፡ ዓበይቲ ዕድላት ኣብ ቅድሜና ኣምሪሕና፡ ናብ ፍሉይ ዝበለ መድረኽ እንሰጋገረላ ዓመት ምኳና ርዱእ እዩ። ምስ'ዚ ተኣሳሲሩ፡ ከምቲ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ዝበሎ፡ ልዑል ዓቕምን ትግሃትን ዝሓቱ ዓበይቲ ልምዓታዊ ብድሆታት ኣብ ቅድመና ክህልዉ እዮም።

ኤርትራውያን ናይ ሰለስተ ወለዶታት ከቢድ ቃልሲ (ናይ 40ታትን 50ታትን ፖለቲካዊ ቃልሲ፤ ናይ 1961-1991 ዕጥቃዊ ቃልሲ፤ ናይ ድሕሪ ናጽነት ልዑላውነት ናይ ምውሓስን ምድልዳልን ቃልሲ፤ ናይዚ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ውተሃደራዊ ዕንደራ) ቡዲህና፡ ብኣንጸባራቒ ዓወት ክንሰግር ዘበቓዕና፡ ብቐንዱ ብውሽጣዊ ዓቕምና እዩ። ካብቲ ዝሓለፍናዮ ወገን ዝተጻብኣና ይበዝሕ። ሃገራዊ ንቕሓትናን ጽንዓትናን መዳርግቲ ኣልቦ፡ መሳርዕና ስጡም፡ መንፈስና ርጉእ ጌርና ስለ ዝመረሸና ግን ዓወት ኣይተፈልየናን።

ኣብ መፋርቕ ዝሓለፈ ዘመን፡ ኣብ ጉዳይ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ንናጽነት፡ ጸሓፊ ጉዳያት ወጻኢ ኣመሪካ ዝነበረ ጆን ፎስተር ዳላስ ከምዚ ኢሉ ነይሩ፦

"ብዓይኒ ፍትሒ ርእይቶ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ክኣቱ ይግባእ ነይሩ። እንተ ኾነ ግን፡ ስትራተጂያዊ ረብሓና ኣብ ቀይሕ ባሕርን ማእከላይ ምብራቕን ዓለማዊ ሰላምን ጸጥታን፡ እታ ሃገር ምስታ መሓዛና ኢትዮጵያ ክትቁረን ግድን ገይሩዎ ኣሎ"...

እዚ ቃላት'ዚ ዓለማዊ ዝምድናታት ኣብ ፍትሒን ቅንዕናን ዘይኮነ፡ ኣብ ሓይልን ረብሓታትን ከም ዝምርኮስ ብዘየሻሙ ቃላት ዘጸረ እዩ። ስለዚ ድማ፡ ንረብሓ ሓያላት ተባሂሉ፡ መሰል ናይ ድኹማት ከም ዝርገጽ ሃገራዊ ታሪኽና ጭቡጥ መረዳእታ እዩ። ቀዳማይ መዋእል ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ንመሰል ርእሰ ውሳነ ነዚ ዓመጽ'ዚ ብምቅዋም እዩ ዝጀመረ። ህዝቢ ኤርትራ ፈለማ ብሰላማዊን ፖለቲካዊን ኣገባብ ክቃለስ ፈቲኑ። ሓይሊ ዘይብሉ ኣውያቱ ዝሰምዖ ስለ ዘየለ ድማ፡ ናብቲ ካልኣይ መዋእል ቃልሲ፤ (ዕጥቃዊ ቃልሲ) ተሰጋጊሩ። እቲ መሪር ቃልሲ ካልኣይ መዋእል ብኣንጸባራቒ ዓወት ኣብ 1991 ድሕሪ ምዝዛሙ እውን፡ ሳልሳይ ቃልሲ ኣብ ቅድመና ተገቲሩ። ናጽነትን ልኡላውነትን ናይ ምውሓስን ምድልዳልን ቃልሲ።

ዝሓለፈ መሪር ተሞክሮና ንመጻኢ ጉዕዞ ዝጠቅም ኣገዳሲ ምህሮ ዝርከቦ እዩ። ኣብ ብዙሕ ኢጋጥሚታት መሰረት ዓወት ፍትሓዊ ዕላማ ምኳኑ ይግለጽ እዩ። ርግጽ'ዩ፡ ፍትሓዊ ዕላማ ምህላው ኣገዳሲ ረቛሒ ናይ ዓወት እዩ። ተዓዋትነት ናይ ዝኾነ ጉዳይ ግን፡ እቲ ዕላማ ንባዕሉ ኣይኮነን። እቲ ቀንዲ ምስጢር ዓወት፡ ካብና ንላዕሊ ዝፈልጦ ክህሉ ኣይክእልን።

ገድሊ ህዝቢ ኤርትራ ንናጽነት፡ ብዓወት ህዝቢ ኤርትራን ስዕረት ተጻባእቱን ዝተዛዘመ፡ ቡቲ ህዝቢ ኤርትራ፡ ፍትሓዊ ዕላማኡ ንምዕዋት ዝፈጠሮ ኩለንተናዊ ብቕዓትን ብልጽትን እዩ። ፖለቲካዊ ንቕሓት፡ ውዳቤ ወተሃደራዊ ሓይሊ። ሕቶ ህዝቢ ኤርትራ ንመሰል ርእሰ ውሳነ ተደቕሰ እናተባህለ ክሰርርን ክሕይልን፡ ኑቲ ብዓቢ ደረጃ ኣንጻሩ ዝክበረ ሚዛን ወተሃደራዊ ሓይሊ ቀይሩ ክዕወት ዝኸኣለ በዚ ረቛሒታት'ዚ እዩ። ብሓጺሩ፡ ህዝቢ ኤርትራ ወትሩ ኣብ መገዲ ዓወት ዝምርሽ፡ ኑቲ ቅኑዕን ፍትሓዊን ዕላማኡ፡ ብስራሕን ብልዑል ብቕዓትን ስለዝቃለሰሉ እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ ኣብቲ ነዊሕ ቃልሱ፡ ስነ-ሓሳብ ማሕበራዊ ፍትሒ ዝሰረቶም፡ ሓበን ህዝቢን ሃገርን ዝኾኑ ወርቃዊ መትከላትን ክብርታትን ኪኹስኩስ ዝኸኣለ ህዝቢ እዩ። እቲ በዚ ክብርታት'ዚ ዝተሃንጸ መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር ከኣ፡ ኣብ መንጎ ኩሉ ክፋላት ሕብረተሰብ ኤርትራ ብዘይ ኣፈላላይ ሃይማኖት፡ ጾታ፡ ቀቢላ፡ ቋንቋ፡ ባህሊን ማሕበራዊ ቦታን ልዑል ሰሊትን ጥምረትን ብፅንዳቕ፡ ኩሎም ዜጋታት ከም ዕላማ ዝወሰድዎ፡ ዝኣምንሉ፡ ዝምርሕሉ፡ ዝኮላኸልሉን ዝሰውኡሉን መትከላት ብምምዕባል፡ ብሃገራዊ መንነቱ ዝሕበን፡ ኣብ ግዜእ ሱቡኣዊ ዓቕሙ ልዑል ምትእምማን ዘለዎ፡ ብርቱዕ ህዝባዊ ስነኣእምሮ ክፈጥር በቒዑ እዩ። ወትሩ ብዓወት ክንምርሽ ዘኽእለና ዘሎ ረቒቕ ሓይሊ እዚ ሃገራዊ ክብርታት'ዚ እዩ።

ቀጻልነትን ምዕባለን ሓደ ህዝቢ እውን፡ ኣብ ዕዮኡን ስነኣእምሮኣዊ ብልጽቱን እዩ ዝምርኮስ። ስነ-ኣእምሮኣዊ ብልጽት፡ ንሓያል ፍቕሪ ሃገር፡ ፖለቲካዊን ስነሓሳብዊን ንቕሓት፡ ሞራላዊን ስነምግባራዊን ሓይሊ፡ ሃገራዊን መንነታዊን ሓበን፡ ሰሊትን ሓድነትን ወዘተ. ዘጠቓልል ኣገዳሲ ሰፊሕ ትርጉም ዘለዎ እዩ። ኣብዚ ናይ ረቡሓታት ዓለም፡ እዚ ረቛሒታት'ዚ ዘዋልእ ህዝቢ፡ ወትሩ ተነቃፊን ንግዳማዊ መጥቃዕቲ ቅሉዕን ኮይኑ፡ ረብሓታቱን ዕብዩቱን ብዓቢኡ እውን ቀጻልነቱ ከውሕስ ኣገዳሲ እዩ ዝጽገም። ብኣንጻሩ ነዚ ረቛሒታት'ዚ ብብቕዓት ዘማልአ ሕብረተሰብ፡ ወናኒ ውሑስ መጻኢ ምዃኑ ርጉጽ እዩ።

ኣብ ርእሲ ተሞኩሮ ቀዳማይን ካልኣይን መዋእል ቃልስና፡ ኣብ ትሕቲ ጽላል ናጽነት ዝሓለፈናዮ ሳልሳይ መዋእል፡ ነዚ ሓቂ'ዚ ደጊሙ ኣድሚቑዎ እዩ። ዋሕስ ህላወ፡ ቀጻልነትን ምዕባለን ካልእ ዘይኮነ.....ብቕዓት እዩ። ሃገራዊ መንደቕ ንሱ እዩ። ብዘይ ብእኡ ኣብ መንደቕ ዘይብሉ ቀጽሪ ከም ምንባር እዩ። ምኽንያቱ ረብሓታቱ ኣብ ምክልኻልን ምውሓስን ዝሰነፈ ወይ ብቕዓት ዝጎደሎ ዘናሕስዩሉ ወይ ዝንሕፎ የለን። ብርግጽ ድማ፡ ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ መንእሰይ ኤርትራ ድማ ብፍላይ፡ ኣብዚ ሳልሳይ መዋእል፡ ኑቲ ኣብ ሓርነታዊ ቃልሱ ዘማዕበሎ ክብርታት፡ ስነ-ኣእምሮኣዊ ብልጽትን ሃገራዊ ንቕሓትን ወሪሱ ብተወፋይነት ስለዝሰርሐ እዩ፡ ኑቲ ክሱብ ናይ ትማሊ ዕንደራ ዝገጠሞ ብድሆታት ብዓወት ክሰግሮ ዝኸኣለ። ብቕሉዕ ወራርን ንዓመታት ብዘቖጸለ እልቢ ዘይብሮ ናይ ምስይጣን ዘመተታትን ሽርሒታትን ኣይተሰናበደን። ብውዲትን ሽሕጣንን ምድንጋርን ሃገራዊ ረብሓታቱ ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ኣየእተወን። ብዘይተጸበዮ ዕንደራ ኣይተዳህለን። ክሱብ ምዝዛም ዓመት 2022 ዝክበረ ናይ ድሕሪ ናጽነት ጉዕዞና እምበኣር፡ ህዝቢ ኤርትራ ንዓሎቕን ምድንጋርን ብልዑል ሃገራዊ ስምዒት፡ ዜግነታዊ ሓላፍነት፡ ንቕሓትን ብልጽትን ዝመከተሉ፡ ሃገራዊ ረብሓታቱ ኣሕሊፉ ከይሃበ ዘሓለፎን ዕዮታት ፈጺሙ ዝተዓወተሉ መዋእል እዩ ነይሩ።

ድሕሪ'ዚ ኹሉ ነዊሕን ፈታንን ቃልሲን ዕዉት ጉዕዞን ዓመት 2023 ናብ ፍልይ ዝበለ መድረኽ እተሰጋገረና ዓመት እያ። በዚ ኣጋጣሚ'ዚ ድማ፡ ነዚ ናይ ታሪኽና ሓቅታት ምዝካርን ምስትንታንን ኣድላይነቱ ዕዙዝ እዩ። ኣብ ሕሉፍ ታሪኽ ንምንባርን ብዓወታቱ ንምንያትን ዘይኮነስ፡ ሓድሽ ታሪኽ ንምስራሕ። ምኽንያቱ ህዝብታት ወትሩ ኣብ ቃልሲ እዮም ዝነብሩ። ቃልሲ ንዘሓሸ መጻኢ ዓይነቱ ይፈላለ እምበር ዘቋርጽ መስርሕ ኣይኮነን።

ካብ 2023 ጀሚሩ ዝጽበየና ቃልሲ፡ ብቐንዱ ዓቕሚ ሃገር ብፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ወተሃደራዊ፡ ሽርክነታዊ ልምዓታዊ ዝምድናታት ምሕያልን ምድልዳልን እዩ። እዚ ኹሉ ዝለዓለ ናይ ሓሳባትን ውዳበን ዕዮን ብልጽት ይሓትት። ኣብ ቅድመና ብሰንኪ ዓለማዊን ዞባዊን ብድሆታት ተወንዚፎም ዝጸንሑ ገዘፍቲ ልምዓታዊ መደባት ህንጸት ሃገር ተጉቲሮም ኣለው። እቲ መሪሕን ቀላሲን መንኩርኩር ሕብረተሰብ ዝኾነ መንእሰይ እምበኣር፡ ኣብዚ ናብ ሓድሽ መዋእል እንሰጋገረሉ ዘለና እዋን፡ ነዚ ታሪኻዊ ንቕሓት'ዚ ዓጢቑ፡ ተወንዚፉ ዝጸንሐ ገዘፍቲ ዕማም ህንጸት ሃገር ዘሰኽሞ ሓላፍነት ተገንዚቡ፡ ብልጽቱን ብቕዓቱን ዘያዳ ከሐይል የድልዮ።

ዘባና፡ ድሕሪ ፍሽለት ዓቢ ውዲት

ኣብ ሓምለ 2018፡ መራሕቲ ኤርትራን ኢትዮጵያን፡ ኣብ መንጎ ክልቲኤን ሃገራት ን20 ዓመታት ዝጸንሐ ኩነተ-ተጻብኦ ከብቅዕ 5 ዓምድታት ዘለዎ፡ ኣዋጅ ሰላምን ምሕዝነትን ኣስመራ ምኽታሞም፡ ኣብ ዞባና ዓቢ ነጥበ መቐይሮ እዩ ነይሩ። እዚ ብብዙሓት ትጽቢት ዘይተገብረሉ፡ ሃንደበት ዝመስል፡ ንመላእ ህዝብታት ዞባና ዘሐጎሰ፡ ኣዝዩ ትስፉው ምዕባለ ግን ከምቲ ትጽቢት ዝተገብረሉ ክስጉም ኣይከኣለን።

ከምዝፍለጥ ኣብ መፋርቕ ዝሓለፈ ዘመን፡ ኤውሮጳዊ መግዛእቲ ድሕሪ ምብቃዑ፡ ዞባና ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ንኣስታት 80 ዓመታት ኣብ ትሕቲ ዘየዕርፍ ኩናትን ግጭታትን፣ ኣብ ዓዘቕቲ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊን ማሕበራዊን ቅልውላዋት ተሸሚሙ'ዩ ኣሕሊፍዎ። እዚ ኩነት'ዚ ብዘስዓቦ ድሕረት ከኣ፡ ህዝብታት'ዚ ዞባ ዘለዎም ገዚፍ ጸጋታትን ዕቑር ሃብቲን ንልምዓት ክጥቀምሉ ኣይከኣሉን። ጠንቂ ናይዚ ዕድል ወለዶታት ዘኽሰረ ብድሆታት'ዚ፡ ብቐንዱ ግሎባዊ ስትራተጂ ርእሰ ሓያላን እዩ። ዘቤታዊ ድኻማት ናይዚ ዞባ ድማ ምቹእ ባይታ ኮይኑዎ።

ብመንጽር'ዚ ሕሉፍ ታሪኽ'ዚ ክንርእዮ እንከለና፡ እቲ ኣብ ኢትዮጵያ ኣንጻር ከፋፋሊ ፖለቲካ ዝተላዕለ ቃልሲን ዝፈጠሮ ሓድሽ ለውጢን፡ ሓደ ካብ ምልክታት ምብራኽ ንቕሓት ህዝብታትን ፖለቲካዊ ሓይልታትን ዞባና እዩ ነይሩ። ምስዚ ለውጢ'ዚ ተኣሳሲሩ መራሕቲ ሃገራት ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ሶማልያን፡ ንኣጠቓላሊ ዞባዊ ምትሕብባር ሓባራዊ ኣዋጅ ምኽታሞም ድማ፡ ነቲ ንቕሓት ዝድርዕ ተወሳኺ ሓይሊ ፈጢሩ። እዚ መራሕቲ መንግስታት ዞባና ኣብ 2018፡ ናይ ሓባር ረብሓታትን መጻኢ ዕድልን ህዝብታቶም ኣብ ግምት ብምእታው፡ ብሓባር ክሰርሑ ዝወሰድዎ ተበግሶ፡ ንህዝቢን መንግስቲን ኤርትራ ሓድሽ ሓሳብ ኣይነበረን። ካብ ነዊሕ ኣትሒዙ ባህጊ ህዝቢን መንግስቲን ኤርትራ ዝነበረን መንግስቲ ኤርትራ ብዙሕ ዝጻዓረሉን ዝደኸመሉን፡ ህዝቢ ኤርትራ ድማ ኣብ ጎድኒ መንግስቱ ጸኒዑ ደው ብምባል መስዋእቲ ዝኸፈለሉን ዕላማ እዩ ነይሩ።

እሞ'ኸ ድኣ ነዚ ትስፉው ሃዋህው ዝዘርግ ንፋስ ከመይ ኢሉ መጺኡ? ነቲ ትጽቢት ዘይተገብረሉ ናይ 4 ሕዳር 2020 ግጭት ዝደረኸ ኩነት ብልክዕ እንታይ'ዩ? ውሽጣዊ ኩነታት ኢትዮጵያ ወይስ ግዳማዊ ዝዕባ? ድሕሪ'ዚ ዘሕዝን ዕንወትን ክሳራን'ከ ካብዚ ኣቲናዮ ዘለና ዓመት 2023 ንድሓር ዞባና ናበይ ገጹ ይኸውን?

መንግስታት ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ሶማልን፡ ንኣጠቓላሊ ዞባዊ ምትሕብባር ሓባራዊ ኣዋጅ ደድሕሪ ምኽታሞም፡ ፍሉይ ልኡኽ ሕብረት ኤውሮጳ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዝነበረ ኣለክሳንደር ሮንዶስ፡ ንሓደ ፍሉጥ ጋዜጣ፡ ከምዚ ክብል ምዕራባውያን በቲ ሓድሽ ምዕባለ ዝሓደሮም ስግኣት ደርጒሕዎ ነይሩ።

“ናይ ወያነ ወተሃደራዊ ዓቕሚ ናብ ቀደሙ ተመሊሱ፡ ኣብ ኢትዮጵያ መሰጋገሪ መንግስቲ ክሳብ ዘይቆመ፡ ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ሶማልን ፈጢሮሞ ዘለዉ ኪዳን ደልዲሉ፡ ንምብራቓዊ ገማግም ቀርኒ ኣፍሪቃ ክቆጻጸሮ ተኽእሎ ኣሎ።”

ብዘይካ'ዚ፡ ቀቅድሚ መጥቃዕቲ 4 ሕዳር 2020 ማለት ብ30 መስከረም 2020 ዝተዳለወ ምስጢራዊ ሰነድ ወያነ፡ ምዕራባውያን ናይ ቻይና ጽልዋ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ሻቕሎት ፈጢሩሎም ስለዘሎ፡ ኣብ ምእዙዝነት ሓድሽ ፈደራላዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ እውን ምትእምማን ስለዘይብሎም፡ ኣማራጺ ከናድዩ ተገዲዶም ከምዘለዉ ጠቒሱ፡ ወያነ ነዚ ኩነታት'ዚ መዝሚዙ፡ ምስ ምዕራባውያን ጥቡቕ ምትእስሳር ፈጢሩ ከምዘሎ ይገልጽ።

ወያነ እምበኣር፡ ብፍቓድን ድርኺትን ምዕራባውያን ነቲ ብዘባ ደረጃ ዝተፈጥረ ምሕዝነት ንምዝራግ፡ ግጭት ክትውልዕ ተልእኾ ከምዝተዋህባ ካብዚ ጭብጢታት'ዚ ርዱእ እዩ። ወያነ ነዚ ተልእኾ ሒዛ፡ ንህዝቢ ትግራይ ለኪማ ኣብ ዓዘቕቲ ምስ ተሸመመት፡ ምዕራባውያን ንተዓዘቢ ብዘርመመ መገዲ ከዕብድብዱ ዝተራእዩ ከኣ ብዘይ ምኽንያት ኣይነበረን። እቲ ዕብድብድ ሓልዮት ህዝቢ ትግራይ ዘንቀሎ ኣይኮነን። ፍሽለት ናይቲ ዓቢ ውዲት ዝፈጠሮ ዓቕሊ-ጽበት እዩ ነይሩ። ጎኒ

ጎኒ ዕንደራ ወያነ፡ ንሱዳንን ኢትዮጵያን ኣብ ግጭት ንምሽማም ዶባዊ ግጭት ምቕልቃሉ እውን ካልእ መርኣያ ናይቲ ውዲት እዩ። ኣብ ሶማል ከኣ፡ ነቲ ዘባዊ ውህደት ዝመረጸ መንግስቲ ፍሮማጆ ብተጻብኦን ዝተፈላለየ ጸቕጢታትን ንምጭናቑ ብዙሕ ተፈቲኑ። ከምቲ ዝደለ ግን ኣይሰመረን።

እቲ ኣብዚ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ብማዕከናት ዜና ምዕራብ፡ ብጻዕቂን ብዝተወሃሃደን ኣገባብ፡ ዝጋዋሕ ዝነበረ፡ ኣብ ትግራይ ተፈጺሙ ዝበሃል ህልቂትን ናይ ኩናት ገበናትን ዘርእስቱ በብዓይነቱ ናይ ምስይጣን ዘመተን ብተጣበቕቲ ሰብኣዊ መሰላት ኢና ዝብላ ትካላት ዝቐርብ ዝነበረ ሓቅነት ዘይብሉ ክሲታትን እምበኣር፡ ብቐንዱ ነቲ ዓቢ ውዲት ንምኽዋል ዘንቀደ ዘመተ እዩ ነይሩ።

ድሕሪ ሳልሳይ ዕንደራን ውዕል ዕጥቂ ምፍታሕ ፕሪቶርያን፡ እቲ ንወያነ መጋበርያ ተጠቒምካ መንኰርኰር ታሪኽ ንድሕሪት ንምምላስ ዝተኣልመ ዓቢ ውዲትን ናይ ቅብጸት ዕንደራን፡ ምሉእ ብምሉእ ምፍሻሉ ተረጋጊጹ ኣሎ። ነቲ ብምልዕዓል ህዝቢ ኢትዮጵያ ዝመጸ ለውጢ በቲንካ፡ ንወያነን ካልኦት መጋበርያ ምዕራብ ወገናትን ናብ ስልጣን ንምምጻእ ዝተኻየደ ፈተነ ኣይተዓወተን። እኳ ድኣ ወያነ፡ ዳግማይ መጋበርያ ኣብ ዘይኮነሉ ደረጃ ስዕረትን ድቀትን ወሪዱ ኣሎ። እዚ ድማ ብቐንዱ ሳላ ተባዕ መኸተን ጅግንነትን ህዝቢ ኤርትራን ሓይልታት ምክልኻሉን እዩ።

ርግጽ እዩ፡ መንግስቲ ኤርትራ ንወያነን ኣሸቀልቱን ስዒርዎም እዩ። ዝሰዓሮም ግን፡ ኣብዚ መወዳእታ እዋን ኣብ ትግራይ ኣብ ዝተኻየደ ናይ ሓመድ ድብ ውግእ ኣይኮነን። ንወያነን ጉብለላት ኣሸቀልቱን ክስዕሮም ዝኸኣለ፡ ን20 ዓመታት ዝኣክል ልኡላዊ መሬቱን ውሽጣዊ ጸጥታኡን ሰላሙን ንምውሓስ ለይትን መዓልትን ከይደቀሰ ብጽንዓት ስለዝመከተ፡ ማዕረ-ማዕረኡ፡ ኣብ ኢትዮጵያን ዘባናን ለውጢ ንምምጻእ ምስ ፖለቲካውያን ሓይልታት ናይዚ ዘባ ተሓባቢሩ ስለዝተቓለሰን እዩ። እዚ ኣንጸባራቒ ዓወት'ዚ፡ ብግዜን ዕድላትን ዓቢ ዋጋ ተኸፊሉዎ እዩ። ብፍላይ መንእሰያት ኤርትራ፡ ክንዮ ውልቃዊ ህይወት፡ ሃገራዊ ዕላማ ኣቐዲሞም ከቢድ ዋጋ ከፊሎምሉ እዮም።

እቲ ዓቢ ውዲት ተሳዒሩን በርዒኑን እኳ እንተተባህለ፡ እቲ ዝተፈጸመ ናይ ቅብጸት ዕንደራ ሓዲጉዎ ዘሎ በሰላ ብቐሊል ዝፍወስ ኣይኮነን። ኢትዮጵያ፡ ብሓድጊ ናይዚ ዕንደራ'ዚ ኣብ ከቢድ ፖለቲካዊ፡ ጸጥታዊን ቁጠባዊን ጸገማት ከትኣቱ ተደሪኻ ኣላ። ውጥኖም ዝበርዓኖም ምዕራባውያን ከኣ፡ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኩሉ ክገብርዎ ዝኽእሉ ጸቕጢታት ክገብሩ ጸኒሖም ኣለዉ። ገና ዝዕገሱ እውን ኣይመስሉን።

ከም ሳዕቤን ናይዚ ዝበርዓነ ውዲት፡ እቲ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ተኸሲቱ ዝነበረ ትስፉው ሃዋህው ጸልሚቱ እኳ እንተዘይተባህለ፡ ግስጋሰኡ ብግዜ ተጎቲቱ ክምዘሎ ርኡይ እዩ። እቲ ተኸሲቱ ዝነበረ ተስፋን ዘጓነፎ መኻልፍን እቲ ብዝተፈላለየ መልክዕ ዝቕጽል ዘሎ ጸቕጢታትን ኣብ ግምት ኣእቲኻ ከኣ፡ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ሕጂ'ኸ ናበይ ገጹ'ዩ ዝብል ሕቶ ምልዓል ባህርያዊ እዩ።

ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ሕጂ እውን ኣብ ፈታኒ መድረኽ'ዩ ዝርከብ። ግን ምስ ብሩህ ተስፋኡ። ብሩህ ዝገብሮ እቲ ዓቢ ውዲት ምፍሻሉ፡ ዳግማይ በቲ ዝነበሮ ሓይሊ ከደግስ ኣብ ዘይክእለሉ ደረጃ ምብጽሑ እዩ።

ኤርትራ ዘባዊ ኩነታት ስለዝጸለዋ እምበር፡ ብዓንተቦኡ ዘቤታዊ ጸገም ኣይነበራን። ንዘባዊ ምትሕብባርን ዕብየትን ሕጂ እውን ቅርብቲ እያ። ዝስዕብ ተረፍ መረፍ ብድሆታት መሊእካ ወጊድካ ዘባዊ ሰላምን ምትሕብባርን ንምድንፋዕ እምበኣር፡ ብቐዳምነት ሓያል ጻዕሪን ጥንካረን ናይ መንግስቲ ኢትዮጵያ ወሳኒ እዩ። እዚ ዘሎ በዳሂ መድረኽ ብዓወት ከስገር ንቕሓትን ልቦናን ንጹር ዕላማን ቅንዕናን የድሊ። ኢትዮጵያ ነዚ ዘሎ ኣሸጋሪ ኩነታት ሓሊፋ፡ ማእከል ስሕበት፡ ዘባዊ ሰላምን ምትሕብባርን ክትከውን ከኣ፡ ደገፍ ህዝብታትን መንግስታትን ዘባና ዓቢ ግደ ኣለዎ። ዘለናዮ መድረኽ፡ ዘባና፡ ካብ ዘባ ግጭትን ዕንወትን ናብ ዘባ ምዕባለን ምትሕብባርን ንምስግጋሩ ኩሉ ወገን ጻዕሩ ከዛይድ ዝጥለበሉ መድረኽ እዩ።

ከምቲ ኣቐዲሙ ዝተጠቕሰ፡ ዝምቡዕ ዓለማዊ ፖሊሲታት፡ ምስ ጸቢብ ዘቤታዊ ፖለቲካን ግዕዝይናን ስርዓታት ናይዚ ዘባ ተደሚሩ፡ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ብጥቕልሉ ይኹን ሃገር-ብሃገር ኣኸቲሉዎ ዘሎ ዕንወትን ዘኽሰረና ዕድላትን ግዜን ቀሊል ኣይኮነን። ናይ ምእራሙ ቀዳማይ ሓላፍነት ኸኣ፡ ናይተን ሃገራት ብተናጸልን ብእኩብን እዩ። እንተኾነ ተራ ግዳማውያን ሓይልታት እውን ኣነኣኢስካ ዝርአ ኣይኮነን። ስለዚ ድማ፡ ነፍሲ ወከፍ ሃገር፡ ብሓርነት መጻኢኣ ክትውስን፡ ግዳማዊ ምትእትታው ክትብድህን ምስ ጎረባብታ ሃገራት ሓባራዊ ኣመለኻኽታን ርድኢትን ክትኩስኩስን የድልያ።

ኣብዚ መዳይ'ዚ ተባዕ ውሳነ እንተሎ፡ እዚ ተቐልቂሉ ዘሎ ሓድሽ ምዕራፍ፡ ኣብ ቀጻሊ ንህዝብታት ዘባና ክኸፍቶ ዝኽእል ዕድላት ገዚፍ እዩ። ስለዚ ኣብዚ ቀራና መገዲ፡ ብዓቕልን ትዕግስቲን፡ ብሓበራዊ ኣመለኻኽታን ስራሕን፡ ሃቐነታት ምትእትታውን ሕንከራን ብትብዓት ክብዳህ ኣለዎ። ራእይን ድሌትን ህዝብታት ዘባና ክሰምር፡ ጎደቦኣዊ ሰላም ምሕላውን ምድልዳልን ጥራይ ዘይኮነ፡ ናብ ኩሉ መዳያዊ ምትሕግጋዝ ንምስግጋር፡ መንግስታትን ህዝብታትን ዘባና ጥንካረ፡ ሓድሕዳዊ ምትእምማንን ውፉይ ስራሕን ይጽበዮም ኣሎ።

ኢሂን ምሂን

ኣብ ሕብረተሰብኣዊ ህይወት ትማሊ ሎሚ እዩ፡ ሎሚ ድማ ጽባሕ እዩ። ሎሚ፡ ፍረ ናይ´ቲ ትማሊ እተደኸመሉ እዩ። እቲ ሎሚ ዝጸዓረሉ ዘሎ ድማ ምህርቱ ጽባሕ እዩ ክሕፈስ። መጻኢ እምበኣር ኣብ ሎሚ እዩ ዝፍጠር፣ ካብ ሎሚ እዩ ዝቕለስ። ብኣእምሮን ጸዓትን ናይ ሎሚ ሰባት እዩ ዝምእዘን። ሰብ ብሰቡ ድማ እቲ መንእሰይ ክፋል ሕብረተሰብ።

ሳላ ጥሙር መኸተ ህዝቢን ውፉይ ጻዕሪን መስዋእቲን መንእሰያት ኤርትራ፡ እቲ ልዑል ተጻዋርነት ዝሓተተ ጸዋግ ግዜ፡ ታሪኽ ዝኾነሉ ነጥበ መሳግሮ ክንረግጽ በቒዕና ኣሎና። ኣብዚ እንኣትዎ ዘለና ሓድሽ ምዕራፍ፡ እቲ ኹነታት ከመይ ይቕየር ግዜን ምዕባለታትን ዝምልሶ እኳ እንተ ኾነ፡ ሕጂ´ውን ናብ´ቲ ዝሓሸ ኣርከን ደይብና ኣብ ውሑስ ሰላም ቀሲንና ክንነብር ብንቕሓትን ጥበብን ክንሰርሕ ክሓተና ምኽኑ ፍሉጥ´ዩ።

እቲ እናዓሞ ስራሕ ዝያዳ ኣድማዒን ፍረ ዝህብን ክኸውን፡ ኣብ ህሉው መድረኽ ዘሎንና መረዳእታ ክነዕቢ ከድልየና እዩ። መጽሔት መንእሰይ ሕጂ´ውን ኣብ ነንበይኑ ዓውድታት ስራሕ ተዋፊሮም ንዘለዉ መንእሰያት ሰራሕተኛታት ብምዕዳም፡ ንዘለናዮ ህሉው መድረኽን መጻኢናን፡ ክንከተሎ ዝግባእ ጥበብ ቁጠባዊ ልምዓትን ግደ መንእሰያትን ከምኡ´ውን ምህናጽ ዘባዊ ሰላምን ምሕዝነት ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነትናን ብኸመይ ኣብ ዝብሉ ዛዕባታት ውልቃዊ መረዳእታኦም ብኽፉት ክገልጹ ዓዲማቶም ኣላ። ኣንበብቲ ፡ ኣብ ዝቐረበ ሓሳባት መመላእታ፡ ርእይቶ ይኹን ነቐፌታ ምስ ዝህልወኩም፡ መጽሔት መንእሰይ ኣብ ዝቕጽል ሕታማ ክተአንግዶ ምኧና ቃል ትኣቱ።

ንባብና ንህሉው መድረኽ

ተስፊት ሓጎስ

(ኣባል ማእከል ትካላዊ ብቕዓት ኤርትራ)

እዚ ዘለናዮ መድረኽ ርህው መጻኢ ኣማዕድወሉ እዋን ኮይኑ እስመዓኒ። እዚ ኹሉ ከም ሃገርን ህዝብን ንዘለና ብልጫታት ድኻምን ዕድላትን ስግኣታትን ኣብ ግምት ዘእተወ እዩ። እቲ ብልጫታት ሃገራዊ መንነትን ክብርታትን ኤርትራ ንምምህማን እንተ ሰሊጡ ኹሉ ንኤርትራ ንምዕናው ንዝተወጠነ ግሁድን ስውርን ውዲታት ዘብዳህናን ሰራውሩ ዝመሓናን ምኻንና´ዩ። ሎሚ´ውን እንተ ኾነ ቀዳምነትና ሃገርናን ህዝብናን ሓድነትና ኹሉ መሰረትና ምኻኑ ኣመስኪርና ኣሎና። ድኻምና ኣብ ዝኾነት ዘይማዕበለት ሃገር ዝርኣ ድሑር ናውቲ ማእቶትን ተክኖሎጂን ከምኡ´ውን ትሑት ትካላውን ምሕደራውን ብቕዓት እዩ። ከም ዕድል ዝርኣ ኣብ ዞባና ተፈጢሩ ዘሎ ሰናይ ድሌት ንሓባራዊ ምዕባለን ምትሕግጋዝን ከምኡ´ውን እወታዊ ምትብባርን እሂን ምሂንን ምህላው እዩ። ጂኦፖለቲካዊ ኩነታት ዞባና እቲ ከም ስግኣት ክጥቀስ ዝኽእልን ብሓያላን ሃገራት ክጽሎ ዝኽእልን ጉዳይ እዩ።

ተስፋኣለም ገብረስላሴ (ጫረ)

(ኣባል ሚኒስትሪ ዜና)

ዘሎናዮ መድረኽ ብዙሕን ቅልጡፍን ምዕባለታት ዝረኣየሉ ዘሎ እዋን እዩ። ካብ ደግሲ ዝሓሉ ኩናት ዝመስል ተርእዮታትን ናብ ሳልሳይ ኩናት ዓለም ከየምርሕ´ውን የስግእ። ቁጠባዊ ውድድር ቻይናን ኣመሪካን ናብ ዝለዓለ ጫፍ እዩ ተሰጊሉ። ውድብ ውዕል ሰሜናዊ ኣትላንቲክ ቡቲ ሓደ ወሀደትን ምትሕብባርን ሩሲያ ቻይናን ሰሜን ኮርያን ከኣ ቡቲ ኻልእ፡ (ምስ ናይ

ኢንዶ ፓስፊክ ሓዊስካ) ዓለማዊ ጉዳያት ኣንፈቱ ናብ ሓደገኛ ጥርዚ ዝድይብ ይመስል። ድሮ ኲናት ሩሲያን ዩክሬንን ኣብ ዝሽፍኣ ብዘበኣሰ መልክዑ ይቕጽል ኣሎ። ወጥሪ ቻይናን ታይዋንን እውን ናይ ሓንቲ ቃዕታ ተኸሲ ዝጽበ ኮይኑ ይመስል። ኒዩክሌራዊ ምትፍናን እቲ ካልእ ገጹን ዝዓበየን ናይዚ መድረኽ ክስተት እዩ። ተክኖሎጂያዊ ምዕባለን ባህርያዊ ሓደጋታትን'ውን ንፖለቲካዊ ኩነታት ዓቢ ጸቕጢ ኣብ ምኹን ኣይተረፈን።

ኣብ ዞባና'ውን እቲ ንሰማንያ ዓመት ዝቐጸለ ምትእትታው ምዕራባውያን ሓይልታት ክልተ ገጽ ዝሕዝ ዘሎ ይመስል። ቡቲ ሓደ ናይ ቻይና ጽልዋ ቡቲ ኻልእ ከኣ ምሉእ ምትእትታው ኣመሪካ ኣብ ልዑላዊ ጉዳያት ሃገራት ኣፍሪቃ ይዕቢ ኣሎ። እቲ ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያት ኢትዮጵያ ዝተራእየን ዝቕጽልን ዘሎ ጸቕጢ'ውን መቐጸልታ ናይ'ቲ ዝሓለፈ መዋእል እዩ። ንህልው መድረኽ ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ መቓን ስእሊ ኣእትየ ክንብቦ እፍትን። ጽቡቕን ሕማቕን ዕድል ሒዙ ኸኣ እዩ ክመጽእ። ዓለም ካብ ሓደ ቁጠባዊ ስርዓት ክትወጽእ ድያ ወይ ብዝኸፍአ መልክዕ እያ ክትቅጽል ወይ'ውን ናብ ሳልሳይ ኲናት ዓለም ክትኣትው? ዝብል ሕቶታት'ውን ኣልዕል። ብሓጺሩ ዘሎናዮ መድረኽ ኣዝዩ ተሃዋስን ከቢድን እዋን እዩ።

<u>ነማርያም ዮሃንስ</u>
(ኣባል ሚኒስትሪ ፋይናንስን ልምዓትን)

ብርግጽ፣ ኩነታትና ብውሽጥና ጉዳይ ጥራይ ዘይኮነ ብዞባናን ዓለማውን ኩነታት ዝጽሎ እዩ። ንብብ ህሉው መድረኽ ከኣ ካብዚ ንጹልካ ዝርአ ኣይኮነን። እቲ ኣብ ዝሓለፈ 20 ዓመታት ንህላውነትና ስግኣት ኮይኑ ዝጸንሐ ግዳማዊ ሓደጋ ኣብ ምቕንጣጡ ይመስል። እንተ ኾነ ብዘለና ጆኦግራፍያዊ ኣቀማምጣን (ጆኦፖለቲካዊ ኣገዳስነት ዘለዎ) እንኽተሎ ቍጠባውን ፖለቲካውን ናጻ ሕርያ ንብደሆታት

<u>**ነማርያም ዮሃንስ**</u>
(ኣባል ሚኒስትሪ ፋይናንስን ልምዓትን)

ዝተቓላዕና ኢና። ዞባና'ውን ገና ኣብ መስርሕ ምስግጋር'ዩ ዝርከብ። ስለዚ ኤርትራ ብቀጻሊ ንኸምዚኦም ዝኣመሰሉ ሲናርዮታት ኣብ ግምት የእትያ ነዊሕ ዝጠመተ ናይ ዕብየት መርሓ ጎደና እናሰኣለት ምቕጻል የድልያ።

<u>እንጂ. ሰላም ዓሊበኺት</u>
(ኣባል ፲፫ ኣታዊ ውሽጢ ሃገር)

ኣብዚ ሕጂ እዋን ብዓለም ደረጃ ዝረአ ዘሎ ኩነታት ማለት ኣብ ኣውሮጳ ዝረአ ዘሎ ፖለቲካዊ ምዕባለታት፣ ናይ ውድኑብ ሕቡራት ሃገራት ዘይፍትሓውነት፣ ቢይናዊ እገዳታት፣ ሓፈሻዊ ምዕናው ክብርታት ደሞክራሲ ወዘተ ናይ'ቲ ኣብ መጀመርታ 90ታት ዝጸንሐ ዓብላልነት ሓደ ደምበ (ሕ.መ.ኣመሪካ) ውጽኢት እዩ። እዚ ኣብ ከባቢና ዘሎ ህሉው ኩነታት'ውን ሓደ ናይ'ዚ ንጹር መርኣያ ብመልክዕ ውክልና ኲናት (proxy war) ዝካየደልና ዘሎ እዩ። ድምር ናይ'ዚ ክሳብ እዚ ዘሎናዮ እዋን ክረአ ዝጸንሐ ምዕባለታት፣ ናብ ሓድሽን ዝያዳ ፍትሓውነት ዝዓበለሎን መድረኽ ዘሰጋግረና ክኸውን ተስፋ እገብር።

<u>መዘክር ሃብተ</u>
(ኣባል ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ)

ዘለናዮ መድረኽ ካብ ዝሓለፉ ዕስራ ናይ ተጻብኦን መኸተን ዓመታት ኣብ ዝሓሸ ናይ ሰላምን ምትሕግጋዝን ሃውሃው ዘሎና ኮይኑ እስመዓኒ። እቲ "ኢይትሓዙኒ" ኢሉ ዝፍክርን ዝዕንድርን ዝነበረ ጭፍራ፣ ህዝቢ ለኪሙ፣ ስዕረትን ውረደትን ጎሲሙ፣ ውዕል ዕጥቂ ምፍታሕ ኣብ ምትግባር ይርከብ ኣሎ። ዋና ናይ'ቲ ተጻብኦ እቲ ጭፍራ ስለዘይነበረ ግዳ፣ ሕጂ'ውን ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ናይ ዕንወት ተግባርን ዘሙተን ምሉእ ብምሉእ ተቛንጢጡ'ዩ ኢልና ቀሲንና እንሓድረሉ መድረኽ ከም ዘይበጻሕና ክንግንዘብ ይግባእ። ምእንቲ ሃገራዊ ረብሓና ኣብ ምክልኻልን ድሕነትን ሃገር ክንጽመድ ዘግባእ እዩ። ምውሓስ ልኡላውነት ሃገር ናይ ቀዳምነታት ቀዳምነት ጌርና ክንሰርዖ ይግባእ። እታ ሳላ ደቃ ኣብ ኣርዑት መግዛእቲ ቦሎኽ ኢላ ብምውጻእ ኣብ ካርታ ዓለም ከም መሳቱኣ ክትሕንጸጽ ዝበቕዐት ሃገርና፣ ሕንጻጻት ካርታኣ ኪይሃሰስን ኪይድምሰስን ኪይሰልከና ብንቕሓትን ትኩርነትን ክንሰርሓሉ ከም ዘሎና ግዜን ሕቶን ዘድልዮ ኮይኑ ኣይስመዓንን።

ኲናት ኢትዮጵያ ብምምኽናይ ንኤርትራ ምጽላምን ምጽባእን መናውራ ምዕራባዊ ዓለም ኮይኑ ይቕጽል ኣሎ። ኑቲ ጸለመ ዕሸሽ ብምባል ኑቲ ተጻብኦ ኣብ ምብዳህ'ውን ንርከብ። ስለዚ ሃገራዊ ክብረትን ረብሓን ዘይምሻጥ ንዝብል ሃገራዊ መትከልና ንምትግባር፣ ዘለናዮ ግዜ ብዝጠልቦ ብውተሃደራውን ዲፕሎማሲያውን መዳይ መኸተና ከነሕየል ይግባእ።

ሚርያም ዮሴፍ
(ኣባል ቤት ትምህርቲ ካድር)

መብዛሕትና ኣብ ክሊ ዕድመ ዒስራታት ሰላሳታት ዘለና መንእሰያት፣ ነዚ ክንዲ ዕድመና ንውሓት ዝወሰደ ብደሆታት ናይ'ዚ ሃገር እንክንዝክር፣ ብቐጥታ ምሳና ዘለዎ ምትእስሳር ዓብዪ እዩ። ኣናብባና'ውን ብኡ መንጽር ነዚ ዝውክል ኮይኑ እስምዓኒ። ዝሓለፈ 3 ዕቍዳት ንኸነታት ሃገርና ብቐንዱ፣

ንዛዋህው ቀርኒ ኣፍሪቃ ኸኣ ብሓፈሻ ዓብሊልዎ ዝጸንሐ፡ ሓይልታት ዕብለላ፡ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ንኢትዮጵያ ከም “መልሕቕ” ወሲዶም፡ ንህወሓት ከም ልኡኽ ዓሲቦም፡ ንውድቀትና ዝተማሕዘ ሽርሒታትን ዝሃየድዎ ተደጋጋሚ ህቀናታትን፡ ምስ መኽተ ኣህዛብ፡ ኣውራ ምስ ሓያል ጽንዓት ህዝቢ ኤርትራ ተራጺሙ፡ ፍሽለትን ስዕረትን ተኸልቢቡ ይርከብ።

ኣብዚ ፈጻሚ እዚ፡ ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ሓደ ካብ’ቲ ብዓብላልነት ዝወጾ መድረኽ ብምዃኑ፡ እቲ ንነዊሕ ዓመት ዝጸበሮ ስቅያት ማዕልቦ ዝገበረሉን መንኮቱ ዘረጋገጸሉን ስለ ዝኾነ፡ ኣብ ፍሉይ ዝኾነ መድረኽ ምህላውና ዝሃብር እዩ።

እዚ መድረኽ እዚ፡ ብዓይኒ ግጥም ክትርእዮ ከለኻ፡ ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ተዓዊቱ’ዩ። ንዕኡ ዝመስል ሓድነት ዝመርጽ ህዝብን መንግስትን ኢትዮጵያ ኣብ ምፍጣር ክህልዎ ዝኽእል ተራ ኸኣ ዓቢዩ እዩ። ዘለናዮ እዋን ኣብ ሞንጎ ህዝብታትን መንግስታትን ኤርትራን ኢትዮጵያን ንቕድሚት ኣብ ዝሰጉም፡ እቲ ኣብ 2018 ዝተኣትወ ውዕል ሰላምን ምሕዝነትን ዝያዳ ኣብ ዝድልድለሉን ውጽኢቱ ናብ እንርእየሉን መድረኽ ንሲጋገር ዘሎና ኾይኑ እስመዓኒ።

ከም ውጽኢት ናይ’ዚ ሓቀኛ ዝምድና ኸኣ፡ ሓቀኛ ሰላም ከም ዝመጽእን ኣብ ውሽጢ ሰላም ዝፍጠር፡ ንኽልቲኡ ህዝብታት ብቐንዱ፡ ንህዝብታት ቀርኒ ኣፍሪቃ ከኣ ብሓፈሻ ዘረብሕ ቁጠባዊ፡ ፖለቲካውን ዲፕሎማሲያዊን ምዕባለታት ክህሉ ከም ዝኽእል እዩ ዝረኣየኒ። ኣብ ቀረባ መጻኢ ሓያል

ሚርያም ዮሴፍ
(ኣባል ቤት ትምህርቲ ካድር ህግደፍ)

ዲፕሎማስያዊ ምዕባለታት ክህሉ ምኻኑ እውን ይረአየኒ።

መጻኢና ናበይ ገጹ’ዩ?

ተስፋኣለም ገብረስላሴ (ጫረ)

ተፈጢሩ ብዘሎ ግጭትን ዝቕጽል ዘሎ ኩሉ መዳያዊ ኩናትን፡ ኣብ ዓለም ኣዝዩ ገዚፍ ቁጠባውን ሰብኣውን ክሳራታት ክስዕብ ምኻኑ ኣየጠራጥርን እዩ። ድሮ ንዓይነት ህይወት ህዝቢ ዓለም ብኣሉታ ክጸሉ ጀሚሩ ኣሎ። ቀዳማይ ዓለም ዝስመያ ዝበራ ምዕቡላት ሃገራት’ውን ኣብ ፈታንን ቀራናን መገዲን ክኣትዋ ተራእየን እየን። ዝያዳ ኸኣ እተን ጽግዕተኛን ሓራ መስመርን ዘይክተላ ሃገራት ሳልሳይ ዓለም ዝያዳ ግዳያት ይኾና ኣለዋ። በዚ ኸቢድ ዓለማዊ መድረኽ ክስዕብ ዝኽእል ሽግራት፡ ብድህሪታትን ፈተነታትን ንምግጣም ልዑል ስክ ኣእምሮኣውን ኣካላውን ምቅርራብ ኩላትት እዩ።

እቲ ኣብ ሱዳንን ደቡብ ሱዳንን ካብ ቁጽጽር ወጻኢ እናኾነ ዝኸይድ ዘሎ ማዕበልን እቲ ኣብ ኢትዮጵያ ኣንጻር ወያነ ዝተኻየደ ውግእን ብዙሕ ትምህርቲ ዘቕስም እዩ። ውግእ ደው

ተስፋኣለም ገብረስላሴ (ጫረ)
(ኣባል ሚኒስትሪ ዜና)

ኢሉ ኩነተ ሰንፈላል ዝፈጥር ሃዋሁ የንጸላልው ኣሎ። ኢትዮጵያ ብኣይሰላም ኣይኩናት ሰላም ወይ’ውን ድሕሪ ሓጺር ግዜ ናይ ምሽማት ዕረፍቲ፡ ናብ ዝኸፍአ ኩናት ከይእተው ዘየስግእ ኣይኮነን። ናይ ጎደቦና ጉዳይ ብፍላይ ከኣ ኩነተ ሃዋሁ ኢትዮጵያ ብቐጥታ ስለ ዝጸልወና፡ ብዕቱብን ብንቕሓትን ክንከታተሎ ግቡእ’ዩ።

ነማርያም ዮሃንስ

ከምዝርድኣኒ ንሕና ካብ ከባቢና ዝፈልየና ሓደ ብልጫ ኣለና። ንሱ ኸኣ ብነዊሕ ናይ ቃልሲ ተሞኩሮ ዝተረረ ሓድነት፡ ስኒትን ርእሰ-ተኣማንነት ከምኡ`ውን ውሽጣዊ ሰላም ኣለና። እዚኣም ከኣ ኣገደስቲ ቅድመ ኩነት ንምዕባለ እዮም። እቲ ጽዒርካ ክሓልፈልካ ናይ ምድላይ ባህጊ፡ መንቋሕቋሒታ፡ ተዛማዲ ፍልጠትን ንቕሓትን ልዑል እዩ። ብቐጻሊ ውሽጣዊ ገምጋምን ምትዕርራይን ብምግባር እቲ ዝያዳ ናብ ምክልኻል ኣድሂቡ ዝጸንሐ ጸጋታት ናብ ቀኑጠባዊ ወፍሪ ምስ እነቕንዖ፡ እቲ ስጉሚ ናይ ምዕባለ ፍጡን ክኸውን`ዩ ዝብል ርድኢት ኣለኒ። በዚ መገዲ’ዚ ኸኣ ኤርትራ ትድብሰሉ ርሁው መጻኢ ኣብ ቅድሚና ይረአየኒ።

ማርያም ዮሴፍ

ብወተሃደራዊ ዓይኒ ክትሰዕር ምኽኣል ቀሊል ኣይኮነን፡፡ ኣብዚ ግዜ እዚ ክንስዕር ምኽኣልና፡ ተራ ነገር ጌርካ ዝርኣ ኣይኮነን፡፡ ኣብ ልዕሌና ኣንጸላልዩ ዝጸበረ ግዚፍ ሓደጋ ቡዲህና ብዓወት መሰስ ክንብል ምኽኣልና፡ ብኹሉ እንትናና ምሉእነት ከም ዘለና ካብ ዝሕብሩ መለክዒታት ሓደ እዩ፡፡ እዚ ክሳብ ሕጂ ተበጺሑ ዘሎ መድረኽ፡ ዝተኸፍሎ ዋጋ ኣብ ግምት ኣእቲኻ እንተ ርኢኻዮ፡ ንጽባሕ'ውን ድሉውነትና ኣብ ቦታኡ ምህላዉ ዘርኢ እዩ፡፡ ዝኾነ ተጻብኦ እንተመጸ ንምብዳህ ካብቲ ናይ ቅድሚ ሕጂ ዝቐለለ ከም ዝኸውን እዩ ዝእምት፡፡ እቲ ሓቂ እዚ ኾይኑ፡ መንግስትና ንኹሉ እንተታት ኣብ ግምት ዘእቱን ብሸርሒታት ተጻብኦቲ ዘይድናገርን ስለ ዝኾነ፡ ነዚ ድልዱል ቁመናና ዝያዳ ኣብ ምድልዳሉን ምሕያሉን ብሕልፊ መንእሰያት ተጊህና ክንሳተፍ ዘድልየና ምኻኑ ዝስሓት ኣይኮነን፡፡

ኣብ'ቶም ኣብ ተዛማዲ ሰላም ዝዕመሙ ዕማማት'ውን እንተ ኾይኑ ናይ ጉዙእ ርእሶም ብድህሪታት ዘለዎም፡ ሓያል ወህደትን ናይ ምሕደራ ዓቕሚን ዝሓተ፡ ልዑል ናይ መሃዘኑት፡ ዲሲፕሊን፡ ባህሪ ስራሕን ካልእን ዝጠልቡ ስለ ዝኾኑ፡ ኣብዚ መዳይ ዘለና ወኒን ተበላሓትነትን ክብ ኣብ ምባል ናይ ኩሉ ዜጋ ብፍላይ ከኣ ናይ መንእሰይ ሓላፍነት እዩ፡፡

ተስፋት ሓጎስ

መጻኢና፡ ምሉእ ብምሉእ ነታ ንሕልናን ንብህጋን ስልጥንትን ብልጽግትን ኤርትራ ክውንቲ ንምግባር ዝግበር ናይ ልምዓት ጥምጥም ኮይኑ እስመዓኒ፡፡ ልምዓት ክብል እንከለኹ ኩሉ መዳያዊ ልምዓት ማለት ቁጠባዊ፡ ማሕበራዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ትካላውን ባህላውን ምኻኑ እዩ፡፡ ስለዚ፡ መጻኢና ስልጡን ቁጠባዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን ትውፊት ዘለዎ ህዝቢ ምህናጽ እዩ፡፡ መጻኢና፡ ብተክኖሎጅን ኣካባብራን ኣብ ዝሰልጠነት፡ ብቑጠባውን ማሕበራውን መዳያት ኣብ ዝበልጸገት ኤርትራ ምንባር እዩ፡፡ መጻኢና፡ ብስእነትን ሃብትን፡ ወገኻይ-ወገንካን ካልእ ትሕተ-ሃገራዊ ኣተሓሳስባ ይኹን ኣካይዳ ዝተፈትሃን ወይ ዝፋለስ ህዝቢ ዘይብላ ኤርትራ ምህናጽ እዩ፡፡ መጻኢና፡ ብልሸውናን ኣድልዎን ዘጽይን፡ ኣብ ርትዒ ዝኣምን፡ ንሕጊ ዘኽብር ንቑሕ ዜጋን ንዕኡ ዝኸሰኩስ "ኮሚኒቲ"ን ምውሓስ እዩ፡፡ መጻኢና፡ ተሳታፍነት ዜጋታት ኣብ ዝጠልብ ኩሉ፡ ምዕሩይ ዕድል ምርግጋጽን ኣድልዎ ምውጋድን እዩ፡፡ ኮታ መጻኢና ዕዮ እዩ፡፡ እቲ ዕዮ ቅድሚ ሕጂ ክሰላሰሎ ካብ ዝጸናሕና ዕዮ ብዓይነትን ኣድህቦን ዝተፈልየ እዩ፡፡ ክሳዕ ሕጂ ክንሰርሖ ዝጸናሕና መደባት ልምዓት ኣቕሊልካ ዘይረአ እኳ እንተ ኾነ፡ እቲ ቀንዲ ዕማም ግን ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት ኮይኑ እዩ ጸኒሑ፡፡ ካብ ሕጂ ንደሓር ግን ጉዳይ ሃገራዊ ድሕነት መሰረት ሒዙ ስለ ዝኾነ፡ እቲ ቐንዲ ዕማም ምርግጋጽ ቁጠባዊ ዕቤትን ልምዓትን ክኸውን እዩ እብል፡፡ ከም ሃገርን ህዙብን ድማ ነዚ ዝኸውን ንቕሓትን ሰረትን ኣሎና፡፡

መዘክር ሃብተ

ኣብ በርሃው ዝበለ መሬት ኳንና መጻኢና ብሩህ ከም ዝኾነ ክንግምግም ንኽእል ኢና፡፡ ወገንቲ ፖለቲካውን ማሕበራውን ርጉእነት ስለ ዝኾንና ከም መንግስትን ህዙብን ደልዲልና ብምቛም፡ ቁጠባና ብጉዙእ ሓርኮትኮትና ኣሎና፡፡ እተን ቀንዲ ሰለስተ ኣዕኑድ ምሕደራ ሃገር ዝበሃላ ፖለቲካዊ ርጉእነት፡ ማሕበራዊ ሓድነትን ቁጠባዊ ህንጸትን ኣብ ሃገርና ድልዱል ሰረት ሒዘን ስለ ዘለዋ፡ ኣንፈት ጉዕዞና ናብ ምዕባለ ገጹ እዩ ዝምርሽ ዘሎ፡፡ ምጥንኻር ወተሃደራዊ ሓይሊ፡ ምሕያል ፈጠራውነት፡ ምውናንን ምምላኽን ተክኖሎጂ፡ ምስፋሕ ዲፕሎማሲያዊ ዝምድና፡ ምዕባይ ህዝባዊ ፖለቲካዊ ንቕሓትን ሓባራዊ መረዳእታን፡ ምድልዳል ማሕበራዊ ስራት ንሃገራዊ ሓይልን ከምኡ'ውን ምስሳን ኣፍራይነትን ምህናጽ ቁጠባ ካብ እቶት ናብ ሰደድን ብዘዋግእ ክንሰርሓሎም

መዘክር ሃብተ
(ኣባል ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ)

ዘሎንና ዕዮ ይኸውን፡፡

ኑቲ ተሪፍና ዘሎ ናይ ምዕባለን ብልጽግናን ደረጃ ክንበጽሖ እንተ ኾይንና፡ ብዘይ ተገላባጡት ንሓባራዊ ዕብየት ክንጻዩ ድሉዋት ክንከውን ይግባእ፡፡ ዕዮና ካብ ናይ ስራሕ ግዜና እናጉደልና ዘይኮነስ፡ ካብ ናይ ዕረፍቲ ግዜና ንስራሕ እናመላእና እዩ ክኸውን ዘለዎ፡፡ ሃገርና ሽሕ'ኳ ምስ ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ትሰራዕ እንተ ኾነት፡ ዘለዋ ባህርያዊ ጸጋታታ ኣብ ናይ ሰላም ሃዉህው ኾይና ብዓዘቡእ ክትጥቀመሉ እንተ ኽኢላ ኣብ ኣዝዩ ሓጺር ግዜ ናብ ዝለዓለ ደረጃ ምዕባለ ክትሓኩር ምኻና ዘጠራጥር ኣይኮነን፡፡ ቀጠር ሳላ እቶት ዘይቲ ኑዳዲ'ያ ምስ ሃብታማት ሃገራት ክትሰራዕ ክኢላ ዘላ፡፡ ንሕና ግዳ ኣብ ርእሲ ባህርያዊ ሃብትና፡ ጸዕራማትን ህርኩታትን ስለ ዝኾንና ባህርያዊ ሃብትና ኣብ ክንዲ ንመዓላ ሰደድ ጥራይ፡ ኣብ ውሽጢ ብምምስራሕ እቶትና ማዕረ እቶት ምዕቡላት ሃገራት ክንሰርያ ኣይክንጽገምን ኢና፡፡

ነዚ ንምትግባር ድማ ብሕልፊ ንመንእሰያት ጥጡሕ ባይታ ከኑዳሉ ኣሎና፡፡ ፖሊሲ መንግስቲ ኣብ ምምዕባል ሰብኣዊ ዓቕሚ ሓጊዚ ስለ ዝኾነ፡ ፍልጠትና ብውልቅን ብሓባርን ብምስፋሕ ንዳሎ፡፡ ንምክልኻል ሃገርን ምዕባለን ወትሩ ድሉዋት ንኹን፡፡

ጥበብ ልምዓት ብኸመይ?

ተስፋት ሓጎስ

ተስፋት ሓጎስ
(ኣባል ማእከል ትካላዊ ብቕዓት ኤርትራ)

ርግጽ እዩ ምዕባለ ወይ ልምዓት ብቐሊሉ ዝረጋገጽ ከኸውን ኣይኽእልን፡፡ ቀሊል ዘይኮነሉ ምኽንያታት ሓያሊ እዩ፡፡ እዛ ተላዒላ ዘላ ሕቶ ድማ መሰረታዊ ምኽንያት ኢያ፡፡ ዘመናዊ ምዕባለን ሕብረተሰባዊ ለውጥን ወይ ኢንዱስትርያዊ ምዕባለ ኣቐዲሙ ዘረጋገጸ ክፍሊ ዓለምና ምዕራብ ኤውሮጳን ሰሜን ኣመሪካን እዩ - እዚ ታሪኻዊ ክዉንነት እዩ፡፡ ጽልዋኡ ድማ እቲ ኣብኡ ዝማዕበለ ጥበባት ዝተጠርየ ሞዴልን ከም ፍጹም (ውሑዝ ዘበለ)ን ክቕዳሕ ዘለዎን ምቕጻሩ እዩ፡፡ እዚ ኣመለኻኽታ፡ ኣብ'ተን ንምዕባለ ባህጊ ዘርኣያን ከም ፈሊጦት ምዕባለ ዝተቐጸራን ሃገራት ምንጽብራቑ እዩ፡፡ በተን ዝማዕበላ ሃገራትን ኣህጉራውያን ዝበሃላ ትካላተን ድማ ኑቲ ሞዴል፡ ቅንጣብ ለውጢ ከይተገበሮ ክቕዳሕ ጸቕጢ ተገቢሩ፡፡ እቲ ቀንዲ ዕንወት ከኣ እቲ ዝተቐድሐ ሞዴል እቲ ዘይቅኑዕ ወይ ግጉይ ምኻኑ እዩ፡፡ ሓያሊይ ሃገራት (ኣፍሪቃን ላቲን ኣመሪካን) ከኣ ኑቲ ዝተኣዘዘለን ናይ ምዕባለ ከፈና ውሒጠን ንዘበኣሰን ጸገም ንምህዳእ ድማ ሽሮፕ ከም ዝሰትያ ተገይረን ክበሃል ይከኣል፡፡ የግዳስ እቲ ዝተደልየ ምዕባለ ኣይተበጽሐን - እቲ ዝተኣዘዘ መድሃኒት ኣይሰርሐን፡፡

እዚ ኣብ ቦታኡ እንከሎ ካብ ድሕሪት ናብ ምዕባለ ዝተሰጋገራ ሃገራት የለዋን ማለት ኣይኮነን፡፡ ኣብ ኤስያ፡ ጃፓን ዝፈለመቶ፡ ደቡብ ኮርያ፡ ታይዋንን ሲንጋፖርን ዝሰዓባኦ ቀጠባዊ ምዕባለ ተረጋገጹ እዩ፡፡ ኣብዚ እዋን ከኣ ቻይና ኣብ ተመሳሳሊ ለውጢ ትርከብ፡፡ ቬትናምን ባንግላደሽን'ውን ኣሰራ ዝስዕባ ዘለዋ ሃገራት እየን፡፡ ንምንጽጻር፡ ኣብ 1961 ዝነበረ ገምጋም ዓመታዊ እቶት ዜጋታት ገለ ሃገራት ብዶላር ኣመሪካ እንተ ርኢና ደኮርያ 93፡ ኬንያ 95፡ ናይጀርያ 97፡ ማዳጋስካር 134፡ ጋና 190 ናይ ሴኔጋል ድማ 320 ነይሩ፡፡ ኣብ 1980፡ ክብሪ ናይ ምውሳኽ ዓቕሚ ቻይናውያን ካብ ናይ ሱዳንን ሃይትን ዝንእስ ነይሩ፡፡ ኣብዚ እዋን ግን ናይ ቻይናውያን ብልዕሊ ዓሰርተ ዕጽፊ ይዓቢ፡፡ ኣብ 2019፡ ዓመታዊ ገምጋማዊ እቶት ደኮርያውያን 31,762 ዶላር ኣመሪካ በጺሑ፡፡ እዚ ዓቢ ዝላ እዩ፡፡ ናይ'ዚ ፍልልይ ቀንዲ ረቛሒ ኸኣ እተን ሃገራት ዝተኸተልኦ ናይ ልምዓት ቀጠባዊ ፖሊሲ እዩ - ምፍራይ ዝተፈላለየ ነገራት ዓንዲ ሕቖ ናይ ቀጠባአን ዝገበረ፡ ጸጋሑብ ካብ ውሑድ ናይ ልዑል ኣፍራይነት ዘለዎ ጽላት ዘሰጋገረን ደረጃ ናብራ ዜጋታተን ዘምሓየሸን እዩ፡፡ እተን ሃገራት ኣፍሪቃ፡ ኑቲ ኣብ መምሃሪ መጽሓፍቲ ጥራይ ዶ ይሰርሕ ይኸውን ዝበሃል ሞዴል፡ ክቐድሓ ተሃጊርወን ዘተግበራ ክኾና እንከለዋ እተን ሃገራት ኤስያ ግን ኑቲ ብዋዕበሪ ዝተሰርሓሉ ሞዴል ምስ ኩነታተን ብምዝማድ ዘተግበራ እየን፡፡ ብተመሳሳሊ፡ ገለ ካብቲ ኣብ ቀጠባዊ ቁመና ቻይናን ሩሲያን ዘሎ ፍልልይ'ውን ኑቲ ብስምምዕ ዋሽንግተን ዝፍለጥ፡ ካብ ምእካል ናብ ዕዳጋኣዊ ቀጠባ ንምስግጋር ዝተዋህበ ምኽሪ ኣብ ምትግባር ዝተራእየ ፍልልይ እዩ፡፡ እዚ ናይ ፖሊሲ ናጽነት ወሳኒ ምኻኑ፡ ዝኢ ክውንነት ኣብ ምፍጣር ድማ መንግስቲ መሰረታዊ ተራ ከም ዝነበሮ የመልክት፡፡

እተን ሃገራት፡ ኢንዱስትርያዊ ፖሊሲ ብምምዕባል ኑቲ ቀጠባዊ ዕቤትን ምዕባለን ኣብ ምቅላስን ምምእዛንን፡ መንግስቲ ቀንድን ንጡፍን ተራ ተጻዊቱ እዩ፡፡ መንግስቲ ከም ተቖጻጻሪ፡ ኣፍራዪ፡ ኣህላኺ/ዓዳጊ ከምኡ'ውን ኣብ ፋይናንሳዊ ምወላን ወፍርን ወሳኒ ተራ ተጻዊቱ እዩ፡፡ እቲ ንጡፍን ወሀድን ተራ መንግስቲ ኸኣ እዘን ሃገራት ኤስያ ዝጀመራኦ ዘይኮነስ፡ ኣብ'ተን ቀዲመን ዝማዕበላ ዝተተግበረ ግን ከኣ ዘይንገር ወይ ዘይጥቀስ እዩ፡፡ ንኣብነት፡ ኣብ ሕ.መ.ኣመሪካ "ኢንዱስትርያዊ ፖሊሲ" ዝብል ሰያመ ውጉዝ እዩ፡፡ እቲ ተግባር ግን ውጉዝ ኣይኮነን - ኣሎ፡፡ የግዳስ፡ ናይ ምርምርን ምዕባለን ባጀት፡ ናይ ጽዓት ባጀት፡ ናይ ምክልኻል ባጀት፡ ሓደሽ ኣገባብ (ኒው ዲል) ወዘተ. ዝብል ኣስማት እዩ ዝወሃቦ፡፡ ስለዚ፡ ቀጠባዊ ዕቤትን ልምዓትን ምዕቡላት ሃገራት ብዝብልኦ ዘይኮነስ ቡቲ ዝተግበርኦ ፖሊሲ እዩ ዝግለጽ፡፡ ንዕኣተን ሰዒበን ዝማዕበላ ሃገራት ከኣ ነዚ ዝተገንዘባን ዘተግበራን እየን፡፡ ዝተዋህበካ ካብ ምግሳም ምልቓቕ የድሊ፡፡ ምዕራባውያንን ትካላተንን ንዘህቦኻ ፈናንሲያዊ ትካቦን ዝናን ክትብል ዘየሰርሕ፡ ንሃገርን ህዝብን ዘየርብሕ ፖሊሲ ኣይፋል ክበሃል ኣለዎ፡፡ ናይ ጸግዕተኛ መንፈስን ኣተሓሳስባን ክህሉ የብሉን፡፡ ሃይነይታ ናይ ስሉሳብ ዘየጥቅዕ፡ ኣብ ግብራዊ (ፕራግማቲክ) ኣካይዳ ዝኣምን መሪሕነት ምህላው ወሳኒ እዩ፡፡ ስለዚ፡ ታሪኽ ቀጠባዊ ዕቤትን ልምዓትን ብዕምቈት ምጽናዕ፡ ኣብቲ ከተግብሮ ንደሊ ምስግጋር (ትራንዚሽን) ኣገዳሲ እዩ፡፡ ርግጽ፡ ከምዚ ዝበለ መትከልን ኣካይዳን ዘለዋ ሃገር ዝኾነ ብድሆ ቀሊል ኣይኮነን፡፡ ኘዚ ዝሓለፈ ሓያሊይ ዓመታት ንሃገርና ዘጋጠመና ተጻብኦ'ውን መንቀሊኡ እዘን ውዲ ኸምዘን እዩ፡፡ ማዕረ ማዕረኡ ድማ ሓራ መስመር ምኽታል ወይ ናይ ፖሊሲ ናጽነት ምህላው ማለት ኣብ ዝማዕበለ ክፍሊ-ዓለም ንዘሎ ፍልጠትን ክእለትን ተክኖሎጂ፡ ኣውዳድባን

ምሕደራን ስራሕ ምሕሶም ማለት ከም ዘይተፈ ሃናጺ ሽርክነትን ጸምድን ኣየድልን ማለት ከም ዘይኮነ ምግንዛብ የድሊ። እዘን ድሒረን ዝማዕበላ ሃገራት'ውን እንተኾና ኣብ ምዕራባዊ ዓለም ዝማዕበለ ፍልጠትን ክእለትን ተጠቒመን እየን ማዕቢለን። ኑቲ ፍልጠትን ክእለትን ንምውናን ከኣ ዜጋታተን ንምምሃርን ምስልጣንን ልዑል ጻዕሪ ኣካይደን። ስለዚ፡ መንግስቲ ዝኾነ ኣብ ግምት ዘእቱ ኑቲ ክቶደድ ዝጸንሐ ናይ ልምዓት መደባት ኣብ ግምት ዝደርኸ ንዝመጽእ ቀጠባዊ ጉዕዞና ዘማእዘን ዝውድንን ኢንዱስትርያዊ ፖሊሲ ምምዕባል ቀዳምነት ክህቦ ኣለዎ እብል።

ኢንዱስትርያዊ ፖሊሲ ዝተፈላለየ መግለጺ ክወሃቦ ዝኽእል እኳ እንተ ኾነ እቲ ንሕና ነማዕብሎ መሰረታዊ ኣድህቦኡ ኣብ ምምዕባል ናይ መስንዕ (ማኑፋክቸርን) ጽላት ክኸውን ኣለዎ። ምኽንያቱ መስንዕ ዝጠዝለ ምትእስሳር (ጽልዋ) ዘለዎ፡ ምንጪ ተክኖሎጂያዊ ለውጢ፡ ምሕዳሽ (ኢኖቬሽን)፡ ልዑል ክብሪ ዝወሰኸ፡ ዝለዓለ መጠን ኣፍራይነት ዓያዪ ጺጋሑብ ዝረጋገጸሉን ዝሓሸ ሞሳ (ደሞዝ) ዝርከበሉን ኣብ ካልኦት ጽላታት ዕቤት ዝደርኸን ዓውዲ እዩ። ምዕባለ ብዘይካ ሰክተር ክምራሕ ይኽእል'ዩ ዝብል ዓብላሊ ክልሰሓሳብ ወይ ሞዴል ቀጠባዊ ዕቤት ኣሎ። ዝኾነ ዝድግፍ ታሪኽን ክውንነትን ግን የለን። ምምዕባል ሕርሻዊ ጽላት ኣብ ርእሲ ዘለዎ ጸጥታውን ድሕነታውን ተራ፥ ምዕባለ መስንዕ ኣብ ምድራኽ'ውን ወሳኒ እዩ። ምዕባለ ናይ ኣገልግሎት ጽላት ንኣብነት ቱሪዝም'ውን እንተ ኾነ ምስ ምዕባለ መስንዕ እምበር ካብኡ ነጺልካ ክርአ ኣይግባእን። ናይ ዕደና ስርሓትና'ውን ቀሊብ መስንዕና ብምግባር ክብሪ ክንወሰኸሉ ኣሎና። ስለዚ፡ ንመስንዕ መሪሕ ተራ ዝህበን ዓንዲሕቖ ዝገብርን ናይ ልምዓት ፖሊሲ የድልየና እብል። ዝኾነ ንምትግባር ምውላ ወይ ፋይናንስ ከም ቀንዲ ማሕንቖ ምስ ዝርአ ድማ ዕደናን ኣገልግሎት ወደብን ከም መሲጋገሪ ክውሰድ ይከኣል። ቀጥታዊ ወፍሪ ወጻኢ (ኤፍ.ዲ.ኣይ) ከም ተወሳኺ ምስ ዝርአ ድማ ዘቤታዊ ናይ ምፍራይ ዓቕምን ክእለትን ዘዐቢ ክኸውን ኣለዎ። ምኽንያቱ ኣብርኽቶ ቀጥታዊ ወፍሪ ወጻኢ ከምቲ ዝዝመረሉ ስለዘይኮነ፡ ኩሉን ዝማዕበለ ብውሽጣዊ ማል ዝተበገሰ፡ ቀጥታዊ ወፍሪ ወጻኢ ድሒሩ ዝመጸን ንሱተን'ውን ግቡእ ቍጽጽር ዝገበራሉን እየን።

እንጅ. ሰላም ዓሊበኺት

እቲ ኣብ መጻኢ ክንርእዮ እንብህጋ ኤርትራ ጠሉብ ዜጋታታ እተማልእ ብልጽግነ፡ ክብርትን ሕፍርትን ክትከውን ኣለዋ። ባህጊ ድማ ብስራሕን ኣፍራይነትን ብምስሳንን እዩ ግብራዊ ክኸውን ዝኽእል። ኤርትራ ብሸሉመዳይ ብልጽቲ ንምግባራ ድልዱል መሰረት ተጻፊፉልና ኣሎ። ኣብ ናጻ ሕርያና ማለት ኣብ ርእሰ ምኽኣል ዝምርከሰ፡ ንናይ ህዝብና እዋናዊ ጠለባትን ድሌታትን ዝምልሱ፡ ምዕሩይ ተሳትፎ ዜጋታት ዘለዎ፡ ኣብ ገጠርን ከተማን ኣብ ርሑቕንን ቀረባን ንዝርከቡ ሕብረተሰብና ኣብ ግምት ዘእተወ፡ ንብዙሕነትና ብእወታ ኣጕሉብ ዝምዝምዝ፡ ብሃገራዊ ጠለብና መሰረት ዝተኣደረ ክኸውን ይግባእ። ኣብ ጕዳእ ዓቕምናን ክእለትናን ዝምስረት ድልዱል ቁጠባ ንምህናጽ ከኣ፡ ኣብ ዜጋታት ሓያል ናይ ዓያይነት መንፈስን ናይ ስራሕ ዲሲፕሊንን ምኹስኳስ ጥራይ ዘይኮነ፡ መንእሰያት ብዘመናዊ ስነ-ፍልጠትን ቴክኖሎጂን ብምስልጣን ብቕዓት ኣፍራይነቶም ክብ ምባል የድሊ።

ነማርያም ዮሃንስ

ብመጀመርያ ቀጠባዊ ምዕባለ እንታይ'ዩ ዝብል ምምላስ ኣገዳሲ እዩ። ቀጠባዊ ምዕባለ ማለት ቁጠባዊ ዕበየት ብምርግጋጽ ኩለንትናዊ ደረጃ መነባብሮ (ሃገራዊ ጠለባት) ዜጋታት ክብ ምባል እዩ። እዚ ክዉን ዝኸውን ድማ ቅርጺ ማእቶት (ፕሮዳክቲቭ ስትራክቸር) ብመሰረቱ ተቐይሩ እቶታውነት ምስ ዝዓቢ'ዩ። እዚ ማለት ምንጪ ናይ'ቲ ቀጠባዊ ዕበየት ካብ ምፍራይ ሕርሻን ምልኣኽ ጥረ-ነገራትን ኣብ ምስናዕ (Manufacturing) ዘተኮረ ምስ ዝኸውን እዩ።

ብርግጽ ሃገራት ልዑል ቐጠባዊ ምዕባለን

እንጅ. ሰላም ዓሊበኺት
(ኣባል II ኣታዊ ውሽጢ ሃገር)

ብልጽግናን ንምጭባጥ ከም ድሕረ-ባይትኣንን ኢቃውምኣን ዝኽተልኦ ቀጠባዊ ስነ-ሓሳብን ፖሊስን ኣለወን። ኤርትራ ከኣ ብናይ ሓባር ቃልስን መስዋእትን ዝመጸትን ልኡላውነታ ዝተዓቀበት ሃገር እያ። እቲ ትኽተሎ ቀጠባዊ ስነ-ሓሳብ ይኹን ፖሊሲ ከኣ ንድሌትን ሃንቀውታን ናይ ዝጠዝሉ ዜጋታታ ዘርዊ ክኸውን ኣለዎ። እዚ ማለት ከኣ ምንጋስ ማሕበራዊ ፍትሒ እዩ። ዝኾነ ንምግባር፡ መንግስቲ ኣብ ርእሲ'ቲ ንብሕታውያን ተዋሳእቲ ምቹእ ባይታ ናይ ምፍጣር ሓላፍነቱ ከም ኣፍራይን ከም ኣማእዛንን ኣብ ቑጠባ መሪሕ ተራ ክህልዎ ኣለዎ። ዕላማ ተራ መንግስቲ ኣብ ቀጠቡ፡ ቀጠባዊ ዕበየት ንምድንፋዕ፡ ሸቓለት ንምፍጣርን ዳግመ ምክፍፋል ኣታውን ብኡ ኣቢልካ ድማ ማሕበራዊ ድሕነት ናይ ዝጠዝለ ሓፋሽ ምርግጋጽን እዩ።

መዘክር ሃብተ

ምዕባለ ንኹሉ ጸቡቕ ዝኾነ ማለት ስለ ዘይኮነ፡ ብጥንቁቕ ክንጥቀመሉ ይግባእ። ማለት ኣብ መንጎ ኩሉ ክፋላት ሕብረተሰብ ብሄር፡ ሃይማኖትን ጾታን ብሰሪትን ብሓባርን ዘስርሓና ንሃገራዊ ድሕነት ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ዘየእቱ። ንልምዓትን ምዕባለን ብደረጃ ክንሰርሕ ይግባእ። ቅድም ምርግጋጽ ቀንዲ ጠለባት መነባብሮን ማሕበራዊ ኣገልግሎታትን ምስ ኣማላእና፡ ዝተረፈና ካልእ ንምልእ።

ግደ መንእሰያትከ?

መዘክር ሃብተ

መንእሰይ ድርዒ ሃገር ስለ ዝኾነ፡ ዝበዝሐ ጠለብት ሃገር ብመንእሰያት እዩ ዝዕመም። መንእሰያት ድሌትና ኣብ ፈጠራውነት ክብርኽ፡ ኣብ ኩሉ ዓውዲታት ልዑል ተሳታፍነት ክህልወና፡ ብቐጻሊ መንገዲ ተጓዒዝና ከምቲ ኣብ ድሕነት ሃገር ኣብ ሕምባበ ቁጠባዊ ልምዓት’ውን ታሪኽ ክንሰርሕ፡ ቀለስቲን ኣማእዘንቲን ቀጠባዊ ልምዓት ክንከውን፡ ኩሉ እንግዳም ስራሕ ብንቕሓትን ተወፋይነትን ክኸውን ከድልየና እዩ። ሕብረተሰብን ሃገርን ኣብ ዝሓቱና መድረኻዊ ጠለብት ግቡእናን ሓላፍነትናን ምኻኑ ኪይዘንጋዕና ብትግሃት ክንሰርሕ ከድልየና እዩ።

ነማርያም ዮሃንስ

ተራ መንእሰያት ኣብ ልምዓት ብኸልተ መዳይ ክርአ ይኽእል። እቲ ቀዳማይ መንእሰይ ከም ሸቃላይ (ዝበዝሐ መንእሰይ ዘጠቓልል) እንተ ወሲድናዮ ሓደ ካብ ዓበይቲ ባእታት ቀጠባዊ ዕበየት እዩ። እቲ ኣብ መስርሕ ምፍራይ ዘውዕል ኣካላውን ኣእምሮኣውን ጻዕሪ መንእሰያት (ጻዕሩ፡ ተኸፊሉ ክእለቱ፡ ሞያኡ...ወዘተ) ማለት እዩ። እቲ ካልእ መዳይ፡ ልምዓት፡ ንሓፋሽ ካብ ድንቁርናን ድሕረትን ናይ ምግልጋል ዕላማ፡ ባህጊን ጥሙሕን ዘለዎም መንእሰያት ካድራት የድልይዎ። ኣብ ርእሲ’ዚ፡ ልምዓት ቀጻሊ ፍልጠትን ኣመላኻኽታን ወፊን ቅንዕናን ዝሓትት እዩ።

መንእሰያት ንኽውንኑ፡ ኢቃውማ፡ ድሕረ-ባይታን መተባብርን ብዕምቆት ፈሊጦም ፍታሕ ናይ ምምጻእ ልዑል ባህግን ዕላማን ክህልዎም ይግባእ። ከም ኣብነት ኢሳቤላ ዌበር ዝተባህለት ናይ ስነ-ቑጠባ ምሁርቲ ኣብታ “ብኸመይ ቻይና ካብ ፍወሳ ነውጺ ኣምለጣ?” እትብል ኣብ 2021 ዝሕተመታ ንመስርሕ ቀጠባዊ ለውጢ ቻይና ብዕምቆት እትገልጽ መጽሓፋ፡ እቶም ካብ መፋርቕ 1960ታት ኣብ ግዜ ባህላዊ ሰውራ ካብ ከተማታት ናብ ገጠራት ቻይና ማእቶት ዝወፈሩ መንእሰያት፡ ንሽግራት ናብራን ድሌትን ናይ’ቲ ህዝቢ ድሕሪ ምጽንዖም፡ ንናይ ቻይና ቀጠባዊ ዕበየት ድርኺትን ለውጥን ከም ዝፈጠሩ ትገልጽ።

ሚርያም ዮሴፍ

ዝሓለፈ መድረኻት ኣመና ጽንኩርን ዝተሓላለኸ ተጻብኦ ዝሰገርን እኳ እንተነበረ፡ መንእሰያት ሞያን ፍልጠትን ከም ዝዓጥቁ ኣብ ምግባር ሓያል ስራሕ ክካየድ ጸኒሑ እዩ። ኣብ ርእሲ ኣካዳምያውን ሞያውን ትምህርቲ እቲ ምስ ሃገራዊ ግቡእ ተኣሳሲሩ ዝቐሰሞ ውተሃደራዊ ታዕሊም እውን ተጻዋርን በዳህን ክኸውን ኣኽኢልዎ እዩ። ብዮገንባርን መሓውራቱ ሃገራውያን ማሕበራትን ክውሃቦ ዝጸንሐ ፖለቲካውን ሲቪካውን ትምህርቲ’ውን ንቑሕን ውፉይን ገይርዎ እዩ። ብዮጉበረ’ውን ርኢናዮ ኢና። ስለዚ ኩሉመዳያዊ ብቕዓት ዝዓጠቑ መንእሰያት ፈርዮም ስለ ዝኾኑ፡ እቲ ተራፉ ዘሎ፡ ጸዓቶም፡ ፍልጠቶምን ዓቕሞምን ናብ ቁጠባዊ ልምዓት ዘውፍርሉ በሪ ምኽፋት ጥራይ እዩ። እቲ በሪ እንተተኸፊቱ፡ ኩሉ መንእሰይ ንስራሕ ኣብ ቃታ ዘሎ ኾይኑ እዩ ዝስመዓኒ።

ዝተተለመ መደብት ልምዓት ክዉን ንምግባር፡ ጉዳይ ሰላም ወሳኒ ከም ዝነበረ ሕቶ ዘድልዮ ኣይኮነን። ኣብዚ እዋን፡ ከቢድ ዋጋ ብምኽፋል፡ ነታ ሰላም ባዕልና ካብ ኣምጻናያ፡ ነቲ ክንክብዞ ዝጸናሕና ክኢላዊ ዓቕሚ ሰብና’ውን ኣብቲ ግቡእ መዓላኡ ከነውዕሎ ኣብ ዘኽእል መድረኽ

ኣቲና ዘሎና ኾይኑ እስመዓኒ።

ካልእ ኣገዳሲ ነጥቢ ዝብሎ፡ እዚ ንብሎ ዘለና ኣእምሮ ንብይኑ ዝኾነ ክጉበር ስለ ዘይክእል፡ ምስ ዘለዎ ጸጋ ሃገር ከም ዝተሓላለዘ ምግባር ድማ ወሳኒ ነጥቢ እዩ። ኩሉ ዓቕሚ ሰብና ከም ሓደ ጸጋ ወሲድና፡ ዘለና ጸጋታት ከም ካልኣይ፡ ዝተኣከበ ሞያታት ከም ሳልሳይ፡ ነዚም ኩሉም ዝጠምር ሓያል ናይ ምሕደራ ዓቕምና ኣማዕቢልና፡ እናወሃሃድና ብናህሪ ዘመርሽና መንገዲ ምዕባለ የድልየና'ዩ ዝብል ርእይቶ ኣለኒ።

ተስፈት ሓጎስ

ተራ መንእሰይ ኣብ ምርግጋጽ ቁጠባዊ ልምዓት ቀንዲን ወሳኒን ጉዳይ እዩ። ብዓንደ-ርእሱ ኤርትራ ብመንእሰያት ዝመጸትን ዝተዋሕሰትን ሃገር እያ። ጅግንነታዊ ኣበርክቶ መንእሰይ ኤርትራ ኣብዚ መዳይ ክብሪ ዝግብኦ እዩ። ተራ ናይ'ቲ ኣብ ልምዓት ዝሰለፍ መንእሰይ ከኣ ኑቲ ትውፊትን ጅግንነትን ክቕጽሎ ኣለዎ። ብዝበደሀ ከይተሰከፈ ኣብ ምህናጽ ስልጥንትን ብልጽግትን ኤርትራ ምርብራብ ናይ ልምዓት ጅግና ምኳኑ'ውን ከረጋግጽ ኣለዎ። እዚ ታሪኻዊ ሓላፍነቱ ምኳኑ ክዋገዘሮ ኣለዎ።

ኤርትራ ቀጠባኣ ዘይማዕበለ ሃገር እያ። እዚ ዝፈጥሮ ዝተፈላለየ ሃንፍ ምህላው'ውን መንእሰይና ክቕበሎ ኣለዎ። ካብ 'ኣሎ' 'የለን' ክበዝሕ፡ ካብ 'እኹል' 'ውሑድ' ኪጋጥም ባህርያዊ መግለጺ ዘይማዕበለ ቀጠብ እዩ። ኩሉ ነገር በሸበሽ ክኸውን፡ ከተፍርዮ ወይ ክትዕድጎ ኣለካ። ክትዕድጎ ሽርፊ ወጻኢ ከተኻዕብት ወይ ክትልቃሕ ኣለካ። ልቓሕ፡ ንዘይተኣደነ እዋን ወይ ዓቕን ክቕጽል ኣይክእልን እዩ። እንተዘይመለስካዮ ድማ መሻቐጢኻ በትሪ እዩ ዝኸውን። ክትሸይጥ እንተ ኾይንካ ዝጥለብ ከተቕርብ ኣለካ። እቲ ትሸጦ ባህርያዊ ሃብቲ (ንኣብነት ማዕድን) እንተ ኾይኑ ምስ ተወድአ ጉም እያ። ኣብ ፋብሪካ ዘፍረኻዮ እንተ ኾይኑ ግን ቀጻልን ውሑስን ይኸውን። ነዚ ከተፍሪ ናይ መስነዕ ዓቕሚ ምዕባይ የድሊ።

መንእሰይ፡ ነዚ ናይ ምፍራይ ዓቕሚ ዘቕውምን ወሳንን ከም ምኳኑ መጠን ዘድሊ ፍልጠትን ክእለትን ክዓጥቕ ኣለዎ። ኣፍራይነት ዓቕሚ መንእሰይ ክዓቢ ኣለዎ። መንእሰይ፡ ንትምህርቲ፡ ምርምርን ምሕዩሻን ብፍቕርን ባህግን ክስዕቦ ኣለዎ። ፍልጠትን ክእለትን ኣብ ደመ-ነፍሲ መንእሰይና ክሰርጽ፡ ንልምዓት ክተግህን ክኸተትን ኣለዎ። ግዜ ጸጋ ምኳኑ፡ ንእስነት ከኣ ግዜ ምኳኑ ክግንዘብ ኣለዎ። ስለዚ፡ ኣብ ኤርትራ ንዘሎ ናጻ ዕድል ትምህርቲ ብግቡእ ክጥቀመሉ፡ ኣብ ልምዓታዊ ዕዮ ዘሳትፎ ፍልጠትን ክእለትን ከጥርየሉ ይግባእ። ኑቲ ናይ ብልጽግናን ስልጣነን ራኢ እናኣቋመተ ክምርሽ እምበር፡ ኣብ ጉዕዞ ብዘጋጥም ብድሆ ክኽኖህ የብሉን። ዕማሙ፡ ንኤርትራ ብቑጠባ ምብልጻግ ምኳኑ ክስቆር ኣለዎ። ታሪኻዊ ዕማሙ፡ መዘናታቱ ዋጋ ከፊሎም ዘውሓስዋ ኤርትራ፡ ብምዕሩይ ቀጠባዊ ዕቤትን ልምዓትን ትልለ ሃገር ምግባራ ምኳኑ ፈሊጡ ክገጥም ኣለዎ። ካብዚ ታሪኻዊ ዕማም ምህዳም፡ ፍታሕ ከምዘይኮነ ክዋገዘብ ኣለዎ። ንቑሕ ተሳታፊ ህንጻትን ምዕባለን ኤርትራ ምኳኑ ከማስክር ኣለዎ።

ተስፋኣለም ገብረስላሴ (ጫረ)

ግደ መንእሰይ፡ ቅድሚትን ልዑልን ምኳኑ ፍሉጥ እዩ። ሕጂ'ውን ኣብ ልምዓትን ምክልኻል ሃገርን እጃሙ ከልዕል፡ ክንዮ ብምግባር ርእሲ ምኽኣል፡ ናብ ዓለማዊ ውድድር ክኣትው'ን ቁጠባዊ ዓቕሚ ሃገር ከዕብይን ከይተሓለለ ዓጸፋ ክሰርሕ ይግባእ።

ምህናጽ ዘባዊ ሰላም ብኸመይ?

ነማርያም ዮሃንስ

ምትእትታው ናይ ደገ ሓይልታት ሓደ ካብቲ ንዘባዊ ሰላምን ርግኣትን ህዝብታት ዝዕንቅፍ ዘሎ እዩ። ነዚ ምትእትታው ዘጉድሎ ኸኣ ንቕሓት መራሕትን ህዝብታትን ኩብ ምባል እዩ። ኤርትራ ነዚ ብዝጉብሪ ስለ ዝተዓወተትሉ ብዝጉብሪ ኣርኣያ ክትከውን ትኽእል እያ። ኤርትራ ኣብ ጎደና ምዕባለ ምስ እትምርሽ ከኣ ጽልውኣ ከም ዝዓቢ ዘጠራጥር ኣይኮነን። በዚ መንገዲ'ዚ ኣብልካ ድማ ሃገራት ዞባና ካብ ሓድሕድ ምትህልላኽን መጋበርያ ናይ ግዳም ሓይልታት ካብ ምዃን ወጺኦን፡ ዓቕምታተን ኣዋሃሂደን ናብ'ቲ ናይ ሓባር ጸላኢአን ዝኾነ ድንቁርናን ቀጠባዊ ድሕረትን ዘኸትታሉ እዋን ርሑቕ ኣይክኸውንን እዩ።

መዘክር ሃብተ

ድሕሪ ስምምዕ ሰላም ኤርትራን ኢትዮጵያን (ሓምለ 2018) ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ብሉ ንብሉ ክቕየር እዩ ተራእዩ። እቲ ስምምዕ ሰላምን ምሕዝነትን ካብ ክልተኣዊ (ኤርትራን ኢትዮጵያን) ናብ

ስሉሳዊ (ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ሶማልን) ሰጊሩ። ሰለስቲኣን ሃገራት ንዝገራውን ዞባውን ሰላም ብሓባር ንኽሰርሓ ተሰማሚዐን። ብዘይካ'ዚ ኤርትራ ምስ ደቡብ ሱዳን ዲፕሎማስያዊ ዝምድናኣ ብጽቡቕ ብምዕቃብ፡ ምስ ሱዳን ዝነበራ ዲፕሎማስያዊ ዝምድና ንምሕያሉ'ውን ትሰርሕ ኣላ። ብዘይካ'ዚ ንሓደስቲ ፕረዚደንትታት ናይ ሶማል ሓሰን ሸኽ ማሕሙድን ናይ ኬንያ ዊልያም ሩቶን ናብ ሃገራ ብምዕዳም፡ እቲ ዝጸንሐ ዝምድና ሰላምን ምሕዝነትን ኣብ ምሕዳሱን ዝምድና ኣብ ምሕያልን ትሰርሓሉ ኣላ። ኤርትራ ኣብዚ ኩሉ'ዚ ክትገብሮ ዝጸንሐ ስምምዓትን ዝምድናታትን ደፋኢት ሓይሊ ኾይና'ያ ጸኒሓ ዘላ።

ቀርኒ ኣፍሪቃ ብውክልናን ደፋእነትን ሓያላን ሃገራት ዝመሓደር'ኳ እንተ ኾነ፡ ኤርትራ ብእትኽተሎ ዘላ ስምምዓትን ሽርክነትን ግን ብዘገምታ ናብ ርእሰ ሃገራዊ ምሕደራ ክቕየር ይኽእል እዩ። ሚዛን ዞባዊ ሓይሊ ፖለቲካን ጸላውነትን እንተ ርኢና'ውን ናብ ኤርትራ ገጹ ዝዘዙ ዘሎ'ዩ ዝመስል። ኤርትራ ዞባዊ ጽልዋኣ ብምዕባይ፡ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ ከም መሻርኽታ ኮይነን ንኽሰርሓ መስሕብ እናኾነት ትመጽእ ኣላ። ጽልዋኣ ንምስፋሕ ኣብዚ ዞባ ዓንቀጽቲ ሰላምን ምሕዝነትን ንዝኾኑ ብምእላይ፡ ንጂኦፖለቲካዊ ኩነት ግብረ-መልሲ ትህበሉ ዘላ ትመስል።

ጂኦፖለቲካ ብዛዕባ ውድድር ሓይሊ ብመንገዲ ምቁጽጻር (ሓይሊ ሰብ-ሓሳብ፡ መጓዓዝያ፡ ተክኖሎጂ፡ ኪዳን፡ ምሕዝነትን ቁጠባዊ ሓይልን) ንዕብለላ ኣብ ወሰን ጂኦስትራተጂያዊ ቦታ ማለት እዩ። ኤርትራ ዋላ'ኳ ኩሉ'ቲ ናይ ምቁጽጻር ረቛሒታት ኣይሃልዋ፡ ከም ሓይሊ ሰብ-ሓሳብን ምምስራት ምሕዝነትን ስለዘለዋ፡ ምስ ጎረባብታ ብምንጽጻር ኣብ ጂኦፖለቲካ ወሳኒ ግደ ክትጻወት ትጀምር ኣላ። ኩሉ እዚታት ተደማሚሩ፡ ኣብዚ ዞባን ኪኖኡ ኣብ ዘለዋ ሃገራት ኣፍሪቃን እወታዊ ጽልዋኣን ክተዕቢ ኣብ እትኽእለሉ ኣርከን ደይባ ኣላ።

ተስፋት ሓጎስ

ሰላም፡ መሰረታዊ ድሌት ደቂሰብ እዩ። ዞባዊ ሰላም ኣብ ምህናጽ ቀጠባና ወሳኒ ተራ ኣለዎ። ስለዚ፡ ግደ ኤርትራ ኣብ ምህናጽ ዞባዊ ሰላምን ምሕዝነትን ንወሃብ ምኽንያታት ኣገዳሲ ኾይኑ እስመዓኒ። እዚ ንብሎ ዘለና ዞባ ኸኣ ቡቲ ዝሰፍሐ መልክዑ፡ ንዓና ዝጸልዉን ንሕና ንጸልዎን ጂኦግራፍያዊ ኣቃውማ ምርኣዩ ኣገዳሲ እዩ። ቀይሕ ባሕሪ፡ ዓቢ መስመር ዓለማዊ ንግዳዊ ልውውጥ እዩ፣ መእተውን መውጽእን መትረብ ስወጽ ከምኡ'ውን መጸበቦ ባብኤል-መንደብ እዩ። ነዚን ሰለስተ ኣካላት ኣጠቓሊልና ክንርኢ እንክሎና፡ ንባሕሪ መዲተራንያን ምስ ወሽመጥ ዓረብ (ኣካል ህንዳዊ ውቅያኖስ) ዘራኽብ መስመር፡ ባህርያዊ ጸጋ ኑዳዲ ወሽመጥ ጋልፍ ንዝሓልፈሉ መስመር ኢና ንብል ዘለና። ነዚ መስመር፡ ክቈጻጸራ ዝደልያ ዓበይቲ ፖለቲካውያንን ቀጠባውያንን ሓይልታት ከኣ ሒደት ኣይኮናን። ነዚ ክውን ንምግባር፡ ኤርትራ ትርከቦ ቦታ ተጠማቲ እዩ።

ስለዚ፡ ኤርትራ ንረብሓኣን ረብሓ ጎደቦኣን ኣብ ሓደጋ ዘየእቱ፡ ተራኣ ክትሰርሕ ብዘኽእል መገዲ ክትቅጽሎ ኣለዋ። ኤርትራ፡ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ብግብሪ ዘመስከረቶ ጉዳይ፡ ምርግጋጽን ምውሓስን ሰላም ንረብሓ ህዝብታት እዚ ዞባ መሰረታዊ ምኳኑ እዩ። ነዚ ክውን ንምግባር ዝኸፈለቶ መስዋእቲ ቀሊል ኣይኮነን። ቀርኒ ኣፍሪቃ መዐንደሪ ተበለጽቲ ኪይከውን፡ ሃገራትን ህዝብታትን እዚ ዞባ ዋናታት መጻኢኦም ክኾኑን ክድገፉን ንቕሓት ኣብ ምብራኽን ምውህሃድን ክትጻወቶ ዝጸንሐቶ ምቕሉል ተራ ከተሓይሎ ኣገዳሲ ኾይኑ እስመዓኒ።

ፍረ ናይቲ መስዋእትን ጻዕርን ክርከብ ጀሚሩ ኣሎ። እዚ ኸኣ ኑቲ ከም ሃገርን ዞባን ዘድልየና ቀጠባዊ ለውጥን ዕቤትን መሰረት እዩ። ኣብ ጉዳይ ፈለግ ኒል ዓቢ ምውጣጥ ካብ ዘለወን ሰለስተ ሃገራት እተን ክልተ መዳውብቲ ኤርትራ እየን። እዚ'ውን ጥዑይ ኣንፈት እንተ ዘይሓዘ ንዞባዊ ሰላምና ሕማቕ ቀሲሲ እዩ። ነዚ ኣብ ምፍዋስ ኤርትራ ክትገብሮ ዝጸንሐቶ ኣበርክቶ ክትቅጽሎ ኣለዋ። ኮታ ምህናጽ ዞባዊ ሰላምን ምሕዝነትን ኑቲ ንደልዮ ብልጽግናን ስልጣነን ኣገዳሲ. ብምኳኑ ተራና ክዓቢ ኣለዎ።

እንጅ. ሰላም ዓሊ በኺት

መንእሰይ ኤርትራ ብወገኑ ኣብ ዞባን ዓለምን ተወዳዳርነቱ ንምርግጋጽ ንጽባሕ ከይተጸበየ ካብዚ ዘሎናዮ እዋን ጀሚሩ ኣብ ትምህርቲ፡ ስነምግባር፡ ልምዲ ስራሕ፡ ምትራር ህዝባዊ ክብርታት፡ ወዘተ ንምርግጋጽ ከም ሓላፍነት ወሲዱ ክዓሉ ኣለዎ። ብፍላይ ድማ ኣብዚ ናይ ሓበሬታ ዘመን ተራ ሳይንስን ተክኖሎጂን ኣዝዩ ዕዙዝ ከም ምኳኑ መጠን ኣብዚ ዓውዲዚ ብፍላይ ተወዳዳርነትና ምርግጋጽ ኣማራጺ ዘይብሉ ሕቶ ስለዝኾነ፡ ከም ሓደ ካብ ቀዳመንታትና ክንርእዮ ኣሎና።

ተስፋኣለም ገብረስላሴ (ጫረ)

ሰላም ገፊሕን ተመጣጢ ትርጉምን ዝሕዝ ኣምር እመስለኒ። ምሉእ ሰላም ብሓበራዊ ርድኢት፡ ብርትዓዊ ኣተሓሳስባ፡ ብምልኣት ንቕሓትን ስራሕን ዝምዕብል

መስርሕ እውን እዩ። ምፍጣር ሰላም ኣብ ውልቀ ሰብ ናብ ሃገር፡ ናብ ጎደቦ ዞባን ዓለምን ክሰግር ይኽእል። "ናይ ጎደቦይ ሰላም፡ ናተይ ሰላም እዩ።" ናብ ዝብል መረዳእታ እንተ ድኣ ተበጺሑ ኸኣ ክንጽዮ ኣብ ሰላምን ርግኣትን ምስራሕ፡ ስኒት ናብ ቁጠባዊ ወህደትን ምዕባለን ከምርሕ ይኽእል እዩ።

ቀርኒ ኣፍሪቃ ኣብ ዝሓለፈ ዘመናት ብፍላይ ከኣ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም፡ ካብ ውግእን ወረ ውግእን፡ ካብ ድኽነትን ደርቅን ክናገፍ ኣይከኣለን። ግዳማውያን ሓይልታት ኣብዚ ዞባ ውሽጣዊን ጎደብኣውን ሽግር ብምፍጣር፡ ንምምሕዳሩ ክሰርሓ ጸኒሐንን ኣለዋን። ኤርትራ፡ ንልዕሊ ሰማንያ ዓመት ንሰላምን ርግኣትን ናይ'ዚ ዞባ ከም ዕላማ ክትሰርሓሉ ተቓሊሳን ትቃለስን ኣላ። ከቢድ ዋጋ'ውን ከፊላ እያ። ህዝቢ ቀርኒ ኣፍሪቃ ጉዳዩ ባዕሉ ንኽፈትሕ ንምትእትታው ምዕራባውያን ሓይልታት ክትዕጽግ ጸኒሓ እያ።

ኤርትራ፡ ኣብ ጉዳይ ሱዳን፡ ንልዕሊ ርብዒ ዘመን ምስ ኩሉ ዓበይቲ ብደሆታቱ ብዙሕ ናይ ሰላም ጻዕርታት ኣካይዳ። ንሓድነት ህዝቢ ሶማል ዘዕብቱኽ ጻዕርታትን ዓቢ ዋጋን ከፊላን ትኸፍልን ኣላ። ኣብ ኢትዮጵያ ሰላምን ርግኣትን ንምምጻእ ካብ ክፍላ 1975 ንነጀው ልዑል ዋጋ ዝኸፈለት ሃገር እያ። ክሳብ 1997 ዝቐጸለ ጽቡቕ ሓባራዊ ስራሕ ብበዙሕ ምስምስ ተኾሊፉ፡ ናብ ከቢድ ኩናትን ናብ ኩነት ኣይሰላም ኣይኩናት (ዝተናውሐ ኩናት) ቀጺሉ። 2018፡ ኣብ ኢትዮጵያ ብህዝባዊ ናዕቢ ዝተፈጥረ ለውጢ፡ ኤርትራን ኢትዮጵያን ናብ ሓድሽ ምዕራፍ ኣትየን። ሰላምን ምሕዝነትን፡ ሓባራዊ ምትሕብባርን ቁጠባዊ ወህደትን ንምፍጣር'ውን ሓያል ጻዕሪ ኣብ ምኻያድ ይርከባ። እዚ ኣተሓሳስባ'ዚ ምሉእ ክኸውንን ናብ መንእሰያት ናይ'ዚ ዞባ ክሰርጽን ግን ናብ መሬት ወሪዱ ክፈርይን ሓያል ስራሕ ክሓትት እዩ። እቲ ጽቡቕ ድሌትን ተበግሶታትን ድሓን እመስል።

ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት ብኸመይ?

ተስፋኣለም ገብረስላሴ (ጫረ)

እቲ ዝዓበየ ሓይሊ ወዲ ሰብ ንቕሓት እዩ። ንቕሓት፡ ንድሕሪት ግልጽ ኢልካ "ካበይን ብኸመይን መጺእካ? ኣብ ቅድሜኻ እንታይ ዕድልን ግድልን ይጽበዩኻን ብኸመይ ትሓልፎን? መጻኢኻ እንታይ እዩ? ብኸመይ ጥዑይን ዘተኣማምን ባይታ ትፈጥር?" ንዝብሉ ሕቶታት ይምልስ። ዕዉት ክትከውን ጥንቑቕ፡ ንቑሕ፡ ትኩርን ውፉይን ክትከውን ይግባእ። ሃገራዊ ድሕነት ናይ ምሉእ ህይወትን ናይ ምሉእ ዜጋን ዘዩቋርጽ ስራሕ እዩ። ይትረፍ ከም ኤርትራ፡ ብሓያል ቃልስን ብኽቡር ዋጋን ዝመጸትን ኣብ ኣዝዩ ተሃዋሲ ስትራተጂያዊ ቦታ ትርከብ ሃገርን፡ ንህላወን ቀጻልነትን ዝኾነት ሃገር፡ ሓያል ሃገራዊ ድሕነት ክህልዋ ይግባእ።

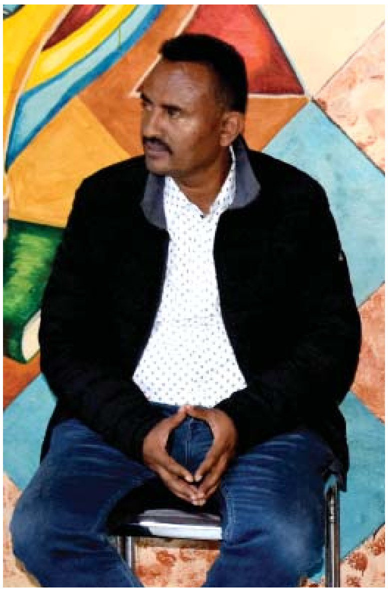

ሃገራዊ ድሕነት ካብ ውልቀ ንቕሓት፡ ተገዳስነት፡ ስምዒት ዋንነትን መንፈስ ይብጽሓኒን እዩ ዝፍጠር። ነዚ ደረጃ ንቕሓት ንምውናን ከኣ ኩሉ ኣካል ሕብረተሰብ ብሓፈሻ ሰድራቤታት ከኣ ብፍላይ ካብ ቤት ዝጅምር ሃገራዊ ህንጻት ክካይዱ ከም ዝግባእ ዝተፈልጠ ሓቂ እዩ። ሃገራዊ ድሕነት ከረጋግጹ ዝኽእሉ ረቂቕን ግዙፍን ባእታት ክንውንን ኣገዳሲ እዩ። ሃገራዊ ድሕነት ከየረጋገጽካ ምዕባለን ህልውናን ከረጋግጽ ኣይክእልን እዩ።

ስለዚ፡ ቅድም ሃገር ክትህሉ፡ ነፍሲ ወከፍ ዜጋ ከኣ ንኹሉ ድሉው ክኸውን ይግባእ። ብዘይ ሃገር ክብረት የሎን። ንውሑስ ቀጻልነት ኣበርቲዕና ንስራሕ" እብል።

መዘክር ሃብተ

ብቑዕን ዓይነታውን ሰራዊት ስለ ዘሃንጽና፡ ሃገርና ኣብ ኢድ ሓያላት ጸላእቲ ክትወድቕ ኣይከኣለትን። ሰራዊትና ብድስፕሊን እተሃንጸ፡ ልዑል ሃገራዊ ስምዒት ዘለዎ፡ ንሃገሩ ብሃገራውነት ዝከላኸል እዩ።

ስለዚ እዚ ብቑዕ ሰራዊት ሓይልታት ምክልኻል ኣብ ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነትና ኣዝዩ ልዑል ኣበርክቶ ይገብር። ብተወሳኺ ሓርበኛነት ህዝቢ ኣገዳሲ ባእታ ኣብ ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት እዩ። ሓርበኛ ህዝቢ ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን እዋን ኣብ ጎኒ ህዝቡ፡ ሰራዊቱን ውድቡን ደው ዝብል እዩ። ከም ህዝቢ ብፍላይ ከኣ ከም መንእሰያት ክንዘሕለካ ብኢድካ ክውዕየካ ብማንካ ዘይኮንና ክንገብሮ ዘለና፡ ኣብ ጽቡቕን ሕማቕን ሃገርና ክንሕወስ ይግባእ።

ዘይተገብረን ብሸም ይኹውን ዘንዛሕ ወረን ንሃገራዊ ድሕነትና ኣብ ሓደጋ ዘውድቕ እዩ። ሞራልና ተንኪፉ ካብ ሓዲድ እምነት ሃገርና ኣውጺኡ ዘጥፍኣና ስለዝኾነ፡ ኣብ

ማሕበራዊ ሚድያ ኣብ ነንበዮ ይኹን ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ንሰምዖ ወረ ነፊና ንቕበሎ። ንእሽተይ ጌጋ ሰሪ ጥፍኣት ስለትኸውን ንጉብርዎም ነገራት ምስ ርሑቕ እንዳዛመድና ብጥንቃቀ ንግበርዎም። ኣብ ናይጀርያ ዝንቀሳቀስ ዕጡቕ ግብረሽበራዊ ጉጅለ ቦኮሓራም ዕጥቁ ሰራዊት'ታ ሃገር ብዝበልሸውና ብረት እንዳሸጠሎም እዩም ዕጥቆም ከደልድሉ ክኢሎም። ኣብ መወዳእታ ከኣ ከም ጉጅለ ብምቋም ንናይጀርያን ህዝባን ዓቢ ብድሆን ጠንቂ ዕንወትን ኮይኖም። ናብ ጥፍኣት ከይንሽመም ነገራት ብዓይኒ ጥርጣረን ግዙፍ ጠመተን ምርኣዮም ጽቡቕ እዩ።

ነማርያም ዮሃንስ

ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት ብኽልተ መገዲ ምርኣዩ ጽቡቕ ይመስለኒ።

እቲ ቀዳማይ፥ ናይ ኩሎም ዜጋታት ምዕሩይ ተጠቃምነት ጸጋታት ብምርግጋጽ ውሽጣዊ ርግኣት ምፍጣር እዩ። በዚ መገዲ'ዚ ኣቢልካ ድማ ሓበን ብምፍጣር ተሳታፍነቶም ኣብ ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት ምዕዛዙ።

ካልኣይ፥ ንታሪኻዊ ድሕረ-ባይታናን ንርከበሉ ተጠማቲ ዞባ (ጅኦ-ፕለቲካዊ ኣገዳስነት ዘለዎ) ኣብ ግምት ብምእታው ብድሆታት ኩሉ ግዜ ክህልዉ እዮም። ስለ ዝኾነ ከም ህዝብን ሃገርን ኑቲ ብኽቢድ መስዋእቲ ዝመጻን ዝተዓቀብን ልኣላውነትና፡ ቀጻልነቱ ከተውሕስ ብቐዳምነት ዝጥቀስ ህላወ ሓይሊ እዩ። ሓይሊ ኾኣ ኣብ ዕብየት ቁጠባ ዝምርኩስ እዩ። ስለዚ ኸዚ ዘዋዕርፍ ንሃገራዊ ድሕነትና ዝፈታተን ግዳማዊ ብድሆን ውሽጣዊ ቍጠባዊ ድሕረትን እትፈትሓሉ እንኮ መገዲ ቀጠባውን ማሕበራውን ስጉሚ ሓፋሽ ምርግጋጽ እዩ።

እንጅ. ሰላም ዓሊበኺት

መትከላትናን ክብርታትናን ዝያዳ ኣደሪዕና ቀጻልን ዘላቕን ከም ዝኾኑ ንምግባር ዝያዳ ሓድነትና ኣትሪርና

ኩሉ ነቓዓትና ብምጽጋን ናብ ቁጥየባዊ ምዕባለ ክንደህብ ይግባእ። እዚ ዕዉትን ክዉንን ክኸውን ድማ መንእሰይ ማእከል ዝገበረ ስትራተጂ ብምውዳድ ኣብ ምንቃሕን ምውዳብን ብኹሉ መዳያ ምሕያል መንእሰይን ኣተኩሮ ብምግባር ክስረሓሉ ዘለዎ ኾይኑ ይስመዓኒ።

ተስፈት ሓጎስ

ምውሓስ ሃገራዊ ድሕነት መሰረታዊ ትርጉሙ ኣብ ልዕሊ ሃገርናን ህዝብናን ስግኣት ምስ ዝኽሰት ምብዳህ ከምኡ'ውን ንኸይክሰት ቀዲምካ ምግታእ ኮይኑ እስመዓኒ። ስለዚ፥ ናይ'ዚ መበገሲ እንታይ ክኸውን ይኽእል ኢልካ ምሕሳብ ኣድላዪ እዩ። እቲ ጠንቂ፥ ኣብ ክልተ መቒልካ ክርኣ ይከኣል። እቲ ቐዳማይ፥ ውሽጣዊ ክኸውን እንከሎ፡ እቲ ኻልኣይ ድማ ግዳማዊ እዩ።

እቲ ውሽጣዊ ጠንቂ፥ ፖለቲካዊ፥ ማሕበራውን ባህላውን ዝመንቀሊኡ ዘይርጉእነት ምስ ዝኽሰትን ብቑጠባዊ እቶትን ጸጋን ምትፍናን ምንቛትን ምስ ዝህሉ እዩ። እዚ ኾኣ ንተበለጽቲ ከም ባብ ከገልግልን ንህዝብና ብድሑር ፖለቲካዊ፥ ማሕበራውን ባህላውን ኣጀንዳ ከተሃናኹትን ከም ሃገርን ህዝብን ብሓባር ናይ ምቕጻል መጻኢና ኣብ ስግኣት ዘእቱን እዩ። ስለዚ፥ ብሃገራዊ መንነቱን ብዝሐኑቱን ዝሕበን ዜጋ ምህናጽ፡ ዋሕስ ሃገራዊ ድሕነትን ከም ሃገርን ህዝብን ንኽንቅጽል ዘድሊ፥ ክረጋገጽ ዘለዎ መሰረታዊ ኩነት እዩ።

ህላዌ ንመቓቓሊ ፖለቲካን ትሕተ-ሃገራዊ ኣመለኻኽታ ፎእ ዝበል፥ ፖለቲካዊ ናጽነት ዘለዎ፡ መሬታዊ ሓድነትን ልኡላውነትን ሃገር ዘረጋግጽ መንግስቲ ኣገዳሲ እዩ። ምህናጽ ሓያል ዘመናዊ ቍጠባ ከኣ ደራኺ ተራ ኣለዎ። ቍጠባና፡ ጸጥታውን ወተሃደራውን ብቕዓትና ዘመናዊ ንምግባሩን ንምምዋሉን ዘይጽገም ክኸውን ኣለዎ። ኣብዚ መዳያት ነመዝግቦ ዓወት ኣብ ግዳም ንዘመጻናን ክመጻና ዝኽእልን ተጻብኦ ንምምካትን ምግታእን ኣገዳሲ እዩ። ማሕበራዊ ፍትሒ ንምርግጋጽ ዝግበር ዘሎ ስርሓት ከኣ እወታዊ ዕማም እዩ።

እቲ ግዳማዊ (ካልኣይ) ጠንቂ ድማ ሃገርና ንዘለዋ ጸጋን ጂኦፖለቲካዊ ኣገዳስነትን ንምምዝማዝ ዝህቅንን ናይ ዕብለላን ግበታን ሓይሊ እዩ። እዚ ሓይሊ ከም ባብ ዝጥቀመሉ፥ ንሃገራዊ ድሕነትና ኣብ ስግኣት ዘእቱ፥ እቲ ኣቐዲሙ ዝተጠቕሰ ክስተት ውሽጣዊ ምቛንቋን ከምኡ'ውን ዞባዊ ዘይምርግጋእ እዩ። ኣብ ዞባና ዘይምርግጋእ ብምፍጣር ንኤርትራን ኤርትራውነትን ግዳይ ናይ ምግባር ኣጀንዳ ከኣ ካብ 1940ታት ኣትሒዙ ዝተሰርሓሉ ግን ከኣ ዝተሳዕረ እዩ። ክሕደስ ይኽእል ደዩ ኢዩክእልን ብዘየገድስ ግን ኣቐዲምካ ናይ ምግትኡ ዕዮ ኣገዳሲ እዩ። ስለዚ፥ ተራ ኤርትራ ኣብ ዞባዊ ሰላምን ድሕነትን ክዓዝዝ፥ ቍጠባዊ ኣበርክቶኣን ምትእስሳራን ክዓቢ ኣለዎ። ካልእ ኣገዳሲ ተራ ኣለዎ ዝብል ውክልና ኤርትራ ብደረጃ ሃገር፥ ማሕበራትን ውልቀሰባትን ኣብ ዞባውያንን ኣህጉራውያን ትካላትን እዩ። ኸዚ መንግስቲ ቈላሕታ ክህቦን ክሰርሓሉን ዝግባእ ኮይኑ እስመዓኒ። ንሃገራዊ ረብሓና ዝትንክፍ ጉዳይ ክጥጃእ እንከሎ ዕሕሕ ዝበል ድምጺ፥ ሓቀኛ መረዳእታ ዝፈጥር ውክልና፡ ንሃገራዊ ረብሓ ዝቃለስ ህላዌ ኣገዳሲ እዩ። ብዘሰምዖ ጥራይ ዝምራሕን ዝሃስን ኣካል ሓደት ኣይኮነን።

መስፍን ገብረሂወት
ጥሪ 2023

መሰስ ነቲ ዓቕበ
ብሓይሊ፡ ብተስፋ

ስምኦን ወልደሚካኤል

ከም'ቲ ምስላ ሃገርና "ትማሊ፡ ከም ወዕሎ'ኻ ትህበ፡ ጸባሕ'ከ? ጾራ ኣዋዲዳ ትጸበየካ" ዝብሎ፡ እቲ ኣብ ክልተን መኸተን ተጸሚዱ ዝጸንሐ ህዝቢ፡ ሰራዊትን መንግስትን ኤርትራ ፋይዳ ምኽታቱን መኸተኡን ክንዝምምዝም፡ ቀጺሊ. ኣንፈትን ፍጥነትን ጉዕዞኡ ክትልም ኣብ ጫፍ ነጥቢ. ዝሓለፈ. ዓመትን መጠቢ. ነጥቢ. ሓድሽ ዓመትን ደርኒቡ፡ ዘሎ ኣብ መሬቱ ሸኺሉ፡ ኣብ ትሕቲ እታ ንፋሰውን እንተ 'ስቀጠ ብተንፋሱ ከንብልብላ ዝቖረጸ ጥንዴራኡ፡ ሰሚሩ ጸላእቱ ቀቢሩ ናይ ሓዋሩ ሰላም ከዐስል ሓርኮት ዘየመንገወ ህዝቢ. ኤርትራ፡ ተስፋኡን ሓይሉን ብደፍደፉ ነቲ ዓቕበ ወጺእዎ ኣሎ። ሓይሊ. ንተስፋ፡ ተስፋ ኸኣ ንሓይሊ. ዘበራትዕ ሓድሕድ ዘይፈላለዩ ጭኡታታት እዮም። ሓይሊ. ብዘይ ተስፋ ተስፋ ኸኣ ብዘይ ሓይሊ. ህላወኦት የብሉን። ኤርትራ፡ ትማሊ. ዝተጉተረ ብደሆ ብሓይላ ኣልጊሳ፡ ጾር ጸባሕ ክትስከም ዘኽእላ ሓይልን ተስፋን ኣዋህሊላ ንዓመተ 2023 ትቕበሎ ኣላ።

ዓቢ. ንሰላም ዝኸተተ ህዝቢ. ከይፈረደኻዮ ፍሩድ እዩ፡ "ትማሊ. ከም ውዕሎ'ኻ ትህብ" ከም ዝተባህለ ውዕሉት ናይ'ቲ ደምጺ. ቶኽሲ. ከስቅጥ፡ ምዕጋስ እንተ ኣብዩ ኸኣ ካብ ደንበኡን ዶቡን ከርሕቕ ዝተገብረ. ቓልሲ፡ ዘይዝረግ ሰላም ምዕሳል እዩ፡ በትሪ መኸተ ህዝቢ. ኤርትራ ዋላ'ኳ ንረኣየለይ ዘይወጣወጥ እንተ ኾነ ኣድማዕነቱ ግን ኣብ ምምጻእ ናጽነትን ምኽብር ልኡላውነትን ኣብ ዝተገብረ. ግጥም ተመስኪሩ'ዩ። ኣብ ሎሚ ኾይኑ፡ ኤርትራ ንዘዘተጓዕዞዞ ነዊሕን ተረርን መገዲ. ንወኸሰ ግልጽ ዝብል ሰብ፡ "ሓይሊ. ኤርትራ ሃሪመ ዘድምዕ ተዳህዩ ዘስምዕ ሞጉቱ ዝረትዕ..." ዝብል ምስክር ማሰምዑ።

ኣብ ዘይሓኸርዎ እምባ ድግድጊት ተዓጢቖም ንዓመታት ሓኾት ክብሉ ዝጸንሑ ታሪኻውያን ጸላእቲ ህዝቢ. ኤርትራ፡ ሕቖ ዝኸዘዘ መውደቕቲ ኣጋጠምምዎም ቃንዘን ጣዕሳን ደባሊቖም ይግዕሩ ኣለዉ። በትሮምን ኣደዎምን ምስ ተሰብረ ዘስምዕዎ ዘለዉ. ኣደንጋጺ. ናቋ ስዕረት፡ ንእህህታ ናይ'ቲ ግዳይ ገበናዊ ተግባራቶም ዝነበርዎ ህዝቢ. ስዒሩ ንብይኑ ክስሞዕ ብዘይ ዕረፍቲ የቃልሕ ኣሎ። ክልተ ሳዕ ተዛራቢካ ምኽፋእን ሎቕማጺካ በሊዕካ ምትፋእን መለለዩኦም ስለ ዝኾነ ግዱ ዝገረም ሰብ ኣይተረኸበን። ኤርትራ ንፍረ ኣልቦ ቅብዝብል ዘረባ ጸን ግልጽ ከይበለት ናብ'ቲ በሪኽ ንምውጻእ ኣብ ሕኸራ ተጸሚዳ ኣላ፡ ደገም ኤርትራ ኣማዕዲኻ ትጽረፍ እምበር ትትንከፍ ሃገር ኣይኮነትን።

ቓልሲ. ዘጸቋርጽ መስርሕ ህልወና'ኳ እንተ ኾነ፡ እቲ ኤርትራ ከተካይዶ ዝጸንሐቶ ቓልሲ. ንኽብረት፡ ልኡላውነት፡ መሬታዊ ሓድነት ግን መዛርፎኡ በጺሑ ኣሎ። ብሰንኪ. ዕዙ ሃገራዊ ድሕነት ከም'ቲ ዝድለ ከይተሳለጠ ዝጸንሐ ሃገራዊ ልምዓት ብቕብሉ ቅልጣፈ. ክበራበር ኩሉ ዝጸበዮ'ዩ፡ ድኽነት ዘይስዕር ጸላኢ. ኤርትራ ክኸውን ኣይክእልን'ዩ። ኣብ ህዝቢ. ኤርትራ ዘሎ ናይ ኣተሓሳስባ ስንመ ምስ ፖለቲካዊ መብጽዓ ህዝባዊ ግንባር ተደሚሩ ተዓዋትነት ቓልሲ. ኣንጻር ድኽነት ዘማትእ የብሉን። ሓይልን ቅንዕናን ኤርትራ ኣብ ዝተመስከረሉ ግዜ ብዙሕ ሃብቲ ዝፍልፍሉ ምንጪታት ክኽፈቱ ምኳናም ንምምማት ኣየጸግምን። ንኤርትራ ሓሊኾም ክሕዙ ዝዘዝርግሑ ናይ ክፍኣት ፈትልታት ተቢታቲኾም ሕጂ. የለዉን። ኤርትራ ንኽብረታ፡ ድሕነታን ዕብየታን ዝሰርሕ መንእሰይ ኣብ ምፍራይ ክትጉብር ዝጸንሐት ወፍሪ፡ ፍረኡ እትሓፍሰሉ ወቕቲ ደረሱ ብምህላዉ. እውን ዓቢ. ወሰኽ ንሃገራዊ ሓይሊ.'ዩ።

ኤርትራ ህዝቢ.'ዚ. ከቢ. ክኾኑብጦ ሃንቀው ዝብሎ ከም ሃገራዊ ድሕነት፡ ሃገራዊ ሓድነት፡ ፖለቲካዊ ርግኣት ዝኣመሰሉ ነገራት ደሮ ኣብ ኢዳ ጨቢጢዋቶም'ያ። ኩሎም እቶም ንሃገራዊ ልምዓት ዘገድሱ ቅድመ-ተደለይቲ ረቛሒታት ኣማሊኣ ብምህላዋ፡ ኣብ ገምገም ኩለንትናዊ ዕብየት እትርከብ ሃገር ተባሂላ ክትግለጽ ትኽእል። ልምዓት፡ ቅድሚን ልዕልን ኣዝዩ ሰላም፡ ርግኣትን ድሕነትን እዩ ዝደሊ። ልዕሊ. ኩሉ ልምዓት ሓለዋ ይደሊ። ድሕነት ከም ማኸት ንኹሉ'ቲ ንልምዓት ዘድሊ. ናይ ምስሓብ ክእለት ኣለዎ። ሃገራዊ ድሕነት ሓንሳብ ተረጋጊጹ ንሓዋሩ ዝኹበር'ኳ እንተ ዘይኮነ፡ ኣብዚ. ሕጂ. እዋን ኤርትራ ኣረጋጊጻቶ ዘላ ሃገራዊ ድሕነት ምስ ዝኾነት ሃገር ናይ ኣፍሪቃ የለን ክበሃል ይከኣል።

ኤርትራ ኣብ መኸተ ተጸሚዳ ዘሕለፈቶ ዓመታት፡ ድላያ ክትገብር እትኽእል ርእሰ-እምንቲ ሃገር ገይርዋ ኣሎ። ድኻት ወይ ጉንቦሳ ከም ዓቢ. ኣቦሳ ጸብጺባ ንኽተምስል ኣብ ኣሞራታት ዝዓንገዎ ገንቢ. መኣዲ. ተቐሚጣ ኣይትፈልጥን፡ ጭራማ በሊዓ ኮርዓ ክትከይድ ዝጸንሐት ጎደና፡ ዝኾነት ሃገር እትመርጾ ኣይኮነን።

ንጸበቕ ተመኒኻ፡ ንሕማቕ ከኣ ተዳሊኻ ምጽናሕ ዝመስልዎ የለን። ኤርትራ፡ ሰላም ምስ ብጾታ ተሓናጊራ እንተ መጺት ደሮ መቐበሊ. ኣዳሊያ ብምህላዋ ሽበድበድ ዘብል የብላን። ንሰላም ንምዝራግ ዝተግሁ ወገናት ካብቲ ዝወደቕሉ ሓመድ ነፊፎም

ተንሰኦም ንምህዋኻ እንተ ተላዕሉ ኸኣ ንዘወኾኑ ኣደብ ዘትሕዘ በትሪ ኣለዋ። ጽላእቲ ህዝቢ ኤርትራ፡ ንዘፍቐጸ ደም ከጥልሉ ሓደሽ ደም ክኽዕዉ ዕጅብ ዘይብሎም ጽሉላት ምኳናም፡ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ደጊሞም ኣርእዮምና እዮም። ካብ ጽላለ ምሕዋዮም ካብ ዘይተኻእሉ ከዕበድብዶም እንከሎ ኣደብ ዘትሕዝ ሓይሊ ተቐሪቡ ክጸንሕ ምግባር፡ መተካእታ ዘይብሉ ኣማራጺ እዩ።

ኤርትራ ኣምሳያ ናይ'ቲ ንምድቃቓን ንምድጓዋን ክጥበር ዝጸንሐ ጸቕጥታት ብኻልኦት እናተኣምነት፡ ርእሰ ተኣማንነታ እናዕበየት፡ ፍናና እናበረኸት፡ ሓይሊ እናደለበትን እናሰጠመትን ክትከይድ ጸኒሓ ኣላ። ዓወት ብረታዊ ቃልሲ በቲ ንልኡላውነታን ድሕነታን ንምኽባር ዘመዝገበቶ ዓወት ተደሪዑ፡ ህዝባ ብዮዝቡ ተሓቢኑን ኮሪዑን ክኸይድ ክኢሉ ኣሎ። ኣብ ኣፍሲወከፍ ዜጋ ተሓጺሩ ዝርከብ ናይ ዓወት ስኡኣእምሮ ኣብ ዝቐጽል ቃልሲ ንልምዓትን መኸትን ዓቢ ትሕጃ'ዩ። ዘሐጠቐን ዘሸርሐን ስራሕ ስራሕቲ ዝርከብ ሞራላዊ ግንያ መዳርግቲ የብሉን። ህዝቢ ኤርትራ ወሪንዎ ዘሎ ሞራላዊ ጹብለልታ እምበኣር፡ ናብቲ ክበጽሖ ዝማዕድዎ ዘሎ መጻኢ ክዕጅቦ ምኽኣ ዘጠራጥር ኣይኮነን።

ብተግባሩ ሕንክትን ጣሕሳን ዝሰምዖ ህዝቢ፡ ተውዒቡ ክቑዝም እምበር ከድምዕ ኣይክእልን እዩ። ብዘወኸበ ህርፋታን ተደፊኦም ኑቲ ዝበልዕዎ ጥራይ እምበር፡ ኑቲ ኣብ ልዕሊኦም ዘሎ በትሪ ከይረኣዩ ንምብላዕና ዝጠዘሑ ኣደዳ ምሕርቃም ሰብ ኣብ ዝኾኑሉ እዋን፡ ከይትጋገ ተጠንቂቓ ክትከይድ ዝጸንሐት ኤርትራ ዓወታ ብውሸጣ ትጸንብሎ ኣላ። ንኤርትራ ብድሕሪት እናሰሓቦ፡ ብቐድሚት ሓሊፍካ ኸኣ መወንቀፊ ጓድጓድ እናፈሓርካ ኣብ ፍርቂ መገዲ ዘርባዕባዕ ንምግባሰ ጸላእትና ዝጠለሰዎ እኩይ ጥንሲ ንኽሓርሱ ዝሓለፈ 24 ኣዋርሕ ኣሕ ኢሎም ከብቅዑ፡ ሳላ ዘይዕጸፍ ኤርትራዊ መኸተ በርዒኑ'ዩ።

ኣብ ወርሒ ሰነ 2020 'ምዕባለታት ፍሉይ ምዕራፍ ቃልሲን ቀጻሊ ኣገፈታትን' ዝበል ብህውላት ዝተዘርግሐ ሰነድ፡ ብሰላም ምንባር ዘይክኣሉ ኩነታት ከም ዝተፈጥረ ብምሕባር "እቲ ሚዛን ኣብ ውሽጢ ኣዋርሕ ሓዲኡ ክፈለ ዘገድድ ኩነታት እዩ ማዕበሉ ዘሎ። ሕዚ ሳልሳይ መማረጺ ዝበሃል የለን" ዝበል ሓሳብ ኣሰፊሩ። እታ ህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ንዕስራ ዓመታት ተቓሊሶም ዘምጸእዋ ሰላም ከም ኑብሶም እትውሕጥ ግዝያም ፈሪሖም። ምስ በዛ ሰላም ዝኾነ ህዝቢ ሓብርም ብሰላም ክኑበሩ ብቐዓት ከጣ ትብዖት ስለ ዘይነበሮም ኩናት ወሲያም። ከምቲ ዝርኤ ኣጥሒና ዝበልዖት ሰድራ ክራማት ከም ዝመጻ ዘበሰር ነጉዳ ሰሚዓ ትሰንብድ፡ ወያነ ከኣ ብህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን እትእወጾ ዕዳ ስለ ዝፈለጠት፡ ኑቲ ክሰርብ ዝጀመረ ደበና ሰላም ንምዝራግ ዝቐሰለት።

ኤርትራ ኑቲ ከተሰፍኖ ዝተጋደለትሉን ከቢድ ዋጋ ዝኸፈለትሉን ሰላም ከይዝረግ፡ እቲ ሓዊ ኸኣ ንኣሳወርቱ ጥራይ ክልብልብ ብምሕሳብ፡ ግብራ ገይራ'ያ። ኤርትራ ኣብ ዝጠን ዘሮግቲ ሰላም ኣሕሞግሚ መዝበጥቲ ከተብጽሕ ብምኽኣላ ኸኣ፡ እዚ ዞባ ካብ ዝኸፍኣ ሓደጋ ድሒኑ ኣሎ። ሓይሊ ኤርትራ፡ ንግዱዓት ጸግዒ ንዕቡዓት ከኣ ጸፍዒ ምኳኑ ከማስከር ብምኽኣሉ ኣብ ጎረባብቲ ተፈጢሩ ዘሎ እምነት ንኤርትራ ተወሳኺ ቅሙጥ ሓይሊ ክኸና'ዩ። በቲ ኤርትራ ዝሓለፈትሉ መገዲ ክኸዱ፡ ምስሊ ኤርትራ ክማስሉ፡ ቋንቋ (ፖለቲካዊ ቋንቋ) ኤርትራ ክድግሙ ዝደልዩ እናበዝሑ ክኸዱ ንዕዙብ ኣሎና። ከምበዚ ቀረባ እዋን በቲ ኤርትራ እትኸዶ መገዲ ክኸይድ ዝተበዕ ብዘይ ምንባሩ ንበይና ነዊሕ ተጓዒዛ እያ። ድሕሪ ደጊም ኤርትራ ንበይና እትኸዶ መገዲ የብላን። ፍትሓውነትን ቅኑዕነትን ዕላማኣ ከምኡ'ውን ኣድማዕነት ናይ'ቲ ዝሃጸቶ ፖለቲካዊ ስርዓት ከተማስክር ስለ ዝኸኣለት ዘሰንያ መሓዛት ኣጥርያ ትርከብ።

ድሕሪዚ ኹሉ፡ ታሪኻውያን ጸላእቲ ኤርትራ ከምቲ "ሕማቕ ቀሺ ሓንቲ ዳዊቱ፤ ሕማቕ ሓረስታይ ሓንቲ ነዊቱ፤ ሕማቕ ዋጣ ሓንቲ ማህሌቱ" ዝተባህሉ ኑታ ተረር ዓቕብ ብዓወት ማሰስ ዝበሉዩ ኤርትራ ምውንዳል ይቕጽልሉ ኣለው። ንኤርትራ ብምውንዳል ዝቃለል ሓጥያት ከም ዘየለ ዝተረድኡ ኣይመስሉን። ሓሶት ክንዲ ዝተሓሰወ ይተሓሶ ንሓቂ ከይብን ኮነ ከመርት ክእሉት የብሉን። ኩሓደትን ተመጻደቕትን ሓቂ ሐዚም ጭብጢ ከይሕዕዑ፡ ዋሕሰ የግዙቡእ ኢሎም ኣብ ባይቶ ከይረትዑ ሕሉፍ ተግባራቶም ይፅንቅጾም ኣሎ። ማሕበር ሓሰውቲ ተሓባቢርም ቦኾኽ ዘብልዎ ዘለዉ ሓሶት ብዝሕ ዒግታ ክፈጥር'ኳ እንተኸኣለ ንጹሓይ ኤርትራ ክጸልምት ግን ኣይክእልን እዩ።

ክንዲ ዝዛለወ ሓይሊ ይሃሉ ንሓቂ ኣብ ለቐታ ኣእትዩ ክኣስራ ዝኽእል ሓይሊ የለን። ንኤርትራ ካብቲ ኣዕሪፋትሉ ዘላ ዝጠን ዓወት ስሒቡካ ናብ መዓሙቕ ሰንጭሮ ውድቀት ክትርድብያ ዝከኣል ኣይኮነን። ኣብ ዝሓለፈ ክልተ ዓመት ዝተኻየደ ኩናት ኣብ መንጎ ኣርጋእቲ ሰላምን ዘሮግቲ ሰላምን ዝኾኑ ሓይልታት እዩ ክካየድ ጸኒሑ። ሃገራዊ ረብሓን ድሕነትን ኤርትራ ምስ ሰላምን ኣብ ሰላምን ዝረጋገጽ ብምኻኑ ኑቲ ኣብ 2018 ዝተወልደት ሰላም ከይትጉዳእ ኣብ ምሕላው'ዩ ጸኒሑ። ፍረ ጻማኡ ዝሓፍሰሉ ወቕቲ ኣኺሉ'ኳ እንተ ዘይተባህለ ኣተሓሕዛኡ ግን ትሰፋው'ዩ ዘሎ። ደጊም ብደቡብ ናብ ኤርትራ ዝኡ ዝውረም ስግኣት ተቐንጢጡ'ዩ ክበሃል ይከኣል።

ክሳዕ ሕጂ ዘለና ፥
ክንህሉ ስለ ዝጸለና'ምበር
ክንህሉ ስለ ዝተጸለና ኣይኮንናን!

"ኤርትራ፡ ለውጢ የድልያ`ሎ!"

ኤርምያስ ሰሎሞን

'ኣብ ኤርትራ ለውጢ የድሊ ኣሎ' ዝብል ማዕዳ ድዩ ምሕጽንታ ዘይርድኣካ ሓረግ ካብ ዝደጋገም ዕቑዳት ኣቝጺሩ ኣሎ። ለውጢ ደኣ መን ይጸልእ!? እቲ ክልወጥ ዝድለ ዘሎ ግና እንታይ`ዩ!? እቲ ዝልውጥከ መን'ዩ?

እቲ ንሕና እንደልዮ ለውጢ፦ ርግኣትናን ርግኣት ጐደቦናን፡ ኣንፈትና ኣብ ክንዲ ንልኡላውነትና ምሕላው ጥራይ፡ ማዕረ-ማዕሪኡ ብሓያል ድርኺት ናብ ልምዓትን ስልጣነን ምኻድ፡ መሳርዕ ትካላትናን ትካላውነትናን ግቡእ መልክዑ ምትሓዝ ወዘተ. እዩ።

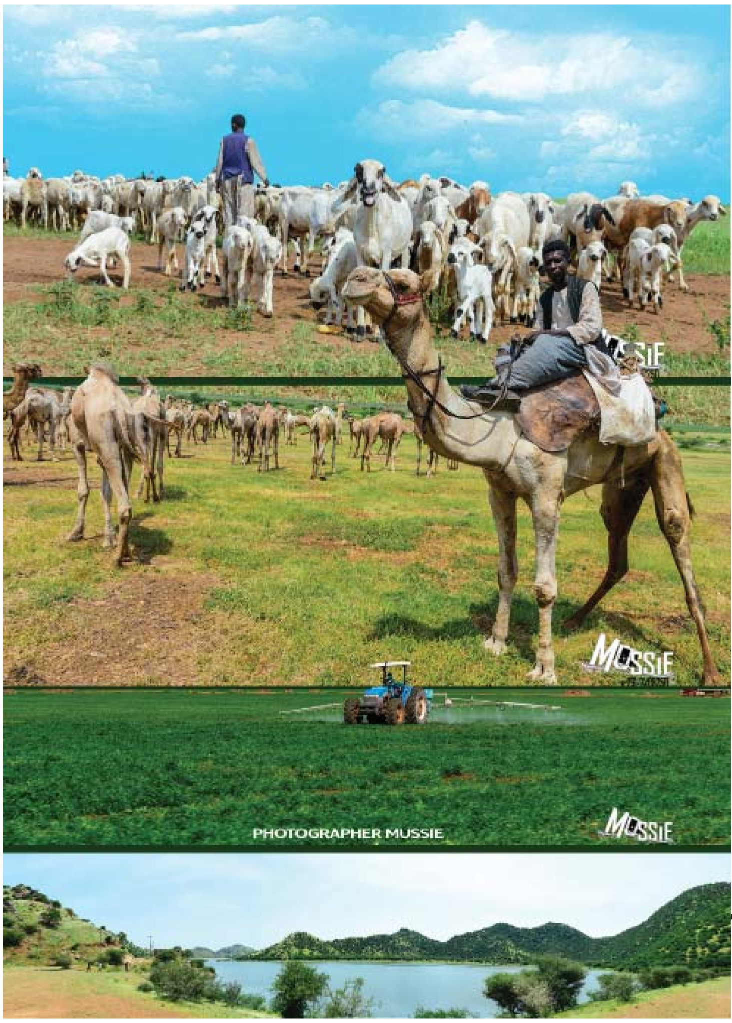

እቲ 'ንሳቶም' ዝደልይዎ ለውጢ ድማ ብኣንጻሩ። እቲ ድላዮም ንኸይገብሩ ዓንቂጽዎም ዘሎ ህዝቢ ክንብርከኽ፡ እቲ ዘይግራህ መንግስቲ ክእለ፡ ብድሕሪኡ ዘጋጥም ለውጢ (ዓይነቱን ሳዕቤኑን ብዘየገድስ) ንዓኣቶም እቲ ናይ ብሓቂ ዝብህጉዎ ዓይነት ለውጢ እዚ እዩ።

ሰብ ብባህርኡ ረሳዒ ስለ ዝኾነ፡ ምዝኽኻር ይደሊ እዩ። እዚ ሕጂ እንደጋግሞ ዘሎና ኣብ ናጻ ሕርያና እተመርኰሰን ንኻልኦት ዘይብድልን ኣካይዳ፡ ስልታዊ ዘይኮነስ መትከላውን ስትራተጅያውን ምርጫና ምኳኑ ዘነጽሩ ጭብጥታት ኣብ ኩሉ ሕሉፍ ሰነዳትና ንምርካቡ ኣይንሸገርን ኢና።

ንሕና እንደልዮ ለውጢ ንምዕባለ፡ ሓያላን ኢና በሃልቲን ኲራኾሮምን ዝደልዩዎ ለውጢ ግና ነተን ምንጪ ሓይልና ዝኾና ክብርታት ብምስንኳፍ ኣብ ዘይውዳእ ሓሸውየ ንኽእትዉና እዩ። ስለዚ፡ ብፍላይ መንእሰያት እዚ ኹልና እንደልዮ ዘሎና ለውጢ፡ ካብ ውሽጥናን ንዓናን ዘገድስ ደኣ እምበር፡ እተሰገደደ ወይ እውን ከይተረድኣና ኣብ ኣእምሮና ዘስፈሩልና ለውጢ ከይከውን ዕቱብ ምምማይ ከድልየና እዩ። ምኽንያቱ፡ ልዕሌና ንለውጥና ዝብህጉ ወገናት ክንርእይ ከሎና፡ ናይ ነገር ጥዕና ዘይምኳኑ ክስወጠና ይግባእ።

ንሕና ግዳያት ቅኑዕ ምርጫና ዝኾንና ህዝቢ

ኢና። እቲ እንገብሮን ሃህ ኢልና እንዛረቦን ክልተ ገጽ ናይ ሓንቲ ሳንቲም ምዃኑ ክረትዓና ዘኽእል ወገን የልቦን።

ስለዚ፡ ኣቱም `ኤርትራ ለውጢ የድልያ ኣሎ` እትብሉ ወገናት - የድልያን ፈረቓን እምበር! ኣብ በረኻታት ምስፋር ባህ ዝብሎ ፍጡር፡ እሞ ድማ እቲ ብእኡ ዝላደየ ኤርትራዊ ኣሎ ድዩ!? ውግእን ወረ-ውግእን ዝናፍቕ ዜጋ ኣሎዋ ድዩ እዛ ሃገር!?

ብኣንጻሩ ግና ክብረቱን ልኡላውነቱን ንኸየድፍር፡ ናብ'ዘን ነገራት ወስ ንዝበለ ድማ ክቕርስም በረኻታት ሰፊሩ፡ ኣብ ኩናትን ሳዕቤናቱን ተጸሚዱ - እዚ ህዝቢ።

ስለዚ'ዩ ድማ እዚ ህዝቢ ለውጢ ዝደሊ ዘሎ። ካብ ከልበትበት ከዕርፍ፡ ሩፍ ኢሉ ጥዑም ንፋስ ኣዱንያ ከስተማቕር ይደሊ ኣሎ ... ! ብድሕሪኡ ድማ ኣመት ብልጽግናኡ ክገብር።

“ስልጣነ ክነልብሳ ግርማ፡ ሕድሪ ኣሎና ግምጃ ክንስልማ!” ዝብል ሕድርን መብጽዓን ኣሎዎ እዚ ህዝቢ። ይኺድ ግደፉዎ፡ ናቱ እምበር፡ ናይ እንዳማቱ ዘይደሊ ምዃኑ ሕጂ ጥራይ ኣይኰነን ብግብሪ ኣርእዩ - ብቐንዱ እውን ባህሉን ክብርታቱን ኣንጻር`ዚ ክኸይድ ኣየፍቅደሉን እዩ!

ልዕሊ ኹብሒ ዘሎ ነገር ንኽልዕል ናይ ትሽትሹ ንኽይመልቑ ዝጥንቀቕ እምበር፡ ውሽጣዊ ኣበሩን ብድሆታቱን ዘይርድኦ ከይመስለኩም እዚ ህዝቢ። 'ካብ ንዓመታ ደርሆ ሎሚ እንቋቑሖ' ኢሉ ዝጭርሕ፡ ነዛ ዕለት ጥራይ ዝነብር ስሱዕ ህዝቢ ኣየፍረየትን እዛ ሃገር።

ናብራ ከቢድዎ ይኹን 'ረብሪበ' ኢሉ እተሰደ ኤርትራዊ እውን እንተ ኾነ፡ ናብ'ቶም ዘይቅዱው ለውጢ ዝምነዩ ክሳዕ ዘይዘንበለ፡ 'ዓቕምኻ ኣበርኪትካ ኢኻ - ኣይትሰከፍ፡ ሕጂ`ውን ኣበርክቶኻ ዝጠልብ መድረኽ ይቃረብ ኣሎ'ሞ፡ ተዳሎ' እዩ መልእኽትና።

'ኣይትርብሑ እምበር ኣይትብዝሑ' መርገም ዘይምዃኑ ብግብሪ ዘመስከረ ርቡሕ ሰብ ኣሎዋ እዛ ሃገር። ሓደ ናብ ክንድ ሽሕ ዝራባሕ መንእሰይ፡ ሰብ ክንሱ ሰባት ክጸሩዎ ዘይክእሉ ዝጸውር ጉበዝ ትውንን እዛ ሃገር። እምበር እዚ ህዝቢ በቲ 'ንሳቶም'ን መዳኽርቶምን ዝቕምሩዎ ኣገባብ እንተዝኸይድ ክሳዕ ሕጂ ኣምበይ ምሰረረን።

ዓመተ 2023 እውን ናብ ሓድሽ ግና ዘይሓድሽ መድረኽ ተሰጋገረና ኣላ። እቲ ሓድሽ፡ ኣብ ልምዓት ዝህልወና ኣድህቦ ክብርኽ ትጽቢት ዝግበረላ ዓመት ክትከውን ከላ፥ እቲ ዘይሓድሽ ድማ ነቲ ምስጢር ህላወና ዝኾነ ሓይልና ዝያዳ እነደልድለላ ምዃና እዩ።

ምኽንያቱ፡ ክሳዕ ሕጂ ዘለና'ኮ፡ ክንህሉ ስለ ዝደለና እምበር፡ ክንህሉ ስለ ዝተደለና ኣይኰንናን! ስለዚ፡ ሕጂ`ውን ህላወና ኣባና`ምበር ኣብ መን ደኣ`ሞ!

ምስ ዓለም እንገብሮ ጽምዶታት፡ ምስ ክብረትና እምበር ተንበርኪኽና ወይ ተመሳሲልና እንገብሮ ኣይኰነን። ንሕና ውሑድን ርቡሕን ህዝቢ፡ እኹል ጸጋ፡ ልዕሊ ኹሉ ድማ ብሉጽ ክብርታት እንውንን ህዝቢ ኢና። ስለዚ ንነብስና እምበር ንኻልኦት ክንመስል ዘየጸብቐልና ፍጡራት ኢና።

ብዝኾነ፡ ብደምና ሓርነትና ዘረጋገጽና ህዝቢ እምበር፡ ብትኳቦ ዝረኸብናዮ ናጽነት ስለ ዘይብልና፡ ብሕጂ'ውን ብሓይልና እነረጋግጾ ህልውናን ናጻ ሕርያናን ጥራይ እዩ እቲ ኣማራጺ ዘይብሉ ምርጫና!

ሽፍትነት v ጀግንነት

ምሉእብርሃን ሃብታይ

“ነናይ ውልቅኻ ባንዴራ ንኽትተክል ምጉያይን፡ ንዓባይ ናይ ሓባር ባንዴራ ክተጽንዕ ምጉያይን፡ ዝወስዶ ጸዓት ተመሳሳሊ ክኸውን ይኽእል’ዩ። ውጽኢቱን ታሪኻዊ ሚዛኑን ግን ኣይራኸብን።”

ኣብ ግዜ መግዛእቲ እንግሊዝ እዩ። ኣብቲ እዋን ብብዙሒ ሽፋቱ ጊዜኖም ነበሩ። ናይ’ቲ እዋን’ቲ ሽፋቱ ልክዕ ከም ኣዛብእ ገርጊሮም፡ ንሰላማዊ ህዝቢ ኣብ መዓልታዊ ምንቅስቓሱ ኣዝዮም ኣሸጊሮሞ እዮም ዝነበሩ። መንግስቲ ብርጣንያ ብወገኑ ኑቲ ተርእዮ ብዓይኒ ረብሓታቱ ግዲ ርእይዎ፡ ኑቲ ግኑን ዝነበረ ናይ ሽፋቱ ምንቅስቓስ ተቓላጢፉ ኣይተቛጻጸሮን። በዚ ድማ ህዝቢ ኣብ ሕሱም መነባብሮ ወዲቑ ነበረ። ሽፋቱ ኣብ ደንበ ኣትዮም ሰሰቡሓተን ኩቡቲ መረጽም ይወስዱ። ናብ ሩባ ማይ ክሰትያ ካብ ዝወፈራ ኩቡቲ ብሕርያ የትርፉ። ናብ ዕዳጋ ክወርድ ተባሂሉ ዝተጠርነፈ መዓረ ጠስሚ፡ ካብ መትሓዚኡ የጉድሉ። ኣብ መሶብ ንሰድራ መቐነዪ ተባሂሉ ዝተሰንከተ እኽለ ማይ፡ ንእግረ መንገዶም ተደሪሮሞ ይሓልፉ። ደርሆን እንቋቝሖን እንተ ረኺቡ’ውን ኣይሓድጉን።

ኑቲ እዋን ዘርከቡሉ ዓበይቲ ሰባት ከዘንትዉ ኸለዉ፡ እቶም ሽፋቱ ብደገኣዊ ትርኢቶም ኣዝዮም ጽቡቓት ምንባሮም እዮም ዝምስክሩ። ብረቶም ውልዉል፡ ጉተና ጸጉሮም ንላዕሊ ዘንቃዕረረ ምዕሩግ፡ ቀላጽሞም ተረር፡ ቁመናኦም ድልዱል ነበረ። ብሓፈሻኡ ንተዓዛቢ ሃንን ዘብሉ ምዕሩጋት ሰባት እዮም ዝነበሩ። ደጋዊ ትርኢቶም ካብ’ቶም ዓደቦታቶም ዘመሓድሩ ዝነበሩ ወራዙት ደቂ ዓዶም ይጽብቖን ንዓይኒ ተዓዛቢ ይማርኽን። ብኻልእ መዳይ ድማ፡ ኣካላዊ ብቕዓቶም ኣዝዩ ልዑል እዩ ዝነበረ’ሞ፡ ናብ ኩሉ መኣዝናት እናተዋናጨፉ ጉዳያቶም ክሳልጡ ኣይእገሙን ነበሩ። ብምዕራባዊ ቆላታት ክዛውሩ ቀንዮም ናብ ምብራቕ፡ ብደቡብ ንሓረስቶት ኣሳራጥዩ ወሪሖም ናብ ሰሜን፡ ንኸበሳታት ኣባሳብሶ ቀዊዮም ናብ ቆላታት፣ ክቕይሩ ብዙሕ ግዜ ኣይወስደሎምን።

ሽፋቱ ብባህሪኦም ብዝበዝሑ ዓኗይ ተፈራሀቲ እዮም። ህዝቢ ኣብ ዘለዎ ከባቢ ሓይሎም ንኸርእዩ ልዕሊ ዓቐን ይጥልዑን ይህድዱን። ንሰብ ብስነ-መንታዊ ኣገባብ ንኽእምኑ ዝጠፍእ ጸዓት ኣይርከቦምን። ንሓንቲ ስብሕቲ ጤል ዓይኒ እንተ ኣውዲቖምላ ክወሃቡ ጥራሕ እዩ ዘለዎም። ምስ ሽፋቱ ምኽኒትን ምኽንያታውነትን ኣይሰርሕን እዩ። ኣንበረን እንተ ተባሂልካ ክትንበር ጥራሕ እዩ ዘሎካ። ብዛዕባ ኑብሶም ዘለዎም ስምዒት ኣዝዩ ሰማይ ዝዓረገ ብምኳኑ፡ ኣብ ኣዘራርባ ብዙሕ ከይተኾርዮም ምጥንቃቕ የድሊ። ዝኣዘዘዎ ነገር ኣብ ሓጺር እዋን እንተ ዘይተቐሪብሎም ከም ዝተናዕቁ ይሓስቡዎ’ሞ ይንድሩ። ስምዒታቶም ቀልጢፉ ስለ ዝግንፍል ድማ፡ ኣብ ዘዘኣተውዎ ስድራ ጉድኣት የውርዱ። ብሓጺሩ ሽፋቱ በታ እዋናዊት ውልቃዊት ስምዒቶምን ጠለቦምን እዮም ዝምርሑ።

እዚ ልዕል ኢሉ ዝተጠቕሰ ዕቡድ እዋን ምስ ሓለፈ፡ ማለት ኣብ ሱሳታትን ሱብዓታትን፡ ፖለቲካዊ ንቕሓት ናይ’ቲ ሕብረተ-ሰብ ናብ ካልእ ደረጃ ተቐየረ። ከም ውጽኢት ናይ’ቲ ተሞክሮን ለውጥን ድማ ካልኦት ዓይነት ሰባት ኣድልዮምን ተቐልቂሎምን። እቶም ሓደስቲ ሰብ ግዜ፡ ብደጋዊ ትርኢቶም ኣማዕድዩ ንዝዕዘብ ልክዕ ኑቶም ናይ ቅድሚ ዕስራ ዓመታት ሽፋቱ ዘዘኻኽሩ እዮም ዝነበሩ። እዚኦቶም’ውን ኣብ ዘዘኣተውዎ ዓዲ ኣቓልቦ መንእሰያት ዝስሕብ ትርኢት ነበሮም። ብደጋዊ ትርኢቶም እንክረኣዩ ካብ’ቶም ቀዳሞት ሽፋቱ ዝተለቅሕዎ ብዙሕ ነገራት ከም ዝህሉ ንምግማት ኣየጸግምን። ኣመሻሽጣ ጉተና ጸጉሮም፡ ኣታሕዛ ብረቶም፡ ድልዳለ ኣካላቶም፡ ብሓፈሻ ኩሉ ቁመናኦም ነያታቶም ይመስሉ ነበሩ። ኩለንትናዊ ኣካላዊ ብቕዓቶም ብዙሕ ተማሳሳልነት ኔርዎ። ፍሉይነቶም ብመሳርዕ ተሰሪዖም ርሕቀቶም ሓልዮም ዝጓዓዙ ምኳኖም እዩ። ከምኡ’ውን ሰማያዊ ዝሕብራ ናይ ምሉእ ህዝቢ ባንዴራ ሒዞም ስለ ዝንቃሳቐሱ ብፍሉይ ኣብ ዓይኒ ህዝቢ ኣተዉ። ፍልልያቶም ግን ብኡጋ ኣይሰርሐን። ምኽንያቱ እቲ ሕብረተ-ሰብ ኣቐዲሙ ብሽፍትነት ተዳሂሉ ስለ ዝጸንሐ፡ ብዛዕባኦም ዝተሓዋወሰ መረዳእታ ኣሕደረ። ኑቲ ሰውራ ዝብል ኣምር ቀልጢፉ ንኽቕበሎም’ውን ከበዶ።

ሱብ ሱሳታትን ሱብዓታትን፡ ካቡቶም ቀዲሞም ዝነበሩ፡ ኣዝዩ ዝተፈልየ ባህርያት ብዝያዳ ዘንጸባርቑ፡ ኣብ ዓድታትን ከተማታትን ምስ ኣተዉ እዮም። ህዝቢ ኣብ ዘለዎን ዝተኣከበሉን ቦታታት ምቕሉላት ኮይኖም ተረኺቡ። ዓይኒ ህዝቢ ዝኹብዶም ሓኖኻት እዮም። ብሓንቲ ዓዲ ክሓልፉ እንተ ኾይኖም ድማ ናብ’ቲ ዘገድሶምን ዝተኣዘዘዎን ገዛ ድኣ ይኣትዉ እምበር፡

ብዘሐ. ኣጣል ናብ ዘለውአ ደምበ ኣየላግሱን። ኣቡቲ ኣቐዲሙ ዝለመዶ ጠባያት ኣዝዩ ዝተፈልየ ኣካይዳ ዘስተውዓለ ሕብረተ-ሰብ ብወገኑ፡ ከከም እዋኑን ቦታኡን ንሓርነት ይምጥን እዩ ዝበሎ ቃላት እናቐያየረ ጸዊዕዎም። ደርፍታት ደሪፍሎም። ማሰን ኣውሎን ተባሂልሎም። ቃላት ምስ ተወድአ ድማ "ደቅና" ናብ ዝብል ርዒሙ።

ኣብ'ቶም "ደቅና" ተባሂሎም ክጽውዑ ዝበቕዑ፡ ዋላ'ቲ ላዕለዋይ ኣዛዚ ዝበሃል ንኻልእ ኣካል ተማእዚዙ ከም ዝኸይድ፡ ኣዒንቲ ህዝቢ ቡብቑሩብ ኣስተውዓላን ተማህራን። ዝኾነ ኣካል ሃንደራእ ኢሉ ቃሕ ዝበሎ ውሳነ ከም ዘይወስድ፡ ነንሕድሕዶም እናተሓላለዉ ከም ዝኸዱ፡ ብስምዒት ርስን ኢሎም ዝኾነ ነገር ከም ዘይገብሩ፡ ህይወቶምን መምርሒታቶምን ብሰንሰለት ዝተኣሳሰረ ምኳኑ፡ ገና ኣብ ንኡስ ዕድሚኦም ኣዝዩ ሓያል ኑብሰ ግትኣትን ክብርታትን ዝማዕበሉ ምኳኖም፡ እቲ ህዝቢ ኣስተውዓለ። ኣብ ጉዳይ ዲሲፕሊንን ስነ-ምግባርን ሕድገት ከም ዘይብሎም፡ ብጸዮም እንተ ቡዲሉ ድማ ካብ ናይ ጓና ንላዕሊ ባዕሎም ከም ዝቐጽዕዎ ወዘተ. ቀስ እናበለ ዝተጋህደ ባህርያት እዩ። በዚ ድማ እቲ ኣሳጉማ፡ ካብ ኑብሰኻ ኣማእኪልካ ዝግበር ዝነበረ ውልቃዊ ባህሪ፡ ናብ ነዊሕ ራእዩ ዝመለለይኡ ሓባራዊ ጅግንነታዊ ወግዒ ተቐየረ።

ኣቡቲ ናይ ጅግንነት ሜዳ፡ ውትህድርና ክንዲ ዝሓየለ ይሓይል ብዘየገድስ፡ ኑቲ ዝቐመሉ ፖለቲካን ዕላማን ተማእዚዙ ከም ዝኸይድ ኑቲ እዋን ዘርከበሉ ዘበለ ሰብ ተማህረ። ብግብሪ'ውን ረኣየን ኣርኣየን። እቲ ኑብሰ ግትኣት ክሳብ ንህይወት እቲ ኣባል ኣብ ዝፈታተነሉ እዋናት እዩ ዝቐጽል። ሓደ ኣባል ብረቱ ብዕምርታ፡ ጠያይቱ ኣብ ሰፈረን ብቐሩባተን፡ ንጸላኢኡ ኣብ ቅድሚ ዓይኑ እናረኣየን እናቐረቦን፡ ተቐላጢፉ ሃንደራእ ኢሉ ኣይትኩስን እዩ። ዋላ'ውን ንህይወቱ ኣብ ሓደጋ ኣእትዩ ትእዛዝ ክጽበ የድልዮ። ኣብ'ቲ ናይ ጅግንነት ሜዳ፡ ህይወት ሰብ ምእንቲ ህይወት ካልኦት ሰባት ትኽፈል ምኳና፡ እቲ ዝዓበየ መለለዩ ናይ'ቲ ኣካይዳ ኾነ።

ህዝቢ ኑቲ ሰውራ እናቐረቦን እናኣለለዮን ብዝኸደ መጠን፡ ምስ ዝርገሐ ናይ ቦታን ግዜን፡ ኑቶም ጆጋኑ ብድሆታት ክበዝሖም ግድነት ነበረ። ናይ ጆጋኑ ጅግና ዘድልየሉ እዋን'ውን መጽአ'ሞ ብዙሕ ውረድ ደይብ ኣሕለፉ። ኣብ መወዳእታ ናብ ኩሉ ኵርናዓት ሃገርን ሕብርታት ሕብረተ-ሰብን ክሪኣ ዝኽእላ ኣዒንቲ ዘለዋኦ፡ ካብ ጫፍ ናብ ጫፍ ብኣካልን ብመንፈስን ህላውኑቱ ዘረጋግጽ፡ ኣብ ጽኑዕ ዕላማን ፖለቲካዊ ራእዩን ዝተሰረተ ዓቢ ውድብ ተፈጥረ። ስሙ ድማ "ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ" ብምባል ጸውዕዎ። እቲ ስም ከይበርሃሉ ዝተረፈ ኣካል ሕብረተ-ሰብ ከይህሉ ብምባል ግዲ ኾይናም ከኣ፡ "ሻዕብያ" ዝብል ዘይሰድድ ቃል ኣጥበቑሉ።

ህዝቢ ብወገኑ፡ ኑቲ ሰውራን ንጆጋንኡን፡ ቃላቶም ምስ ተግባራቶም ተዓዚቡ ካብ ዕለት ናብ ዕለት ጠበቖም። ብሃይማኖት ይኹን ዓሌት ከይተፈላለዩ፡ ኣብ ሓንቲ ሸሓኒ ከቢቦም ዝምገቡ ብምኳኖም ዚያዳ ተምሳጥ ኣሕደሩሉ። ብደረጃ ሰብኣውነቶም እናሓደረ ተሳሕበ። እቲ ናይ ሓድነትን ጥምረትን መንፈስ፡ እቶም ሒዝዎም ዝተበገሰ ክብርታት ብልቡ ስለ ዝኣመነሎም ከኣ፡ ዘዘተኣዘዞ ክገብር ጀመረ - ኣብ ከበሳን ቆላን። ከም'ዚ እናበለ ቡብቑሩብ ሓያል ምእዙዝነትን ብሉጽ ክብርታትን ተፈጥረን ማዕበለን። በዚ ድማ ናጽነት እትብሃል ነገር፡ ብቐድሚኡ እዋን ኣማዕዲኻ ዘይትረአ ዝነበረት ዓባይ ናይ ወዲ ሰብ ህያብ፡ ኣብ ቀረባ ማዕዶ ኩድም ኢላ ክትረአ በቕዐት። ስለ ዝተራእየት ድማ ዝወሰደት ወሲዳ ብ1991 ዓ.ም፡ ካቡቲ ንመዋእላት ተሓቢኣትሉ ዝነበረት በዓቲ ቦሎኽ ኢላ ወጽአት።

ድሕሪ 1991 ዓ.ም. እቲ ቋንቋ ተቐየረ። ራኢን ሕቶን ናይቲ ሕብረተ-ሰብ ምስቲ ሓድሽ መድረኽ ማዕበለ። ናጽነቱ ኣብ ኢዱ ዝጨበጠ ኩሉ ብዓል ተስፋ፡ ናብ ካልኦት ጸጋታት ህይወት ክሰግር በሃገ። ከም ኩሎም ስልጡናት ዝበሃሉ ሕብረተ-ሰባት ዓለም፡ ምዕቡልቲን ተሓፋሪትን ሃገር ክትህልዎ ተመነየ። እታ ብኽንደይ ውረድ ደይብ ሃሰስ እናበለ ዝጨበጣ ናጽነት፡ ረቂቕ መንፈስ እንተ ዘይለቢሳ ዋጋኣን ክብራን ክብለል ምኳኑ'ውን ተጋህደሉ። ነዚ ሓድሽ ምዕራፍ ዝኾኑ ሓደስቲ ጆጋኑ ድማ ኣድለዩ። ስለ ዘድለዩ'ውን ክፍጠሩን ክጥጥዑን ጀመሩ።

የግዳስ ኣብ ጎድኒ እቶም ሕድሪ ክስከሙ ዘንቀዱ ሓደስቲ ጆጋኑ፡ ሓደ ሓደ ናይ ቀደም ናይ ሸፍትነት ባህሪ ዘይበለየሎም ኣካላት'ውን ኣይተሳእኑን። ነታ ናይ ሓባር ባንዴራ ከም ተራ ጨርቂ ቆጺሮም፡ ነናይ ግሎም ባንዴራ ኣብ ልዕሊኣ ክተኽሉ ዝምነዩ። እዚ'ውን ከም ኩሎም ክስተታት ተጋህደ። ነዚ ሓፋሽ

ብዓቕሙ ኣስተውዓሎን ተረድኦን፡፡ የግዳስ ሸፍታ ንጅግና ክስዕሮ ዘለዎ ተኽእሎ ኣዝዩ ጸቢብ ብምዃኑ፡ ከም ቀደሙ ኑቶም "ደቅና" ዝብሎም ኣሚኑ ቀሲኑ ተቐመጠ፡፡

ኣብቲ ፈለማ እዋን፡ ዓይነት ተልእኾኦምን ዝጸበዮም ብድሆታትን ኣብ ግምት ኣእትዩ፡ ንዓኣቶም ንምውካል "ዋርሳይ" ዝበሃል ቃል ኣቐዲሙ ተማሂዙ እዩ፡፡ ኣብቲ እዋን፡ ኑቲ ኹነታት ኣጸቢቑ ዘስተውዓለ፡ ሓደ ተራ ሓኪም ምዃን ገዲፉ ልቢ ህዝቢ ምፍዋስ ዝመረጸ ምኩር ሞያተኛ ኤርትራዊ ጸሓፊ፡ "ኣቦይ...፡ ዋርሳይ ግን፡ ዝጉበርዎ ዘበለ ኣዳዕዲያም ስለ ዝፈልጡ ከይተናሕስየሎም፡፡" ክብል፡ ኣብ ገበር ናይ መጽሓፉ ኣስፊሩ ነበረ፡፡ እቶም ናይ'ቲ እዋን ሓደስቲ ወለዶ ሐ?ዞም ዝተበገሱ ታሪኻዊ ድሕረ-ባይታ፡ ዝዓጠቕዎ ኣእምሮኣዊን ሞራላዊን ብቕዓት፡ ኣብ ቅድሚኦም ዝተጉተረ መድረኻዊ ብድሆታት፡ ኣብ ግምት ዘእተወ ኣማኢ ኣበሃህላ እዩ ዝነበረ፡፡ ጸሓፊ ነዚ ቃላት'ዚ ኣብ ገበር መጽሓፉ ምውቃጡ'ውን፡ ኣንቢቦም ዝኽእሉን ዘይክእሉን ኩሎም ብሓባር እንተ ኣስተውዓሉ ብምባል እዩ ዝኸውን፡፡

ሰብ ንመድረኹን ንእዋኑን እዩ ዝመስል፡፡ እዞም ናይ ሓድሽ መዋእል ጀጋኑ ኸኣ ከም ዘበኖም ባህርያቶም ፍልይ ዝበለ ኾይኑ ተቐልቀለ፡፡ ከምቲ ናይ ቀደም ብሓይሊ ብረት ጥራሕ ዘይኮነ ካልእ ብቕዓታት ዘድልዮ መድረኽ ስለ ዝተፈጥረ፡ ንእዋኖም ዝጠቕዑ ሰባት ክፍጠሩ ግድነታዊ ሓቂ እዩ፡፡ በዚ ድማ ደቂ ግዜ ዝያዳ ሓይሎም ኣብ ብርዒን ወረቐትን ኣዝበልዎ፡ ከበድቲ ዝበሃሉ ሕቶታት ህይወት ንምምላስን ንመድረኾም ንምስዓርን፡፡ እዚኣቶም ዝሓየለ ጎድኖም ናብ ክልሰ-ሓሳብ ዝዛዘወ፡ ናይ ስነ-ኣእምሮ ክኢላታት ምዃኖም ብዝያዳ ዝበርሀ ድሒሩ እዩ፡፡ ኣብ ግብሪ'ውን ሰናፋት ከም ዘይኮኑ ግዳ ጸኒሖ ብውጽኢቶም ተጋህደ፡፡

ደቂ ግዜ፡ እታ ዓባይ ኣብ ባህጊ ሓፋሽ ዝሰፈረት ስልጥንቲ ሃገር ንኽትፍጠር፡ እቲ ናይ ሰውራ ቋንቋን ባህሊን ብኻልእ መልክዕ እናተተኻኸአ ክቕጽል ከም ዘለዎ ኣቐዲሞም እዮም ኣሚኖም፡፡ ምሕላው ባንዴራን ምንጋስ ማሕበራዊ ፍትሒን ቀዳማይ ዕማሞም ኮነ፡፡ ንእምነቶም ድማ ከቢድ ዋጋ ከፊሎምሉ፡፡ ሓፋሽ ቀደም ዝሰገሮ መንገዲ ተመሊሱ ከይኳለሎ፡ ከምኡ'ውን ባዕሉ ቀልቀሉ ንኸይረግጽ ብምባል፡ ንዓሰርተታት ዓመታት ኣብ መትከል ብምጽኻም ከም መስትያት ኮይኖም ኣገልገልዎ፡፡ "ኣገልግሎትን ምግልጋልን ናብ መዕረፊኡ መታን ክበጽሕ፡ ኩልና ብሓባር ነገልግል" ዝብል መልእኽቲ መውጽኢ ኣፎም ኮነ፡፡ ብኸም'ዚ ድማ ኩሉ ዓይነት ምጽማምን ኑበሰ ግትኣትን እናገበሩ፡ ነታ ባንዴራ ጥውይዋይ ኣብ ዝበዝሖ መድረኽ ኣስጊሮማ፡፡ እዚ ክስተት'ዚ ጅግንነትን ራኢን ኣብ ዘለዎ ቦታ ዋጋ እናኸፈልካ ጥራሕ እዩ ክፍጸም ዝኽእል፡፡

ግዜ ስርሑ ስለ ዘይገድፍ ቀጸለ፡፡ ሓደስቲ ትውልዲ ኣዝዮም ሰላማውያን ምዃኖም ኣብ ኣካይዳኦም ደጋጊሙ ተንጸባረቐ፡፡ እቲ ንዓመታት ካብ ድምጺ መዳፍዕን ቦምባታትን ዘየዕረፈ መሬት ምድረ ባሕሪ፡ ብርቱዕ ማይ ከም ዝተረብረቦ ሃልሃልታ ብመኣዛታት ሰላም ተዓብሊሉ ጸጥ በለ፡፡ ንሰላም ጅግና ከም ዘድልዮ ቀልጢፉ ዘይብርሃሎምን ኣብቲ ናይ ሸፍትነት በዓቲ ክሕብኡ ዝምኑዩ ወገናትን'ኳ እንተ ዘይተሳእኑ፡ ምእንቲ ፍትሒን ራህዋን ዝተቓለሰ ሓፋሽ ግን ኑቲ ሓድሽ ሰላማዊ ቋንቋ ፈተዎ፡፡ እቲ ዕላማ ናይ'ቶም ቀዳሞት ጀጋኑ ናብ መዕረፊኡ ብዘገምታ ክሰጉም ምዃኑ ስለ ዝኣመነ ኸኣ፡ ሕጂ'ውን ከም ቀደሙ ዝተኣዘዞ ዘበለ ኹሉ ቀረበ፡፡ ንኡሳን ከዋኽብቲ ናይ መትከል ውሉዳቶም ኑቶም ቀዳሞት "ደቅና" ዝበሃሉ ዝነበሩ ናይ ታሪኽ ኣርካናት ምዃኖም፡ ብተግባራቶም ደጋጊሞም ኣመስከሩ፡፡ ነዚ ርቀት'ዚ ዘለለየ ዘበለ ኹሉ ፍትሓዊ ተቓላሲ ድማ ተኣማመነን ቀሰነን፡፡

ናይ'ዚ ሓድሽ መድረኽ ኣካይዳን ቁንቁኛን ዘይብርሃሉ ዘበለ ከጉረምርም ንቡር እዩ፡፡ ገለ ወገናት ንመትከላዊ ምርጫ ህይወት ከም መርገምን ኩነኔን ክወስድዎ ተሰምዑ፡፡ ገለ ድማ ናጽነት ማለት ዜጋዊ ሓላፍነትካ ምስካም ማለት ምዃኑ ስለ ዘይብርሃሎም፡ ብስምዒት እናተመርሑ "እዚ ባርነት'ዩ!" ክብሉ ተሰምዑ፡፡ መቸም ኣእምሮ ናብ ሸፍትነት ገጹ እንተ ዘዘዩ ክሓስብ ከሎ ደረት የብሉን፡፡ ገለ መስሓቓት ድማ፡ ኣብ ትሕቲ'ታ ናጽነት ተራ ዜጋታት ምዃን በርቲዕዎም እናሃለወ፡ ጎይቶት ናይ'ቲ ሕብረተ-ሰብ ክኾኑ ይሓልሙ፡፡ ካብይ ካብይ ኣራርዮም ከም ዘጥረይዎ ዘይተጻረየ መጠን ገንዘብ ተጠቒሞም፡ ናይ ጉዝኣቱ መዛሙር ዝደግም ድንኪ ዝኾነ ብርጅዋ ክፈጥሩ ይጽዕሩ፡፡ "መን መርዓት ምስ በለኪ ትኳሓሊ፤" እዩ ነገሩ፡፡ ናይ ስነ-ሓሳብ ኣርካናት ዝኾኑ ዋርሳያት ብወገኖም፡ "ቅድም ዜጋታት ኩንና ንኽኣሎ፡ ብድሕሪኡ ሰብ ጺጋን ሃብትን ክንከውን፡፡" እናበሉ ደጋጊሞም መሃሩን ንኡብሶም ገንሑን፡፡ እንተ ኾነ ኑዳይ ናይ ልቡ ይሓልም ከም ዝበሃል፡ ኣእዛን ናይቶም ሓደስቲ ሸፋቱ ብስሰዐ ዝተዋሕጣ እየን ዝነበራ'ሞ ሸዓ ኢለን ምስማዕ ኣብያ፡፡ በዚ ድማ ዓቐን ሸውሃቱ ዘግፈሐ ዘበለ ኹሉ ናብ ዓቕሊ ጽበት ኣምረሐ፡፡

እዚ እናኾነ፡ ሓፋሽ ገርሂ እናመሰለ ሕጂ'ውን ከም ቀደሙ ስርሑ ኣይገደፈን፡፡ ንእሽቶ ሕሹኽታ ናይ መትከላውያን

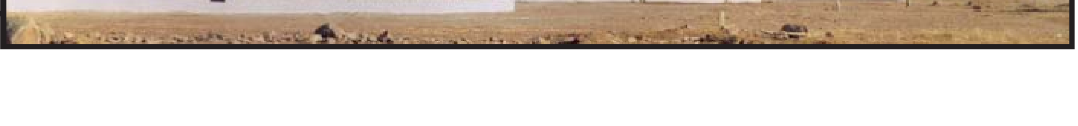

ደቂ፡ ኣብ ኩሎም ዋጭዋጭታ ድምጽታት ፈልዩ ከም ዝሰምዕ ብመልሰ-ተግባሩ ኣግሂዱ። ኑቲ ሰውራዊ ሃልሃልታ ድማ ዘዘተወልዱ ጆጋኑ እናተተኻኽኡ ቀጺሎም። ብድሕሪ'ዚ ስቕታ ናይ'ቲ ዋርሳይ ዝስሙ ጅግና፡ ኩለን ሚድያታት ቀርኒ ኣፍሪቃ ኣብ ዘጋውሕኦ ድምጽታት ንላዕሊ ክስማዕን ክኽበርን በቒዑ። ዋርሳይ ብዘኸፈሎ ከቢድ ዋጋ፡ ኣብ ዑረተ ልቦና ናብ ብርሃን ዘሰጋግር ድንድል ሰሪሑ። ሓድሽ ወርቃዊ ታሪኽ ተሰኒዱ።

ሽፍታ ግን ኩሉ ግዜ ሽፍታ ምኳኑ ኣይተርፎን እዩ። ዋላ ኣብቲ ኣርሒቑ ዝሃደመሉ ቦታ ኾይኑ እዩ ሽፍትኑቱ ዝቕጽል። ዘይምብርከኽ ሓይሊ ዘለዎ እንክመስል ናይ ማዕዶ ቓላት ይውርውር። ሕሰም ክመጽእ'ከሎ እታ መንነት ከም ዘይትምልኩዮ ተጸጊዑ ይርኢ። ጆጋኑ ኣሕዋቱ ንመሬት ዓደቦኦም ደጋጊሞም ኣብ ወረርቲ ከድሕኑን ኣብ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኲናት ክቃለሱን እናረኣየ፡ ናይ ውልቁ መሕብኢት ነቓዕ ኣብ ምድላይ እዩ ዝጓየ። እዞም ኩሎም ኣብ ፈቓዶ ሃገራት ኣውሮጳን ኣመሪካን፡ "ንኽሓልፈልና ቅድም ሃገር ትሃልወና!" እናበሉ ንልዕሊ ሓምሳ ዓመታት ግንዙብ ከወፍዩን ከዋጽኡን ዝውዕሉ ደቂ ህዝቢ ብዓይኒ ሽፍታ በሃማት እዮም። ምእንቲ ምፍጣርን ድሕነትን ሃገር ዝሰውኡን ዝስንከሉን'ሞ፡ ብኣዒንቲ ሽፋቱ ክረኣዩሉ ኣብ ዘይክእሉ ርሕቀት እዮም ዝርከቡ። ሽፍታ ነዚታት ከንብቦን ክርደኦን ስለ ዘይክእል ድማ፡ መርገጺታቱ ካብ የማን ናብ ጸጋም እናገላበጠ ይኑብር። እዚ ዘመን ንሽፍትነት ኣዝዩ ዘይጥዕም እዋን ሓበሬታን ተክኖሎጂን ብምዃኑ ግን፡ ሓደ ፍሉጥ መንነት ከይሓዘ ካብ ሃገር ናብ ሃገር እናተንካበለለ ከዕለብጥ ክኑብር እዩ።

እቲ ዝገርም ነገር፡ ናይ ሽፍትነት ባህሪ ኣብ ዝተማህሩ ኣካላት'ውን ዝኽሰት ምዃኑ እዩ። ብዙሕ ፍልጠት ኣዋህሊለ እናበለ፡ ትሕትና ሓዊሱ ናይ ምዕባለ ኣብነት ኮይኑ ለውጢ ክፈጥር ክንዲ ዝጽዕር፡ በታ ንእሽቶ ፍልጠቱ ንሓፋሽ ክረግጽ ዝምነ ኣይተሳእነን። ምናልባት እቲ ዝተማህሮ ቀለም ዶኾን ውሒድዎ ይኸውን ብምባል፡ እቲ ዓቢ ኤርትራዊ ጸሓፊ፡ "ቀለም ቀመስ!" እትብል ቃል ምሂዙ። ቀለም ቀመስ'ውን ብደረጃኡ ብጥቡብ እንተ ዘይተታሓዘ፡ ኣብቲ ዝሃንጾ ዘፍርሶ ክዛይድ ከም ዝኽእል፡ ኣብ መስርሕ ሓደ ተሞክሮ ተቐሲሙ እዩ። ንሕብረተ-ሰብ ከም ደንቆሮን ክመሃር ዘይክእልን ጌሩ ዝሓስቦ ምዃኑ ድማ እቲ ዝኸፍአ ገጹ። ካልእ ፍልይ ዝበለ ባህሪ ናይ ምሁር ሽፍታ፡ ኣብ መመሕብኢኡ ተዓቝቡ ይጸንሕ'ሞ፡ መሬት ናይ ሰላም ኣንፈት ክትሕዝ

እንክላ ባድላን ካራባታን ጌሩ ናብ መሳኸሩቲ ማዕከናት ዜና እናተቓላቐለ ዘስተምህር ምዃኑ እዩ። ዝሰውኡላን ዝስንክሉላን ጆጋኑ ንዘለዉዋ ዓዲ፡ ዝመርሕዋን ዘመሓድርዋን ከይትሰእን ዝሓለየ እንክመስል ያኢ። ካብ'ዚ ዓይነት ምዕቡል ሽፍታ፡ እቲ ቀደም ኣብ ደንበ ኣትዩ ኣጣል መሪጹ "እዚኣ ሕረዱለይ!" ዝበል ዝነበረ በዓል ጠበንጃ ብዓሰርተ ዕጽፊ ይሓይሽ።

ሽፍትነትን ጅግንነትን ክልቲኦም ካብ ባህሪ ወዲ-ሰብ ዝነቕሉ ክሳብ ዝኾኑ፡ ኣብ ኑበሲ-ወከፍ ታሪኻዊ እዋን ክቀላቐሉ ንቡር እዩ። ሽፍታ ካብ ውሽጢ ሕብረተ-ሰብ ይወጽእ። ጅግና'ውን ከምኡ ካብ ማእከል ሕብረተ-ሰብ እዩ ዝፍጠር። ክልቲኦም ሰባት ብምዃኖም ድማ ብዙሕ ዘቀራርቦም ባህሪያት ስለ ዘሎ ንገለ እዋን ንሰባት ከደናግሩ ተኽእሎ ኣሎ። ንኣብነት "ወዲ ሓደራ" እተባህለ ሽፍታ ኣብ ሓደ ዓዲ፡ "ኣነ ካብ ጅብሃ ብምንታይ ይሓምቕ፧" ብምባል ንእሽተይ ምምሕዳራዊት ስራሕ ከም ዝፈተነ እቲ ምኩርን ዓብዩን ጸሓፊ ኣመልኪቱ ኣሎ። እዚ ግን ክቕጽል ኣይክእልን እዩ። ምኽንያቱ ርእሲ ሽፍታ ዓቢ ሕብረተ-ሰባዊ ራእዩ ተሰኪማ ክትጓዓዝ ኣይትኽእልን እያ። ውልቃዊ ሸውሃታ ንምርዋይ ብውልቃ ኣብ ደሴት ከም እትኑብር ሓሲባ እያ ትጓዓዝ።

ብኣንጻሩ'ውን ጅግናን ክቡርን ዝነበረ ሰብ ኣብ መስርሕ ቃልሱ ናይ ተሳዓርነት መንፈስ እንተ ወሪርዎ፡ ንዘለዎ ሓይሊ ብምጥቃም ናብ ሽፍትነታዊ ተግባራት ክዋፈር ተኽእሎ ኣሎ። እዚ ግን ካብቲ መበቆላዊ ባህሪኡ ወጻኢ እዩ'ሞ፡ ብተግባራቱ ባዕሉ መሊሱ ከም ዝጠዓስ ርዱእ እዩ። ጅግና እንተ ተጋግዩ ሰቕ ኢልካ ክረአ ኣዝዩ ተመራጺ እዩ። ዝናኡ ዘጋጥዮ እንተ ኾይኑ፡ ጌጋታቱ መምለሲ ኣለዎ። ውልቃዊ ሕቶታቱ ምስ ሕብረተ-ሰባዊ ብድሆታት እናዛመደ መፍትሒ ክናዲ ዝጽዕር ኣካል፡ ውዒሉ ሓዲሩ ንጅግንነት ክበቅዕ ስለ ዝኽእል ግዜ ክረክብ ጸቡቕ እዩ።

ባህሪ ሽፍትነትን ጅግንነትን ከምዚ ቀዲሙ ክግለጽ ዝጸንሐ ዝነበረን ዘሎን ክቕጽል'ውን ዝኑብር እዩ። ኩሉ ካብ ባህሪ ፍጥረት ወዲ-ሰብ ዝበገስ ብምዃኑ፡ "ስለምንታይ ኣብ ዘዘመጸ ወለዶ እዚ ነገራት ጸጸኒሐ ይገሃድ ኣሎ፧" እናበልና ክንግረም ኣየድልን። እቲ ቀንዲን ኣገዳሲን ረቛሒ፡ ጆጋኑ ናይ ነዊሕ ራኢ ተሰኪሞም ስለ ዝጓዓዙ፡ ኣብ ጉዕዞኦም ድማ ንዘበዝሐ ሓፋሽ ተሰኪሞም ናይ ምኻድ ባህሪ ስለ ዘለዎም፡ ባህሪ ሽፍትነት ኣብ ጉዕዞኦም የሳናኽሎም ወይ የዳናጉዮም ደኣ እምበር፡ ንሓዋሩ ስዒርዎም ክቕጽል ዘይክእል ምዃኑ ምርዳእ እዩ።

ዲያስፖራ

“ኣጠቓቕማና እውንታዊ ብምግባር ካብ ተክኖሎጂ ረቢሕና ጥራይ ክንወጽእ ይከኣል’ዩ”

እንጂኒየር ቴድሮስ መሓሪ

እንጂ. ሚካኤል በርሀ

◆ቅድሚ ምጅማርና። ዕላልና ኣብ ምንታይ ኩተኩር ኢኻ ትደሊ?

ኣብ’ዚ እዋን እዚ፡ ኣብ ህይወት ደቂ ሰባት ልዕሊ ዝኾነ ነገር ተክኖሎጂ እዩ ኣገዳሲ ኮይኑ ዘሎ። ሞያይ ከም ምዃኑ መጠን፡ ኣብኡ ኣትኩረ ናተይ ተመኩሮ ንደቂ ሃገረይ ከካፍል ኣገዳሲ ኾይኑ እስመዓኒ።

◆ሓፈሻዊ ስእሊ መታን ክንሕዝ፡ ምስ ገዛእ ነብስኻ ኩተላልየና

ቴድሮስ መሓሪ እምባየ እበሃል። ብ1974 ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኢትዮጵያ ተወሊደ። ኣብኡ ድማ ዓብየ። ወዲ 17 ዓመት ምስ ኮንኩ፡ ናብ ሃገረ ሽወደን ተሰዲደ። ናብ ሽወደን ክኣቱ ከለኹ፡ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርተይ ዛዚመ ስለ ዝነበርኩ፡ ትኽ ኢለ ናብ ዩኒቨርስቲ ክኣቱ እዩ ነይሩኒ። ምስ’ቲ ዓዲ ክላለን ቋንቋ ክመሃርን ግና ከባቢ ሰለስተ ዓመት ምስ ጸናሕኩ እየ፡ ናብ ዩኒቨርስቲ ተጸንቢረ። ብ“ኢንቤዲድ ሶፍትዌር ፕሮግራምንግ” ድማ ትምህርተይ ዛዚመ። ትምህርቲ ድሕሪ ምዝዛመይ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ትካላት ተመኩሮይ ድሕሪ ምዕባይ፡ ኣብ 2013 ናተይ ናይ ምህንድስና ኣማኻሪ ትካል ኣቕሙ ክሳብ ሕጂ ኣብኡ እሰርሕ ኣለኹ። እዚ ትካል እዚ ኣብ ኮምፕዩተር ምህንድስና ንዘጋጥሙ ብድሆታት ኣብ ምፍታሕ፡ ምምኻር ከምኡ’ውን ቅርጺታት ኣብ ምድላው ዝነጥፍ ትካል እዩ። ኣብ’ዚ ሕጂ እዋን ከባቢ 13 ቀወምቲ ሰራሕተኛታትን ገለ 8 ዝኾኑ ብኸፊል ዝሰርሑ መሃንድሳትን ኣብ ትሕቲኡ ኣመሓዲሩ ዝኸይድ ዘሎ ትካል እዩ።

◆ኣብ ኢትዮጵያ ተወሊድካ ናብ ኤርትራ ክይመጽእካ ኢኻ ናብ ስደት ኣምሪሕካ። ኣብ ኤርትራን ምስ ኤርትራ ኣብ ዝተኣሳሰርን ብዙሕ ንጥፈታት ኩተካይድን ከኣ ተዓዚብ ኣለኹ። ኣብ ኣዳራሽ ዳዕሮ (ጁንየር) ዘቕረብካዮ ሰሚናርውን ተኸታቲለዮ እየ። እዚ ምስ ሃገርካ ዘሎካ ጥቡቕ ርክብ ካበይ እዩ ዝብገስ፧

እቲ ቐንዲ ካብ ገዛ እዩ ዝብገስ። ኣተዓባብያ ኣብ ዝኾነ መዳይ ኣዝዩ ወሳኒ ነገር እዩ። ስድራቤተይ ድማ ክዓቢ ከለኹ ፍቕሪ ናይ ሃገረይ ከም ዝሓድረኒ ገይሮም እዮም ኮስኩሶምኒ። ካልኣይ ድማ እቲ ናብ ሽወደን ዝኸድኩሉ እዋን ድሕሪ ናጽነት ድሕሪ ዓመት ብምንባሩ ናቱ ጽልዋ ነይርዎ እዩ። ኣብ ደገ ኣብ ዝተፈላለዩ ሃገራዊ ኣጋጣሚታት ተሪፈ ኣይፈልጥን እየ። ካብ 2000 ኣትሒዘ ድማ ዓመት ዓመት እየ ናብ ኤርትራ ክመጽእ ጸኒሐ። እዞም ኩሎም ነጥብታት ተደማሚሮም ምስ ኤርትራ ዘለኒ ምትእስሳር ኣሓይለሞ ክኾኑ ይኽእሉ እዮም። ካልእ ተወሳኺ ነጥቢ ድማ ምዕራባዊ ዓለም ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝኽተልዎ ብጇኦ ፖለቲካዊ ረብሓ ዝተጠምዘዘ ኣጠማምታ፡ ምስ ሃገርና ብጥቡቕ ከም ንተኣሳሰር ገይሩና እዩ።

◆ኣብ ናይ ኮምፕዩተር ሞያኻ፡ ልዕሊ 18 ዓመታት ከም ዝሰራሕካ ኣዕሊልካኒ ኔርካ። ኣብ’ዚ ዓመታት ዘጋጠሙኻ ብድሆታት እንታይ ይመስሉ፧

እቲ ብድሆ ኣዝዩ ገዚፍ እዩ። ቀዳማይ ነገር ኣብ ሃገርካን ባይታኻን የለኻን። እቲ ናትካን ናታቶምን ክብርታት እውን ኣይራኸብን እዩ። ኣብ ዝርዝር ኪይኣተና እቲ ብድሆታት ኣዝዩ ብዙሕ እዩ። ኣብ ነገራት ዘሎካ ኣጠማምታ ግና ኣዝዩ ወሳኒ እዩ። ዝሃለወ ብድሆ ይሃሉ፡ ንስኻ ኑቲ ጸጋብቼ ክትወስድ እንተ ተበጊስካ ክትዕወትን ናብ ቅድሚት ክትስጉምን ትኽእል ኢኻ። ኣነ ምስ ዓባየይ እየ ዓብየ። ዓባየይ ንብድሆታት ብኸመይ ከም ትሰግሮም እናረኣኸዋን እናተማሃርኩን እየ ዓብየ። በዚ ምኽንያት ድማ ካብ ብድሆታት ክረኽቦ ዝኽእል ረብሓ እናኣቋመትኩ እየ ዝኑብር። እምበር ገዚፍ ናይ ሕብሪ ብድሆ እዩ ዘሎ። ንሕና ግና ንኹሉ ነገር ርግእ ኢልና ኢና ክንገጥሞ ዘለና። ብሓፈሻ ኣብ ዝሃለና ንሃሉ ብድሆ ካባና ኣይፍለን እዩ። ጥራይ ጺጋታታት ኢና ክንቆጽር ዘለና።

◆ተክኖሎጂ እንታይ እዩ፧

ተክኖሎጂ ንዕለታዊ መነባብሮና ዘቃልሉ ዝተፈላለዩ ምህዞታት ዘጠቓለለ ዓውዲ እዩ። ኣብ ብዙሕ ኣጋጣሚታት ንተክኖሎጂ ብኣሉታዊ ዓይኒ ዝጥምቱ ዘረባታት ይሰምዕ እየ። ተክኖሎጂ ኣሉታ ኾይኑ ኣይፈልጥን እዩ። እቲ ጸገም ንተክኖሎጂ ብኸመይ

ትጥቀመሉ እዩ። እምበር ተክኖሎጂ ንደቂ ሰባት ናብ ዝለዓለ ደረጃ ንኸሓሽሩ ዝደረኸ ዓውዲ እዩ። ኣብዚ ዝመጽእ ሕቶ ግና፡ ንተክኖሎጂ ብኸመይ ኣገባብ ትጥቀመሉ ዝብል እዩ።

◆ ኣብዚ እዋን እዚ፡ ብዛዕባ ተክኖሎጂ ብዙሕ ዘረባታትን ትንተናታትን ይቐርብ ኣሎ። ንሓይሊ ተክኖሎጂ ኣቃሊልና ክንርእዮ የብልናን ዝብል ስነ-ሞጎት እውን ይለዓል እዩ። ሰባት ብተክኖሎጂ ክንግዝእ ንኽእል ኢና ዝብል እውን ኣሎ። ኣብዚ እንታይ ርእይቶ ኣለካ፧

ልክዕ እዩ እዚ ዓይነት ዘረባታት ኣብዚ እዋን እዚ እቲ ገኒኑ ዝስማዕ ዘሎ ዘረባ እዩ። መብዛሕትኡን እተን ናይ ተክኖሎጂ ካምፓኒታት ብውልቀ ሰባት እየን ዝውነና። ውልቀ ሰባት ድማ ንረብሓኦም ክብሉ፡ ንሰባት ከገዝኡ ይደልዩ እዮም። ሓቂ ንምዝራብ እቲ ብድሆ ቀሊል ኣይኮነን። እዘን ትካላት ኣብ ስምዒታትካ ብምእታው ክቓንያኻ እየን ዝፍትና። ብልክዕ ብድሕሪ መጋረጃ ብኸመይ ይሰርሓ ብምፍላጥ ክንብድሀን ግና ንኽእል ኢና። ኣጠቓቕማና እወንታዊ ብምግባር፡ ካብ ተክኖሎጂ ረቢሕና ጥራይ ክንወጽእ ንኽእል ኢና።

◆ ቅድሚ ናብ ካልእ ኣርእስቲ ምስጋርና፡ ኣብዚ ዛዕባ እዚ ትውሰኾ ነገር እንተሎ፧

ቀዳማይ ነገር ተክኖሎጂ እንረብሓሉ ባይታ እምበር፡ ጅሆ እንኮነ ሓዘሉ ዓውዲ ከም ዘይኮነ ምርዳእ የገድስና እዩ። ተክኖሎጂ ብግቡእ እንተ ድኣ ተጠቒምናሉ፡ ከም ተክኖሎጂ ገይሩ ዘርብሓና ነገር ኣብዛ ዓለም ክህሉ ኣይክእልን። ክንረብሓሉ እንተ ኸይንና ድማ ብልክዕ እንታይ ምዃኑ፡ ብድሕሪ መጋረጃኸ ብኸመይ ኣገባብ እዩ ዝሰርሕ ክንፈልጥን ክንርዳእን ኣገዳሲ እዩ።

◆ ሰባት፡ ንሰኻን ሺዳ ሜድያን ምትእስሳር ከም ዘለኩም ክዛረቡ ሰሚዐዮም ኣለኹ። ሽዳ ሜድያ እንታይ እያ ትገብር፧

ግዝያዊ ዋና ኣሰናዳኢ ናይ ሺዳ ሜድያ እየ ብዘለኹ። ምሳይ ምትእስሳሮም ካብዚ ዝነቅል ክኸውን ይኽእል'ዩ። ሽዳ ሚድያ፡ ሓደ ክፋል ናይ ሺዳ ኔትዎርክ ዝበሃል ማዕከን ሓበሬታ እያ። ሽዳ ኔትዎርክ፡ መርበብ ሽዳ ሚድያ፡ ሽዳ ኣኒሜሽን፡ ሽዳ ኮመርስ ከምኡ'ውን ሽዳ ሕትመት ዝበሃሉ ክፋላት ዝሓቑፈ ዓቢ መርበብ እዩ። መብዛሕትኡ ሰብ ግና ነታ ሺዳ ሜድያ እዩ ዝፈልጥ። ምኽንያቱ ክሳብ ሕጂ ንዓኣ ኢና ብዝያዳ ሰሪሕናላ ዘለና። ኣብታ ሺዳ ሜድያ ብዙሓት ዓበይቲ ሰባት፡ ዝተፈላለዩ ዓንቀጻት ይጽሕፉላ እዮም። ዕሙቕ ዝበሉ ጽሑፋት፡ ትንተናታት ከምኡ'ውን መጽናዕትታት ኢና ንዘርግሕ። ብሓፈሻ ንምስሊ ኤርትራ ዘጕልሕን በዳሂ ዝኾነ ጽሑፋትን ኢና ንዘርግሕ። ኣብዚ ሜድያ እዚ ብዙሓት ፍሉጣት ሰባት ከም ብዓል ተመራማሪ ታሪኽን ደራስን ኣቶ ኣለምሰገድ ተስፋይ፡ ደራሲ ዘምህረት ዮሃንስ፡ ናይ ካልኦት ሃገራት ፍሉጣት ሰባት ከም በዓል ደራሲ ኣብይ ብርለ፡ ናይ ፖለቲካ ተንታኒ ኢትዮጵያዊ ኦማር በናሚን፡ ፕሮፌሰር ኦመር ሃሰን (ኣማኻሪ ፕረዚደንት ክልል ሶማሊ ኢትዮጵያ)፡ ፕሮፌሰር ጊደወን ኣባይ ከምኡ'ውን ናይ ግሪኽ ናይ ፋይናንስ ሚኒስተር ነበር ያኒስን ካልኦትን ዝጽሕፉሉ ማዕከን እዩ።

◆ ካብዚ ቀጺለ መለሳ ክኾነና ገለ ሓጸርቲ ሕቶታት ክሓተካ እየ።

ትፈትዎ ሰብ ከመይ ዝበለ'ዩ፧ ስለምንታይከ፧

ኣብ ህይወተይ ዝፈትዎ ሰብ ዓባየይ እያ። እዚ ሕጂ በጺሐዮ ዘለኹ ደረጃ ውጽኢት ናታ እዩ። ናይ ህይወት መምህረይ እያ ነይራ። ሕጂ ብህይወት የላን እምበር፡ ኩሉ እቲ ዝገበረትለይ ውዕለት ዘርዚረ ምነገርክዋ። ካልኣይ ኣብ ህይወተይ ዝዓበየ ጽልዋ ዝገበረለይ ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ እዩ። ብቐረባ ኣይንፋለጥን ኢና። ኣብ ዝተወሰና ኣጋጣሚታት ኢና ተራኺብና፡ ኣዕሊልና። እቲ ናቱ ጽንዓትን ኣብ ሓደ ዕላማ ነኺስካ ነዊሕ ምጕዓዝን ንዓይ ኣብ ሂወተይ ኣዝዩ ዓቢ ትምህርቲ እዩ። ብሓፈሻ ኣነ ውጽኢት ኣብ ህይወተይ ዝገጠሙኒ ሰባትን መድረኻትን እየ። ስለዚ በዚ ኣጋጣሚ ንኹሎም እቶም ኣብ ህይወተይ ዝገጠሙኒ ሰባትን መድረኻትን ከመስግኖም እደሊ።

◆ ደስ ዝብለካን ዘይብለካን ባህርያት ሰባት፧

ደስ ዝብለኒ ባህርያት፡ ኣብ ክንዲ ብድሆታት ዕድላት ዝርእዩ ሰብ እዩ ዝብርሃኒ። በንጻሩ ዝጸልእ ባህርያት ድማ ኣይክእልን እየ፡ ከቢድ እዩ ብምባል ኣሉታዊ ባህሪ ዝውንን እዩ። ሰብ ንፉዕ እንተ ኾይኑ ኣብ ዝኸደ ኸይዱ ንፉዕ እዩ። እቲ ሕቶ ናይ ኰነተ ኣእምሮ እምበር ናይ ቦታ ኣይኮነን። ስለዚ ብድሆታት ዝጽብጽብ ሰብ ኣይብርሃንን እዩ።

◆ ኣብ ናይ ስራሕ ዓለም ዝተሓጎስካላን ዝሓረቕካላን መዓልቲ፧

ዝተሓጎስኩላ መዓልቲ እታ ናተይ ትካል ኣውጺአ ሰብ ኣብ ትሕተይ ክቖጽር ዝበቓዕኩላ መዓልቲ እያ ነይራ። ንዓይ ዓቢ ስጉሚ ኣብ ህይወተይ ብምንባራ ብፍሉይ እየ ዝዝክራ። ዝሓረቕኩላ እኳ እዛ መዓልቲ ኢለ ክፈሊ የጸግመኒ እዩ። ምኽንያቱ ብዙሕ ዘሕርቑ ነገራት ብቐጻሊ የጋጥሙኒ እዮም።

◆ ወዲኣ'ለኹ እንጂነር። ብስም ማሕበርን መጽሔት መንእሰይን ኣመስግነካ።

ቀዲምካኒ። ምስጋና ንዓኹም እዩ ዝግባእ።

ትውፊት

“ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ”

ጽንዓት ዘዘኪረ ጽንዓት

ዮሃንስ ቀለታ

“ገድሊ ገደል!” ዝብል ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ ብተጋደልትን ህዝብን ንጽንኩርነት ናይቲ ሰውራ ዝቐርብ ዝነበረ መግለጺ እዩ።

ቅርጺ መሬት ሳሕል ገደል ዝበዝሖ እዩ። ሳሕል ደጀን ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ነይሩ። ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ከኣ ንሰውራ ኤርትራ መሪሑ ናብ ዓወት ዘብጸሐ ውድብ እዩ።

“ምግዳል ሂወት’ዩ፣ ዘይምግዳል ግን ሞት፣” ዝብል ጭርሖ ድኣ ከመይ ኣቢሉ’ዩ ኑቲ ገደል ሂወት ዝገብሮ?

ሰብ ኣብዛ ዓለም ሓንሳእ’ዩ ዝፍጠር። ገሊ፣ እዛ ዓለም ናብ ዝደርበዩዎን ዝደፍኣቶን እናተላኸዐ ኣብ ባርነት ዕምሩ ዘሕልፍ ኣሎ። ገለ ኸኣ መዋእል ባርነት ክቕብር፣ ምሉእ ትርጉም ሂወት ኣብ ዝሁብ ቃልሲ ተሰሊፉ፣ ኣሰር ገዲፉን ታሪኽ ጽሒፉን ክሓልፍ ዝመርጽ መሕደር ሚልዮናት ይኸውን።

ተጋዳላይ፣ ንሂወቱ ትርጉም ሂብዋ ዝሓለፈን ዝሓልፍ ዘሎን ፍጡር እዩ። ቀዳማይ መግለጺ ተጋዳላይ ሃገራዊ ምኳኑ እዩ። ሃገራውነቱ ኸኣ ኣብ ገድልን ገደልን ተወሊዱ፣ ኣብ ብልሒ ጎቦታት ሳሕል ተጸሪቡ ወጺኡ።

ተጋዳላይ ሰሎሞን ጸሃየ

ተጋዳላይ፣ ካልኣይ መግለጺኡ ጅግና እዩ። ጅግና’ውን ኣብ ገድልን ገደልን ይውለድ። ገደል ሳሕል ከኣ ገድሊ ኤርትራ ዝሰከም ጅግና ፈጢሩ።

መጽሓፍ “ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ” ንጅግንነት ተጋዳላይ ኣንጻር መግዛእትን በደልን ክትምስክር ዝፈረየት ስነ-ጥበባዊት ስራሕ እያ። ደራሲኣ ኸኣ ተጋዳላይ ሰሎሞን ጸሃየ!

ሰሎሞን ጸሃየ፣ ነዛ “ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ” ትብል መጽሓፍ ኣብ ሰነ 1994 እዩ ኣሕቲሙዋ። እዛ መጽሓፍ፣ ካብ ታሪኽ ኣመጻጽኣን ግጥምን ሃገራዊ መዝሙር ኤርትራ ኣትሒዝካ ንመዛሙር፣ ደርፍታትን ንብዙሕ ዝተዳለዉ ሰውራዊ ግጥምታት ዝሓዘት ኮይና፣ ንበደልን ዓመጽን ግዛእቲ ዝሸፈነ፣ ንጽንዓትን ጅግንነትን ተጋዳላይ ዘመጐሰ፣ ሓድነትን ስኢትን ህዝቢ ኤርትራ ክሕሎን ክድልድልን ዝምሕጸንን ዘዘኻኽርን ትሕዝቶ ኣለዋ።

ብፍላይ እቶም ብደርፍታት ዝቐረቡ ግጥምታት ሰሎሞን ጸሃየ፣ ኣብ ደም እቲ ምእንቲ ህዝቡ መስዋእቲ ክኸፍል

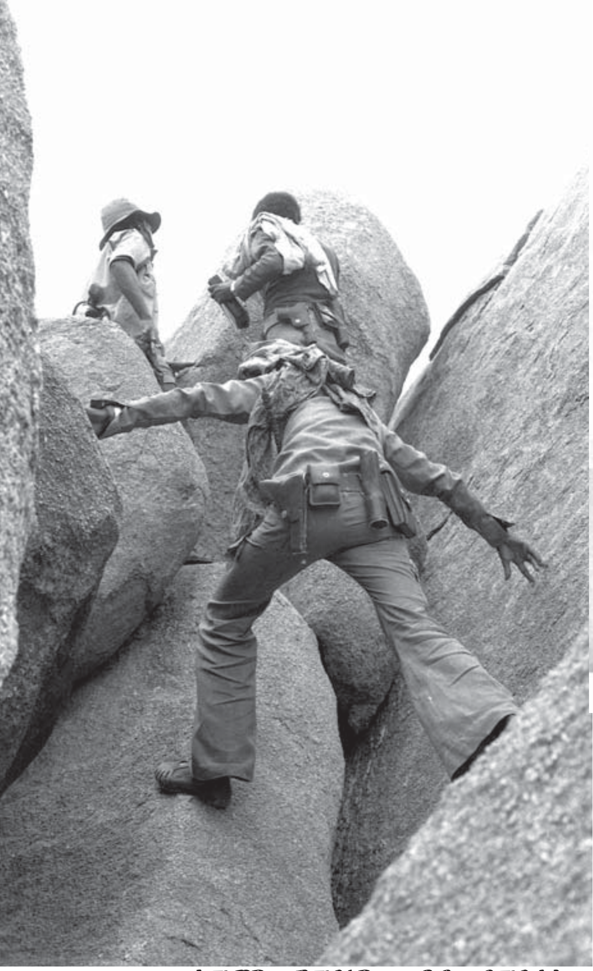

ተጋዳላይ ሰለሞን ጸሃየ ኣብ ትሕተ ምድራዊ መስርሒ ቤቱ እናጸሓፈ

ቁምጣን ጋምባለን ወድዩ፡ ቦምባታት ኣኸሊሉን ካላሽን ዓትዒቱን ዝነበረ ተጋዳላይ እናዘሩ ንዕላምኡ ከም ዝሓንን ዝገበሩ እዮም። ሎሚ ንድሕሪት ምልስ ኢልካ ክትሰምዖም'ውን፡ ነቲ ዝወዓለን መቕርቡን ብዘኽርን ናፍቖትን ዘንበዕን ዘንቀጥቅጥን ሓይሊ ኣለዎም።

ኣብ ግንቦት 1991 ናጽነት ምስ ተረኽበ፡ ኣብ ሕጽኖት ናጽነት ዝተሸመመ ተጋዳላይ ውሑድ ኣይነበረን። ኣብ 1994 ሰለሞን ጸሃየ "ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ" ኢሉ እኩብ ግጥምታቱ ብመጽሓፍ ክዳሉ ኸሎ፡ ንሳሕል ኣብ ቀረባ እዋን ከም ዘይምለሳ ተገንዚቡ፡ እቲ ምስኣ ዝኣተዎ ኪዳን ኪይብተኽ ብውሕዱ ብመጽሓፉ ከም ሓወልቲ ነባሪ መዘከርታ ክገድፈላ ዝደለየ ኾይኑ ይስመዓኒ። ብልክዕ ከኣ፡ ነቲ ግጥምታት ዘፍረየሉ ከባቢታት ሳሕል (ኣራግ)፡ ተጋዳላይ ሰለሞን ክሳብ ሕጂ ብኣካል ተመሊሱ ዝረኣዮ ኣይመስለንን።

ተጋዳላይ ግን ንሳሕል ከመይ ኣቢሉ ገዲፍዋ?

እቲ ብእግሪ ይኹን ብማኪና ብለይቲ ጥራይ ንዓመታት ምጉዓዝ ዝለመደ ተጋዳላይ፡ ናጽነት መጺኡ፡ እተን ንዓመታት ዝሃደዳና፡ ዘሸቑረራናን ዝጨፍጨፉናን ነፈርቲ ምስ ጠፍኣ፡ ብቐትሪ ካብን ናብን ሳሕልን ኣስመራን ኣስተርሒዩ ክመላለስ ክርእዮ ከለኹ፡ ሕልሚ ኾይኑ ይስመዓኒ ነበረ።

ሰብን ንብረትን ዝመላለስሉ ጉዕዞታት ማካይን፡ ለይትን መዓልትን ዕረፍቲ ኣይነበሮን። ህዝባዊ ግንባር ኣብ ሳሕል ዝነበረ ሰብን ትካላትን ኣብኡ ክጸንሕ ወሲኑ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኩተግብሮ ፈቲኑ፡ ውሕጅ ትጽቢትን ሃንቀውታን ናጽነት ኣይሓገዞን። ነቲ ሰብ ምኽልካሉ ካብ ዘይተኻእለ፡ ንብረት ሓርነታዊ ቃልሲ ኣብ ሳሕል ክጸንሕ፡ ነቲ ፍኑው ምግዓዝ መዕገቲ ክግበረሉ ፈተነታት ከም ዝነበረ'ውን ድሙቕ ዘኽሪ ኣለኒ። ተጋዳሊት ኣደይ ወላዲተይ (ሃና ወልደስላሰ) ውልቃዊ ክዳውንታ ዝሓዘት ንዓመታት ዝተገልገለትላ ወተሃደራዊት ሳንዱቕ በቲ መምርሒ መሰረት ኣብቲ መጀመርታ እዋን ኣስመራ ከተእትዋ ኣይከኣለትን።

ናይ ሸዑ ዋና ጸሓፊ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ብጻይ ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ኣብ 1991 እቲ ውድብ ካብ ሳሕል ተበርቒቑ ኣስመራ ከም ዝኣተወን ሳሕል ከም ዝጠንጠንናያን፡ ኣብ ናይ ሰነ 1996 ፍሉይ ሕታም መጽሔት "ሕድሪ" ሰፊሩ ኣሎ።

ብዘወሓደ፡ ዓመት ቅድሚ 1991 ኩሉ ተጋዳላይ ክህንጠን ዕጥቁ ከዝልቕ ከም ዘይብሉን፡ ብዙሓት ኣብ ግዜ ሓርነታዊ ቃልሲ ዘይረኣዩ ዝነበሩ ብድሆታት ኪጋጥሙ ከም ዝኽእሉ፡ ኣብ መንነ ኩተማን ገጠርን ዝነበረ ጋግ ክጹብበን ህዝቢ ኪይርሳዕን፡ ህዝባዊ ግንባር መንነቱ ኪይቅይር ጥንቃቐ ክግበር፡ ብተደጋጋሚ ይዝረበሉ'ኳ እንተ ነበረ፡ ናጽነት ምስ መጽኣት ግን ዋላ ሓደ ተጋዳላይ ኣብ ሳሕል ሓንቲ ለይቲ ክሓድር ድሉው ከም ዘይነበረ ኣብቲ ቃለ-መጠይቕ ገሊጽዎ ኣሎ።

ኣብ ሕብረተሰብ ኤርትራ ሰራቶም

ስኒት ሰሎሞን ኣብ መንነ ወለዳ

ኣብ ገድልን ገደልን ሳሕል ዝተኾልዑ ከም ሓድነት፡ ፍትወት ስራሕን ሓቅን፡ ዓያይነት፡ ኣፍራይነት፡ ተወፋይነት፡ ጽንዓት፡ ርእሰ-ምርኩሳ፡ ፍቕሪ ሃገርን ህዝብን፡ ወዘተ. ዝበሉ ክብርታት፡ ከምታ ዝነበርዋ ከይተሸራረፉ ምስቲ ዝግዕዝ ዝነበረ ሰብን ንብረትን ኣስመራ ኣትዮም ክብል የጸግመኒ እዩ።

ይኹን'ምበር፡ ድሕሪ ሰለስተ ዓመታት ኣብ 1994 ሳዋ ምብጋሳ ሳሕል ዋሕስ ረኺቡ። ሳሕል ጠንጢንናያ፡ እንቋዕ ግን ሳዋን እታ ኣብቲ ዓመት ሰሎሞን ጸሃየ ዘሕተማ መጽሓፍ "ሳሕል-ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ"ን ኣይበኾራ! ከምኡ ስለ ዝተገብረ ኸኣ፡ ሎሚ ብዛዕባ እቲ ኣብ ሳሕል ኣብ ሓደ መድረኽ ዝተሰርሐ መስተንክር ታሪኽን ቀጻልነቱን ንሓስብን ንዝክርን ኣለና።

ሰሎሞን ጸሃየ፡ ብ14 ጥቅምቲ 2022 ሳልሳይ ሕታም "ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ" ብኹብ ዝበለ መዓርግ ኣመሪቕዋ። እቲ ኣብ ኣዳራሽ ምምሕዳር ዞባ ማእከል ዝተኻየደ ናይ ምምራቕ ስነ-ስርዓት ብብዝሕን ዓይነትን ተሳተፍቱ ፍሉይ ነይሩ።

ሰሎሞን፡ ኣብ ሂወቱ ብዝገጠሞ ሞት ሓንቲ ውላዱ፡ ዳግማይ ክትሰእን ናብ ሳሕል ክመልሰናን ሰብ ኣይተጸበዮን። ከምኡ ስለ ዝኾነ ኸኣ፡ "ሰሎሞን ጸሃየ፡ 'ሳሕል - ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ' ከመርቕ'ዩ፡" ምስ ተባህለ፡ ካብቲ ልሙድ ዝግበር ፍልይ ብዝበለ መገዲ፡ ሓለፍቱ ዝነበሩ፡ መጋድልቱ፡ ፈለጥቱን መቕርቡን ብልቢ ተሓጒሶም ኣብቲ ናይ ምምራቕ ስነ-ስርዓት ተሳቲፎም።

ሰሎሞን ከም ኩሉ ተጋዳላይ፡ ድሕሪ ናጽነት ተመርዕዩ ሓንቲ ወሊዱ። ከምቲ ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ፡ ህዝቢ ኤርትራ ንኽሳነ ብግጥምታቱ ዝገልጾ ዝነበረ መልእኽቲ፡ ንሱ'ውን ብተመሳሳሊ ኣብቲ ተረፍ ሓርነታዊ ቃልሲ ዝኾነ ሂወቱ ብስኒት ክኑብር 'ስኒት' ኢሉ ሰምዩዋ። ክንዲ ብዙሓት ክትትኮነሉ ብፍልጠታን ስነ-ምግባራን ብልጽቲ ክትኸውን፡ ልዕሊ ንቡር ተኸናኺኑ ኣዕበዩ፡ ኣብ ራብዓይ ዓመት ናይ ኮለጅ ደረጃ ትምህርቲ ኣብጺሕዋ።

ይኹን'ምበር ስኒት፡ ኣብ ዓዲ ቐይሕ ትምህርቲ ኮለጅ ክትውድእ ሓደ ሰመስተር ጥራይ ምስ ተረፋ፡ ንምቕባሉ ዝኸብድ ጽኑዕ ሕማም ከም ዝሓዛ ብመርመራ ተፈሊጡ። ኣብ ውሽጥን ወጻእን ዝከኣል ዘበለ ሕክምናዊ ክንክን'ኳ እንተ ተገብረ፡ እቲ ሕማም ዘይምሕር ብምንባሩ ስኒት ብሂወት ክትቕጽል ኣይከኣለትን። ካብዛ ዓለም ከኣ፡ ንዘኾነ ሰማዒ ብዘሕዝን መንገዲ ብሞት ተፈልያ።

ብድሕሪ'ዚ ሰሎሞን ከመይ ኣቢሉ ሰብ ይኸውን?

ሰሎሞን ጸሃየ፡ ሓደ ካብቶም ክፈልጥዎ ዝኽኣልኩ ጽንዓት ተጋደልቲ እዩ። እዚ ዝብሎ ዘለኹ ንዕኡ ንምንኣድን ንምትዕብባይን ዘይኮነ፡ ተመኩሮ ሂወቱ ንብዙሓት ዝኸውን ምህሮ ስለ ዘለዎ፡ ትዕዝብቱይ ከካፍል ኑብሰይ ባዕሉ ስለ ዝነውነወኒ ጥራይ እየ።

ሂወት ምቁር ስለ ዝኾነ፡ ሞት፡ ኣሸንኳይ ብንእስነትካ፡ ዕድሜኻ ወዲእካ ዓራት ምስ ሓዝካ'ውን፡ ኣለኹ ትብል እምበር ምቕባላ ከቢድ እዩ። ኣብ ሓርነታዊ ቃልሲ ከርኩብ ዕድል ስለ ዝገበርኩ፡ ተጋዳላይ፡ ምእንቲ ዕላማ ብሂወት እንከሎ ንሞት ዝተቐበለ ፍጡር ምንባሩ ባዕለይ ዝዕዘቦ ዝነበርኩ እየ። ሰሎሞን፡ ከም ተጋዳላይ፡ ንጓሉ ብሂወት እንከላ ንሞት ተቐቢላ ንህሉዋት መልእኽቲ ክትገድፍ ብቪድዮ ምቕራጹ ንዓይ መግለጺ ካብ ዝሰኣንኩሉ ተግባር እዩ።

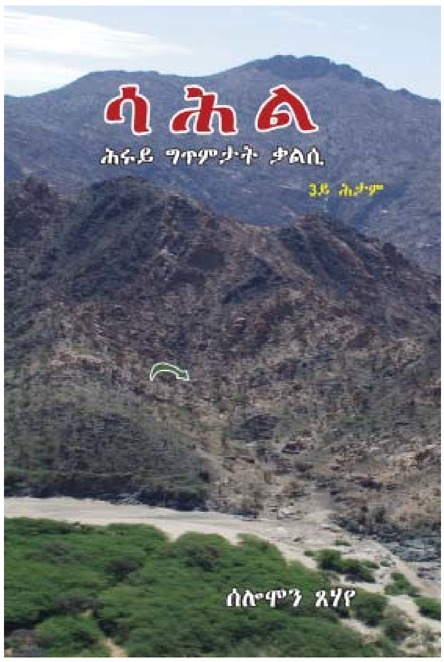

ድሕሪ ሞታ፡ ታሪኽ ሂወት ስኒት ዘርኢ ቪድዮ ክንዕዘብ ኣብ ሲነማ ሮማ ተዓዲምና። ስኒት ካብ ንእስነታ ከመይ ኢላ ዓቢያ፡ እንታይ ዝምባለታት ነይርዋ፡ ከመይ ኢላ ኣብ ዝለዓለ ደረጃ በጺሓ፡ ኩብድና እምኒ መሊስናሉ ክንዕዘብ ፈቲንና።

ኣብ ወጻኢ (ሚላኖ - ኢጣልያ) ንዓመትን ሸውዓተ ወርሕን ክትሕከም ድሕሪ ምጽናሕ፡ ዝኾነ ናይ ምሕዋይ ተስፋ ከም ዘይነበራ ምስ ፈለጠት፡ "... ኣብ ኣስመራ ዘላ ብጣዕሚ ዘፍቅራ ወላዲተይ ሮማን ኩብረኣብን ኣብዚ ምሳይ ዘሎ ከምኡ ብጣዕሚ ዘፍቅሮ ወላዲየይ ሰሎሞን ጸሃየን'የም ኣዕበዮምኒ። ግን ከኣ፡ ቡቲ ኣብ ሂወትና ዝገበሮ ኣበርክቶ ኩሉ ሰብ'ዩ ኣዕቢዩኒ። እንተ ረኣኻዮስ ዳርጋ ውላድ ኩሉ ሰብ'የ። ኣነ 24 ዓመት እየ ነቢረ ኣብዛ ዓለም። 24 ዓመት ውሑድ እዩ። ሰብ ግን፡ ብዕድመ [ግዜ] ኣይኮነን ዝነብር። ብፍቕሪ እዩ ዝነብር። እቲ ቐንዲ ዕላማ ሂወት፡ እቲ ምንባር ብፍቕሪ፡ ነቢረዮ እየ። በዚ ዘለኹዎ፡ ንዓዲ ተመሊሰ ሰበይ ክረኽብ እዩ ባህገይ። ሰበይ ወላዲተይ ጥራይ ማለት ኣይኮነን። ኣነ፡ ዓዲ ዘሎኒ፡ ሰድራ ዘለዉኒ ሰብ'የ። ንዓደይ ክምለስ'ዩ ትምኒተይ። ዓድኻ እዩ ኸኣ ዓድኻ፡ ናተይ ትብሎ። ኣቢታ ናተይ ዝብላ ኣትዩ፡ ዋላ ሓሙሽተ ደቒቕ እንተ ዝገብር ጽቡቕ ምኾነ!" ድሕሪ ምባል ነዛ ዓለም "ቻው!" ኢላ ኢዳ ምስ ኣወዛወዘት፡ ኣብቲ ኣዳራሽ ዝነበረ ዕዱም 'ኢይ-ኢይ' ኢሉ ኣብ ዲቕ ዝበለ ሓዘንን ምስትንታንን ኣትዩ።

"... ኣነ 24 ዓመት እየ ነቢረ ኣብዛ ዓለም። 24 ዓመት ውሑድ እዩ። ሰብ ግን፡ ብዕድመ [ግዜ] ኣይኮነን ዝነብር። ብፍቕሪ እዩ ዝነብር። እቲ ቐንዲ ዕላማ ሂወት፡ እቲ ምንባር ብፍቕሪ፡ ነቢረየ እየ። ..." ድሕሪ ምባል ነዛ ዓለም "ቻው!" ኢላ ኢዳ ኣወዛወዘት።

ስኒት ጸሃየ

ሰሎሞን ነዚ ከመይ ገይሩ ክኢልዎ!

ሰሎሞን ብሓቂ ጽኑዕ ሰብ እዩ። ድሕሪ ከምዚ ዝኣመሰለ ሓዘን፡ ናብ ናይ ተጋዳላይ መንነቱ ተመሊሱ፡ መጽሓፍ "ሳሕል-ሕሩይ ግጥምታት ቃልሲ" ሳልሳይ ሕታም ኣዳልዩ፡ ወኒ ኩሎም ዕዱማት ናብ ናይ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ መሊሱ ንኻልኦት መጋድልቱ ሂወት ክዘርኣሎም ምስ ተዓዘብኩ እየ'ምበኣር ብዓቕመይ ብዛዕባኡ ገለ ኽኡብል ዝተደረኽኩ።

ብኣንጻር'ዚ ናይ ሰሎሞን ጸሃየ፡ ገለ ብዙሕ ዕድልን ሓለፋን ረኺቡ፡ ፈርዩን ተፋርዩን እንከሎ፡ ዕግበት ስኢኑ ንዝሰርሖ ታሪኽ ኣብ ክንዲ ኾሊዑ ንሓድሽ መንእሰይ ወለዶ ዘሰንቕን ዘሰጋግርን፡ ብውልቃዊ ህልኽ ከቋሸሾ፡ ናይ ሰራሕ ቦታኡ ከጽንዕ ስለ ዘይከኣለ ከነኣእሶን ብጸላእቲ ተዓዲጉ ከፍርሶን ክርኢ ከለኹ፡ ሰሎሞን ጸሃየ ንኹልና መምህርና ምኳኑ መሊሱ ይሰወጠኒ።

በዛ 'ሳሕል' ኣብ እትብል፡ ሳሕል፡ ምድሪ መኸተ፡ ጽንዓትን ዓወትን ምኳና ዝገልጸላ ግጥሙ እትርኽብ ተታሓዚት ሕጡብ - ግጥሚ ገይረ ጽሒፈይ ክዓጹ።

ሳሕል ሓቂ - ሳሕል ሓይሊ
ሓቂ ብዘይ ሓይሊ
ሓይሊ ብዘይ ሓቂ
ሳሕል ነይምኾንኪ።

ሕጂ'ውን ንሕና ኤርትራውያን፡ ሓቂ ሒዝና ኩልና ኩቲትና ኣንጻር ናጽነትና ከጥፍኡ ዘይድቅሱ ሓቂ ዘይብሎም ሓያላትን ከደምቶምን ኣብ ገድልን ገደልን ኣብ ግጥም ኣለና። ናጽነት ኤርትራ፡ ጮማ እናተመጨኑ፡ ልስሉስ እናረገጹ፡ ዞብለጭልጭ እናለበሱ ኣብ እዋን ጸገም ከም እንጃቐሑ ጠሰቕ ኢሎም ዝሰበሩ ወለዶ ስለ ዘየፍረየ ኸኣ፡ እታ "ራህዋ ንረኽበላ ሓንቲ መዓልቲ ኣላ" ዝበላ ሰሎሞን፡ ዳግማይ ክትመጽእ ቀሪባ ኣላ።

<u>**ንጠዓሞት፥**</u>

ኣብ መጽሓፍ "ሳሕል" ኣብ ዘሎ ገለ ግጥምታት ዝተወሰዱ ሕጡባት ግጥሚ (stanzas)

"ጉድ ተጌሩ" (ገጽ 31)

ደርጋውያን ሓነኹ - መልሓሶም
ሓየኹ፡ ኣልቀሱ ደኒናም
ዓለም ከዓቦም - ምስ ኣያታቶም፡
ዝብሉዎ ጠፍኦም፡
ታሪኻዊ ውድቀት መታን ከይቅበሉ
ተዘሪና'ምበር ኣይሓመቕናን በሉ።

***

"'ቀይ ኮከብ' " (ገጽ 38)

ነበረ ክኸውን ክሕከኽ ገድልና
በቖልና ክንሓርር ከየፍረና፡
መመሰሊ ክንከውን ናይ ጥፉኣት
መሰከሒ ክንኮነን ንሰውራታት፡
ግብኣተ መሬትና ንኽምስከር ያኢ
ዓለም ተዓደመ ረኣዩ ሰማዒ።

***

"ለጋዕ ላምና" (ገጽ 44)

እታ ሊጋዕ ላምና ጸባና ተስታይና
ዕንጋሎ ሂወትና ማዕከን ሽሻይና
ዘንፍረላ የለን ጽንጽያ ናይ ዓይና
ዕድመ ንሰውራ'ምበር ምድሪ ኤርትራና
ኣይብሕታን ጓና።

***

" ሓንቲ መዓልቲ'ላ" (ገጽ 53)

ዋጋ ናይዚ ኹሉ ነዊሕ ተጋድሎ
ካሕሳ ናይዚ ኹሉ ሓፋሽ 'ተብደሎ፡
ኣብ ሻኻ ሓርነት እትሕምበለላ
ራህዋ ትኸፍተላ ሓንቲ መዓልቲ'ላ!!

***

"ስኒት" (ገጽ 55)

ቀርኒ ጸላኢ ክስላዕ
ብሩኽ መኣዲ ክብላዕ
ዓለባ ሕሰም ክትርባዕ፡
ንመዓራረ ንሰራዕ
ንረኣእ ኣይንገዳዓዕ
ንሻሞ ህዝብይ ብሓደ ንምናዕ።

***

" ፉኖ" (ገጽ 59፡ ገጽ 60)

መዓንጣ ትበተኽ ኣባ ኑብሮ
ሓቛፊ ወገኑ ጽላል ዳዕሮ፡
ዝወዓሎ ሩባ መን ክሰግሮ
ሓለፈ ተባህለ ብኣንክሮ። (...)
ዘይናቱ ዝሓዘ ዝዘረፈ
መን ክሰዶ ኢዱ ከይነገፈ!

***

" ብጾተይ" (ገጽ 61)

ጠያይትና ኣብ ግንባሮም ክንዘርእ
ክንውርወሮም ከም ተመን ኣጻምእ፡
ንኽጠፍኡ ብዘይ መላስ ኣውያት
ከለሓሱ ናይ እከይ ሃዋርያት፡
ብጾተይ ብጾተይ ዕልልታ ኣሰኒና
ንደርቢ በምባና!

***

"ስጋ ቖንጥያ" (ገጽ 68፡ ገጽ 75)

ክትኣቱ "ሓበሺ" ክትወጽእ "ሓበሺ"
"ሓቢብቲ" ኣይበለታን እንትርፊ "ያላ
ኣምሺ!" (...)

ካብ ዛሬባ ምስ ወጹ ተፉንዮም
ከይዶም
ኣብራኻ ብደዉ ኣዒንታ ሰዓቦም፡
ሕቖኣም ሂቦማ ኣመና ምስ ረሓቑ
ትርኢይ ኣቢሉዋ ንደሓር ክናፈቑ
ኣብ ቀረባ ጸኒሑ መናፊት ረቑቑ
ተካላት ኣዒንታ ንብዓት ተጸሚቑ።

***

"ዕዳ'ለኒ" (ገጽ 77፡ ገጽ 78)

ሰቢሑ ዓቢሩ ተቐባሪ ሲጋይ
ውዒሉ ሓዲሩ በናኒ ትንፋሰይ፡
ድሕነታ ክሕሉ 'ተዘይተሰሊፉ
እንታይ ክዓብስ'ዩ ካብ ሃገር ሓሊፉ፡
(...)
ይትረፍዶ ኤርትራ ምስ ዕቑር ጺጋኣ
ሰላም ጥራይ ዘድልያ ንብልጽግናኣ፡
ብዝተሓተ'ውን ዝሓይሽ ዝምረጽ
ካብ ጽጉብ ጊላ፡ ጥሙይ ናጻ 'ብልጽ።

"ሳቦያ" (ገጽ 90)

ኣብ ጻዕረ ሞት ከሎ ርእሱ ከየቕንዐ
ሂወቱ ነሕጽራ መዓልቲ ከይበልዐ፡
ሕልፈተ ትንፋሱ ክሳዕ ነረጋግጽ
ምዕራፍ የሎን ሎሚ ኣሽንኳይ
ምግያጽ።
ሎሚ እዩ ሳቦያና ንዘብጦ በድራጋ
ጠፋዕ ጠፋዕ ኑብሎ ከም ተመን ዕዳጋ!

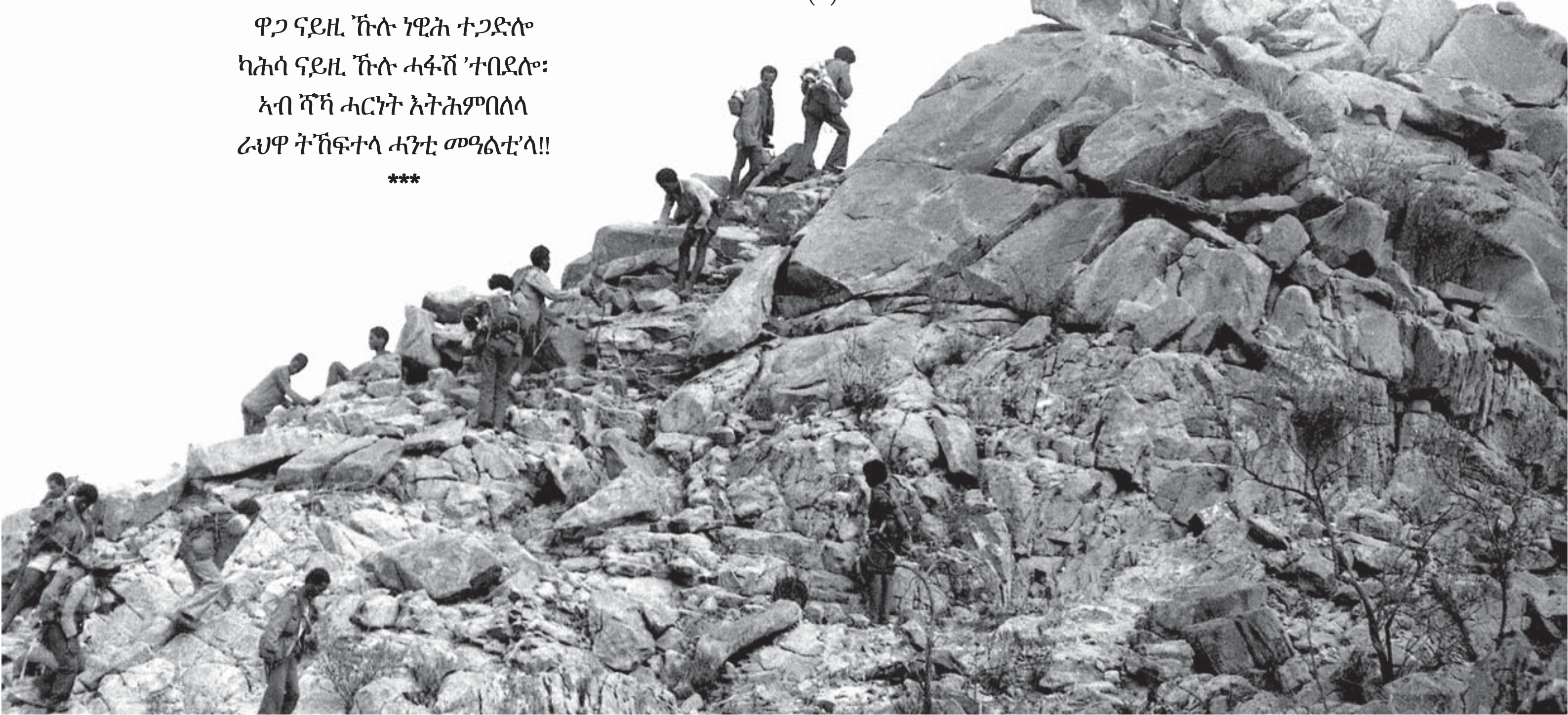

***

" ዓዋተ" (ገጽ 94)

ጅግናʼሞ ኣበይ ይርኢ ኸይኑ!
የርኢʼምበር ኣይርእንዩ ንሱ
ጅግና ጠማዕʼዩ ኣብ ኑብሱ፡
ንህዝቡ ወገኑ ከጓናጽፍ ጸጋ
ነዛ ምንባርʼዩ ንሩሑ ዝነፍጋ።

***

" ድምጺ ሓቂ" (ገጽ 98)

ድምጺ ሓቂ ኣብ እዝኒ ኹሉ ዓሊባ
ወይʼቲ ጉዳ ሓሶት ዓቕላ ጸበባ፡
ክልቲኦን ገጽ ንገጽ ተጋጢመን
ኣካ ረአና ሓሶት ርእሳ ኸደንን
ብላሽ ክትበንን።

***

"ሪም የረማርም" (ገጽ 102)

ፍረ ቓልሲ ክንበልዕ ከይበሉ
ጻማ ከይጸብጸቡ ʼተጋደሉ፡
ጠስማ ኣንጕዓ ʼቶም ምሩጻት ደቃ
ሳላኦምʼያ ንሎሚ በቒዓ፤
ሪም የረማርም!

***

" ዓኹኺይ" (ገጽ 107)

ካብ ንደቃ ንጓና ከም ትቐርቦ
ንሕና ማይጨባ ንሱ ኣኣጅቦ፡
ካብ ንደቃ ንጓና ኸም ትጐንፅ
ንሕና ጨው ንፈሪ ንሱ ኸኣ ይኸስዕ፡
ካብ ንደቃ ንጓና ኸም ተኽብር
ንሕና ንኺድም ንሱ የመሓድር፡
ካብ ንደቃ ንጓና ኸም ትፈቱ
ንሕና ንስደድ ንሱ ዓዲ ʼኣቱ፡
ወደʼባት ንበረኻ፡ ጓናʼንከ ኣራጢጡ

***

" መባእ" (ገጽ 111፡ ገጽ 112)

መጉተ ረቲዐ
ተዋጊአ ኣድሚዐ።
(...)
ከምቲ ትምንንዮ መባእ ንጽድቂ
መባእ እንድየ ኣነስ መባእ ስለ ሓቂ፡
ኣመና ኸቡርʼዩ ናጽነት ዋጋኡ
መባእʼውን ንቡርʼዩ ከይምለስ ቆፎኡ።

***

" ሳሕል" (ገጽ 113፡ ገጽ 114)

ሳሕል ሓቂ - ሳሕል ሓይሊ!
ሓቂ ብዘይ ሓይሊ
ሓይሊ ብዘይ ሓቂ
ሳሕል ነይምኾንኪ።
(...)
ወለዶይ መስዋእቲ፡ ዘበነይ መስዋእቲ!
ግቡኣይ መስዋእቲ፡ መሰለይ ከኣ
መስዋእቲ!
ሕሉብይ ንጹፈይ ኩሉ-ምለይ ነጊፈ
ንዓኺʼምበር ንዓይ መዓስ ተጸሒፈ!

***

" እቲ ጅግና" (ገጽ 117-118)

ኑቶም ብብድዐ ዝተፈላሰፉ
ቅስሞም ሰቢሩዎ ከንቱ ንንዱፉ፡
እዝገ ʼርኣየና መልሓሶም ክሓይኩ
ኣብ ጽፍሮም ኣትዮም ከም በረድ
ክመኩ።

***

" መቕርሰይ" (ገጽ 119)

ምትሕልላይ እሂን ምሂን ዘተ
ሲጋይ ሲጋኻ ዓተር ኣብ ክልተ፡
ኣስተንቲነዮ ሂወት ትማሊ
ኣበይ ይርከብ መቓርስቲ ገድሊ።

***

"ወሓዚት" (ገጽ 120)

ንፋስ ኣዱንያ ናይ ዝተሃርመስ
ኣለኹ ኸኣʼብል ማንም ስጋ ለበስ፡
ሃገር ዘስመኽና ሓድግኺ ባንዴራ
ህልውትስ ወሓዚት መድሓኒት
ኤርትራ።

***

"መድሓኒ" (ገጽ 121)

ሓላው ወሰን ተሃራሚ ቕሪ
ንዓኻ ሒዘʼንድያ ረጊአ ʼዛ ምድሪ፡
ዋልታ ድርዕና ተሃራሚ ዓረር
መድሕን ብጀካኻስ ኣይክወንን ሃገር።

***

" ንእስነት" (ገጽ 124)

"ንእስነት ከደት ከምʼዚኣ እናበለት"
ይድረፈላʼንድዩ ብተምሳል ጽላሎት፡
ብዋዛ ፈዛዛ ዕድሉ ዝኾልፋ
ኣይትምለሶንʼያ ሓንሳእ ʼተሓሊፉ።

***

" ነገር ፍጥረት" (ገጽ 125)

ብምርጫኡ ዝተወልደ
ፍጹም የለን ዋላ ሓደ፡
ምስ መጻእና ናብዛ ዓለም
ንኽንነብር ንረማረም፤
መደባትና ኒጋሕጥጦ
ዕምርና ግን ዘይንፈልጦ!

***

"ማእከል ስሕበት" (ገጽ 126-127)

እንተ ርሒቕምበር ዝያዳ ዝሰሓብ
ሃገረይ ክብል ዘይድቅስ ብሓሳብ፡
እንተ ርሒቕምበር ዝያዳ ዝሰሓብ
ታሪኸይ፡ ባህለይ ክብል ዘይድቅስ
ብሓሳብ፡
እንተ ርሒቕምበር ዝያዳ ዝሰሓብ
ኣደይን ዓደይን ክብል ዘይድቅስ
ብሓሳብ፤
ኣብ ዝኸድኩ ኸይደ ናብኣ ትጐተኒ
ኤርትራ ትብሃል ማግኔት ኣላትኒ።

***

ኡርያ

እንጂነር ማሕሙድ መሓመድስዒድ

መምህርን መሃንድስን

ኣተዓባብያኻ

ብ1995 ኣብ ዓዶላይ ንኡስ ዞባ ዓድቐይሕ ተወሊደ። ኣቡቲ ናይ ወራራት እዋን ካብኡ ተፈናቒልና ናብ ሸንኽ ምብራቕ ናብ ካሪቦሳ ግዒዝና። ደሓር ድሕሪ ወራራት ናብ ዓዲ ቐይሕ ኣቲና። ካብ 2003 ኣትሒዝና ክሳብ ሕጂ ኣብ ከባቢ ሰንዓፈ፡ መንሱራ ኣብ ዝበሃል ከባቢ ኣሎና። ምስ መዛኖይ ከም ኩሎም ቈልዑ ዘዘውትርዎ ኩዕሶ፡ ባሊና፡ ዓካት ወዘተ. እናተጻወትኩ ዓቢየ።

ኣብ እዋን ቈልዕነትካ ዝነበረካ ባህግታት እንታይ ነይሩ?

ዶክተር፡ ፓይሎት ክኸውን እዩ ነይሩ ትምኒተይ። እዚ ምናልባት ካብ ስድራይ ዝሰማዕክዎ እዩ ክኸውን ዝኽእል። ዝድግፈኒ ደኣ ኣይረኸብኩን እምበር፡ ተቐዳዳማይ ብሸግለታ ክኸውን እውን ይብህግ ነይረ እየ።

ጕዕዞ ትምህርትኻ

መባእታ፡ ቀዳማይን ካልኣይን ኣብ መባእታ ቤት ትምህርቲ ዓድቐይሕ (ኣስኮላ ሓበሻ ኢልና ንጽውዖ ኔርና ሽዑ)፡ ካብ ሳልሳይ ክሳዕ ሓሙሻይ ኣብ ሰንዓፈ ኣብ ቤት ትምህርቲ ፊሾ፡ ማእከላይ ደረጃ ክሳብ ታሽዓይ ክፍሊ ድማ ኣብ ማእከላይን ካልኣይን ደረጃ ቤት ትምህርቲ ሰንዓፈ (መጠራ)፡ ዓስራይን ዓሰርተ ሓደን ክፍሊ ድማ ኣብ ካልኣይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ሶይራ ተማሂረ። ኣብ 2014 ድማ ናብ ሳዋ ወሪደ።

ኣጀማምርኻ ኣብ ትምህርቲ ከመይ ነይሩ? ብቛንቋ ኣደ ወይስ?

ቛንቋ ኣደ ከም ትፈልጦ ሳሆ እዩ። ኣነ ግን ኣብ ናይ ትግርኛ እየ ኣትየ።

ስለ ምንታይ?

እንድዒ! ናይ ስድራ ድርኺትዩ ክኸውን ዝኽእል።

ኣይተሸገርካን?

ክሳብ ክልተ ወርሒ ኣሞ ኣዱ (ንዓ፡ ኪድ) እናተበሃልኩ እየ ተማሂረ። ምንም ኣይክእልን እየ ነይረ።

እሞ ከመይ ደኣ ቡዲህካዮ?

ዘዝሰማዕክዎ ቃላት ኣብ ኣእምሮይ እናሓዝኩ እየ ተማሂረ። ኣብ ቀዳማይ ክፍሊ ኣብ ካልኣይ ሰሚስተር ጽቡቕ እናተለማመድክዎን እናመለኽክዎን መጺአ። መምህረይ ብኸነታተይ ይግረም ነይሩ። እምበርዶ ንሰኻ እቲ ንፈልጠካ ማሕሙድ ኢኻ! ክብለኒ እዝከረኒ። ከምኡ እናበልኩ ካልኣይ ታርታ ወጺአ። ኣብ ትግርኛ እውን ካብ'ቶም ቛንቋ ኣዲኦም ዝኾነ መዛኖይ ዘይሰንፍ፡ ጽቡቕ ውጽኢት እየ ኣምጺአ።

ኣብ ክንደይ ክፍሊ ምስ በጽሕካ ትግርኛ ኽኢልካ?

ዳርጋ ብኡ ንብኡ ደርጎስጎስ ክብል ጀሚረ። ኣብ ቀዳማይ ክፍሊ ኣብ ካልኣይ ሰሚስተር ድማ ደርጎስጎስ ምባል ሰጊረ ጽቡቕ ክረዳዳእ ክኢለ። ኣብ ካልኣይ ክፍሊ ግና ምንም ጸገም ኣይነበረንን፤ ዳርጋ ማዕረ ምስ'ቶም ቛንቋ ኣደ ተሰሪዐ።

ብኸመይ?

ካብ ፈለማኡ ዳርጋ ኹሎም ኣዕሩኽተይ ትግርኛ እዮም ነይሮም። ምስኣታቶም ከይተሰከፍኩ ብድፍረት

እዛረብ ነይረ። ስለዚ ድፍር ኢልካ ምዝራብ ሓደ ኣገባብ ኮይኑ እዩ ዝስመዓኒ። ተገዳስነት ከኣ'ባ።

እዚ ናይ "IQ" ዝበሃል ነገርከ?

ብጭቡጥ ከምዚ'ዩ ክብለካ ኣጸግመኒ እዩ። ዶክተር ኣሚነ ተኽላይ [ምሁር ስነቕጠባ] ምስ'ዛ መጽሔት ኣብ ዝገበሮ ቃለመጠይቕ፡ ብዛዕባ "IQ" ምስ **መንፍዓት ዘለዎ ምትእስሳር ሓሳባት ሂቡ ነይሩ። ንሱ'ውን ኣይሰኣኖን ይኸውን'ዩ።**

ኣብ ትምህርቲ ከመይ ኔርካ?

ካብ መባእታ ክሳብ 11 ክፍሊ ብልጫታት እናወሰድኩ እየ ሓሊፈዮ። ብሕልፊ ካብ ሻሙናይ ክፍሊ ክሳብ 11 ክፍሊ ድማ ካብ ምሉእ ቤት ትምህርቲ [ካብ ዩኒት] ቀዳማይ እናወጻእኩ እየ ወዲአዮ።

ዝበርሃካ ዝነበረ ዓይነት ትምህርቲ

ኣብ መባእታ ኣብ ቁጽርን እንግሊዝን እዩ ነይሩ ሓይለይ። ካብ ሻሙናይ ክፍሊ ንደሓር ድማ ፍዚክስን ማትስን ዝያዳ

እናፈተኽዎ ኺይደ። ድሕሪኡ ኣብ ኩሉ ዓይነታት ትምህርቲ ተገዳስነት እናገበርኩ መጺአ። ውድድራት ከኣ ስለ ዘሎ፡ ፈቲኻ ጸሊእካ ኣብ ኩሉ ዓይነት ትምህርቲ ኢኻ ትግደስ።

ካብ መምህራንካ ብፍሉይ እተደንቐ ወይ እትዝክሮ

ኣብ መባእታ ኣብ ሓሙሻይ ክፍሊ እንከለኹ፡ ናይ እንግሊዝ መምህርና፡ ናኣድ ምስ ዝተባህለ ካልኣየይ፡ ከም ኣብነታውያን ወሲዱ፡ ካብ ክፍሊ ናብ ክፍሊ እናወሰደ ከም ንላለን ከም ንገልጽን ይገብረና ነይሩ።

እንታይ ኢኹም ትገብሩ ኔርኩም?

ከምዚ “ትምህርቲ መዘና” ዓይነት እዩ። እቲ ኣብ ክፍልና ዝተመሃርናዮ፡ ብናትና ኣማፅቢልና እቶም ተመሃሮ ብዝቐለለ መገዲ ከም ዝፈልጥዎ ንገብር ኔርና። ዓብዪ ፍናን እዩ ነይሩ ንዓና ሽዑ። ኑብሰ ምትእምማንና ኣበሪኽዎ።

ብስድራኻ ዝግበረልካ ዝነበረ ምትብባዕ

ኣብ ምዝዛም ትምህርቲ፡ ብልጫ ክወስድ ምኽንያይ ፍሉጥ ስለ ዝነበረ፡ ነታ ዕለት ልክዕ ከም ንዒድ እትጽበዮ ገይረ እየ ዝጽበያ ነይረ። ሓድሽ ክዳን ይግዝኣለይ፡ ምስ ኣዕሩኽተይ ድማ ናይ ምሳሕ እንግዶት ይግበረለይ ነይሩ። ናብ ጁንየር ምስ ሓለፍኩ ድማ ብሽግለታ ተገዚኡለይ። ብሽግለታ ኣዝየ ሃረር ዝብላ ዝነበርኩ ስለ ዝኾነት፡ ብፍሉይ እየ ዝዝክራ። ክሳዕ ሕጂ ኸኣ እግልገለላ ኣለኹ።

ኣብ ንጥፈታት ሃማመተኤ ተሳታፊ ምንባርካ እፈልጥ'የ።

ልክዕ ኣለኻ። ካብ ሻብዓይ ክፍሊ ኣትሒዘ፡ ቶፕ ቴን ዝኾኑ ኣባላት ማሕበር ክኾኑ ኣለዎም ይበሃል ስለ ዝነበረ፡ ብናይ ዳይረክተርና (መምህር ክፍሎም) ምትብባዕ እየ ጀሚረ። ስመይ ይፈልጠኒ ስለ ዝነበረ፡ ስም ኣቦይ ሓቲቱ ባዕሉ መዝጊቡኒ። ኣነ ኣብ ማሕበር ኣፍልጦ ኣይነበረንን። ሽዑ ኮነታተይ ኣሰኪፉኒ፡ ርእሰይ እናሓሸኽኩ፡ “መምህር ኣነ ደሪፈ ኣይክእልን እየ” ክብሎ ኣዝክር። ሽዑ ሃማመተኤ ከምዚ ናይ ባህሊ ጥራይ እዩ ዝመስለኒ ነይሩ። ትምህርቲ ሕመረት ተማሂረ። ሕመረት ፈንቅል ናይ እተባህለት ጉጅለይ ድማ ኣቦመንበር ኮይነ ተመሪጸ። ድሕሪኡ ጥዑም ጥዑም ጥዒሙኒ፡ ንጡፍ ኣባል ኲይነ ማለት እዩ።

ማሕበር እሞ ከመይ ረኺብካዮ?

ምስ'ቲ ዝነበረኒ ምስሊ ፍጹም ነንበይኑ እዩ ነይሩ። እቲ ናይ ባህሊ ካብቲ ብዙሕ ንጥፈታት ሓደ ክፋል እዩ ነይሩ። ብዙሓት ክለባት ነይረን። ብብዝንባሌኻ ኢኻ ትኣትዎ። “ቡክ ክሉብ” ዝበሃል ነይሩ፡ ናይ ሚኒሚድያ፡ ጥዕና፡ መሪሕ፡ ስነጥበብ፡ ምህዞን ስንዓን፡ ሓምላይ ክሉብ ብዙሕ ነይሩ እዝከረኒ። ኣነ ብፍሉይ ኣብ ናይ ኣንበብቲ፡ ኣብ ቡክ ክሉብ እነጥፍ ነይረ። ኣብ ክሉብ ሚኒሚድያ ድማ ብተመሳሳሊ።

ኣባል ሕመረት ምኳንካ እንታይ ጠቒሙካ?

ተመሃራይ ሻውዓይ ክፍሊ ከለኹ እየ ጀሚረዮ። ኣዝዩ ውጽኢታዊ እዩ ነይሩ። እቲ ዝወሃብ ሲቪካዊ ትምህርትን ኣስተምህሮን፡ ኣተሓሳባኻ ኣብ ምስፋሕ፡ ራኢኻ ኣብ ምንጻር፡ ሓፈሻዊ ንቕሓትካ ኣብ ምዕባይን ኑብሰ ምትእምማን ከም ዝህልወካ ኣብ ምግባርን ሓጋዚ እዩ።

ብሃማመተኤ ኣብ እትዳሎ ሰሙናዊ ራድዮ መንእሰያት ፕሮግራም ሳሆ፡ ወለንታዊ ኣበርክቶ ትገብር ኔርካ ኢኻ። ተሳታፍነትካ ከመይ ነይሩ? ጽልዋኡኸ?

ተመሃራይ ታሽዓይ ክፍሊ ከለኹ እየ ጀሚረዮ። ትምህርቲ ካድር ኣብ ማይ ነፍሒ ተማሂርና ምስ ተመለስና፡ ሓላፊ ሃማመተኤ ናይ'ቲ ንኡስ ዞባ ዝነበረ (ብጻይ ተስፉጋብር) ኣብ ራድዮ መንእሰያት ፕሮግራም ሳሆ ወለንታዊ ኣበርክቶ ዝገብሩ ደሊና ኣለና ምስ በለና፡ ምስ ክልተ ብጾተይ (ፈረጅን መሓመድኣማንን) ኴንና ጀሚርናዮ። ብድሕሪኡ 14 ዝኣባላታ ዳርጋ ናብ ክሉብ ራድዮ ፕሮግራም ሳሆ ገጻ ማዕቢላ ነይራ።

እንታይ ኢኹም ተዳልዉ ኔርኩም?

ዝበዝሐ ምስ ሂወት መንእሰያት ዝተኣሳሰር እዩ ዝቐርብ ነይሩ። ምስ'ቲ ኣብ ሕመረትን ካድርን ዝተመሃርናዮ ዝተኣሳሰር፡ ኣብ ፖለቲካዊ፡ ታሪኻዊ፡ ማሕበራዊ፡ ባህላዊ፡ ትምህርታዊ መደባት ነቕርብ ኔርና። ኣዛነይቲ መደባት ከም ግጥምታት፡ ዋዛታት፡ ምስላታት ብሄረ ሳሆ እውን ነቕርብ ኔርና።

ካብ ተዓዘብቲ፡ ከመይ ዝበለ መልሰ-ተግባር ትረኽቡ ኔርኩም?

ኣዝዩ ኣተባባዒ እዩ ነይሩ። ዋላ ራድዮ ዘይከታተል ዝነበረ ኸማን ኩሎም መምህርትና ይሰምዕዋን ርእይቶታት ይህቡናን ነይሮም። ብዙሓት እውን ኣባላት ናይ'ታ ራድዮ ክኾኑ ይብህጉ ነይሮም። እቲ ስራሕ ብወለንታ (ብዘይ ክፍሊት) ኮይኑ ከብቅዕ፡ ኣባል እታ መደብ ክትከውን ዓብዪ ሓለፋ ከም እተገብረልካ ጌርካ ኢኻ ትሓስቦ። ናይ ተወዳዳርነት መንፈስ ነይርዋ። እንተ ተኻኢሉ ሕጂ'ውን ብኸምኡ ክትቅጽል እየ ዝላቦ።

ኑቲ ዝንባለ ዝሰዓብኩሞዶ መስለካ?

ሓቂ ሓይሽ፡ ካብ ሰንዓፈ ናብ ኣስመራ ኬድካ ምምላእ ምስ ኣቋረጸ፡ ዝንባለና እውን ምስኡ'ዩ ኣቋሪጹ። ናብ ሳዋ፡ ብኡ ኣቢልካ ናብ ኮለጅ፡ ካብ ኮለጅ ከኣ ናብዚ ዘለናዮ ምኻድ ከኣ ነይሩ። ብሕጂ ንምለሶ ንኸውን።

ናይ ሳዋ ተዘክሮኻ

ምስ ሃገራዊ ፌስቲቫል መንእሰያትን ከም ኣካል ዑደት ናይ ንኡስ ዞባናን ብዝተሳሰር ኣቐዲመ በጺሐያ ነይረ እየ። ከም ተመሃራይ ኰይነ ክበጽሓ ኸኣ እብህጋ ነይረ። ኣብ 2014 ምስ መበል 28 ዙርያ እየ ንትምህርቲ ኸይደ። ኩሉ'ቲ ህይወት ተዘካሪ እዩ፡ ናይ ሳዋ። ዝኸሪ ሳዋ፡ ካብ ገዛኻ ክትብገስ ከሎኻ እዩ ዝጅምር። እቲ ጉዕዞ፡ ቀጽሪ ሳዋ ክትኣቱ ከለኻ፡ ካብ ኣውቶቡስ ወሪድካ ኣብሩኽ ክትብሃል ከለኻ፡ እቲ ብዝሒ ሰብ፡ ካበይ፡ ናበይ፡ ብኸመይ ኢልካ ብውሽጥኻ ድንግርግር ክብለካን መኣዝንካ ክጠፍኣካን ከሎ፡ ምስ'ቲ ሒዝካዮ ዝመጻእካ ዘይተኣደነ ኣስቤዛን ክዳውንትን በቶም ተቐበልቲ ተመሪሕካ ናብ'ቲ መዓልቦኻ ክሳዕ ትበጽሕ ቅሩብ ትሸርሸር ኢኻ። ኣብ ሕጂ ኴንካ ክትርእዮ ከሎኻ የሐጉሰካ እዩ።

ህይወት ሳዋ

ሳዋ ብሕብሪ ዜጋታት ዜገጸት ብምኳና ፍሉይነት ኣለዋ። ካብ ኩሉ ኰናዓት ሃገር፡ ነናቱ ባህልን ባህርያትን ዘለዎ፡ ካብ ከተማ፡ ሓውሲ ኸተማን ገጠርን ዝመጸ መዘና እትረኽበላ ቦታ'ያ። እዚ ኣብ ዝኾነ ቦታ ክትረኽቦ ዝከኣል ኣይኮነን። ብፍላይ ኣብ ማሕበራዊ ሂወት ውልቃዊ ባህሪ ሒዙ ዝመጽእ ሰብ፡ ገሊኡ ናይ ስራሕ ልምዲ ዘይብሉ፡ ገሊኡ ዘለዎ፡ ገሊኡ ሕዉስ፡ ገሊኡ ዘይሕዉስ በይኑ ክኸውን ዝደሊ፡ ገሊኡ ዕጉስ ገሊኡ ሓራቕ ቀልጢፉ ዝቕጣዕ፡ ገሊኡ ፍሕሹው ኣብ ገጹ ፍሽኽታ ዘይፍለዮ፡ ገሊኡ ኸቢድ፡ ገሊኡ ተጫራቻይ፡ ገሊኡ ሰሓቓይ. . . ማለትሲ ነንበይኑ ባህርያት ዘለዎ ሰብ እትርእየሉ ቦታ እዩ። እቲ ዘገርም፡ ቀልጢፍካ ኢኻ እቲ ናይ ውልቂ ባህርያትካ ገድፊካ፡ ናብ'ቲ ሓባራዊ ትጽንበር። እንተ 'ስተብሂልካ ቅድም ከምዚ'የ ነይረ፡ ኣብ ሳዋ ምስ መጻእኩ'የ ከምዚ ኾይነ ዝብሉኻ ብዙሓት'ዮም። ከምዚ ዝበለ ለውጢ ኣብ ኣዝዩ ሓጺር ግዜ ክመጽእ ኣዝዩ ዘገርም እዩ። ባህርያት ሰባት ብዘገምታዊ ዝቐየር ምኳኑ ኢና ኢና ንምሃሮን ብኽልሰ ሓሳብ ንፈልጦን፡ ኣብ ሳዋ ከምኡ ኣይኮነን። ቅልጡፍ እዩ።

ስለዚ ግደን ኣገዳስነትን ሳዋ ኣብ ህንጸት መንእሰያት ከመይ ኢኻ ትገልጾ?

ከምዚ ቀዲመ ክብለካ ዝጸናሕኩ እዩ። ሳዋ ንእሽቶ ሃገር እያ። ሳዋ እንተ በጺሕካ መላእ ኤርትራ ዘይበጻሕኩ ኣይትብልን ኢኻ። ዳርጋ ብኹሉ ተሃኒጽካ ኢኻ ትወጽእ። ብድስፕሊን ማሕበራዊ ህይወት፡ ኣጠቓቕማ ግዜ፡ ባህልን ክብርታትን ሕብረተሰብ፡ ኮታ ብኹሉ መዳይ ምሉእ ሰብ እያ ትገብረካ።

ድሕሪ ሳዋ ናበይ ኣቢልካ

ኣብ ሳዋ ናይ 12 ክፍሊ ትምህርቲ ዛዚመ፡ ኣብ ማትሪክ መሕለፊ ነጥቢ (3.8) ኣምጺአ፡ ናብ ኢንስቲትዩት ተክኖሎጂ ኤርትራ (ማይነፍሒ) ኣትየ። ድሕሪ ናይ ፍረሽ ትምህርተይ ኣብ ዓውዲ ሲቪል ኢንጂነሪን ኣትየ።

ምርጫኻ ድዩ?

እወ። ኣብ እዋን ቍልዕነተይ እየ ዶክተር፡ ፓይለት ዝብል ነይረ እምበር፡ እናዓበኹ ምስ መጻእኩስ ዝመሃረሉ ዓውዲ ኣነጺረ እየ ጸኒሐ። እምበር ነጥበይ ዋላ ንሕክምና'ውን ከእትወኒ ይኽእል ነይሩ እዩ።

ምስ መማህርትኻ ዝነበረካ ምትሕግጋዝን ስኒትን

ኣብ ኩሉ ብጽቡቕ እየ ዝገልጾ። ኣብ ሳዋን ኮሌጅን ብዙሕ ናይ ሓባር ስራሕ ይወሃበካ'ዩ። "ቲም ዎርክ" ዝበዝሖ እዩ። እናተሓጋገዝካን እናተዛነኻን ስለ ትሰርሖ፡ ጻቕጢ ይቕንሰልካን ግዜ ይቕጥበልካን እዩ።

ኣብ መዛዘሚ ትምህርቲ ዘቕረብካዮ መጽናዕታዊ ወረቐትን ርኽበትን

ብጉጅለ ኢና ሰሪሕናዮ። ትሽዓተ ደርቢ ህንጻ [ኤሪ ናይን ቢልዲን] ዝብል ሓሳብ ኢና ኣንቂልና። ንትሽዓቲኡ ብሄራትና ክትውክለልና እዩ እቲ ሓሳብ። እቲ ህንጻ ናይ ቁጽሪ 9 ምስሊ ክሕዝን፡ ኣብ ማዕዶ ኴንካ ክትርእዮ እንከለኻ'ውን እታ ቍጽሪ ጎሊሓ ከም ትረአ ክትከውን ኢና ሓሲብና። ቦታ ናይ'ቲ ህንጻ ድማ፡ ሃገራዊ ፌስቲቫል ዝካየደሉ ኣብ ቀጽሪ ኤክስፖ ክኸውን ኢና መሪጽና። ንነጋድያን ሃገራዊ ፌስቲቫል ይኹን ንኻልእ ምዝንጋዕ ናብ'ቲ ቦታ ዝመጹ ዜጋታትን ቱሪስትታትን መስሕብ ምፍጣር እዩ እቲ ዕላማ። እቲ ህንጻ ካብ ባይታ ጀሚርካ፡ ድኳናትን፡ ኣዳራሻት ሰሚናራትን ኤግዚብሽንን፡ ባህላውን ዘመናውን ኣብያተ ምግቢን መስተን፡ ማእከላት መዘናግዒ፡ ኣብያተ ጽሕፈት፡ ኣገልግሎት ሆቴልን ቱሪዝምን ዘጠቓለለ ፍሉይ ዘመናዊ ህንጻ ክኸውን ኢና ኣሚምና።

እሞ ከመይ ተዓዊትኩምላኽ?

ኣዝዩ ኣተባባዒ መልሰ-ተግባር ረኺብናላ። ሰለስቴና ድማ ዝለዓለ ደረጃ (A grade) ኣውሂባትና።

ደሃያ ኸ?

እቲ ስራሕ ተሰኒዱ ኣሎ። ኣብ ሞንጎ ኮሮና ስለ ዘርከበ ድምጺ ክትፈጥር ዕድል ኣይረኸበትን። ኣብ ሃገራዊ ፈስቲቫል ኣብ ኤክስፖ ከነቕርባ መደብ ነይሩና። ተስፋና ኣብ መጻኢ'ዩ። ብዛዕባ'ቲ ንድፊ ስራሕ ዝርዝራዊ መግለጺ ክንህብ ድሉዋት ኢና። ምናልባት ኣብ ዝቕጽል ሃገራዊ ፈስቲቫል እውን ነቕርባ ንኸውን።

ደቂ ጉጅለኻ መነመን ነይሮም?

ሳምሶን ሰመረን ከማል ኣሕመድን።

ናብ ተመኩሮ ስራሕካ ክንሰግር

መጀመርታ ኣብ ኮርፖረሽን ጥሪትን ዘራእትን እየ ተመዲበ፡ ስራሕ ጀሚረ። ኣብኡ ገለ ሓሙሽተ ወርሒ ዝኸውን ሰሪሐ። ድሕሪ ኮሮና እቶም ናይ ኮለጃት ብጥርኑፍ ናብ ሚኒስትሪ ትምህርቲ ተሰጋጊርና። ኣብዚ እዋንዚ ድማ ኣብ ሰንዓፈ ኣብ ካልኣይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ሶይራ፡ ኣብ'ታ ዝተመሃርኩላ ቤት ትምህርቲ፡ መምህር ኮይነ ተመሊሰ። ነቶም ዝመሃሩኒ፡ መሳርሕቶም ኮይነ ተጻንቢረዮም።

መምህርና እሞ ከመይ ረኺብካዮ?

ዓብዪ ሓላፍነት ዘሰክም ስራሕ እዩ። ተመሃሮኻ ነቲ ንስኻ ዝበጻሕካዮ ደረጃ ወይ ልዕሊኡ ክበጽሑ ኢኻ ትደሊ። ቅኑዕ ስንፍ ክብሉ ወይ ተገዳስነት ከውሕዱ ኸለዉ ይስመዓካ'ዩ። ንፉዓት ክትርኢ እንከለኻ ድማ ትሕጎስ። ኮታስ ክነፍዑልካ ብዙሕ ኢኻ ትጽዕር።

ግደ መምህር ኣብ ህንጸት ተመሃራይ ከመይ ትገልጾ?

ምምህርና ቀሊል ሞያ ኣይኮነን። ሰብ ምህናጽ ከቢድ ስራሕ እዩ። ዓቕሊ ዝሓትት ከኣ'ዩ። ተመሃራይ ብዙሕ እዋን ንመምህሩ እዩ ዝመስል። መምህር፡ ኣካዳሚ ጥራሕ ዘይኮነ ድስፕሊን ይኹስኹስ፡ ይመክር፡ የማእዝን፡ ኣንፈት የትሕዝ፡ ተመሃራይ ራእዩ ከም ዝህልዎ ይገብር፡ ናይ መጻኢ ሂወቶም ጽቡቕ ስእሊ ከም ዝሕዙ ይገብር። እዚ ኸኣ ብቓል ወይ ብዘረባ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ኩሉ ኣብነት ብምዃን እዩ።

ብመንጽር እዚ ክትገልጾ ዝጸናሕካ፡ ሞራል መምህር ከመይ ትገልጾ?

ሒዞሞ ዘለዉ ስራሕ ዓብዪ ሓላፍነት ዘሰክም ምዃኑ፡ ንገለ መምህራን ዘይርድኦም ኮይኑ እዩ ዝስመዓኒ። ምስ ቑጠባዊ ኩነታትን መነባብሮን ብዝተኣሳሰር፡ ኣብ ገለ መምህራን ስምዒት ከም ዘሎ ተስተብህል ኢኻ። ማለትሲ ከምዚ ኣብ ትርፊ ግዜኻ ተወሳኺ ስራሕ ምንዳይ ዝመሰለ ክህሉ ይኽእል እዩ።

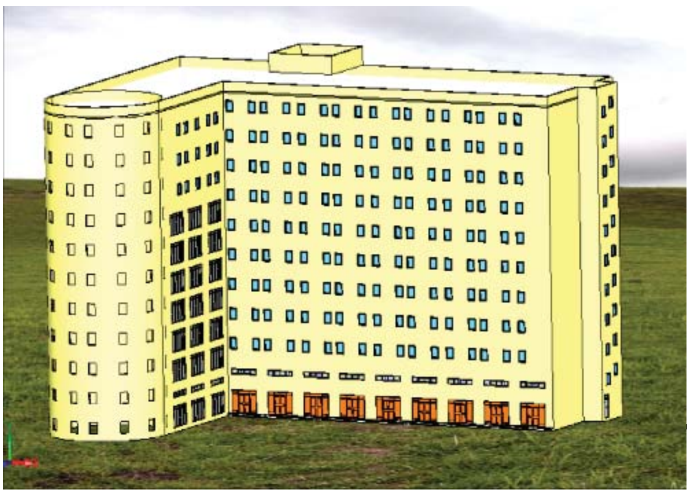

ኣብ ምምዕባል ዝተመሃርካሉ ዓውዲ (ሲቪል ኢንጂነሪን)

ብውልቅኻ ትገብሮ ተበግሶ እንተ ሃልዩ?

ነቲ ዝተማህርክዎ ምልስ ኢለ ይርእዮ እየ። ገለ መወከሲታትን ቪድዮታትን እውን እረኣኢ እየ። ተመኩሮ ህንጻ ዘለዎም ወይ መሃንድሳት እንተ ረኺበ ድማ ካብ ናይ ስራሕ ተመኩሮኦም እካፈል እየ። ኮታስ ክኅሰዮ ከም ዘይብለይ ይርድኣኒ እዩ።

ቦቲ ዝተመሃርካሉ ዓውዲ ከተብርክት ምስ ተመደብካ፡ ጋን ዝኾነካ ነገር ዝህሉ ኾይኑዶ ይስመዓካ?

ኣይክህሉን እዩ። ጠቕሊልካ ሓዲግካዮ እንተ ጸኒሕካ፡ ክደናገረካ ወይ ከም ብሓድሽ ክተጽንዖ የድልየካ ይኸውን እዩ። ካብኡ ብዙሕ ከይረሓቕካ እንተ ጸኒሕካ ግና ዘጸግም ኾይኑ ኣይስመዓንን። ብወገነይ ከምዚ ዝበልኩኻ እዩ። ምልስ ኢለ ነቲ ዝተመሃርክዎ እርእዮ እየ። ካብኡ ብዙሕ ኣይረሓቕኩን ዘለኹ። ቅኑዕ ምልስ ኢልካ እንተ ርኢኻዮ፡ ኣብ ልዕሊኡ ኸኣ ስራሕ ምህንድስና ሙብዛሕትኡ ናይ ሓባር ስለ ዝኾነ ቀልጢፍካ ኢኻ ኣብቲ ስራሕ ትሰጥም።

ያታዊ ኣፈታትሓ ግርጭት ዝምልከት ምስ ብጾትካ ዘቕረብካዮ ወረቐት ነይሩ። ኣብ ናቕፋ ቤት ትምህርቲ ካድር እውን ኣቕሪብኩሞ ኔርኩም። ትሕዝቶኡ ኣሕጽር ኣቢልካ ክትገልጸለይ።

ኣብ ዘባ ደቡብ ብሃማመተኤ ዝተወደበ ስልጠና ምሕደራን መሪሕነትን

ምስ ወሰድና ዘቕረብናዮ እዩ ነይሩ። ትሕዝቶኣ ግድልን ኣፈታትሓኡን ኣብ ኤርትራዊ ውርሻ ናይ ኩለን ብሄራትና ክድህስስ ዝፈተነ እዩ ነይሩ። ኣብ ክልተ መቒልና ኸኣ ርኢናዮ። ቀዳማይ፥ ኣብ ሕጊ እንዳባ ዝተመርኰሰ ኣፈታትሓ ኻልኣይ፥ ኣብ ሕንቅልሕንቅሊተይ ወየ፡ ዛንታ፡ ማሰ ዝተመርኰሰ እዩ ነይሩ። ሕንቅልሕንቅሊተይ ከም መፍትሒ ዘይኮነ፡ ኣብ'ቲ መጀመርታ መረዳእታኦም ከም ዝሕይል ንምግባር እዩ ዝሰረሓሉ።

ኣብ'ቲ ናይ ሳሆ ብፍሉይ ክነተኩር። ያታን ምፍታሕ ግርጭትን ከመይ ይተኣሳሰር? ኣድማዕነቱኸ?

ልክዕ ከምቲ ናይ ካልኦት ብሄራት ናይ ገዛእ ርእሱ ኣፈታትሓ ግርጭት ኣለዎ። ኣብነት፦ ኣብ ሞንጎ ክልተ ሰባት ባእሲ እንተ ተፈጢሩ፡ እቲ ባእሲ ኸኣ ክሳዕ መስበርቲ ወይ ደም ምፍሳስ ዝበጽሐ እንተ ኾይኑ፡ ኣብቲ ኣገባብ መጀመርታ፡ ስድራቤት ሃራሚ ዓዊ (መዓርን ጠስምን) ዝተሰምየ ሒዞም ይበጽሕዎ። እዚ ቐዳማይ መስርሕ ናይ ስንባደ ኾይኑ፡ ብውዑዩ ከይወዓለ ከይሓደረ ሕማቕ ተረኺቡ ንምባል እዩ። ኣብ ኻልኣይ፥ ማዓዊ (ዳርጋ መሕወዪ ዓይነት ማለት እዩ) ኰነታት፡ ዝወረደ ሃሰያ ኣብ ግምት ብምእታው ዝተመርጸ ጠስሚ፡ መዓር፡ በጊዕ ወይ ጤል ከምኡ'ውን ሑርጭ ሒዞም ይበጽሕዎ ማለት እዩ። ኣብ ሳልሳይ ደረጃ ብ'ክልቲኡ ወገን ሽማግለታት የውጽኡ። 'ማጻላል' ዝተሰምየ ካሕሳ ዓይነት ይውሰን። ኰነታት ማህሰይቲ ተራእዩ ኣብ ርእስ'ቲ ጠስሚ፡ መዓርን ሕሩድን ገንዘብ ይትመን። እቲ ዝትመን ገንዘብ ብዘሕ እዋን ይምለስ እዩ። ገሊኦም ብቕጥታ ዝመልስዎ ኣለዉ፡ ገሊኦም ከኣ ንመቕጽዒ ተባሂሉ ተታሒዙ ይጸንሕ እሞ፡ ጸኒሑ ይመለስ። እቲ ገንዘብ ምስ'ቶም ሽማግለታት እዩ ዝጸንሕ። ኰነታት ናይ'ቲ እተሃርመ ከየጣለሉ ኣይመልስዎን እዮም።

ግድን ክወሰደን እንተ ደልዩኸ?

ግድን ክወሰደን ኣሎኒ እንተ ኢሉ ድኣ ክህብዎ ይኽእሉ እዮም። ልሙድ ስለ ዘይኮነ ግዳ እቶም ሽማግለታት ኣይቅበልዎን እዮም። ኣይፋልካን፡ ኣየጸበቕልካን እዩ፡ ከይተጸርፈና ኢሎም ዓጉብ ይብልዎ። ድሕሪኡ ዝስዕብ ብመልክዕ ሕሜታ ዝግለጽ ኣሉታዊ ስምብራት እውን ኣለዎ። ከም ነውሪ እዩ ዝውሰድ። ካብቲ ውልቀሰብ ንላዕሊ እቶም ሽማግለታት ስለ ዝጸረፉ፡ ብመሰረቱ ኣይቅበልዎን እዮም። ስለዚ ከም ዘይውሰድ ጌርካ ክትገልጾ እዩ ዝሓይሽ።

መበል 23 ተመሃራይ ቤት ትምህርቲ ካድር ህግደፍ ኢኻ። ከመይ ረኺብካዮ?

ኣዝዩ ሓበን ተሰሚዑኒ። እቲ ትምህርቲ ኣብ ቦታ ጽንዓትን ጅግንነትን መጺእካ ስለ ትወስዶ፡ ፍሉይነት ኣለዎ። ኣእምሮኻ ዘስፍሕ፡ መረዳእታኻ ዘዕቢ፡ ርሑቕ ክትጥምት ዝገብረካ፡ ልዕሊ ኹሉ ኸኣ ረዚን ሓላፍነት ዘሰክም እዩ። እዚ ኣነ ዝረኸብክዎ ዕድል ኩሉ መንእሰይ ክረኽቦ እምነየሉ።

እዚ ቤት ትምህርቲ ዓብዪ ኮለጅ ገይረ እየ ዝወስዶ። ንኹለን ኮለጃትና ኣብዚ ክትረኽበን ትኽእል ኢኻ። ኩሉ ዓይነት ሞያ ዝውንን፡ ኣብ ዝተፈላለየ ጽፍሕታት ናይ ሃገር ዝርከብ ሕብረ ብሄራዊ ትሕዝቶ ዝውንን ሰብ ኢኻ ትረክብ። ምስ ዓበይቲ መምህራንን ሰበስልጣን ግንባርን መንግስትን ዘራኽበካን ብ'ኽፉት ኢሂን ምሂን ክትብል እትኽእለሉን ቦታ እዩ።

ብሓፈሻ ክንርእዮ እንከሎና፡ እዛ ንነብረላ ዘሎና ዓለም ብናይ ሓሶት ዜና (Fake news) ዝተዓብለለት እያ። ኣብዚ ቤት ትምህርቲ ካድር ብታሪኽን ፖለቲካን ኣብ ዘባና፡ ኣህጉርናን ዓለምን ዘሎ ሽግራት መበገሲኦምን መጻኢ ኣንፈቶምን ብዝግባእ ብምርዳእ፡ ውሽጣዊ ሓይሊ ፈጢርካ ንቕድሚት ክትምርሽ ዘኽእለካ መረዳእታ ኢኻ ትሕዝ። ስለዚ ኣብ ውሽጢ ሓጺር ግዜ

ቀሊል ዘይኮነ ፍልጠት ኢኻ ትቕስም።

ብተገዳስነት ተንበቦም መጻሕፍቲ ከመይ ዝበሉ እዮም?

ካብቲ ናይ ኣካዳምያዊ ወጻኢ፡ ኣብ ናይ ሳይኮሎጂን ታሪኽን እውን እግደስ እየ።

ባህርያትካ ከመይ ትገልጾ?

ካልእ ሰብ ክገልጸኒ እንድዩ ጽቡቕ። ግና ደሓንዩ ዶ ክብለካ?

ኣብዚ ናይ ክልተ ወርሒ ትዕዝብተይ፡ ህዱእ፡ ትሑት፡ በዓል ሰፊሕ ኣእምሮ፡ ፍሕሹው፡ ፈቃር ኴንካ ኢኻ ተሰሚዕካኒ።

ሓቂ 'ሓይሽ ተሰኪፈ ደኣ'የ 'ምበር፡ ሓያለ ሰባት ብ'ሽምዚ ዝበልካዮ እገልጹኒ እዮም። ሓላፍነት ዘሰክም እዩ።

ኣፍቂርካዶ?

ብሕጂ'ዩ።

ካብታ ብሕጂ ተፍቅራ እንታይ ትጽበ? እንታይ ክትኮነልካ ትደሊ?

ተፍቅረኒ፡ ፈቃር፡ ልዕሊ ኹሉ ግና ብሓሳብ ትረዳድኣኒ፡ ጉዳያት ኣብ ዘጋጥመሉ እዋን ድማ ኣብ ምብህሃልን ኢሂን ምሂንን ትኣምን ክትኮነለይ እብህግ።

መስፍን ገብረሂወት
(ሓምለ 2022 - ናቕፋ)

ሕብረተሰብ

ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ

ፍትሓዊ እስቲፋኖስ

ካብ ኩሉ ብዛዕባ ፍቕሪ ካብ ዘለዉና ጌጋ መረዳእታታት እቲ ዝሓየለን ኣብ ኩላትና ዝርአን ሓደ እምነት ኣሎ፡ ንሱ ድማ ‘ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ’ዩ’። እዚ ግን ገለ ተርእዮታት ፍቕሪ ይሕዞካ ከም ዘሎ ድዩ ዋላ ምሉእ ብምሉእ ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ’ዩ፧ ኣብዚ ዝኾነ ሰብ ነናቱ መልስታት ክህልዎ ንቡር እዩ። ምኽንያቱ ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ፡ ካብ ሰብ ናብ ሰብ ዝፈላለ ተመክሮ ስለ ዝኾነ። ኩሉ ሰብ ብማዕረ ኣብ ፍቕሪ ኣይወድቕን እዩ። ሓደ ሰብ ኣብ ፍቕሪ ወዲቑ ኢሉ እንተ ደኣ ሓሲቡ ዝብሎ ነገር ‘የፍቅራ’የ’ ወይ ድማ ‘የፍቅሮ’የ’ እዩ። ኣብዚ ክልተ ጸገማት ይርኣየኒ። ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ ምስ ጾታዊ ስምዒት ዝተኣሳሰርን ወሲባዊ ረስኒ ዘለዓዕልን ጥራሕ ምኳኑ። ምስ ደቅና ሸሕ ግዜ ካብ ልብና እናኣፍቀርናዮም፡ ምስኦም ግና ኣብ ፍቕሪ ኣይንወድቕን። ምስ ሓደ ዓይነት ጾታ ፍቕሪ ኣይሕዘናን። ምስ ኣዴና፡ ኣቦና ኣሕዋትና ኣብ ፍቕሪ ኣይንወድቕን። ስለ ምንታይ? ምኽንያቱ ኣብ ፍቕሪ ወዲቕና ኣለና ኢልና ንሓስብ ብንቕሓት ይኹን ከይተረድኣና ብወሲባዊ ስምዒት ምስ እንተባባዕ ጥራሕ ኢና።

እቲ ኻልኣይ ጸገም ንሎሚ ቐንዲ ዛዕባና ዝኾነ’ዩ፡ ንሱ ድማ ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ ግዝያዊ ክስተት ምኳኑ’ዩ። ምስ መን ኣብ ፍቕሪ ወዲቕና ብዘየገድስ፡ ይንዋሕ ይሕጸር ካብ ፍቕሪ ምውዳቕና ኣይተርፍን’ዩ። እዚ ማለት ይብሉ ብዙሓት ኽኢላታት ኣእምሮ፡ ካብ ምፍቕሪ ምውዳቕ ማለት ንዘፍቀርናዮ ሰብ ምፍቃር ነቒርጾ ማለት ዘይኮነስ፡ እቲ ውጹእ ሓሶት ጠባያት ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ ግዜኡ ይሓልፍ ማለት’ዩ። እዚ ማለት ሕጽኖት ሓጺርን ተወድኣይን’ዩ ብምባል ክንገልጾ ንኽእል ኢና። ኩላትና ብሕጽኖት ዝሓለፍና ሰባት፡ ንድሕሪት ተመሊስና እሞ ሕጽኖት ንዘክር፣ ንሓድሕድና እንወሃሃቦ ፍቕሪ፡ እንገብሮም ጾታዊ ጸወታታት፡ እንምገቦም ምግብታት፡ ድሕሪ ሓያል ቅልስ ንርውየት ስጋዊ ስምዒት እነካይዶ ሕልኮ እንድቅሶ ድቃስ፡ ኣብ ሓድሕድና እንገብሮ ናይ ቀብጥሮት ገለጻታት ኮታስ ኩሉ ናይ ሕጽኖት ምቁር ግዝያት፡ ኣብ ህይወት ረኺብናዮ ንፈልጥ ዲና። ንሱ ስለ ዘይረከብና ግን ኣይንፋቓርን ማለት ኣይኮነን። ካብቲ ዕዘማዊ ስምዒት ግን ብርግጽ ወጺእና ኣለና። ዘይተመርዓና ድማ እታ ቐዳመይቲ ምስ እነፍቅራ ጓል ወይ እነፍቅሮ ወዲ፡ ዘሕለፍናዮ እዋናት ንዘክር። ቁጸራ ኣብ ዝተደንገናዮ፡ ሰማይ ወዲቑ ክሳዕ ዝጸቕጠና ዓቕልና ኽጸበና፡ ኣፍቃሪትካ ኣብ ሕቑፌኻ ኣእቲኻ ምቁር ዕላል ፍቕሪ ክትቋደስን፡ ህያብ ፍቕሪ ብሕጉስ ንምሃብን ንምቕባልን መዓልታት ክሓጽሩኻ እንከለዉ፡ ኮታስ ዝትሓዝን ዝፍኖን ክሳዕ ዝጠፍኣና እንኾነሉ ናይ መጀመርታ ናይ ፍቕሪ ፈንጠዝያን ካብኡ ውጽእ ኢልካ ምርኣይ ምስ ከኣልካን ሓደ ዶ ኾይኑ ይጸንሕ። ኣይመስለንን።

ስለዚ እዞም ክልተ ጸገማት እዚኣቶም ንምምላስ ክሳዕ ዘይተኻእለ፡ ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ ንምርዳእ ዓቕልን ዝተፈላለዩ ጽሑፋት ምንባብን የድሊ። ንሎሚ ግን ሓፈሻዊ ኹነታት ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ ክንርኢ ኢና። እዚ ነዚ ጽሑፍ ጽሕፍ ዘሎ ሰብ ናይ ፍቕሪ ኣገልግሎት ምኽሪ ዝህብ ሰብ ጌርኩም ተረድእዎ።

ብዘይ ቈጸራ’ያ ኣብ ቤት ጽሕፈተይ መጺኣ። ንጸሓፊተይ ንሓሙሽተ ደቒቕ ክትረኽበኒ ትኽእል እንተ ኾይና ተወኪሳታ። ንንያት ብሎሚ ሸሞንተ ዓመት’የ ዝፈልጣ። ጓል ዕስራን ሸሞንተን ዘይተመርዓወት ምልክዕቲ ወይዘሪት እያ። እዛ ኣብ ዝምድናታታ ንዘጋጥምዋ ሸግራት ንምፍታሕ ቀጻሊ ቤት ጽሕፈተይ እትመላለስ ምሉእ ስነ-ስርዓት፡ እርንብቲ፡ ኣስሓኮ ዘስምዓ፡ ትኩርትን ፈቃርን

ንያት፡ ተለፎን ከይደወለት ወይ ብዘይ ቈጸራ መጺኣትኒ ኣይትፈልጥን። ብዘይ ቈጸራ ናብ ቤት ጽሕፈተይ ክትመጽእ ፈጺሙ ዘይሕሰብ ተግባራት ንያት'ዩ። ዘይኣመላ ብዘይ ቈጸራ ኽትመጽእ ዘገድድ ፈጺሙ ዘይስገር ጸገም ኣጋጢምዋ ኣሎ ኢለ ኣብ ሻቕሎት ኣተኹ። ንጸሓፊተይ እተዊ በልያ ኽቡላ እንከለኹ ገና ልዳት ማዕጾ ከይሰገረት ንብዓት ኣዒንታ ክፍርሻሕን ኣሕዛኒ ዛንትኣ ኽትነግረንን ተጸበኹ። ብኣንጻሩ ንያት ፈለማያ ኻብ ማሕፉዳኣ እትወጽእ ዘላ ጽብቕቲ ዕምባባ መሲላ ኣብ ቅድመይ ኣኽመስመሰት። “ከመይ ኣለኺ ንያት፧” ካልእ ክብል'ውን ኣይከኣልኩን። ዝነበረኒ ትጽቢት ብኣንጻር ኣብ ገጻ ዝርእዮ ዘለኹ ኾይኑኒ። “እምብዛ ጽቡቕ ኣለኹ፡ ኣብ ህይወተይ ከምዚ ዝበለ ሓጐስ ተሰሚዑኒ ኣይፈልጥን፡ እምርያ'ለኹ” ሕልሚ ብዝመስል ኣዘራርባ። ሻቕሎተይ ክበንን እናተፈለጠኒ “ትምርዓዊ ኣለኺ፧ ጽቡቕ! ምስ መን፧ መዓስ፧” “ዳዊት'ዩ ዝብሃል፡ ንመስከረም፡” ተሃዊኻ መለሰትለይ ከምኡ ኾይና ኣይትፈልጥን።

“ዋው ኣዝዩ ባህ ዘብል'ዩ፡ ንኽንደይ እዋን ብፍቕሪ ዘይርከዩም፧” ኣብ ገጻ ናይ ስክፍታ ምልክታት እናተነበ፡ “ንወርሕን ክልተ ቕነን፡ ብርግጽ ዘሰንብድ'ዩ፡ ግን ኣይተሃወኽኩን። ድሕሪ'ዚ ኹሉ ብፍቕሪ ዝዘርከዎን ዝበዝሐ ናብ መርዓ ንምብጻሕ ዝተኹልፈንን እዋናት ክነጻጸር እንከሎ፡ ኣነ ንባዕለይ ክኣምኖ ተሸጊረ ኣለኹ። ዳዊት ግን እቲ እንኮ ናተይ ንሱ ምዃኑ ተረዲኡኒ'ዩ። ክልቴና ኻብታ ቐዳመይቲ ፍቕራዊት ቈጸራና ነዚ ሓቂ ፈሊጥናዮ ኢና። እዚ ኽብለካ እንከለኹ ኣብታ ፋልማይቲ ለይቲ ኣይኮንናን ወዲእናዮ። ድሕሪ ኽልተ ሰሙን ግን ዳዊት ንኽምርዓወኒ ሓቲቱኒ። ኣነ ኸም ዝሓተንን ሕራይ ክብሎ ምዃነይን እፈልጥ ነይረ። ትፈልጥ ዶክተር ከምዚ ተሰሚዑኒ ኣይፈልጥን'ዩ። ዝሓለፈ ፍቕራዊ ህይወተይ ትፈልጦ ኢኻ። ናብ መርዓ ንምብጻሕ ኣብ ዝሓቱኒ ግዜ ፈጺመ ሕጉስቲ ኣይነበርኩን። ናይ ዳዊት ግን ካብ ናታቶም ዝተፈልየ እዩ። ንሱ እቲ ንኣይ ዝተፈጥረ ሰብ እዩ።” ኣብ ህይወታ ንመጀመርታ ግዜ ኢላትኒ ዘይትፈልጥ ብምስምዐይ እንታይ ከም ዝብል ጠፊኡኒ ገና ኣብ ምስትንታን እንከለኹ፡ ኮፍ ዝበለትሉ መንኩርኩር ዘሎዎ ኽርሲ ንቕድሚትን ድሕሪትን እናኣንቀሳቐሰት፡ “እዚ ጽላለ ምዃኑ ይርድኣኒ'ዩ። የግዳስ ኣዝየ ተሓጉሰ ኣለኹ። ኣብ ምሉእ ዕድመይ ከምዚ ሓጐስ ተሰሚዑኒ ኣይፈልጥን” ሓውሲ ንበይና ተዛረበት። ንያት እንታይ ኣጋጢምዋ ክኸውን ይኽእል፧ ብርግጽ ኣብ ፍቕሪ'ያ ወዲቓ። ኣብ ኣእምሮኣ፡ ዳዊት ኣብዛ ዓለም መወዳድርቲ ዘይብሉ ፍሉይ ፍጡር እዩ። መዓልትን ለይትን ብዛዕባኡ ትሓስብ። ዳዊት ኣብ ሕሉፍ ህይወቱ ኽልተ ግዜ ተመርዕዩ ምፍትሑን፡ ሰለስተ ቈልዑ ኸም ዘለውዎን ካብ ሰለስተ ስራሕ ከም ዝተሰጐጐን ንንያት ዝጠቅም ጉዳይ ኣይኮነን። ኣፍቂራ እንድያ። ንያት ኣብዚ ሕጂ ግዜ ኣዝያ ሕጉስቲ'ያ። ምስ ዳዊት ምሉእ ዘመን ህይወታ ብሓጐስ ዝተመልአ ኸም ዝኸውን ከይተጠራጠረት ተኣማሚና ኣላ። ኣብ ፍቕሪ ምውዳቕ ከምኡ'ዩ ዝገብር። እዚ ግና ሓቂ ድዩ፧ ነባሪ ድዩኸ፧ ሙብዛሕትና ንመርዓ እንውስን ፍቕራዊ ተመኩሮና ኣብ ግምት ኣእቲና ኢና። ኣብ ህይወትና ብፃዳማዊ ጠባያትን ብሰብኣዊ መንነትን ኤለክትሪክ ከም ዝሓዘና ኾይኑ ኽሳብ ዝስምዓና ኣብ ሃለፍታ ዘእትወና ሰብ ንረክብ ኢና። ናይ ፍቕሪ ደወልና ብዘይ ተረድኣና መገዲ ኸም ዝድውል ዝገብር ሰብ! ነዚ ምስ ረኸብና ተቐዳዲምና ዕድመ ብምቕራብ ናብ ፈቖዶ መዘናግዒ ቦታታት ንኸይድ። ባጀትና ኽሳዕ ዘፍቅዶ ድማ ንሕጉስ። ኣብዚ እቲ ዘገድሰና እቲ ዝብላዕን ዝስተን ዘይኮነ እቲ ሰብ'ዩ። 'እዚ ዝስምዓኒ ዘሎ ስምዒት፡ ናይ ብሓቂዶ ይኸውን፧' እናበልና ኽንሓስብ ዕረፍቲ ንስእን። እዚ ንዝቐጽሉ ተኸታተልቲ መዓልታት ጸላዕላዕ ይብለና። ሽውሃትና ንዕጾ፣ ምስ ዝኾነ ሰብ ምስምማዕ ንስእን፣ ውሽጥና ባዕሉ ኣብ ፍቕሪ ወዲቐ ኣለኹ ናብ ምባል ይበጽሕ። ሓጐስን ሻቕሎትን ይተሓዋወሰና። ስምዒትና ሓቂ ምዃኑ ኽርድኣና ምስ ጀመረ ንበይንና ንስሕቕ ሳሕቲ'ውን ንነብዕ። ፍቕሪ ኸምኡ'ዩ ዝገብር። ኑቲ ኣብ ከምዚ ደረጃ ዘብጽሓና ሰብ ከም ናትና ስምዒት ክህልዎ እናተተሰፎና ፍቕርና ኽንነግሮ ንህወኽ። ኵነታት ከምቲ ዝተጸበናዮ እንተ ዘይኮይኑ፡ ኑቲ ዘፍቀርናዮ ሰብ ካብኣምን ዘይንፍንቅሎ እምኒ የለን። ፈጺምና'ውን ሕራይ ከይበለ ኣይንዓርፍን። ኵሉ ዘረባና ብዛዕባ መርዓ ጥራይ ይኸውን፣ ምኽንያቱ ፍቕሪ መሰረታዊ ነገር ንመርዓ እዩ ኢልና ስለ እንኣምን።

ናይ ቅድሚ መርዓ ሕልምታት ፍቕራዊ ፍስሃ ጥራይ'ዩ፡ ኣብ ፍቕሪ ወዲቕካ ኽሳብ ዝሃለኻ ኻልእ ክትሓስብ ጸገም'ዩ። ኣብ ጥርዚ ፍቕራዊ ፈንጢያ ኽሳዕ ዝሃለኻ ልዕለ ንቡር ሓጐስ'ዩ ዝስምዓካ። ንግሆ ኻብ ጥዑም ድቃስካ ኣብ እትትንስኣሉ ቐዳመይቲ ኽትርእያ እትደሊ ሰብን ኣብ ኣእምሮኻ እትቕጀለካን ሰብ ንሳ ጥራይ'ያ። ብሓደ ንምዃን ብዙሕ ትብህግ። ግዜኻ ብሓደ ኣብ እተሕልፈሉ ግዜ ኣብ ገነት ከም ዘለኻ እዩ። ኣብ ጐደና ኢድ ንኢድ ተተሓሒዝካ ምጕዓዝ ዑደት ደምካ ብሓደ ዝውሕዝ ዘሎ ኾይኑ ይስምዓካ። ሕሉፍ ሓሊፉ ህርመት ልብኻ ብሓደ ኸም ዝሃርም ትምስክር። ጓል ኮይና ኣብ ፍቕሪ እንተ ወዲቓ እሞ ኹሉ ህዝቢ ዓለም ኣብ ኣንጻራ ደው ኢሉ 'ኣይትምርዓውዮን' እንተ ዝብላ እውን ኣይትሰምዕን፣ ንሳ ንበይና ኣንጻር ዓለም ደው ክትብል ኣይትጽገምን። ፍቕሪ ጅግና እዩ ዝገብረካ። ኣብ ናይ ፍቕሪ ስምዒት እንተ ደኣ ሃሊኻ መጻምድትኻ ጌጋ ዘይርከባ ፍጽምቲ ሰብ ኮይና እያ ትርኣየካ። ኣዕሩኽ፡ ስድራቤትን ካልኦት መቕርብን ብዛዕብኣ ዝህቡኻ ዝኾነ ይኹን ርእይቶ ፈጺሙ ኣብ ግምት ኣይኣቱን - ዋላ ሓቂ ይኹን። ኣደ ሓበላ ዓይኒ ትሓብእ፣ ፍቕሪ ግን ዘየላ ዓይኒ ኸም ዘላ ገይሩ እዩ ዘርእየካ። ንኣደ ዝርኣያ ጸገም ንኣኻ ኣይርኣየካን። ብዛዕባ ዘፍቀርካያ ሰብ ክትዛረብ ፈጺምካ ኣይትርብርብን። ኣብ ዓለም ናይ መወዳእታን

መጀመርታን ዝበለጸት ሰብ ንሳ'ያ። ኣብዚ ኽቱር ናይ ፍቕሪ ኹነተ ስምዒት እዩ ድማ 'ፍቕሪ ዕዉር'ዩ፡' ዝብሃል።

እዚ ኹሉ እናኾነ፡ እዚ ኽቱር ናይ ፍቕሪ ሃነይነይታዊ ስምዒት ልቢ ወለድ እምበር ክዉን ሓቂ ኣይኮነን። ዶክተር ዶሮትይ ቴኖቭ ክኢላ ስነ-ኣእምሮ ኾይና ኣዝዩም ብዙሓት ናይ ፍቕሪ መጽናዕቲ ኻብ ዝገበሩ ዶክተራት ሓንቲ እያ። ንሳ ኣብ ሓደ ኻብ መጽናዕታ፡ **"ገምጋማዊ ዕድመ ኽቱር ፍቕራዊ ስምዒት ክልተ ዓመት እዩ፤"** ትብል። ኣብ መጻምድቲ ብዘገበረቶ መጽናዕቲ ወሲኻ፡ **"እቲ ፍቕሪ ብምስጢር ዝተታሕዘ እንተ ኾይኑ ዝሓሸ ዕድመ ኣሎዎ፤"** ትብል። ስምዒታዊ ኹነተ ፍቕሪ ቡበቑሩብ ክነፍስ ምስ ጀመረ፡ ዓይንና ይኽፈት እሞ ጉድለታት እነፍቅሮ ሰብ ጉሊሑ ኽርኣየና ይጅምር። እቲ ኣዝዩ ጥዑም ባህርያት እንብሎ ዝነበርና፡ ፈጺሙ ምስ ናትና ዘይቃዶ ምኻኑ ኽነቕልብ ግዜ ኣይንወስድን እሞ ናብ ዘየድሊ ቘይቁን ግርጭትን ንሰግር። እቶም ደቀቕቲ ኾይኖም ዝርኣዩና ዝነበሩ ፍልልያት ከክንዲ እምባ ኾይኖም ይርኣዩና። እቲ ኣደ ኽትሓብኦ እትኽእል ነገራት ጉሊሑ ይርአ እሞ ብሕፍረት ኣብ ቅድሚ መዛኑናን መቕርብናን ደው ክንብል ኣብ ዘይንኽእለሉ ደረጃ ንበጽሕ። እቲ ኹሉ ኣብ ክቱር ፍቕራዊ ሃነይነይታ ኼንና ብዛዕባ ዘፍቀርናዮ ሰብ ዝደረፍናዮ ምድጋሙ ንስእን። እቲ ኹሉ ናእዳን ኣድንቖትን ናበይ ከም ዘኸደ እንድዒ ከምዚ ዝስዕብ መዓልታዊ መቑንን ህይወት ይኸውን፤ ፈጺምኪ እትሰምዒ ሰብ ኣይኮንክን፡ ንምንታይ ኢኺ ኣብ ቈጸራ ፍርቂ ሰዓት ደንጉኺ ትመጺ፤ ካብኽስ ኣጸቢቕክለይ ኢልኪ ኢኺ ጅብጅብ ተቘጺንኪ፤ ኣብ ዝሓለፈናዮ መንገዲ ግድን ሓደ ወዲ ሰላም ክትብሊ ኣለኪ፤ ክትፈልጥ ግን ፈጺምካ ሰብ ሰላም ክብል እንክለኹ ሕውሶቲ ምኻንኪ ካብቲ ዝፈትዎ ባህርኺ'ዩ ኢኻ ትብለኒ ነይርካ። መስተን ሽጋራን ክገድፎ'የ ካብ እትብለኒ ኣዋርሕ ኮይኑ፡ ለውጢ ግን የለን፤ ወዘተ ዝብሉ ዘረባታት መውዓሊ ይኾኑኻ። ኣብ ሓዳር ምስ ተኣትወ ድማ ኣብ ዝተጠቐምካሉ መዘርገፍ ንምንታይ ጸጉሪ ትገድፍ፤ ሶፍት ናይ ሽቓቕ ከመይ ገይሩ ኣብ ጸጋማይ ወገን ይኸውን፤ ክዳውንትኻ ንምንታይ ብግቡእ ኣብ መስቀሊኡ ዘይገበርካዮ፤ ክዳውንቲ እናሓጸብኩ ንምንታይ ቈልዓ ኽትሕዝ ኣይከኣልካን፤ ኣስቤዛ ኸም ዘየለ እናፈለጥካ ገንዘብ ክትህበኒ ኣይከኣልካን፣ ንምንታይ ኩሉ ግዜ ኽሳዕ ዝብለካ ትጽበየኒ፤ በርበረ ብዚሓ ዋላ ሽሮ ቐጢኑ ኣይትብለኒ፤ ወድና ትማሊ ሽልማት ናይ ትምህርቲ እናወሰደ ንስኻ ግን ምስ ኣዕሩኽትኻ ቘጸራ ስለ ዝነበረካ ናብኡ ኼድካ

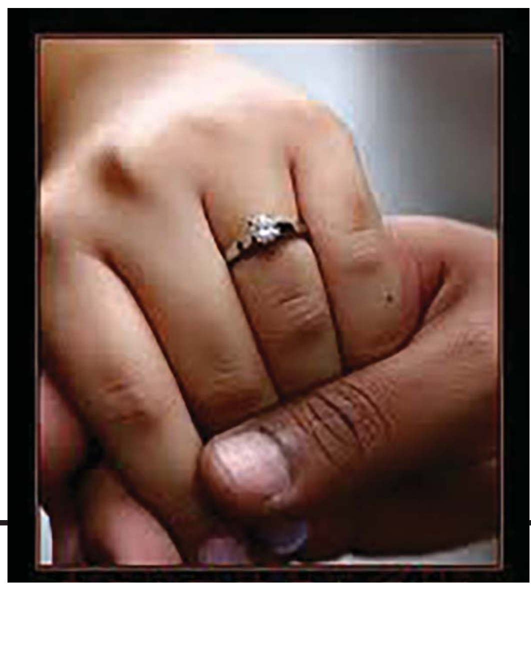

ንምንታይ፤ ኣየናይ እዩ ዝዓብየካ፤ ወዘተ። ንስኻ ብወገንካ፤ ንምንታይ ምሳሕ ኣብ ግዜኡ ኣይሰራሕን፤ ቈልዑ ንምንታይ ትምህርቲ ይሓምቁ፤ ንምንታይ ድዩ ለይትን ቀትርን ክሳዕ ደም ዝሽይን ዝሰርሕ ዘለኹ፤ ኣብ ገዛ ኾፍ ኢልኪ ሓቕኺ ገንዘብ ብምንታይ ይመጽእ ስለ ዘይትፈልጢ ዓሰርተ ግዜ ዕቑብዶ ገለ እናበልኪ ገንዘብ ምዝራው፤ ቈልዑ ኣብ ግዜኦም ኣይተመስሑን ንምንታይ፤ እንታይ ዓይነት ዓይኒ ዘይብሉ ጣይታ ኢኺ ሰንኪትኪ፤ ካብ ስራሕ ኣብ ዝኣትወሉ ግዜ ንምንታይ ኢኺ ካልእ ስራሕ ትሕዚ፤ ንምንታይ ዲኺ ኣብ ገዛ ትውዕሊ፤ ንኣደይ ጸጉራ ቐንንያ ኢልኪ ንምንታይ ኣይከድክያን፤ ወዘተ።

እንቋዕ ናብ ክውንነታዊ ናብራ ሓዳር ብሰላም ተመለስካ። እዚ'ዩ ናብራ ሓዳርን ፍቕርን። ኣብ ፍቕሪ ምህላው ማለት ቈይቂ ዘይብሉ ገነታዊ ዝምድና ማለት ኣይኮነን። እዚ ማለት ግን መን ድምጹ ኣሰምዐ ናይ ስልጣን ቀርቀስ ጥራሕ ማለት ኣይኮነን። ኣብ ሓዳር እቲ ናይ ፍቕሪ ተመኩሮ ናበይ'ዩ ዘኸይድ፤ ናብ ደረጃ ዕብዳን ዝበጽሐ ሃነይነይታዊ ፍቕሪ ዓጀጀው'ዩ ንምባል ዘየድፍር ኣይኮነን፣ እቲ ሓቂ ግን ንሱ እዩ። እቲ ስም ነፍቅሮ ሰብ ከም ደርፊ እንደጋግመሉ ጥዑም ሕልማዊ ዓለም፡ ናብ ስሙ ኣይትዘከሩርለይ ደረጃ ኽወርድ ዝጉብር ኮነት ግን እንታይ'ዩ፤ ብዙሓት ሰባት ንሓዳር ክውንጅሉ ምስማዕ ንቡር ሓቂ እዩ። ግደ ሓቂ ድሕሪ እዚ ኹሉ ዝሓለፈ ሃተምተም ንፍቕሪ፡ ከም ዝተታለልና ተረዲኡና ኽንሓርቕ ንቡር እዩ። እቲ ምትላል ባዕልና ዝኣተናዮ ስለዝኾነ ግና እንኽሶ ኣካል የብልናን። ከም ደም ስኒ ምውሓጡ ጥራሕ ኢና ንመርጽ፣ ኣኸለ። ናይ ብሓቂ ግን ፍቕሪ ኣብ ሓዳር ክርኩብ ይከኣል ድዩ፤ ናይ ግድን እምበር እቲ ጸገም መንቅብ ናይ ሓበሬታ እዩ። እቲ ሕማቕ ሓበሬታ ኽቱር ፍቕራዊ ሃነይነይታ ንኹሉ ግዜ ዝኑብር ስለዝመስለና እዩ። ሃነይነይታ ፍቕሪ፡ ጸሓይ ምስ በረቐት ዝሃፍፍ ዛዕዛዕታ'ዩ። ጸሓይ ክትዓርብ እንከላ ኸኣ ምስኣ ይሃፍፍ እሞ ካልእ ዓለም ክንቅይር ንሃርፍ፣ እንደገና ናብ ካልእ ዛዕዛዕታ ትሰጋገር። ህይወት ክቕጽል ግና ጸሓይ ክትህሉ ኣለዋ፡ ፍቕሪ ዝጐደሎ ሓዳር ብርሃን ከም ዘይብሉ ገዛ እዩ። ፍቕሪ ዘይብሉ ቤት እናሃለወካ ሓዳር ክትቅጽል ምፍታን እናኻዕ ከም ዝጉዳእ ቀብሊ እዩ። መንፈስ ቤትካ ኽትሕሉ ክትብል መንፈስካ ከም ምቕታል እዩ። ካብዚ መንፈስካ እናቐተልካ ዝነበር ዝመስለና ሓዳር ግን መንፈስና ናብ ዘቐስነሉ ኹነታት ዝቕይር ዝቐለለ መገዲ ኣሎ፣ ብናይ ነፍሲ ወከፍ ቋንቋ ፍቕሪ ምዝራብ።

ኣየ’ወ ህይወተይ ከምቲ ሰባት ዝግምቱዋ እንተ ትኸውን!

“ኣዝዮም ብዙሓት ሰባት እዮም ከምዛ ዘለኹዋ ክኾኑ ዝብህጉ፤ ኣነ ግና ብህሉው ኣቃውማይ ፈጺመ ሕጉስ የለኹን።”

ቅድሚ ገለ ዓመታት፣ “ኩሉ ነገር ምስ ሃለወኒ፣ ኩሉ ጽቡቕ ክኸውን እዩ፥ ሽዑ ኸኣ’የ ሰላምን ቅሳነትን ዘሎዎ ሕጉስ ህይወት ክመርሕ ዝኽእል” ዝብል ኣተሓሳስባ’ዩ ነይሩኒ። ሽዑ ኩሉ ቃልሰይ ኩሉ ነገር ንምውናን ኰይኑ፣ ዓበይቲ ሕልምታትን ባህግታትን ከኣ ኣንቂደ። ናብ ሕልምታትካ ብምሉእ ኣድህቦን ምስትውዓልን እንተ ሰጒምካ፣ ንኻልኦት ዘይርኣዮም ይረኣየካ እዩ።

ብሓቂ እየ ዝብለኩም ... ንሕልምታተይ ብዓቢ ትኹረትን ብልዑል ወኒን ይሃድኖም ግዲ ነይረ፣ ኣብ ሓጺር እዋን’የ ዓበይቲ መድረኻት ክጎናጸፍ በቒዐ። ንኻልኦት ሰባት ዘይርኣዮም ኣማራጺታት ንዓይ ብቐሊሉ ይረኣዩኒ። ካልኦት ኣብ ጥቓኦም እናሃለወ ዘየስተብሃልኩሎም ዕድላት ... ንዓይ ካብ ማዕዶ ቅጅል ኢሎም ይሰኣሉኒ።

ስለ ዝኾነ ኸኣ ተጋዲለ እቲ ንመጻኢ ዕዉትን ሕጉስን ህይወት ከምርሓኒ ይኽእል’ዩ ዝበልኩዎ ነገራት ኩሉ ክውንኖ በቒዐ። ኣብ ትምህርተይን ስርሐይን ዓቢ ዓወታት ኣመዝጊበ፣ ኣብ ዓበይቲ መድረኻት ብኽብሪ ዘጸውዕ ዓወታት ተጓናጺፈ፣ ቀንጠባዊ ኣቃውማይ ጽቡቕ ገይረ ኣመሓይሸ፣ ስድራቤት መስሪተ፣ ጽብቕቲ ናይ ገዛ ማኪና ወኒነ... ቢቃ ብዙሕ እዩ።

ሽዑ ካብ ብዙሓት ሰባት ብዙሕ ናእዳን ኣድንቖትን ረኺበ። ብዙሓት’ውን ኣቃውማይ ኣቕኒእዎም ከምዚ ከማይ ክኾኑ ልዑል ባህጊ ስለዘሕደሩ፣ ኣሰረይ እናረገጹ ክሳዕ ዝኸዱ ክኾኑ እዕዘብ እየ። ኣነ ካልእ ሃረር እብል። ንሳቶም ከኣ ነዛ ኣነ ጸሊኣያ ዘለኹ ህይወት ሃረር ይብሉ ምህላዎም ከይገረመኒ ኣይተረፈን።

ገለ ሰባት፣ ዘሎኒ ነገራዊ ጸጋታት ተዓዚቦም፣ ዋላ ንሓንቲ ደቒቕ’ውን ዘይሕጉስ መንፈስ ከርኢ ፈጺሞም ኣይቅበሉዎን’ዮም። ብዘይቅህም ሃልሃልታ ሓጒስ ዝልሎ ዘለኹ፣ ኣብ ህይወተይ ምሉእ ብምሉእ ዕጉብ፣ ‘ሃይ!’ ወይ ‘ዓሕ!’ ዘብል ዘይብለይ፣ ኩሉ-ሳዕ ተደሲተ ዝነብር... እዩ ዝመስሎም። “ሩፍታ ዓርከይ እኳ ፍሉይ ፍጥረት ኢኻ፣ ንዓኻ ጥራይ የማስለና!” እናበሉ ወትሩ ክዝምሩ እንከለዉ፣ “ኣየ’ወ ህይወተይ ከምቲ ሰባት ዝግምቱዋ እንተ ትኸውን!...” እናበልኩ መመሊሰ ብጓሂ ንድድ እብል።

ብሓቂ’የ ዝብለኩም፣ እዚ ኹሉ ነገራዊ ጸጋታት ወኒነ ዘይሕጉስ ህይወት ክመርሕ፣ ኣይኰነን እቶም ዘይወነንዎ፣ ኣነ’ውን ሓሲበዮ ኣይፈልጥን እየ። እዋእ! ከመይ’ለ ኸ ከምኡ ክሓስብ!

ቀንጠባዊ ኣቃውማይ እናኽሰሰን፣ መንፈሳዊ ዕግበተይን ፍቕሪ ቤተይን ክሃድመኒ ምስ ጀመረ፣ ነገራት ሕውስውስ ኢሉኒ። እቲ ጌጋ ኣበይ ምዃኑ ክፍትሾ እኳ እንተፈተንኩ፣ እቲ መፍትሕ ብቐረባ ዝርከብ ኣይነበረን። ብዙሕ ዘይነበረኒ ነገራት ከጥሪ እናኸኣልኩ፣ ብዙሕ ካብቲ ዝነበረኒ ከጥፍእ ምኽኣለይ ንዓይ ጋሻ ኣጋጣሚ እዩ። ስለምንታይ ግን!? እቲ ሕቶ ኣዋጣርን ድቃስ ዝኸልእን፣ ቦኽራ ናይቲ መልሲ ከኣ ስዉር!

***

ተስፋ ዓርከይ ብመደብ ክረኽበኒ ዝመጸ ኰይኑ’ዩ ተሰሚዑኒ። ንሱ ግና “ኣጋጣሚ ካብ ተራኸብና ደኣ ሻሂ ዘይንሰቲ” ብምባል’ዩ ብጎቦ ኣትዩኒ። ብስራሕ ተጸሚደ እኳ እንተነበርኩ፣ ናይ ህይወት መምህረይ ብምዃኑ ግን ኑብሰይ ኣይገበረለይን። ድሕሪ ብዙሕ ዕላል፣ ኣመንጉዩ “መለይ ከመይ ኣላ? ቈልዑኸ ትምህርቲ ይነፍዑ ዶ’ሎዉ?” ብምባል፣ ኑተን ከም ቀዝሒ ዝፈርሐን ሕቶታት ኣቕረበለይ።

“ከም ቀደምካ እንተ’ሊኻ እኳ... ቤትካ ሕርሕራይ ገይራ ዓንቢባ ክትህሉ እያ...” መሊሱ ጐጠየኒ።

ነታ ኣጋጣሚ ተጠቒመ እወታ ክምልሰሉ ትንዕንዕ በልኩ። የግዳስ፣ ‘ሓባእ ቀንስሉ...’ ከይኰነኒ ብምስጋእ፣ “ኩሉ ብኣንጻሩ’ዩ ተስፋ ዓርከይ” በልኩዎ እናተሸቖርረርኩ። “ከመይ!?” ኣተኩሩ ብምጥማት ብዕትበት ሓተተኒ። ሽዑ ንሕማመይ ገለ ፈውሲ እንተረኸብኩሉ ብማለት ብኸምዚ ዝስዕብ ኣዕለልኩዎ፣-

“ተስፋ ዓርከይ ዘዝነደቕኩዎ መንደቕ እፈርሰኒ ኣሎ። ኣነ ተዓዊተ እናበልኩ፣ ህይወት ከኣ ‘ኣይፋልካን’ ትብለኒ ኣላ። ህይወተይ ንምጽባቕ ለይትን መዓልትን እሰርሕ ኣለኹ። እንታይ ምኽነይ እንድዒ ግን ብህሉው ኣቃውማይ ሕጉስ የለኹን። እቲ ቐደም እትፈልጦ ምውቕ ቤተይ፣ ሎሚ ኣባኹቦራ ከም ዝኣተዎ ቅሚጦ ሓሰር መትሓዚ ተሳኢኑዎ። በዓልቲ ቤተይ’ውን ፈጺማ ኣይሓገዘትንን። ንዓኣ ሓዊስካ፣ ስድራይ፣ ቤተ-ሰበይ፣ ኣዕሩኽተይ... ብሰንኪ ዘሎኒ ጻዕቂ ስራሕ ንዓታቶም ዝኸውን ግዜ ክረክብ ብዘይምኽኣለይ፣ ኣቓልቦ ክህቦምን ምስኣቶም ግዜ ከሕልፍን ስለ ዘይከኣልኩ ዳርጋ ነጺሎምኒ እዮም ክበሃል ይከኣል። ቢቃ! ፈቓዶኡ ‘ገንዘብ ዘመዱ’ ኰይኑ

ስመይ። ብሰንኪ ጻዕቂ ስራሕ ከይፈተኹ እንተ ረሓቕኩዎም፣ 'ገንዘብ ምስ ገበረ ሰብ ረሲዑ' እናበሉ፣ ስመይ ንምኽፋእ ዝተዓጥቁ እዮም ዝመስሉ።

ካልእስ ይትረፍ እታ ኵሉ እትፈልጥ በዓልቲ ቤተይ እኳ ክትርድኣለይ ኣይከኣለትን። ኣነ ቤተይ ክሃንጽ ድቃስ እናሰኣንኩ፣ ብዛዕባ ስድራይ ፈጺመ ከም ዘይግደስ ገይራ ክትገልጸኒ እንከላ፣ ውልዕ'ዩ ዝብለኒ። በዚን ወዲ ኸምዚን ዝተበገሰ ከኣ እታ እትፈልጣ ምውቕቲ ቤትና ሰላማ ሃዲሙ፣ ክትኣትዋ ዘይተተባብዕ ኰይና። በዚ ኸኣ ንጉስ ማዕዶ ኰይነ፣ ተሓሚሰ እነብር ኣለኹ፣" በልኩዎ ብምምራር። ኮፍ መበሊኡ ድሕሪ ምጥጣሕ ከኣ ከምዚ በለኒ፥

"ሩፍታ ዓርከይ፣ ምርኻብና ንዓኻ ሃንደበት፣ ንኣይ ግን ውጡን እዩ። ክሳዕ ሕጂ ኵሉ ኣካይዳኻ ብዕምቈት ክከታተሎ ጸኒሐ'የ። በቲ ክሳዕ ሕጂ ተጓናጺፍካዮ ዘለኻ ነገራዊ ዓወታት ከኣ ኣዝየ ሕቡን እየ። የግዳስ፣ ናቶም ጸግዒ ሒዝካ ደኣ ከይትብለኒ እምበር ሓደ ዘየስተብሃልካሉ ነገር ኣሎ በሃሊ እየ።

ኣብ መዓልታዊ ህይወትና እንፍጽሞም ንጥፈታት፣ ገሊኦም ህጹጻት (Urgent) ግን ከኣ ብዙሕ ኣገዳስነት ዘይብሎም እዮም። ገለ ከኣ ህጹጻትን ኣገደስቲን እዮም። ብኣንጻሩ፣ ገለኦም ዘይህጹጻት (Not Urgent) ግን ከኣ ኣዝዮም ኣገደስቲ እዮም። ገለ'ውን ዘይህጹጻትን ዘየገድሱን ንጥፈታት ኣይሰኣኑን።

ብዙሕ ግዜ ሰባት ነቶም ቀዳሞት ክልተ ማለት ህጹጻት (Urgent) ግን ከኣ ብዙሕ ኣገዳስነት ዘይብሎም (ከም ብዙሕ ኣገዳስነት ዘይብሎም ኣኼባታት፣ ቈጸራታት፣ ምብጻሕ፣ ናይ ዝተፈላለዩ ሰባት መልእኽቲ ምብጻሕን ምትግባርን...) ወይ ድማ ነቶም ህጹጻትን ኣገደስቲን (ከም ንግዳዊ ንጥፈታት፣ ኣገደስቲ ኣኼባታት፣ መዓልታዊ ውጥናት፣ ኣብ ግዜኦም ክትግበሩ ዘለዎም ዓበይቲ ፕሮጀክትታት...) እዮም ብዙሕ ኣቓልቦ ዝህቡን ዝግዝኡን።

ብኣንጻሩ ነቶም ዘይህጹጻት (Not Urgent) ግን ከኣ ኣዝዮም ኣገደስቲ ዝኾኑ (ከም ምኽስኳስ ፍቕሪ፣ ንደቒኻ ብዕቱብ ምክትታትልን ዘድሊ ሓገዝ ምግባርን፣ ኩነታት ጥዕናኻ ምርግጋጽ፣ ንነብስኻ ብቕጻሊ ምምሃር...) ንጥፈታት፣ እቲ ጽልዋኦም ሽዑ ንሽዑ ስለ ዘይርኣዮም ሸለል ክብልዎምን ኣቓልቦ ክነፍግዎምን ምርኣይ ንቡር እዩ።"

"እንታይ ንምባል'ዩ እዚ ኹሉ?" ዘረባኡ ኰሊፈ ሓተትኩዎ፣ ኣበሃህላኡ ብልክዕ ስለ ዘይተረድኣኒ።

"ንኣብነት ኣብ ህይወትካ ንምጸእ፤ ኣታዊታትካ እንተ ጒዲሉ ወይ ገንዘብ ምስ ዝውሕደካ፣ ቅልጡፍ ፍታሕ ከተናዲ ሽዑ-ንሽዑ ስጕምቲ ንምውሳድ ትግደድ ኢኻ። ከመይሲ፣ እቲ ሳዕቤኑ ቀልጢፉ ክረኣየካ ስለ ዝጅምር፣ ዝገደፍካ ገዲፍካ ገንዘብ ንምርካብ ክትጓየ ንቡር ተርእዮ እዩ። ኣብ ሓዳርካ ጸገማት ይኽሰት እንተ'ሎ ግና እቲ ሳዕቤን ዘገምታዊ ስለ ዝኾነ፣ ብዙሕ ከይትግደሰሉ ትኽእል'ሞ ብቐስታ ፈኺም እናበለ ናብ ዘይቅህምም ሃልሃልታ ክቕየር ይኽእል።

ብዋጋ ስድራቤትካን ጥዕናኻን ገንዘብ ክትኣሪ እናወዓልካ፣ በቲ ትኣርዮ ገንዘብ እምበር ብኹነታት ስድራኻ ኰነ ጥዕናኻ ፈጺምካ ኣይትሓስብን። ኣብ መወዳእታ ከኣ በቲ ዝጸዓርካሉን ዝያዳ ኣቓልቦ ዝሃብካዮን ክትዕወት፣ በቲ ዘይጸዓካሉን ኣቓልቦ ዘይሃብካዮን ከኣ ክትሰዓር ግድን ይኸውን። ስለዚ ኣብ ህይወትካ ሰላምን ቅሳነትን ክህልወካ እንተ ደሊኻ፣ ኣውራ-ኣውራ ነተን ዘይህጹጻት ግን ከኣ ኣዝየን ኣገደስቲ ንጥፈታት ልዑል ኣቓልቦ ሂብካ ክትሰርሕ ፈትን። ተረዲኡካ ክኸውን ተስፋ 'ጉብር" ብምባል ዘረባኡ ደምደመ።

ኣነ ኸኣ ሰላመይን ሰላም ቤተይ ንምውሓስ፣ ሳላኡ ምስ ውሽጠይ ከዐልል ተደሪኸስ፣ ንፈውሰይ ዝሓዘት ቦኽራ ኣብ ምርካብ ዝተቓረብኩ ኰይኑ እስምዓኒ ኣሎ።

ሩፍታ ሙሉጌታ

ጥዕና

ቅልጡፍን ዘይወለንታውን ምንቅስቓስ ጭዋዳን ድምጽን (Tourette syndrome)

ሳሙኤል ሃብተሚካኤል

ብሓፈሻኡ ክረአ እንከሎ፡ ጥዕናና ማዕረ ክንደይ ተጸልዩ ከምዘሎ ዘመልክቱ ደረጃታት፡ ፈላሚ ምልክታት (Symptoms)፡ ኣዝሆንህኖት (Syndrome)፡ ዘይንቡር ኩነት (Disorder) ከምኡ ድማ ሕማም (Disease) ተባሂሎም ክከፋፈሉ ይኽእሉ። 'ሲንድሮም' ዝብል ቃል ቛንቋ እንግሊዝ ብትግርኛ፡ ምልክታት ሕማም ወይ ኣበር፡ ኣዝሆንህኖት ኢልካ ክቕመጥ ይከኣል። ኣብዚ ትሕዝቶ፡ ምስ ተመሳሰልቲ ኣምራት ምድንጋር ከይፍጠር ምእንቲ 'ሲንድሮም' ዝብል ቃል ከምዘለዎ ክንጥቀመሉ ኢና።

ቱረት ሲንድሮም እንታይ'ዩ፧

ሃንደበታዊ፡ ተደጋጋሚ፡ ቅልጡፍን ዘይወለንታውን ምንቅስቓስ (ፈርፈርታ ጭዋዳ) ወይ'ውን በጨቕታ ድምጺ/ቃላት ዝባህርያቱ 'ቱረት ሲንድሮም'፡ ሓደ ካብ'ቶም ብ'ቲክ ዲስኦርደርስ' (tic disorders) ዝልለዩ ምምዝባል ምዕባለ ስርዓተ መትኒ'ዩ። ምስ 'ቱረት ሲንድሮም' ተተሓሒዙ 'ቲክ' ዝብል ቃል፡ ንዘይወለንታዊ ፈርፈርታ ጭዋዳታት ወይ'ውን በጨቕታ ድምጺ/ቃላት ይውክል።

'ቲክስ' ድማ፡ ዘይወለንታዊ ምንቅስቓስ ጭዋዳታት 'ሞቶር ቲክስ' (motor tics) ከምኡ'ውን፡ ዘይወለንታዊ በጨቕታ ድምጺ/ቃላት 'ቮካል ቲክስ' (vocal tics) ተባሂሎም ኣብ ክልተ ክከፋፈሉ ይኽእሉ። 'ቲክ'፡ ኣታዊን ወጻኢን ባህሪ ዘለዎ ኾይኑ፡ ብዓይነት፡ ብዝሒ ዝደጋገመሉ፡ ብዘስዕቦ ቃንዛ፣ ዝኸሰቶ ክፋል ኣካልን ይፈላለ። 'ቲክ' ቅልል ዝበሉን (simple tics) ዝተሓላለኹን (complex tics) ተባሂሎም'ውን ይምደቡ እዮም። ዝበዝሕ እዋን ዘይወለንታውያን ምንቅስቓስ ጭዋዳታት፡ ቅድሚ'ቶም ናይ ድምጺ በጨቕታታት ዝኸሰቱ ኮይኖ እንከለዉ፡ ቅልል ዝበሉ 'ቲክስ' ቀቅድሚ'ቶም ዝተሓላለኹ ይረኣዩ።

ጠንቅታት 'ቱረት' ሲንድሮም

ዛጊት ቀንዲ ጠንቂ 'ቱረት ሲንድሮም' ዘይተፈልጠ'ኳ እንተ ኾነ፡ ኣብ እኩባት ዋህዮታት መትኒ ከምኡ'ውን ኣብ'ቶም ሓበሬታ ዘመሓላልፉ ክፋላት ሓንጎል ብዝፍጠር ምምዝባል ክምዕብል ከም ዝኽእል ዝተፈላለዩ መጽናዕትታት ይእምቱ። ቀንዲ ረቛሒ ዘይምንጻር ጠንቅ'ዚ ኩነት፡ ዝተሓላለኸ ባህርያቱ ክኸውን እንከሎ፡ 'ቱረት' ብጀነቲካዊ ተወርሶን ከባቢያዊ ረቛሒታትን ክምዕብል ከም ዝኽእል'ውን ይንገር። ተወሰኽቲ መጽናዕትታት ዘርኣዮ ጭብጥታት እንተ ደኣ ሃልዩ፡ 'ቱረት' ተወርሶኣዊ ኩነት ምኧኑን ካብ'ቶም 'ቱረት'ን ተመሳሰልቲ ምዝንባዕ ጥዕናን ዘለዎም ወለዲ ብተወርሶ ናብ ውሉዳቶም ናይ ምትሕላፍ ተኽእሎኡ ልዑል ምኧኑን የብርህ። ጾታ ሓደ ሰብ፡ ኣብ 'ቱረት ሲንድሮም' ኣዝዩ ልዑል ተራ ይጻወት። እዚ ኩነት ኣብ ደቂ ተባዕትዮ ብዝለዓለ ዝኸሰት

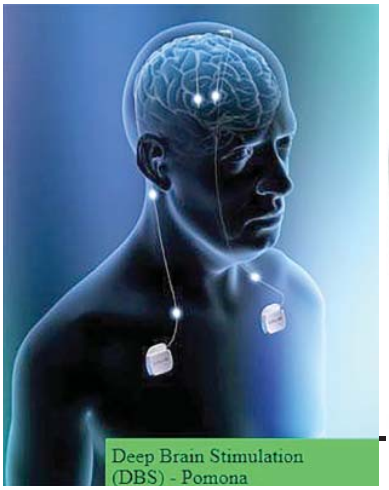

ክኸውን እንከሎ፡ ኣብ ደቂ ኣንስትዮ ድማ፣ ቀሳቢ ኩነት ኣእምሮ ማለት Obsessive-compulsive-disorder- (OCD) ብዝያዳ ክምዕብል ይኽእል።

ምልክታት ‘ቱረት’

ቀዳሞት ምልክታት ‘ቱረት’ ካብ 5 ክሳዕ 10 ዓመት ኣብ ዘሎ ዕድመ ዝረኣዩ ኾይኖም፡ ብሓፈሻ ኣብ ከባቢ ርእሲ፡ ክሳድ ካብኡ ሓሊፎም ድማ፡ ኣብ ጭዋዳታት መሓውራት ይኽሰቱ። ዝበኣሰ ምልክታት እዚ ኩነት፡ ኣብ እዋን ጉርዝና ወይ ኩትትና ከም ዘጋጥም ዝሕበር ኮይኑ፡ ምስ ግዜ እናተሓተን እናተመሓየሸን ክኸይድ ተኽእሎታት ኣለዎ። ኣብ ሓድሓደ ሰባት ግን፡ ክሳብ ዕድመ ብጽሕናን ኪንኡን ምስኣቶም ይጸንሑ። ቅልል ዝበሉ ምልክታት (simple tics) ሃንደበታውያን፡ ንሕጽር ዝበለ እዋን ዝጸንሑን ተደጋጋሚ ምንቅስቓሳት ውሱናት ጉጅለ ጭዋዳታት ዘርእዩን ኮይኖም፡ ካብ'ቶም ዝተሓላለኹ ምልክታት (complex tics) ንላዕሊ ብብዝሒ ይኽሰቱ። ንገለ ኣብነታት ምልክታት ‘ቱረት’ ምስ እንርኢ፡-

ቅልል ዝበሉ ምልክታት (simple tics)

- ሰምሰምታ (ምርግብጋብ)ን ምንቅስቓስ ኣዒንትን
- ምጭምጋግ ገጽ
- ሰቐጥታ መንኩብ
- ምንናው ርእሲ ወይ መሓውርን
- ተደጋጋሚ እሕሕታ ጎሮሮ
- ፋጻ
- ምስዓል/እሑኣታ
- ቃዕታ መልሓስ
- እህህታን ናይ እንስሳታት ድምጺ ምድማጽን

ዝተሓላለኹ ምልክታት (Complex tics)

- ኣብ ሓደ እዋን ምጭምጋግ ገጽ ምጥውዋይ ርእስን ሰቐጥታ መንኩብን
- ፊንፊን ምባል (ፊፍታ)
- ኣቕሓን ኣብ ጥቓኻ ዘለዉ ሰባትን ጸጸኒሕካ ምትንካፍ
- ምንጣር/ምዝላል፡ ምንክብላልን ምትዕጽጻፍ ኣካላትን
- ምድግጋም ዝተዛረብካዮም ቃላት ወይ ካልኦት ዝተዛረብዎ ምድጋም
- ኣብ መንጐ ዕላል ወይ ዝርርብ ብሃውሪ ጸዩፍ ቃላት ምዝራብ

ብዙሓት ‘ቱረት’ ዘማዕብሉ ሰባት ብዘይካ ምልክታት'ዚ ኩነት፡ ምስ ጠባያት ስርዓተ መትኒ ዝተሓሓዙ'ሞ፡ ኣብ ጥዕናኦም ካብ ‘ቱረት’ ንላዕሊ ጽልዋ ከስዕብ ዝኽእል ጸገማት ኪጋጥሞም ይኽእል። እዞም ምስ ጠባያት ስርዓተ መትኒ ዝተሓሓዙ ጸገማት፡ ቀሳቢ ኩነት ኣእምሮ ማለት Obsessive-compulsive-disorder-(OCD)፡ ኣመና ዋዒን ንጡፍነትን ዝባህርዩኡ ኩነት ኣእምሮ ማለት Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) ከምኡ'ውን ትምህርቲ ብግቡእ ናይ ዘይምቕባል ጸገማት ከጠቓልሉ ይኽእሉ። ጸቕጢ፡ ጭንቀት፡ ፍርሒ፡ ሻቕሎት፡ ምስ ሕብረተ-ሰብ ዘይቃዶ ጠባያት ምንጽብራቕ፡ ጐነጽ፡ ሕርቓንን ጸገማት ማሕበራዊ ዝምድናታትን ብዘይካ እዞም ልዕል ኢሎም ዝተረቑሑ ብተወሳኺ ዝጥቀሱ ጸገማት እዮም።

ሙብዝሕትኡ እዋን ፈርፈርታ ጭዋዳታት ጐዳእቲ'ኳ እንተ ዘይኮኑ፡ እቶም ምንቅስቓስ ኣካላት ዘኸትሉ ምልክታት ግን፡ ቃንዛ ከስዕቡ ተኽእሎታት ኣሎ። ‘ቱረት’ ዘማዕበሉ ሰባት ናይ ድኻም፡ ጸቕጢ ወይ ጭንቅት ስምዒታት ምስ ዘጋጥሞም እቶም ምልክታት ክብእሱ ይኽእሉ። በንጻሩ፡ እኹልን ዕምቈት ዘለዎ ድቃስን ምስ ዝረኽቡ፡ ንንጥፈታቶም ኣድህቦ ሂቦም ምስ ዝዓዩን ኣብ ህዱእ ቦታ ምስ ዝህልዉን ኩነታቶም ክመሓየሽ ወይ'ውን ጠቒሊሉ ክንኪ ይኽእል።

ምቁጽጻር ፈርፈርታ / ብጨቕታ ቃላት

‘ቱረት’ ዘለዎም ሰባት ንምልክታት'ዚ ኩነት ብኸፊል ክቆጻጸርዎ ዝፍትኑ'ኳ እንተ ኾኑ፡ ገሊኦም ክዓብዮ ኣብ ዝፍትኑሉ እዋን መመሊሱ ከም ዝገዶም የመልክቱ። ‘ቱረት’ ዘማዕበሉ ሰባት እኩብ ሰብ ኣብ ዘለዎ ማሕበራዊ ኣጋጣሚታት፡ ንምልክታት'ዚ ኩነት ንሓጺር እዋን ክቆጻጸርዎ ይኽእሉ። ምቁጽጻር'ዚ ጥዕናዊ ጸገም ምስ ግዜ እናተለምደ ከም ዝኸይድ'ውን ይጥቀስ።

ሕክምናዊ ምኽሪ መዓስ ኢና ክንረኽብ ዘሎና፧

ምልክታት ‘ቱረት’፡ ኣብ ኑብስና ወይ ኣብ ደቕና ምስ እነስተብህለሎም ናብ ብዓል ሞያ ጥዕና ብምኻድ ሓፈሻዊ ኩነታትና ክንፈልጥ ንምዓድ። ብዙሓት ህጻናት ንኣዋርሕ ዝቕጽልን ምስ ግዜ ዝጠፍእን ‘ቲክ’ ከማዕብሉ ዝኽእሉ'ኳ እንተ ኾኑ፡ ኣብ ህጻናት ዝረአ ዝኾነ ምልክታት፡ ግድን ‘ቱረት’ እዩ

ማለት ግን ኣይኮነን።

መርመራ ቱረት

ነዚ ኩነት ንምምርማር፡ ብፍሉይ ዝጥቀሱ ሕክምናዊ ፈተናታት’ኳ እንተ ዘይሃለዉ፡ ብ ‘ኤም-ኣር-ኣይ ስካን’ (MRI Scan) ዝካየድ ኣገባብ መርመራ ግን ከም ኣማራጺ ይውሰድ። ሙብዛሕትኡ እዋን፡ ኣብ ላቦራቶሪ፡ ቅምሶ ደም ብምውሳድን ራድዮሎጅያዊ ፈተነታትን መርመራታት ምኽያድ ከም ዘየድሊ ይንገር። ‘ቱረት’ ሲንድሮም ካብ ካልኦት ኩነታት ፈሊኻ ንምንጻር፡ ‘ኤም-ኣር-ኣይ’ን፡ ‘ኮምፑተራዊ ቶሞግራፊ’ን (computerized tomography) ዝኣመሰሉ ኣብ ስነ-መትኒ ኣተኲሮም ዝካየዱ መጽናዕትታት ኣብ ጥቕሚ ክውዕሉ ይኽእሉ። ርጡብ መርመራታት ምኽያድ፡ ብዛዕባ ሓፈሻዊ ኩነታትና ዝሓሸ መረዳእታ ክህልወና ከምኡ ድማ ክንወስዶ ዝግበኣና ቅኑዕ ፍወሳን ደገፍን ክንረክብ ሓጋዚ ይኸውን።

ሰብ ሞያ ሓፈሻዊ ሕክምና፡ ኣብ ዝተወሰነ መዓልታት ወይ ከኣ ንዓመት መመላእታ ጸጸኒሖ ኪጋጥም ዝኽእል ህላወ ምልክታትን ካልኦት ረቛሒታትን ኣብ ግምት ብምእታው መርመራታት የካይዱ። ጥልቕ ዝበለ መረመራታት ንኽካይድ ግን፡ ከኢላታት ስነ-መትኒ (Neurologist) ክንውከስ ይከኣል። ግቡእ መርመራ ‘ቱረት’ ሲንድሮም ምርካብ ግዜ ክወስድ ይኽእል። እዚ ድማ ስድራቤታትን ሓካይምን ምስ’ዚ ኩነት ሌላ ምስ ዘይህልዎም፡ ዕሽሽ ምስ ዝብልዎ ወይ’ውን ምስ ካልእ ኩነታት ጥዕና ምስ ዘተሓሕዝዎን ዘደናግርዎን ክስዕብ ይኽእል።

ፈውሲ (መድሃኒት)

ክሳብ’ዚ እዋንዚ፡ ን‘ቱረት’ ዝኸውን ፍሉይ ሕክምናዊ ፍወሳ’ኳ እንተ ዘየሎ፡ ምልክታት’ዚ ኩነት ብገዛእ ርእሱ እናተመሓየሸ ንክኸይድ ዝሕግዙ ዝተፈላለዩ ሕክምናዊ ክንክንን ኣገባባትን ግን ኣይተሳእኑን። ነዚ ጸገም ዘማዕበሉ ሓድሓደ ሰባት መድሃኒት ብምውሳድ ኩነታቶም ዝመሓየሸ’ኳ እንተ ኾነ፡ እዚ ኣገባብ ኣብ’ቶም ብሰንኪ’ዚ ኩነት መዓልታዊ ንጥፈታት ህይወቶም ኣዝዩ ዝተጸልወን ዝተጐናደበን ጥራይ ክትግበር ይምከር። ዘይንቡር ሕማማት ኣእምሮ ክፍውሱ ዝኽእሉ መድሃኒታት፡ ንምልክታት’ዚ ኩነት ክገትኡ ሓጋዘቲ ምዃኖም ይንገር። ገለ ካብቶም ብቐንዱ ንልዑል ጸቕጢ ደም ዘለዎም ሰባት ዝእዘዙ ኣፋውስ፡ ኣብ ክንክን ምልክታት ‘ቱረት’ ኣብ ጥቕሚ ይውዕሉ። ሓደ-ሓደ ኣነቓቓሕቲ ኣፋውስ ከኣ፡ ምልክታት ዋዒን ድርኺት ኣእምሮን (ADHD) ብምትሓት፡ ፈርፈርታ ጭዋዳታት ብርቱዕ ቃንዛ ንኸየስዕቡ ከም ዝከላኸል ይሕበር።

ኣቐዲሙ እዞም መድሃኒታት ኑቶም ምልክታት ‘ቱረት’ ዘለዎም ህጻናት ዘይምከር’ኳ እንተ ነበረ፡ ውጽኢት ገለ መጽናዕትታት ከም ዘመልክቶ ግን፡ ህጻናት ንሓጺር እዋን ምስ ዝወስድዎ ንምልክታት ‘ቱረት’ን ተመሳሰልቲ ኩነታትን ኣብ ምቕናስ ክሕግዝ ከምዝኽእል ይሕበር። ጭንቀት ዘዐግሱ ኣፋውስ (Antidepressants)፡ ኣብ ሓደ-ሓደ ሰባት ምልክታት ቅዛነት፡ ቀሳቢ ኩነት ኣእምሮ (OCD)፡ ከምኡ’ውን ጸቕጢ ንምቑጽጻር ውጽኢታውነቶም ከም ዘረጋገጹ ድማ ይንገር። እዞም ዝተጠቕሱ መድሃኒታት ጐድናዊ ሳዕቤን ክህልዎም ስለ ዝኽእል፡ ብጥንቃቐን ኣብ ትሕቲ ክትትል ብዓል ሞያ ክውሰዱን ተመራጺ ይኸውን።

ኣብ ባህሪ ዘተኰረ ፍወሳ

ኣብ ባህሪ ኣተኲሩ ዝወሃብ ፍወሳ (Behavioral therapy) ብሰብ ሞያ ስነ-ኣእምሮ ወይ ፍሉይ ስልጠና ብዝወሰዱ ክኢላታት ዝወሃብ ኮይኑ፡ ደረጃታት ‘ቲክ’ ንምምሕያሽ ክልተ ኣገባባት ኣብ ጥቕሚ የውዕል።

ሀ. **ስልጠና ቅልበሳ ኣመል (habit reversal training)** እዚ ኣገባብ ኣብ’ቶም ‘ቲክ’ ንከኸሰት ዝደፋፍኡ ስምዒታት ኣተኲሩ ብምዕያይ፡ ዘይወለንታውያን ምንቅስቓሳት ኣደሃቦ ሰባት ብዘይ ስሕብሉ መንገዲ ንኽገሃዱ ኣማራጺታት የናዲ።

ለ. እቲ ካልኣይ ሜላ ድማ፡ ነቲ መልሰ-ግብሪ ንክትህብ ዘገድድ ድሌታት ብዝበለጸ ንክትቆጻጸሮ ዘሰልጥን ኮይኑ፡ ኑቶም ስምዒታት ብሓሳብ ጥራይ ብምፍጣር፡ ናይ ምጽማም ዓቕሚ እተኻዕብተሉ ስልጠና ኣብ ጥቕሚ የውዕል።

ፍወሳ ኩነት ኣእምሮ ማለት (Psychotherapy) ድማ፡ ውልቀሰባት ምስ ‘ቱረት’ ተተሓሒዞ ንዝኸይድ ጐድናዊ ጸገማትን ብኸመይ ክለማመድዎን ክብድህዎን ከምዘለዎም ይምህር።

መወከሲ፥ https://www.healthline.com / https://www.mayoclinic.org

ምዝራእ ደበና

ሃብተገርግስ ተስፋማርያም (ጠዊል)

ወድ ሰብ ሽሕኳ ናይ ውሱን ዓቅሙ ግዙእ እንተ ኾነ፡ ብሕልንኡ ግን ልጓም ከም ዘይብሉ ፈረስ፡ ደረት ዘይብሉ ድልየትን ምምናይን ሓዚሉ'ዩ ዝንዓዝ። ምምናይ ኣብ ሑጻ ከም ዝተተኽለ ቴንዳ ካብ ምኳን ሓሊፉ፡ ብእምነ-መሰረት ክህነጽ ከሎ ፕሮጀክት ይወልድ። ፕሮጀክት ኣብ ባይታ ክትግበር ከሎ ኸኣ፡ ዝርኣይን ዝድህሰስን ለውጢ ወሊዱ፡ ንዘመናት ዝሰጋገር ታሪኻዊ ሓወልቲ ይሃንጽ። ልዕሊ ሓደ ቢልዮን ዶላር ወጻኢታት ምስ ዝግበረሉ ኸኣ፡ ብዓለማዊ ቁጠባዊ መምዘኒ፡ ሜጋ ፕሮጀክት ተባሂሉ ይጽዋዕ።

ካብ ብዙሓት መሰረተ - እምኒ ዝተኑበረሎም ፕሮጀክታት፡ እቲ ክሳዕ ሓደ ትርልዮን ወጻኢታት ከም ዝሓትት ዝግመት፡ መወዳድርቲ ዘይተረኽበሉ ኢንተርናሽናል እስፐይስ እስተሽን (ዓለማዊ መደበር ህዋ)፡ ብሚዛን ሜጋ ፕሮጀክት ብቐዳማይ ደረጃ ይስራዕ። ኣብ 2025 ዓ.ም. ክምረቕ ትጽቢት ዝግበረሉ፡ ኣብ ሓደ እዋን እተን ዝዓበያ 4 ጃምቦ ነፈርቲ ናይ ምዕላብ ዓቕሚ ዝህልዎ፡ ክሳዕ 82 ቢልዮን ዶላር ባጀት ዝተሰልዓሉ፡ ኣብ ዱባይ ዝህነጽ ዘሎ ናይ ዓለምና ዝዓበየ መዓርፎ ነፈርቲ፡ “ኣልመክቱም ኢንተርናሽናል ኤርፖርት” ከኣ ብ2ይ ተርታ ይስለፍ። እቲ ንናይዛ ሕታም ኣርእስትና “ተክኖሎጂ ምዝራእ ደበና (cloud seeding)” ከገልግል ምኳኑ ዝንገረሉ፡ ካብ ደቡብ ንሰሜን ቻይና ማይ ናይ ምትሕልላፍ ፕሮጀክት (South to North Water Transfer Project) ከኣ ሳልሳይ ተርታ ይሕዝ።

እዚ ኣብ 2014 79 ቢልዮን ዶላር ባጀት ተመዲብሉ፡ ብምሉእ ዓቕሚ ህዝቢ ዝስራሕ ዘሎ ፕሮጀክት፡ መተሓላለፊ ቢንቶታት ብምጥቃም፡ ኣብ ደቡብ ቻይና ዝርከብ ያንግ ቲዝ ወሓዚ፡ ናብ'ቲ ሕጽረት ማይ ዘለዎ ሰሜን ቻይና ንምብጻሕ ኾይኑ፡ ናይ 3 ወሓዝቲ ዲጋ ብሰለስት ዕጽፊ የዕቢ። እቲ ካብዚ ዝሃፍፍ ማይ ከኣ፡ ብተክኖሎጂ ክላውድ ሲንድንግ ብምዝናብ፡ ተመሊሱ ነቲ ዲጋታትን ሓጽብታትን ክመልእ ካብቲ ዝዓበየ መጻኢ መደባት እዚ ፕሮጀክት እዩ።

ተክኖሎጂ ምዝራእ ደበና (Cloud Seeding)

እቲ ምስ ናይ ጸሓይ ሙቐት ዝተተሓሓዘ ኣብ መሬት ዝኽሰት ምቅይያር ክሊማ፡ ከባቢ ኣየር የምውቕ። ብሳዕቤኑ ኸኣ፡ ማይ ሃፋ ኾይኑ ምስ ሰረበ፡ ናብ ደቀቕቲ ነጠብጣባት ማይ ይቕየር። እዞም ነጠብጣባት፡ በቶም ካብ መሬት ናብ ህዋ ዝዝርግሑ ዶሮናን ትኪን ከምኡ'ውን ካብ ህዋ ዝብተኑ ድርቅምቃም ነገራትን ተሓጊዞም ይጣበቑ። ካብ 10 ክሳዕ 66 ሽሕ ጫማ ኣብ ዝዝርጋሕ እኹብካ ደበና የቑሙ። ብስሕበት መሬት ከኣ ይዘንቡ። በዚ ኣገባብ እዩ ባህርያዊ ዝናብ ብናይ ተፈጥሮ ሕጊ፡ ወቕቱን እዋኑን ሓልዩ ንመሬት ዝዛሪ።

ሳየንስን ተክኖሎጅን ነዚ ባህርያዊ ሕጊ ከም ዘለዎ ርዒሙ፡ ነቶም መጣበቕቲ (ዶሮናን ትኪን)፡ ብኣዮዲንን ካርቦን ዳይኦክሳይድን ሶድዩም ክሎራይድን ብምትካእ እዩ፡ ሰብ ሰርሖ ዝናብ ምውራድ ዝኸኣለ። እዞም ጥረ ነገራት ካብ ክንፊ ነፈርቲ ከም ርሽት ብምትኳስ፡ ከምኡ'ውን ኣብ በረኽቲ ጎቦታት ጀነረተራት ረነተራት ሰቒልካ ብምንስናስ፡ ነቶም ብሃፋ ዝዓረጉ ደቀቕቲ ነጠብጣብ ማያት ብብዝሒ ኣላጊብካ ክብደት ደበና ብምውሳኽ፡ ነቲ ኣብ ኣየር ጠልጠለ ዝበለ ጠሊ ዝሓዘለ ማይ ምዝናብ ዘካተተ፡ ጥበብ ሰብ ሰርሖ ምዝናብ ማይ ከኣ እዩ፡ ተክኖሎጂ ምዝራእ ደበና (Cloud Seeding) ተባሂሉ ዝጽዋዕ።

እዚ ልዕሊ 70 ዓመት ኣቐጺሩ ዘሎ ተክኖሎጂ ግን፡ ኣድማዕነቱን ውጽኢቱን ብልክዕ ምልካዕ ዝከኣል ኮይኑ ኣይጸንሐን። ኣብ

2017 ግን ብራዳር ዝተሰነየ ዘመናዊ መሳርሒታት ክቖርብ ምስ ምጅማሩ፡ ኣብዚ እዋንዚ ዝደለኻዮ ዓቐን ማይ ምዝናብን ውጽኢታውነቱ ብዓታ ዝተሰነየ ጽብጽብ ምቅራብን ተኻኢሉ ኣሎ። ካብ 200 ሽሕ ክሳዕ 1 ሚልዮን ዶላር ወጻኢታት ምስ ዝግበር ከኣ፡ ካብ 1.5 ክሳዕ 4.5 ሜትር ቁመት ዘለዎ በረድ ማለት ካብ 50 ክሳዕ 125 ሚሊ ሜትር ዝናብ ክምዝንብ ከም ዝከኣል እዩ ዝሕበር። ነዚ ብምግንዛብ ከኣ ሃገራት ኣፍሪቃ፡ ህንዲ፡ ኢማራት፡ ኣመሪካ፡ ቻይናን እንግሊዝን፡ ካብ ተረባሕቲ ናይ'ዚ ተክኖሎጂ ምዃነን ብቐረባ ዝጥቀሳ ሃገራት እየን። ብሓፈሻ ውጽኢት ናይ'ዚ ተክኖሎጂ ካብ ሃገር ናብ ሃገር ዝፈላለ እኳ እንተ ኾነ፡ ከምኣብነታዊ ኣርኣያ ካብ ዝቐርቡ፡ ኣብ ጎቦታት ኔቫዳ ዘሎ እኩብ በረድ ልዕሊ 10% ወሰኽ ተመዝጊቡ ከም ዘሎ፡ ኣብቲ ብበረድ ዝተሸፈነ ጎቦታት ኒው ሳውዝ ዌልስ ኣውስትራልያ እውን፡ በዚ ጥበብ ክሳዕ 14% ዕብየት ተራእዩ ከም ዘሎ እውን እዩ ዝሕበር። እቲ ኣብ ኣመሪካ ዝርከብ ክሳዕ 17 ዝኸውን ፓወር ፕላንት ዘለዎ "ኣይድያሆ" መመንጨዊ ጸዓት እውን፡ ብኣብነት ዝቐርብ ውጽኢት ናይ'ዚ ተክኖሎጂ እዩ። ብሓፈሻ እዚ እናዘመነ ዝመጽእ ዘሎ ተክኖሎጂ፡ ሓምላይ ከባቢታት (Green Area) ኣብ ምዕንባብን ድርቂ ኣብ ምምካትን፡ ዲጋታት መሊእካ ሃይድሮ ኤለትሪካዊ ጸዓት ኣብ ምምንጫውን ሕርሻዊ ምህርቲ ኣብ ምብራኽን፡ ልዑል ኣበርክቶ ይገብር ከምዘሎ'ዩ ዝሕበር።

ምዝራእ ደበና ክሰላሰል ግን፡ ካብ መሬት ዝሃፍፍ ማይ ዝፈጥሮ፡ ደቀቕቲ ነጠብጣባትን ደበናን ክህልዉ ኣለዎም። ምኽንያቱ እዚ ተክኖሎጂ ደበና ኣይፈጥርን ካብ ዘየለ እውን ዝናብ ኣየበርክትን እዩ። ብሃፋ ዝፍጠሩ ነጠብጣባት ማይ እውን ክብደት ስለ ዘይብሎም ተመሊሶም ንመሬት ክወርዱ ዘለዎም ዕድል ትሕቲ ዜሮ እዩ። በዞም መጣበቕቲ ምስ ዝሊጋገቡ ጥራይ እዮም ትርጉም ዝህልዎም። ብመሰረቱ ሃፋ ናብ ነጠብጣባት ንኽቕየር እውን ካብ ጋዝ ናጻ ዝኾነ ቦታ ወይ ሳብስታንስ ይደሊ። ህላወ ናይ'ዞም መጣብቕቲ እዩ ኸኣ ነዚ ባይታ ዝፈጥር። እዞም ባህርያዊን ብሰባት ዝንስነሱን መጠበቕቲ፡ ክላውድ ሲዲንግ ወይ ኮንደንሰሽን ኑክለር ዝበሃሉ ንባዕሎም፡ ኣዝዮም ፎኮስቲ ኾይኖም 0.2 ማይክሮ ሜትር ማለት ሓደ ናይ ሓደ ሚኢታዊት ናይ ነጠብጣባት ማይ እዮም። ብዘይ ህላወ ናይ'ዞም ጥረ ነገራት ግን ሰብ ሰርሖ ዝናብ ክርከብ

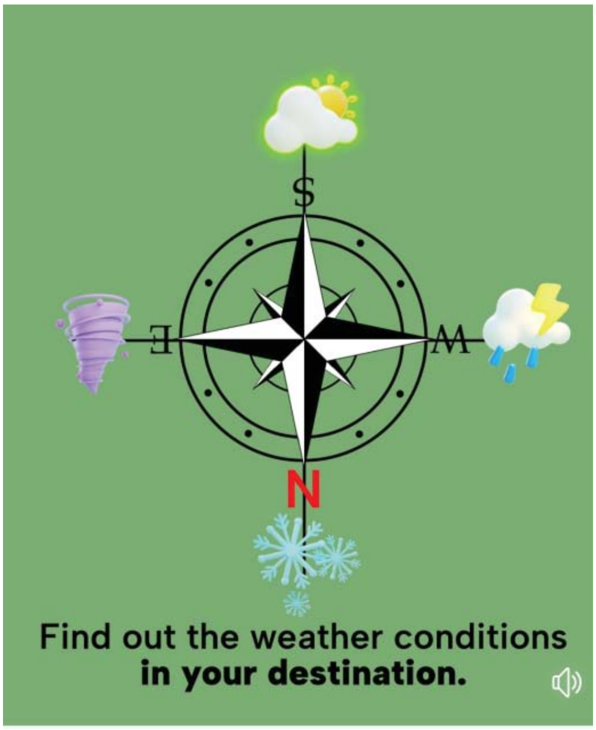

ዘይሕሰብ እዩ።

ስለዚ በዚ ተክኖሎጂ ዕዉት ልምዓታዊ ስርሓት ንምስልሳልን ተግባራውነቱ ንምውሓስን፡ ወሓይዝን ቀላያትን ንኸይነጽፉ ልዑል ጥንቃቐ ክግበር ኣለዎ። ብብዝሒ ዲጋታት ሰሪሕካ ጥብ ዝበለት ማይ ናይ ምዕቋር ባህሊ ክነግስ እውን፡ ክጉስጎሰሉ ይምከር። ንዝሃፈፈ ማይ ኣብ ግቡእ መዓላ ንኸውዕል ከኣ፡ ምዝራእ ደበና ኣብ'ቶም ጠሊ ዘለዎም ኣዋርሕ፡ ካብ 10 ክሳዕ 12 ዲግሪ ሰንቲ ግረይድ ዓቐን ሙቐት ኣብ ዘለወሉን፡ ብርቱዕ ንፋስ ኣብ ዘይብሉን ወቕቲ ክሰላሰል እዩ ዝሕበር። እዚ ተክኖሎጂ ብመጽናዕትን ብውሕሉልን ኣገባብን እንተ ዘይተጠቒምካሉ ግን፡ ካብ ጥቕሙ ጉድኣቱ ስለ ዘምዝን፡ ካብ ቁጽጽር ወጻኢ ዝኾነ ዕልቅልቕ፡ ዘይተደልየ ዕንወትን ብርስትን ከስዕብ እውን ሪሒብ ተኸእሎታት ስለ ዘሎ፡ ዝውሰድ ተበግሶታት ብኣፍልጦን ብመጽናዕትን ክስነ እዩ ዝምከር። ከምኡ'ውን እቲ ዝንስነስ ጥረ ነገራት፡ ኣብ ብከላ ኣየር ዝህልዎ ተራ ዝጋነን ከም ዘይኮነ ዝንገረሉ እኳ እንተ ኾነ፡

መንእሰይ

ትሕቲ ዜሮ ንምውራዱ ኣብ ዝግበር ጻዕርታት ግን፡ ልዑል ምትሕብባር ናይ ሰብ ፈጠራ ክህሉ እዩም ተመራመርቲ ዝላበዉ።

ቻይናውያን እዚ ዝሃንጽዎ ዘለዉ ዝዓበየ ዲጋ ናይ ዓለምና ክኸውን ምኳኑ ዝንገርሉ፡ ካብ ቀንዲ ተልእኾታቱ ብሳየንሳዊ ኣገባብ ክላውድ ሲዲንግ ተጠቒምካ፡ ዝሃፍፍ ማይ ተመሊሱ ከም ዝዘንብ ብምግባር፡ እኹል ሃይድሮ ኤለትሪክ ጸዓት ምምንጫው እዩ። ምህናጽ ናይ'ዚ ልዑል ተስፋ ተነቢርሉ፡ ብሳልሳይ ደረጃ ተሰሪዑ ዝርከብ ፕሮጀክት ምትሕልላፍ ማይ ከኣ፡ ንቻይናውያን ነቲ ኣብ ሓምሳታት ብጽንዓት ዝመከትዎ መወዳድርቲ ዘይነበሮ ሽግራቶም እዩ ዘዘኻኽሮም። ብፍላይ ነበርቲ ሰሜናዊ ክፋል እዛ ሃገር፡ ብብርቱዕ ጽምኣት ማይ ተሸጊሮም፡ ኩቡቶም ሃሊቖን ዘርኢ ከየፍረየ ሃጉጉ፡ ሰብ'ውን ብዓጸቦ ዝሃለቐሉ ዝኸፍአ ዘመን'ዩ ነይሩ።

ናይ'ቲ እዋን ከንቲባ፡ ሃንዳሲ ናይ'ዛ ሕጂ ቻይና ማኦ ዘዱንግ፡ "ንዝጠመየ ህዝብኻ ምርዳእ'ዩ ነይሩ ካብ ቀዳምነት ቀዳምነታቶም"። ናይ ማይ ሽግር ግን ብቐሊሉ ዝፍታሕ ኣይነበረን። ከምዚ ኸኣ ኢሎም፡ "ንስኻትኩም ብማይ ጽምኢ ትሳቐዩ ዘለኹም ሰሜናውያን፡ ኣብ ደቡባዊ ክፋል ሃገርና ብብዝሒ ማይ ኣሎ። ብዝተኻእለ መጠን ካብኡ ምስ ንልቅሓልኩም ጽቡቕ ከይኮነ ኣይተርፍን"።

እዚ ራእይ ህያው ክኸውን ከኣ፡ ብ23 ነሓሰ 2002 ዓ.ም. ድሕሪ 50 ዓመት፡ ብዝሰፍሐ መጽናዕቲ እዚ ሚጋ ፕሮጀክት ጸዲቑ፡ እቲ ስራሕ ክጅመር ተወሲኑ። እዚ 44.8 ሜትሪክ ኲይብ ማይ ክሕዝ ዝኸእል ፕሮጀክት ያንግ ቲዝ፡ የለው ሪቨር፡ ህዋይ ሆን ሃይ ሆን ወሓዝቲ ኣብ ሓደ ሓዊሱ፡ ብ3 ዝተሃንደሰሉ መስመራት፡ ካብ ደቡብ ንሰሜን ክውንጨፍ ከሎ፡ ማእከልን ምብራቕን ምዕራብን ክፋላት ናይዛ ሃገር ከስቲ፡ ንድርቂ ዝፈታተኖ ከባቢታት እዛ ሃገር ከኣ፡ ብሓገዝ ተክኖሎጂ ክላውድ ሲድንግ ምንጪ ዝናብ ኮይኑ ከገልግልን ሃይድሮ ኤለትሪክ ጸዓት ከመንጭውን እዩ። እዚ ካብ

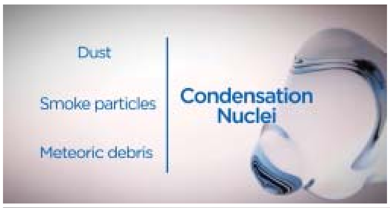

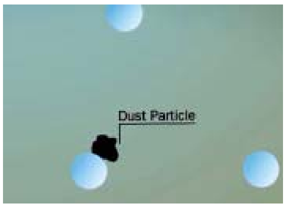

345 ሽሕ ንላዕሊ ዜጋታት እዛ ሃገር፡ ነዚ ፕሮጀክት ንምዕዋት ንብረቶምን ገዝኦምን ራሕሪሖምን መኒኖምን ዘሰላሰልዎ ዘለው ፕሮጀክት ኣብ 2050 ክዛዘም ከሎ፡ ናይዚ እዋን ኣቦታት ዝኸፈልዎ መስዋእቲ፡ ብደቆምን ደቂ-ደቆምን ክውሓስ ትጽቢት ዝተነብረሉ እምነት፡ ተስፋን ፍቅርን ኢዩ።

ሕልሚ ዘለዎ ሰብ ሕጉስ'ዩ! ንሓድሽ ወለዶ ሕልሚ ኣገዳሲ'ዩ። ብግብሪ ግን ክስነ ኣለዎ። ኣብ ሸዊት ዕድሚኦም ናይ'ቲ እዋን መንእሰይ ማኦ ዘዱንግ ዘስረጽዎ ብተግባር ንኽስነ፡ ህዝቢ ቻይና ኢደይ ኢድካ ኢሉ ክጽሕትር እንተ ዝርእዮስ ክንደይ ኮን ብሓጎስ ፍንጭሕ ምበሉ።

ዝተራቐቑ ስታድዩማትን ስማርት ኩዑሶን

ኣብ ሃገራት ዓረብ ኣብ ኣርክተክት ኣዝዩ ድንቂ ዝኾነ ነገራት ይስራሕ ኣሎ። እቶም ኣብ ዱባይ እተሃንጹ ክልተ ልሉያት ሰማይ ጠቀስ ህንጻታት ዓለምና ቡርጅ ከሊፋን ቡርጅ ኣል ኣራብን ኣብ መካ ዝስራሕ ዘሎ 10 ሽሕ ክፍልታት ዘለዎ ዝዓበየ ሆቴልን ከም ኣብነት እንተ ወሰድና፡ ኣብ ዝተራቐቐ ህንጻታት ምስራሕ ኣጥርየናኦ ዘለዋ ተመኩሮ ብኣርኣያነት ዝጥቀስ እዩ። ኣብ ግብጺ ዝርከብ ጥንታዊ ፒራሚድን እውን ዓለማዊ ተፈላጥነት ዘለዎ ድንቂ ስራሕ እዩ።

ቀጠር ናይ ዓመተ 2022 ውድድር ዋንጫ ዓለም ኣኣንጊዳት ክትከውን ምብቅዓ'ውን ወጽኢት ናይ'ቲ ዝሰጋሰ'ዩ ክኸውን ዝኽእል። ቀጠር ንኹሉ ነጋዲ ዋንጫ ዓለም ክተኣንግድ ዓቕሚ ስለ ዘይነበራ፥ ጎረቤብታ ሃገራት - ኢማራት፡ ኩወይትን ሳውዲ ዓረብያን እውን ረብሓቲ ናይ'ቲ ውድድር ኩይነን እየን።

ቀጠር፡ ኣብ ውሽጢ ረድየስ 32 ኪሎ ሜትር፡ ምስ ታሪኻን ባህልን ሃገራ ምትእስሳር ዘለዎም 8 ተገጣጣሚ ስታድዮማት ሃኒጻ። ብኸላ ንምውሓድ እውን፡ ኑቶም ብዕጥቂ ዘመናዊ ተክኖሎጂ ዝሃነጸቶም ስታድዮማት፡ ንሙብዛሕትኦም ብሶላር ኤነርጂ ዘድልዮም ጸዓት ከም ዝረኽቡ ገይራ። እዛ ሃገር ካብተን ብልዑል ሙቐት ዝፍለጣ ሃገራት ብምኳና፡ ኣብ ነፍሲወከፍ ስታድዩም ምዕቡል መዝሓሊ ኣየር ብምትካል ኑቲ ሙቐት ክትቈጻጸሮ ኽኢላ። ኑቲ ብሃፋን ብእስትንፋስን ሰባት ክፍጠር ዝኽእል ሙቐት እውን፡ ስሒቡ ንግዳም ዘውጽእ ዝተፈላለየ ሰንሰራት (vucume sucker) ኣብ ወሰንቲ ቦታታት ብምትካል፡ ተዓዘቢ ካብ 18 ክሳዕ 30 ዲግሪ ሰንቲ ግሪደይድ ኣብ ዘለወሉ ምሹው ኩነታት ኣየር ኮይኑ ኑቲ ጸወታ ከም ዝዕዘብ ገይራ። ብዚ ድማ ፈላሚት ብምዕቡል ኮንዲሽነር ስታድዩም ክትሃንጽ ዝበቕዐት ሃገር ኾይና ኣላ። ብዙሓት ካብ'ቶም ዝሃነጸቶም ስታድዮማት፡ ብጥቡብ ኣሰራርሓኦም ብዓል 5 ኮኾብ ዓለማዊ ሽልማት ክረኽቡ በቒዖም።

ኣልባይት ስታድዮም፡ ሳዕለዋይ ሽፋኑ ዝኽፈትን ዝዕጾውን ኾይኑ እዩ ተሰሪሑ። እዚ ምስቲ ሰበኽ ሳግማውያን ዝጥቀምሉ ኣግኡት ዝመሳሰል ዲዛይን ኮይኑ'ዩ ተሰሪሑ። ኣል ጃኖብ ስታድዮም እውን፡ ቦዮጀር ዝበሃሉ ገፊፍቲ ዓሳ ዝጥቀሙለን ፓረል ዝበሃላ ብንፋስ ናይ ዝንቀሳቐሳ ንኣሽቱ ጀላቡ ዝጥቀምሉ ዝነበሩ መማኣዚ ጃንጥላ ብዝመሳሰል ቅርጺ እዩ ተሰሪሑ። እዚ ኣብ 230 ሽሕ ትርብዒት ሜትር ዝተደኮነ ህንጻ ክሳብ 40 ሽሕ ተዓዘብቲ ዘአንግድ ዕሙር ኣብያተ ቕርሲን መዘናግዒ ቦታታትን ዘለዎ ኾይኑ ብልሙዕ ሳዕሪን ዕምባባታትን ዜገጸ እውን'ዩ።

ኣሕመድ ቢን ኣሊ ዝተባህለ ስታድዩም ኣብ 2003 ዝተሰርሐ እዩ። ነዚ 21 ሽሕ ጥራይ ዝሕዝ ዝነበረ፡ 40 ሽሕ ተዓዘብቲ ከም ዘአንግድ ኾይኑ'ዩ ተዋዲዱ። እዚ ዝተመሓሸ ህንጻ ብግዳም ክትዕዘቦ ከለኻ፡ ሑጻ ምድረበዳ ዝመስል፡ ንበረኻታት ናይ'ታ ሃገር ክገልጽ ብዝኽእል ብልሓት እዩ ተዳልዩ። 80% ካብ ትሕዝቶኡ ካብ ፍርስራስ ህንጻታት ዝተኣከበ ጥረ ነገራት ዝተመስረሐ ብምኳኑ ኸኣ ብፍሉይነት ዝጥቀስ እዩ። ኣብ 1976 ዝተሰርሐ ከሊፋ ኢንተርናሽናል ስታድዮም'ውን፡ ታሪኻዊ ቅርሲ ስለ ዝኾነ ምምሕያሽ ደኣ'ዩ ተገይርሉ እምበር፡ ክፈርስ ኣይተመርጸን። 7ይ ኣልቱማማ እስተድዮም ሓደ ካብ'ቶም ዓለማዊ ምስክር ወረቐት ዝረኸቡ ኾይኑ፡ ምዕራባዊ ባህላዊ ቅርሲታት ዝተንጸባረቐሉ እውን'ዩ።

ዚያዳ ኣገራምን ኣዛራብን ኾይኑ ዘሎ፡ እቲ ስታድዩም 974 ዝበሃል እዩ። እዚ ን20 ሽሕ ተዓዘብቲ ከአንግድ ዝኽእል ስታድዩም፡ ኣፍሪስካ ኣብ ካልእ ዝተመርጸ ቦታ ዳግም ተገጣጢሙ ክሃንጽ ብዝኽእል ጥቡብ እዩ ዲዛይን ኾይኑ ተዳልዩ። እዚ ፈላሚ ተንቀሳቓሲ ስታድዩም፡ ኣድላዪ ኾይኑ እንተተረኺቡ፡ ናብታ ቀጺላ ነዚ ውድድር ተኣንግድ ሃገር ግዒዙ'ውን ከገልግል ይኽእል እዩ ዝብል ትንታኔታት ኣሎ። እዚ ስታድዮም'ዚ፡ ካብ 974 ኮንተይነራት ተዋጺኡ እዩ ተሰሪሑ። እቲ ኣሃዜ ቀጠር ምስ ካልኦት ሃገራት ዘራኽብ ኮድ ስለ ዝኾነ እዩ ስሙ ክኸውን ተሓርዩ።

እዚ ብኮንተይነራት ዝተገጣጠመ ስታድዩም፡ ክፉት ቦታታት ስለዘለዎን ኣብ ኮስታል ማይ ዘለዎ ከባቢ ስለ ዝተደኮነን፡ ካብቲ ማይ ዝመጽእ ጠሊ ዝሓዘለ ኣየር፡ ኑቲ ስታድዩም ስለ ዘዘሕሎ፡ እቲ እንኮ መዝሓሊ (ኮንዲሽነር) ዘይተገጥመሉ ሜዳ ኩዕሶ እዩ።

ዋንጫ ዓለም 2022 ካብ'ቶም ቅድሚኡ ዝተኻየዱ ውድድራት፡ ብዙሕ ሳዮንሳዊ፡ ተክኖሎጅያውን ፈጠራውን ስርሓት ዝቐረበሉ'ዩ ነይሩ። እታ ብዚያዳ ንሙብዘሕታኡ ኣፍቃሪ ስፖርት ዘገረመትን ዝመሰጠትን ግን፡ እታ ፍርያት ኣዲዳስ ዝኾነት ስማርት ኩዕሶ እያ። እዛ ኣልወያራ ብዝብል ስም ዝቐረበት ዘመናዊት ፈጠራዊት ስራሕ፡ IMU ዝተባህለ ብቐሊሉ ዘይነቓነቕ ጸንዑ ቺፕስ መሰል ሰንሰር'ዩ ኣብ ውሽጣ ተገጢሙላ። እዚ ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን ኾ ነ ታ ት

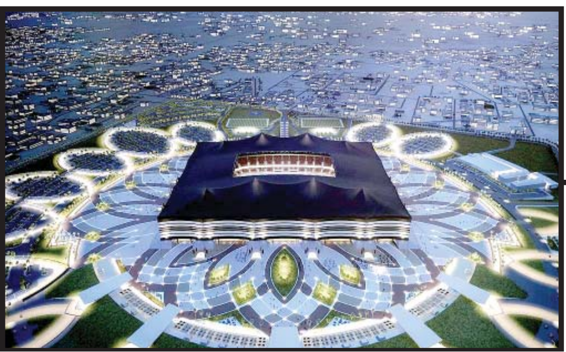

ክንቀሳቐስ ዘይክእል ሰንሰር፡ ኑቲ ኣብቲ ሜዳ ከዕሶ ዝኻየድ ምንቅስቓሳት ተኸታቲሉ፥ ንዝኸሰቱ ጌጋታት ፋወላት፡ ኦፍሳይት ወዘተ. ዝመሰሉ ተርእዮታት፡ ኣብ እዋኑ ንምእካላይ ዳኛ ሓበሬታት ዘቐብል እዩ። ከም'ኡ'ውን ምስ'ቶም ኣብ ወሰንቲ ቦታታት ተተኺሎም ዘለዉ ዘመናዊ ካሜራታት ብምንባብ፡ ኣብ ካልኢት ክሳዕ 500 ዝኣክል ምንቅስቓሳት ተጻወትትን ከዕሶን ተቐሪጹ ንኽፍሊ ሓበሬታ ማለት ቫርን ቪድዮን ሲስተም ከም ዝበጽሕ ይሕግዝ።

ከምዚ ዓይነት ጸወታታት ክብገስ ከሎ ጀሚሩ፥ ዝርአ ጌጋታትን ጉድለታትን ብምስመር ዳኛታት ብቦንዴራ እናመልከትካ'ዩ ክሕበር ጸኒሑ። ምስ ምዕባለ ኸኣ ልክዕነቱ ዝሓለወ ውሳነ ንምሃብ ዘኽእል ቫር ሲስተም ተማሂዙ። በዚ ተክኖሎጂ ኸኣ፥ ካብቲ ዝተቐርጸ ምስሊታት ብኮምፒተር ተሓጊዙካ ካፕቸር እናገበርካን መስመር እናሰመርካን ዘከራኽር ጉዳያት ክውሰን ጸኒሑ። እዚ ጸወታ ኣቋሪጽካ ብተዓዘቢ ዓይኒ ዝወሃብ ውሳነ ናቱ ጸገማት ስለ ዘለዎ፡ ስማርት ከዕሶ ነዚ እያ ፍታሕ ኣቕሪባ።

እዛ ዝተፈላለዩ ሰንሰር ዝተገጠመላ ከዕሶ፥ ምስ'ቶም ኣብቲ ሜዳ ዝተተኽሉ 12 ዝኾኑ ዝተራቐቑ ዘመናዊ ሱብ ሰርሖ ብልሒን ዘኻተቱ ካሜራታት ብምንባብ፥ ንኹሉ ምንቅስቓሳት ተጻወትን ከዕሶን ብምክትታል፡ ጸወታ ከይተቛረጸ ብኡ ንበኡ ሓቅኑቱ ዘውሓሰ ዘጸማትእ ውሳነ ምሃብ ኣኽኢላ ኣላ። እቲ ዝተዋህበ ውሳነ ኸኣ ብቫር ተሰኒዩ፥ ንተዓዘብቲ በቶም ኣብቲ ሜዳ እተተኽሉ ዓበይቲ እስክሪናት ስለ ዝመሓላለፍ ዘተሓማምዊ ነገር ኣይህሉን።

እቲ ካልእ ኣብዚ ውድድር ንመጀመርታ ግዜ ዝቐረበ ዘመናዊ መተግበሪ ፕሮግራም ተጻወትቲ (FIFA Player’s App) እዩ። እዚ ፈጠራን ሳይንስን ዘኻተተ ብፊፋ ዝማዕበለ ተክኖሎጂ፥ ናይ ነፍሲወከፍ ተጻዋታይ፥ ኣብቲ ውድድር ዝነበሮ ቅሞናን ብቕዓትን፥ ዝተጠቐመሉ ተኽኢክን ሜላን ወዘተ. ዝኣመሰሉ ዝተፈላለዩ ሓበሬታታት ብምስናድ፡ ኑቲ ፊፋ ኣብ ቀጻሊ ከተኣታትዎ መደቡ ዘሎ ፊፍሮ ዝብሃል፥ ብዓለማዊ መማዝኒ ምፍራይ ብቑዓት ተጻወትቲ (Global Representative of Professional Players) ዝብል መደብ ንምትግባር፡ ክወሃቡ ዘለዎም ስልጠናታት ዘለልን ኣማራጺታት ዘቕርብ መተግበሪ ፕሮግራም እዩ። በዚ ንፈለማ ግዜ ኣብ ስራሕ ዝወዓለ፡ ንተጻወቲ ፊፋ ጥራይ ዘገልግል ምኳኑ ዝነገረሉ መተግበሪ ኣፕ ተማእዚንኳ፥ ኣብ መጻኢ ብሉጻትን ተወዳደርትን ተጻወትቲ ምፍራይ ክስርሓሉ እዩ በሂልቲ እየም ክኢላታት ተክኢክ ፊፋ።

ኣብ ከምዚ ዝመሰለ ዓበይቲ ውድድራት ምውሓስ ጸጥታዊ ኩነታት ቀዳምነት ዝወሃቦ እዩ። ነዚ ንምቁጽጻር እውን ብድሮን እተሰነየ ኣዝዩ ዝተራቐቐ ካሜራታት ብምውዳድ እዩ ግብራዊ ኮይኑ።

ብሓፈሻ ኣብ ውድድር ዋንጫ ዓለም 2022 ልዑል ምብልሓትን ዘመናዊ ምህዞን ፈጠራዊ ስራሓትን ዝቐረበሉ እዩ ነይሩ። ነዚ ንምድላው፥ ክሳዕ 220 ቢልዮን ዶላር ወፍሪ ከም እተገብረሉ እዩ ዝንገር። ካብዚ ካብ 7 ክሳዕ 10 ቢልዮን ብቐጥታ ምስ'ቲ ውድድር ዝተሓሓዘ ክኸውን ከሎ፥ ዝተረፈ ግዝኡብ ግን ኑቲ እዛ ሃገር ክሳዕ 2030 ክትሃንጾ ትሕልን ዘላ ዘመናዊ ስማርት ከተማታት ዝዓለመ፥ ትሕቲ ቅርጽን መሰረት ልምዓትን ንምውዳድ እዩ ውዒሉ።

ውድድር ዋንጫ ዓለም 2022 ብዓወት ተዛዚሙ እኳ እንተኾነ፥ ምንም ኣሉታዊ ሳዕቤን ኣይነበሮን ክበሃል ኣይከኣልን። ብፍላይ ኣብ ምህንጻ እቶም ስታድዮማት ሂወት ብዙሓት ሰባት ቀዚፉ እዩ። ብ2021 ኣብ ዝተገብረ መጽናዕቲ፡ ቀጠር ውድድር ዋንጫ ክተዳሉ ካብ ዝተበገሰትሉ 2010፥ ኣብ ውሽጢ 10 ዓመት፥ ኣብ ህንጻት እዚ ዓበይቲ ስርሓት ህንጻ፥ 6500 ሰራሕተኛት ሂወቶም ከም ዝሰኣኑ እዩ ዝገለጸ። እዚ ድማ ኣብቲ ሰደተኛታት ዝጠዘሕዎ ዓቕሚ ሱብ ዘድሊ ጥንቃቐ ስለ ዘይተገብረ ምኳኑ እዩ ዝገለጸ።

ውድድር ዋንጫ ዓለም 2022፥ ብዓወት ኣርጀንቲና ብመሪሕ ኣንበሳ ኩዕሶ መሲ ተዛዚሙ ኣሎ። ኣብ መጻኢ 2030 ዝካየድ ውድድር ዋንጫ ዓለም፡ ካብዚ ዝበለጸን ዝሓሸን ጥበባዊ ስራሕ ክንጽበ ምኳንና ኣብ ምልክት ሕቶ ዝኣቱ ኣይኮነን።

ባህልኻ ስኑ ጥቡብኻ

“መይ ገዛኺ መይ ኣርተ ፃረጸ”

ድምጻዊት ፍዮሪ ብርሃነ ትብሃል። ብ1992 ካብ ኣቦኣ ብርሃነ ተኸላይን ኣደኣ ኣባዲት ገብረኢየሱስን ኣብ ከሰላ ሱዳን ተወሊዳ። ስድራቤታ ብ1995 ናብ ሃገሮም ምስ ተመልሱ፡ መባእታ ደረጃ ትምህርታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሰላም፡ ማእከላይ ደረጃ ኣብ ቤት ትምህርቲ መጋርሕን ላልምባን ድሕሪ ምክትታላ፡ ታሽዓይ ክፍሊ ኣብ ቤት ትምህርቲ ካልኣይ ደረጃ - ከረን ተማሂራ። ምስ ስድራቤታ ናብ ኣስመራ ምስ ገዓዘት ድማ ናይ 2ይ ደረጃ ትምህርታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ባርካ ቀጺላቶ። ኣብዚ ሕጂ እዋን ኣብ ባህላዊ ጕዳያት ህግደፍ፡ ምስ ጕጅለ ባህሊ ቢሻ ተጠርኒፉ ሃገራዊ ግቡኣ ኣብ ምፍጻም ትርከብ። ሓንቲ ኣልቡምን ብርክት ዝበለ ንጽል ደርፍታትን ኣበርኪታ ኣላ። ምስ ኣርቲስት ፍዮሪ ዝገበርናዮ ዕላል ይስዕብ፥

**** መርሓባ ፍዮሪ፡ ዕላልና በየን ንጀምሮ?***

ብደስ ዝበለካ።

**** ስለምንታይ ኢኺ ትደርፊ?***

እዋይ...ከመይ’ሞ ክገልጸልካ እየ። ፍቕሪ ስለ ዘሎኒ’ዩ በቃ። ዘይውዳእ ፍቕሪ ኣሎኒ።

**** መዓስ’ዩ እዋ ፍቕሩ ሒዙኪ?***

እዚ ግዜ’ዚ’ዩ ፍቕሪ ሒዙኒ ክብለካ ኣይክእልን’የ። ዘረባ ክጅምር ደርፊ ከም ዝጀመርኩ’የ ነብሰይ ዝፈልጣ። ኣፈይ ክሽፍት’የ ደርፊ ጀሚረ። ካብ ዝዝክሮ ግዜ ኣትሒዘ’የ ምድራፍ ዝፈቱ። ዋላ ፈለጥተይ ከዕልሉኒ እንከለዉ፡ “ቈልዑ ኣኪብኪ ኢኺ ትደርፊ ኔርኪ፡” ይብሉኒ። ገሊኡ እዝክሮ’የ ሓቆም እዮም። ገዛ-ገዛ ክንጻወት እንከለና መርዓውን መርዓትን ገለ፡ ኣነ ከደርፈሎም እፈቱ ነይረ። ፍጥር ክብል ደርፊ ምሳይ ነይሩ።

**** መቸም ተፍቅሮ ነገር ክትገብሮን ክትነብሮን ዘኽፍለካ መስዋእቲ ኣሎ ይብሃል’ዩ...***

ሓቂ’ዩ ጽቡቕ ገይረ እሰማማዕ እየ።

**** ንዓኺ እንታይ ዋጋ ሓቲትኪ?***

ምጽማም።

**** እቲ ዝዓበየ ብድሆኺ እንታይ ነይሩ?***

ስድራይ ምእማን። ስድራይ ክደርፍ ኣይፈቕዱለይን ነይሮም።

**** ካብ መዓስ’ዩ ዝጅምር?***

ትምህርቲ ምስ ጀመርና’ዩ ዝጅምር። ኣብ ቤት ትምህርትና መምህር ኣብ ዘይብሉ ግዜ ወይ ኣብ ዕረፍቲ ሰብ ኣኪበ እደርፍ ወይ እስዕስዕ ነይረ። ኮታ ዕድል ኣብ ዝረኸብኩሉ እደርፍ ነይረ። ከምዚ ክገብር እንከለኹ መምህራነይ ይርእዩኒ። ሕጂ ብኽብሪ ክዝክሮ ዝደሊ መምህር ኪዳነ፡ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሰላም ዝነበረት ናይ ባህሊ ጕጅለ ክጽምበር ጸዊዖኒ። ማማ ግን ኣየፍቀደትለይን። ተተሓቢአ’የ ዝኸይድ ነይረ። ከም ዝኸድኩ እንተ ተፈሊጡ ይቕጥቀጥ ነይረ። ዳሕራይ መምህር ኪዳነ ንማማ ጸውዑ ኣዘራሪቡዋ። “ንሳ’ያ ሓጋዚተይ” ኢላ ኣብያቶ። ምኽንያት ክኾና ኢላ’ያ እምበር፡ ብዘይካ ኣብ ትምህርተይ ኣብ ካልእ ግዜ ከጥፍእ ትፈቱ ኣይነበረት። መም ኪዳነ ግን “ኵሉ ግዜ ኣይንሕዛን ኢና። ቀዳምነት ናታ ልምምድ ክንገብር ኢና ሽዑ ክንሰዳ ኢና። እዛ ቈልዓ ትበጽሖ ኣሎዋ። ካብዞም ኵሎም ምሳይ ዘለዉ ቈልዑ ደርፊ ክትቅጽሎ ተስፋ ዘሎዋ ንሳ’ያ። ክቱር ስምዒት ኣሎዋ፡ ኣይትኸልክልያ፡” ኢሉ ኣእሚኑዋ። ንሽዑ ሕራይ ኢላ።

**** ብሓቂኺ ሓጋዚታዶ ነይርኪ?***

ኣነ ምንኣስ በዂሪ እየ። ምዕባየይ ወዲ’ዩ። ብትሕተይ’ውን ገና ቈልዑ ይውለዱ ነይሮም። እቲ ዝኽእሎ ክገብር ደኣ ግድን እንድዩ። ዳሕራይ እዚ ናይ ቤት ትምህርቲ ጕጅለ ምስ መጽአ ኾኣ ምእንታን ከይክልከል ሓንቲ ክትጕድለኒ ኣይፈቱን ነይረ። ዋላ እናዓበና ክንከይድ ከለና፡ ብሓቂ ኣሕዋተይ ኣተዓብየያ’የ ክብል እኽእል። ሸውዓተ ኣወዳት ክልተ ኣዋልድ ኢና። እታ ሓብተይ ሽዑ ንእሽተይ እያ ነይራ።

**** መጀመርታ ግዜ ኣብ ቅድሚ ብዙሕ ሰብ ዝደረፍክሉ ሽዑ’ዩ ዝኸውን ዘሎ፡ እንታይ ተሰሚዑኪ?***

ኣብ ምዕጻው ዓመተ-ትምህርቲ’ዩ። ናብታ ኣጋጣሚ ክበጽሕ ብዙሕ ግዜ ተኸልኪለ፡ ብዙሕ ግዜ በኺየ፡ ብዙሕ ግዜ ተቐጥቂጠ’የ። እተን ምሳይ ዝነበራ ኣባላት እታ ጕጅለ ኣብቲ ልምምድ ዝገበራኦ ክነገራኒ እንከለዋ ሰሚዐየን፡ በቲ ኸይደ’የ ዝበኪ ነይረ። ኣብ ምዕጻው ቤት ትምህርቲ ‘ማይክ’ ሒዘ ክደርፍ እንከለኹ ኣመና’የ ተሓጕሰ። ካብ ምሒር

ሓጐስ እናንባዕኩ'የ ደርፈያ።

**** ናብዚ ደረጃ ንኽትበጽሒ ጽልዋ መምህር ኪዳነ ከመይ ትገልጽዮ?***

መም/ ኪዳነ፡ ኣብ ህይወተይ ተስፋ ንኸይቘርጽ ዝዓበየ ድፍኢት ካብ ዝገበሩ ሓደ'ዩ። ብሳላ ድፍኢቱ'የ ዝደርፍ ነይረ። ኣነ ብገዛ ከይቋየቑ፡ ምስታ ናይ ቤት ትምህርትና ጉጅለ ምጽንባር እኣቢ ነይረ። ንሱ ግን የገድደኒ ነይሩ። ንእሽተይ ስለ ዝነበርኩ ጸቕጢ ይመስለኒ ነይሩ እምበር፡ ይሕግዘኒ እዩ ነይሩ።

**** ናይ ሙዚቃ ድሕረ-ባይታ ኣብ ስድራቤትኩም ኣሎ ድዩ?***

ምናልባት ማማ ባይታ እንተ ትረክብ ነይራ ገለዶ ምኾነት እብል'የ። ድምጻ ጥዑም'ዩ፣ እፈትዎ'የ። ኣብ ከበሮ'ውን ወኒ ኣሎዋ። ንሳ ኸኣ ካብ ኣቦሓጎይ ዝወረስቶ'ዩ። ኣቦሓጎይ ገብረኢየሱስ ገብረስላሴ ኣብ ዓድናን ከባቢኡን ብኸበሮን እምብልታን ፍሉጥ'ዩ ነይሩ።

**** ኣብ ከረን ዝነበረ ግዜ ቍልዕነት ከመይ ትዝክርዮ?***

ኣብ ከረን ዝናፍቖ ግዜ ቍልዕነት ኢና ኣሕሊፍና። ምስ ደቂ ገዛውተይ ኵዕሶ ኢና ዝያዳ ንፈቱ ነይርና። ክረምቲ ክመጽእ ከሎ፡ ጋንታ ሓገዝ እናበልና ሰልዲ ኣኪብና፡ ኮንጎን ኵዕሶን ንገዝእ። ከምቲ እቶም ኣወዳት ዝጋጠሙዎ፡ ላዕላይ ታሕታይ ገዛውቲ እናበልና ንጋጠም። ብባሊቃ ኮፓ ሰሪሕና፡ ዋንጫ መን ወሰደ ንወዳደር ነይርና። ኵዕሶ ኣመና ንፈቱ ምንባርና እዝክር መቸም። ዋዒ ነይሩ። ሓደ እዋን ሃማመተኤ ዝወደቦ ውድድራት ነይሩ፡ ምስ ኣርባዕተ ደቂ ገዛውተይ ተሓቢእና ግራንድ ኬድና ተመዚግብና። ስድራና ምስ ፈለጣ ተቖጥቂጥና። ልዕሊ ኵዕሶ ደርፊ እፈቱ ስለ ዝነበርኩ፡ ንኽልተኡ ከማእልኦ ኣይክእልን'የ። ማለትሲ ንኽልተኡ ክቕጥቀጠሉ ኣይክእልን እየ። እታ ክማወተላ ዝኽእል ደርፊ'ያ ኢለ 'ኣይከይድን' ኢለ። እተን ክልተ'ውን ንፉዓት'የን ነይረን። እታ ራብዐይትና ኣስማ ትብሃል ግን ከምዚ ኣነ ንደርፊ ዝተማወትኩላ፡ ንሳ ኸኣ በታ ኵዕሶ ምስማዕ ኣብያ፡ ነኺሳ ክሳብ ኣብ ሃገራዊት ጋንታ ክትጥርነፍ ክኢላ ነይራ።

**** ክሳዕ ሕጂ ካብ ዘዕለልክኒ ማማኺ'ያ ትልዓል ዘላ፡ ባባኺኸ ደጋፊኺ ድዩ ነይሩ?***

ካብ ሱዳን ናብ ከረን ምስ መጻእና፡ ባባ ምሳና ኮፍ ኣይበለን። ሱዳን'ዩ ነይሩ። ኣብተን ዝመጽኣለን፡ ምስቲ ዝነበሮ ናፍቖት ኣይቃጻዕን ነይሩ። ዋላ "ዘይትዛረባ" ትብሎ ማማ፡ "ኣብ ክንደይ መጺኣስ ናፍቖተይ ድየ ከውጽእ ዋላ..." ይብል ነይሩ። ሽሕ'ኳ ከምኡ ይበል እምበር፡ ኣይድግፈንን ነይሩ። ዳሕራይ ብብዝሒ ምሳና ኮፍ ክብል ምስ ጀመረ፡ ንማማ ተቐቢሉዋ እቲ ዋና ከልካልየይ ኰይኑ። "ወይ ገዛኺ ምረጺ ወይ ኣርት ምረጺ" ዝተባህልክሉ ግዜ ነይሩ።

**** መዓስ'ዩ'ዚ?***

ሃማመተኤ ንስነጥበበኛ ምስጉን ዘርኣይ ናብ ከረን ዓዲሙ መደብ ምውርራስ ተመኵሮ ወዲቡ። ንፌስቲቫል መንእሰያት ሳዋ ኢልና ዘዳለናያ ምስ ሸዊት እንደርፋ ሓዳስ ደርፊ ነይራትና። ካብተን ብሉጻት ደርፊ ናይ ጉጅለና፡ ጉጅለ ባህሊ ኣድማስ'ያ ነይራ። ኣብቲ መዓልቲ ክንደርፋ ምኧንና ፈሊጥና ተዳሊና። እቲ መደብ ብኤሪቲቪ ኣብ መደብ ማእገር ዝመሓላለፍ እዩ። ብርቂ ዕድል'ዩ። ክንዳሎ ቀኒና። ኣብታ ድሮ ግን ኣብ ልምምድ ተደናጒና 7፡30 ኰይኑ። ገዛ እንታይ ከም ዝጸንሓኒ ፍሉጥ'ዩ። ባባ ቀዲሙኒ ኣትዩ ጸኒሑ፡ ኣብ ኣፍደገ ተጸብዩኒ። 'ልምምደይ ቀልጢፈ ወዲአ ክምለስ'የ' ብምባል'የ ከይደ። ኣብ ኣፍደገ እትው ክብል ምህራም ይጅመር። ኣሕዋተይን ኣቦሓጎይን ከተዓርቑና ኢሎም ዋዕ ዋዕ ኰይኑ። ገዛውቲ ተኣኪቡ። ባባ 'ትውጽኣለይ፡ ወይ ገዛኻ ወይ ኣርት ትምረጽ' ኢሉ። መቸም ጎሮባብትና 'ክትገድፎ'ያ፡ ይቕረ በለላ ኢሎም፡' ይቕረ ኣባሂሎሙና።

**** እዚ ኹሉ ተቓውሞ ስድራኺ ብኸመይ ትርድእዮ ነይርኪ?***

ብሕማቕ ጠሚተዮ ኣይፈልጥን። ንጽቡቐይ ይሓስቡ ምንባሮም እፈልጥ'የ። 'ሓደ መዓልቲ ከእምኖም እየ' እብል ነይረ። ኵሉ ካብ ፍቕሪን ጽቡቕ ድሌትን ከም ዝብገስ እርድኦ ነይረ። ከእምኖም እምበር ደርፊ ክገድፎ ሓሲበ ኣይፈልጥን። መወዳእታኡ ተቐቢሎሙኒ። ካብ ከረን ናብ ኣስመራ ክንግዕዝ ብዙሕ ይትኾትኾም ነይረ። ንማማ 'ደርፊ ክገድፎ ኣይክእልን'የ፡ ክደርፍ እንተ ኾይነ ኸኣ ኣስመራ'የ ክኸይድ። ካባኹም ተፈልየ ክኸይድ ድማ ኣይደልን'የ፡' እብላ ነይረ። ዳርጋ ንዓይ ክብሉ'ዮም ኣስመራ ቀይሮም። ቀዳመይቲ ደርፈይ፡ ዋላ ኣልቡመይ ስድራይ'ዮም ሸፊኖሙለይ። ሕጂ ዓንዲ ሕቖይ ስድራይ እዮም።

**** ጉጅለ ባህሊ ኣድማስ ዝተጠርነፍክሉ ግዜ መዓስ'ዩ?***

ተመሃሮ ማእከላይ ደረጃ ከለና'ዩ። ከምቲ ዝበልኩኻ ኵሉ ሰብ ብደርፊ ጽልልቲ ምኧነይ ይፈልጥ ነይሩ። ሓደ መዓልቲ ሓንቲ መሓዛይ መጺኣ "ሃማመተኤ ሙዚቃ ይምህሩ ኣለዉ ዘይትምዝገቢ" ትብለኒ። ኣብቲ ግዜ ማማ ሓራስ ስለ ዝነበረት ክኸይድ ከቢዱኒ። እታ ዓል ገዛውተይ ግን ምስ ደፋፍኣትኒ ተመዝጊበ። ኣላ እናተባሃልኩ በጺሐ ክምለስ ጀሚረ። ሙዚቀኛ ተስፋት ሾንቋ'ዩ ዝምህር ነይሩ። ድሕሪ እታ ትምህርቲ ከም ጉጅለ ተጠርነፉ ይብሉና። በዚኣ ጉጅለ ባህሊ ኣድማስ ኣብ ሃማመተኤ ተመስሪታ። ጉጅለና በዚ

ኢጋጣሚ ከመስግናም እደሊ፣ ኮነታተይ ርእዮም ቀዳምነት ይህቡኒ ነይሮም። ምስዛ ጉጅለ ዝተፈላለየ ምርኢታት ኣብ ዞባናን ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ሳዋን ኣርኢና።

ከረን ምዕባይኪ ረቢሐዮ ትብልዮ?

ቍልዕነተይ እንቋዕ ኣብ ከረን ኮነለይ'የ ዝብል። ጥዑም ናይ ቍልዕነት ግዜ ኢና ኣሕሊፍና። ሽዑ ካብ ዝነበራ መሓዙተይ ክሳዕ ሕጂ ዕስራን ገለን ዓመት ዝኸደ ምሕዝነት ኣለና። ወዲ-ጓል ከይበልና ኢና ዓቢና። ግዜ ቍልዕነቱ ዘይናፍቕ ኣይህሉን ይኸውን እንድዩ፡ ከረን ጻዕዳ ግን ጻዕዳ ልቦም ገይራ'ያ ኣዕቢያትና። ብሰለስተ ቋንቋታት ሃገርና ክሰምዕ፡ ክዛረብን ክደርፍን ኣኽኢላትኒ'ያ። ምናልባት ከረን እንተ ዘይዓቢ ጉርሕ ዝበለት ቈልዓዶ ምኾንኩ?... ምናልባት ግርህ ዝበልኩ ኣይምኾንኩን። እንድዒ ቈልዑ ከለና ጉራሓት ኣይነበርናን። ናይ ንእሽተይ ሓብተይን ናተይን ግዜ ቍልዕነት ክርእዮ ከለኹ በበይኑ እዩ።

ክንደይ ዝኣክል ደርፍታት ሰሪሕኪ ኣለኺ?

እተን ኣብ ኣልቡመይ ኣእተየየን ዘለኹ ትሽዓተ ደርፍታት ሓዊስካ፡ ዓሰርተው ሽውዓተ ዝኸውን ናተይ ስራሕ ኣቐሪበ ኣለኹ።

ኣለኹ እትብል ኣልቡምኪ፡ ኣልቡም ምስራሕ ኣብ ዝጠፍኣሉ ግዜ'ያ ተሰሪሓ...

ኣልቡም ምስራሕ ናይ ዝኾነ ድምጻዊ ባህጊ ኰይኑ ይስመዓኒ። እዚ ግዜ ንኣልቡም ኰነ ንኣድዮ ዝኸውን ግዜ ኣይኰነን። ብዲቪዲ ከሰንዮ እሓስብ ነይረ። ሽሕ ግዜ ክሳራታት ክህሉዎ ምኽኑ እፍለጥ፡ እዛ ዓልቡም ናይ ንእስነተይ ሕልሚ ብምንባራ ከገብራ ነይሩኒ።

ስለምንታይከ "ኣለኹ"?

ብሓፈሻ ትሕዝቶ ናይ'ተን ኣብታ ኣልቡም ዘለዋ ደርፍታት ንፍቕሪን ናፍቖትን ዝገልጻ'ዩ። "ኣለኹ" ንኹለን ከተጠቓልለይ ደልየ። ምፍልላይ፡ ናፍቖት፡ ኣብ ቃልካ ምጽናዕን ተስፋን ዝብሉ ኣምራት ዝሓቑፈት እያ። ንሓደ ኣፍቃሪኣ ወይ ብዓል ቤታ ምስኣ ዘየለ፡ "ከመይ ኣለኺ ድሕረይ ዲኻ ዝበልካ ፍቕረይ/ ከመይ ክህሉ ካባኻ ተፍልየ/ ንስኻ ጸሓይ ዕምባባ ሱፍ እንድየ..." ኢላ ብተስፋ ትጽበዮ ምህላዋ'ያ ትገልጸሉ።

ፍዮሪ ኣብ ደርፍታትኪ ኣለኺዶ?

ሓሳባተይ ኣሎ። ደርፊ ክትመርጽ እንከለኻ፡ ኣስተማቒርካ፡ ደስ ኢሉካ ኢኻ ትመርጽ። ኣብ ዝወስዶ ምርጫ ውሳነይ እንተ'ሎ፡ ፍዮሪ ኣብኡ ኣላ ማለት'ዩ። ኣይጽሓፎ እምበር ሓሳብ ሂበ ዘጽሓፍኩዎ ደርፍታት ኣሎ፣ ከም 'ኣለኹ' ኣርእስቲ ኣልቡመይን 'ወርቀይ'ን ዝኣመሰለ ኣሎ።

ደርፍታትኪ ንሰባት እንታይ ከኾኖም ትደልዩ?

ስነጥበበኛ ማለት መምህር ማለት እንድዩ። ብቕብኣ፡ ብልቢወለድ፡ ብድራማ፡ ብደርፊ ኣቢሉ ይምህር'ዩ። ደርፍታተይ ከኣ ከምኡ ክምህረለይ እደሊ። ንሰብ ዘነቓቕሕ፡ እና'ዘናግዐ ቍምነገር ሓዘል ክኾኑለይ እድሊ። ከምኡ ክኾኑለይ ከኣ ብዓመይ እጽዕር።

እዚኣስ "ፍዮሪ እያ" ትብልያ ጠባይ ኣብ ደርፍታትኪ ኣላዶ?

ሓቂ ዘረባ እዚኣ ኣላ ክብል ኣይክእልን። ግን ከምኣ ክኾነለይ ዝምነያ ኣብ ወርቀይ ዘርእስታ ደርፊይ ዘላ ምበልኩ። ከምኡ ዓይነት ህይወት፡ ከምቲ ንሳ ኣብኡ ትብሎ ብዓልቤት ክህሉወኒ እደሊ።

ኣብ መንን ቀዳመይትን መወዳእታን ዝሰራሕክየን ደርፍታት እንታይ ፍልልይ ኣሎ? እንታይ ተኸሲቡ?

ዝዓበየ መኽሰበይ ተመኩሮ'ዩ። ንመጻኢ ዘቕጽለኒ ተመኩሮ ደሊበ ኣለኹ።

ክትስዕስዒ ከለኺ ወናም ኢኺ። ኣብ ትልሂት ዘለኪ ተመኩሮ?

ምስዕሳዕ እፈቱ እየ። ንሓጺር ግዜ ኰይኑ እምበር ምስ ጉጅለ ባህሊ በኒፈር ከም ተላሃዩት ኰይነ ሰሪሐ'የ።

ትፈትውዮ ባህርኺ?

ኣማኒት'የ። ሓዳግ እየ። ተቐያሚት ዘይምኳነይ ዝፈትዎ ባህረይ'ዩ፡ ፈጣሪ ይመስገን። ኣማኒት ብምኳነይ ከኣ የሕጉሰኒ። ሰብ በቲ ዝሃበኒ'የ ዝቕበሎ። ሰብ ናተይ'ዩ እንተ ኢለ ክጉድኣኒ'ዩ ኣይብልን።

ፍዮሪ ውድእቲ ደራፊትያ ክንብላ ንኽእልዶ?

ገና ብዙሕ ዝተርፋ ኣሎ።

ዓቕምኺ ንምዕባይ እንታይ ትገብሪ?

ዝተፈላለየ ሙዚቃ እሰምዕ። ካብኡ እቲ ዝወስዶ እወስዶ። ድምጻይ ንምዕቃብን ንምሕያልን እውን ልምምድ እገብር'የ።

ናብዚ ሞያ ሕጂ ንዘጽንበራ ደቂ-ኣንስትዮ መንእሰያት ካብ ተመኩሮኺ እንታይ ምበልኪ?

መጀመርታ ዝንባለና ክነለሊ የድልየና። ናይ ወለዲ ተራ ኣብዚ ልዑል'ዩ። ካብ ትፈትዎ ነገር ክኽልክሉኻ ዘይኮነ፡ ቀዲሞም ዝምባለኻ ኣለልዮም ክሕግዙኻ'ዩ ዝሓይሽ። ነተን ድሮ ኣለልየን ኣብዚ ሞያ ዝተበገሳ ይኹና ዋላ ባህጊ ዘለወን፡ ብዓቕልን ትዕግስትን ዘይብጻሕ ነገር የለን፣ ዘይምሕላል ጥራይ'የ ክብለን ዝደሊ።

ደርፊ እንተ ተቋርጺኺ?

እንታይ ገበርኩኻ ኣንታ! ብዘይ ደርፊኮ ስቕ ክብል ኣይክእልን'የ። ዓው ኢልካ ምድራፍ ባህታ ዝፈጥረለይ ነገር'ዩ። ሓጐሰይ ይኹን ጭንቀተይ

ብደርፊ'የ ዝገልጾ። ካብ ደርፊሲ ተኣለዩ ኣይትበለኒ።

ካብ ሙዚቃ ወጻኢ ካልእ ትነጥፍሉ ሞያ ኣሎዶ?

ሜክኣፕን ፋሽን ዲዛይንን ክነጥፈሉ እደሊ'የ። ካባይን ካብ ቀረብተይ ኣይሓልፍን እዩ'ምበር ሜክኣፕ እገብር እየ። እፈትዎ'የ። ኣምላኽ ይሓግዝ'ምበር ነዚ ሞያ ከዕብዮን ክሰርሓሉን'የ ዝሓስብ።

ትደርፍላ ናይ ሕልሚ ባንድ ኣቕሚ እንተ ትብሃሊ...?

ሙዚቀኛታትና ኩሎም ንፉዓት'ዮም። ግድን ስርዒ እንተ ኢልካኒ ግን ምስ ጉጅለ ባህለይ፡ ጉጅለ ባህሊ ቢሻ ምመረጽኩ።

ሓንቲ ዕድል ጥራይ እንተ ትህልወኪ ኣብ ጐኒ መን ኴንኪ ክትደርፊ ምደለኺ?

ነፍስሄር ኣብርሃም ኣፈወርቂ።

ድምጻዊት እንተ ዘይትኾኒ?

ኩዕሶ እግሪ እጻወት ምሃለኹ መስለኒ።

ብዘይካ ደርፊ፡ ናፊቕኪዮ ክትገብርዮ ትደልዩ ንጥፈት?

ምልዕዓል ገዛ። ገዛ ምልዕዓል ደስ'ዩ ዝብለኒ።

ሓደ ልምዲ ብምዝውታርኪ ኣብ ህይወትኪ ዝጠቐመኪ እንተ'ሎ?

ናይ ናባብ ልምዲ። ምስ ሰብ ዘሎኒ ኣቀራርባ፡ ምርድዳእ፡ ከምኡ'ውን ምስትምቓረይ ከስፍሕ፡ ምንባብ ሓጊዙኒ'ዩ። ብግብሪ ኣብ ህይወተይ ተመኲረዮ'የ። ስስዕትን ህልኽኛን ኣንባቢት ብምንባረይ፡ ኣዒንተይ ክሸገር ምስ ጀመርኩ ኣጕድለዮ ከም ቀደም ኣይኰንኩን እምበር ብምንባብ ብዙሕ ክሲበ'የ።

ዝፍተወኪ ባህሪ ሰብ?

ቅንዕና፡ ግሉጽነት።

ትጸልእዮ'ኺ?

ምስሉይነት፡ ዘይንስኻ ምምሳል።

ሰባት ኣየናይ ባህሪ ናይ ፍዮሪ ክርእዩ ምደለኺ?

ፈታዊት ሰብ ምኳነይ ክርእዩለይ እደሊ።

ከመይ ዓይነት ደገፍቲ ክህልውኺ ትደልዩ?

ሞራል ዘስንቑኒ፡ ጽቡቐይ ዝዕቅቡለይ፡ ጌጋይ ከኣ ብፍቕሪ ዝእርሙ ክኾኑለይ እደሊ።

ዕድመ ክሳዕ ክንደይ ክትጸንሒ ምደለኺ?

ንዘልኣለም። ነዊሕ ዕድመ ክህልወኒ እምነ።

ክንደይ ቈልዑ ክትወልዲ ትደልዩ?

ኣርባዕተ፤ ክልተ ኣዋልድ ክልተ ኣወዳት ፍቓድ ፈጣሪ ይኹን።

ሓንቲ ዕድል እንተ ትወሃበኪ ካብ ሕሉፍኪ እንታይ መዐረኺ?

ብንእሽተየይ ከለኹ ግጥምን ዜማን ኣዳሉ ነይረ። ምስ ጉጅለ ኣድማስ ካብ ዝደረፈኩዎ ግጥሚን ዜማን ባዕለይ ዘዳለኹዎ ደርፊ ነይሩ። ግጥሚታት ዝመልአ ጥራዝ'ውን ነይሩኒ። ምናልባት ነዚዶ ብዘይ ስክፍታ ናብ ሰብ መቃላዕኩዎ ነይረ እኸውን።

ብምኽንያት ሓድሽ ዓመት ንኤርትራና እንታይ ምተመነኽላ?

ሰላምን ራህዋን ሰፊኑዋ፡ ኩሎም ደቃ ተሓቛቒፎም ኣብ ህንጻታን ልምዓታን ዝጽመዱላ ዓመት ክኾነላ እምነ። ብሓፈሻ ኸኣ ርሑስ ሓድሽ ዓመት ይግበርልና። ርሑቕ ዘሎ ዝተሓቛቘፈሉ፡ ዝሓመመ ዝመሓረሉ፡ ዝጕሃየ ዝሕጐሰሉ፡ ዓመት ሰሓቕን ፍቕሪን ክኾነልና እምነ።

ናይ ቀረባ መደባትኪ እንታይ'ዩ?

እዛ መጨረሽታ ዝበጽሐት ኣልቡመይ ክዝርግሓ'ዩ ዘሎ መደበይ። ካብተን ኣብታ ኣልቡም ዘለዋ ደርፍታት ብክሊፕ ከዳልወን'የ። ኣብዚ እዋን "ኣለኹ በል" ከምኡ'ውን "ኒትለም" ዘርእስታ ሪሚክስ ዝገበርኩዋ ደርፊ ብቛንቋ ዓረብ ዘርጊሐ ኣለኹ። ኣብ መንጎ መንጎ ኸኣ ሓደስቲ ደርፍታት ምስራሕ'ዩ ዘሎ መደበይ።

ኣብ መወዳእታ ትብልዮ እንተ'ሎ?

ብመጀመርታ ምሉእ ጥዕና ሂቡ ኣብዚ ዘብጽሓኒ ልዑል ፈጣሪ ክብርን ምስጋናን ይኹኖ። ንወለደይ፡ ኣሕዋተይ፡ ኩሎም ስድራቤተይ፣ መሳርሕተይ፡ ፈተውተይን ደገፍተይን ኣመስግን። መጽሔት መንእሰይ ከኣ ኣኽቢርኩም ስለ ዝዓደምኩሙኒ ኣመስግን። ርሑስ ሓድሽ ዓመት ንኹልና።

ሱራፌል ተስፋብሩኽ

ወግዕታት ባህላዊ መርዓ

ባህልቢ ጐይቶም

ኣብ ገጠራት ቀውዒ ኹይኑ፡ ኣእካል ኣብ ቆፎኦም ምስ ኣተወ፡ ኣቐዲሙ ንዝተቐጽረ መርዓ ይኹን ንሓድሽ ቈጸራ ሸበድበድ ምባል ልሙድ ተርእዮ እዩ። መርዓ ዝተቐጽረሎም መጻምድቲ ድማ ንዕኦም ዝምልከት ምድላዋት ይግበረሎም። እታ ጓል ብሳናዱኣን ብኣብሻታታን፡ እቲ ወዲ ድማ ብኣዕሩኽቱን ኣያታቱን - ማዕዳን ምኽርን ይልገሰሎም። ካብዚ ብምቕጻል እምበኣር፡ መዓልቲ መርዓ ቅድሚ ምእካሉ ካብ ዝስገሩ ወግዕታት ገለ ክንጠቓቕስ ኢና። ናይ ዓርከይ የማነ በርሀ (ኣብርሀት ወላዲቱ) ምስ ወ/ት ምሕረት ሃይለ (ዘውዲ ወላዲታ) ኣብ ከባቢ ማይድማ - ዓረዛ ዝከበረ ወግዒታት ወስ እንተ በልኩኹም ይጠቕመኩም እምበር እንታይ ከይብለኩም፦

1. ምቕንጣጥ

ምቕንጣጥ፡ ኣብ እንዳ ጓል ዝትግበር፡ ኣብዚ እዋን ናብ 'ፓርቲ' [ፓሪ] እናተቐየረ ዝኸይድ ዘሎ ባህሊ እዩ። ሓደ ምሸት፡ ቅድሚ ሰሙን ናይቲ መርዓ ሳናዱን ቤተሰብን ኣብርሀት ተኣኪበን፡ ካብ ገዛኣ ኣብ ርእሰን ሃንዛ ዝሓዘ ሞሶብ ተሰኪመን፡ እናደረፉ ንዓኣ ሒዘን ናብቲ እንዳ ሓሞኣ ዝርከቦ ኣንፈት ዝርከብ ቀርዓት ኩዳ። ኣብቲ ቀርዓት ጓይላ ተኺለን ዝተፈላለየ መልእኽቲ ዘለዎ ደርፍታት ደረፉ። ሸዑ`ያ ድማ ምሕረት ኣብ ፈለማ ሓዳራ ክብድ ዝበለ መድረኽ ይጽበያ ከምዘሎ እትርዳእ። ካብቲ ሸዑ ዝሰማዕኩዎ ደርፍታት ይስዕብ፦

ንምሕረት (መርዓት) ንምትብባዕ ዝድረፍ

ንሳእያ ቦኽሪ ጓሎም
እስከ የዕልላሎም
ኣብ ኩብዲ ኢደይ ኑቲዓ ሰሚነ
ኣጆኺ ሓብተይ ካብዚኣ ሰሙነ
ኣብ ጉንዲ መጠረ ሓዊ ተናጠረ
ኣጆኽን ሳንዳየ ዓቓብ ምስተረረ
ኣደየ ከሕመኒ`ዩ፡ ኣጆኺ ጓለይ ንሓዳርኪ`ዩ

ደቂ ሎሚ ንስድራኦን፡ "እንዳ እከለ ዝብሃሉ ክመጽእኹም`ዮም"

"እንታይ ክገብሩ?"

"ጓልኩም ሃቡና ኹብሉ"

"እሞ እንታይ ክንብሎም?"

"ምስኡ ወዲእናዮ ኢና፡ ሃቡዎም"

"ካን!"

ቀደም ግና ዋላ ንሓንቲ መዓልቲ`ኳ ርእየናኦ ዘይፈልጣ - ወለደን ብዘወሰኑለን እየን ዝምርዓዋ ዝነበራ። እንተኾነ፡ ነዚ ሎሚ ማዕርነት ዝብሃል ዘሎ መሰረት ዘንጸፉ እተን ቀዳሞት ኣዋልድ ምኳነን ጭብጢ ኣሎና። ምኽንያቱ፡ ኣብ እዋን ምቕንጣጥ፡ `ዕድልና ክንውሰን መሰል ዘይወሃበና ዘሰምዕ ደርፌታት ነይሩ እዩ፦

ኣዳኖየ ኣንቲ ኸምዚ ዲና
ከም ጓል ጤሎም ወጢጦ ምዝቡና
ኣዳኖየ ብሩር ኣብ ኢዳ

ከድናዶ ኢልክን ማይ ከይትወርዳ
ኣብ ዕንጨት ውዒለ ኣብ ቀሽም
ሲጋቦይ`ለ ከይኳሸም
ኣብ ዕንጨት ውዒለ ኣብ ፈልጺ
ሲጋቦይ`ለ ከይፋጺ።

ኣዋልድ ሆየ ነታ ንመርዓ ትዳሎ ዘላ መሓዛአን እናመጎሳ፡ ንወዮ ክምርዓዋ ተመዲቡ ዘሎ ድማ ከምዛ ዕስለ ኣዛብእ ዝረኸብዋ ኣድጊ ብጸርፊ መናጨትኦ። ኣብ እዋን ምቅንጣጥ ዝጽረፎ እኳ ኣይርእዮ - ኣይሰምዖ፡ እቲ ኣብ ዕለተ መርዓኡ ዝወርዶ ዘለፋታት ግና ሎሚ ዓንቀጽ ጠቒሱ ናብ ኮማዊ ቤትፍርዲ መቕረበን ነይሩ። ጸርፍታት መርዓ ኣብ ካልኣይ ክፋል ናይዚ ጽሑፍ ክንመጾ ኢና፡ ንሕጂ ግና ጸርፍታት መርዓዊ ኣብ እዋን ምቅንጣጥ ክንርኢ፥

ኣብ ዝባን ወይባ ሰቒለናያ ምሳረ
ንዓ`ባ ኣውርደለይ `የማነ` ከንፋረ
ኣብቲ ጎቦ ዝብኢ ምስነቀወ፣
ሞጎጎይ ሰበራ የማነ ጠምባረ
ሕንጢቡ ሕንጢቡ የማነ ሕንጢቡ
ኣብ እምኒ ደዩቡ ሓራስ ኣድጊ ዝጠቡ
ኣብቲ ስግር ጎቦ ሓዊ ይተክኽ ኣሎ
የማነ ዓንጃል ሓቢይ ጡብስ ኣሎ።

ዘይሰማዕካዮ ጸርፍስ ዳርጋ ደርፌ ስለ ዘኾነ እምበር፡ ነዛ መርዓትን ነዲኣን`ውን ኣብ መዓልቲ መርዓአ ብእንዳ ወዲ ኣዋልድ ዓድና ብዕጽፊ ጸሪፈን ሕነ ክፈድያ እየን።

የማነ ዓርከይሲ ሕራይ ይጸረፍ፡ እተን ኣዲኡኸ እንታይ ገበራ ብጸርፊ ዝድከራ!? ነታ ዘይፈልጣአ - ሰበይቲ ጎሮሮአን ክሳብ ዝነቅዕ እናጸረፋ ታሣን ሳዕሳዒተን ከውጽኣ ክትርኢ ከለኻ እዋይ እዚ ወግዒ እንዳ`ቦስ ዙብል እዩ። ጸርፊ ዝለግብ እንተ ዘኾውንሲ ንበዓል የማነን ኣዲኡን ምጠበቐም ነይሩ። ንኣደ የማነ ካብ ዝተደርፈ በሉ ወስ ክብለኩም፥

ኣደይ ኣብርሀት ሓምሳ ምርኰሰን
ካብ ወልቃይት መዓስ ተመሊሰን
ኣደይ ኣብርሀት በዓል ደንበላካ
ሓርኢ ደርሆ ዝጥዕም ድልኻ
ኣደይ ኣብርሀት፣ በዓል ዓደኣውሒ
ኣፈን ሞጥማጥ፡ መዓኮረን ከውሒ

እተን ኣዋልድ ደርፊ እናደረፋ ንምሕረት ጸጉሪ ርእሳ ፈትሓላ። ኣብ መንጎ ጸወታአን መንእሰያት ናይ'ቲ ዓዲ ጸርፊ ክሰምዑ ከምኡ`ውን ኑቲ ሃንዛ ክምንጥሉወን ኣብቲ ቅርዓት ይዝምብዩን ይፍትኑን ነይሮም፤ ግና ኣይተዓወቱን። ኣብ መንጎ ጸወታ፡ ኑቲ ሐዘናኦ ዝመጸ ሃንዛ ኣብ ማእከሉ ብኸበ ቀሪሰን ንምሕረት ይህባኦ። ትርጉም ኣለዎ፡ ምስ ኩብረ-ንጽህና ዝተኣሳሰር'ዩ።

ኑቲ ወሰን ወሰን ናይ'ቲ ሃንዛ እተን ደቀ`ንስትዮ ቀቀሪሰን ተማቒላኦ። ድሕሪ`ዚ ንምሕረት ሐዘናኦ እናደረፋ ናብ ገዛአ መለሳኦ። ገዛ ምስ ኣተዋ፡ ድራር ተቐሪበለን እሞ፡ በቢደረጃአን መኣዲ ተቐሪበን ብዛዕባ ኣብ'ቲ ጥሪ ዘሎ መርዓታት፣ እንዳ እገለ መርዓ ተቛጺሮም፡ ጓል እገለ መጺኦማ ግና ኣይሃቡዎምን፡ እገለ ንእገሊት ለሚድዋ ይብሃል ኣሎ... ወዘተ. እናበላ የዕልላ።

ወያ ዝተቐንጠጠት መርዓት፡ ካብዛ ዕለት ጀሚራ ካብ ብዙሕ ዓይነት ምግብታት ትሕረም። ቅጫ ዳጉሻ ሓደ ካብ'ቶም ድርቀት ዘኸትሉ ዓይነት ምግቢ ስለዝኾኑ፡ ብተደጋጋሚ ትምገቦ። ናይ ምሕራም ቀንዲ ዕላማ፡ እታ ንመርዓ ትቀራረብ ዘላ ሕጽይቲ ምስ ተመርዓወት ኣብ ግዜ ሕጽኖታ ቀልቀል ከየሸግራ ተጻዋርነት ኩተጥሪ እዩ ዝብሃል። ዝተቐንጠጠት ጓል፡ ክሳብ መዓልቲ መርዓኣ፡ ጸጉሪ ርእሳ ኣይትቕነኖን እያ። መንዲል ምሸፋን ግና ኣይተቋርጽን እያ።

ይቕጽል . . .

መዐለሳ

ዚስደምሙ ሓቅታት

ሽሃብ ኣርኣያ

ሊዮ ቾቦ ጓሉ ንቻይናዊ ሃጺይ ሶንግ'ያ። ኣብ 464 ዓ.ም. ንሓዋ ሃጺይ ሚን ምሱ ከም ድላዩ ኣንስቲ እናሃለዋኦ ንሳ ግና ምስ ሓደ ሰብኣይ ጥራይ ክትምርዖ ፍትሓዊ ከም ዘይኮነ ድሕሪ ምግላጻ፡ ንመረረኣ ኣብ ግምት ብምእታው፡ ኣብ ሓደ እዋን ምስ 30 ድልዱላት ደቂ-ተባዕትዮ ኣመርዓዋ። እዛ ልእልቲ ጸኒሓ ባዕላ ህይወታ ብምሕላፍ ከም ዝሞተት ይግለጽ። ዋላ'ኳ እቲ ጠንቂ ንጹር እንተ ዘይኮነ፡ ብሰንኪ'ቶም 30 ሰብኡታ ምዃኑ'ዩ ዝዕለል። ፊልም፡ "ዝተገለለ ፍቕሪ" ንዛንታ ህይወት'ዛ ልእልቲ ዝትርኽ'ዩ።

***

ዉ ቡም ኮን ደቡብ ኮርያዊ መኮንን ፖሊስ'ዩ። ኣብ 27 ሚያዝያ 1982 ኣፍቃሪቱ ንሓንቲ ሃመማ ክትቀትል ክትብል ካብ ድቃሱ ስለ ዘበራበረቶ; በዚ ዝተቖጥዐ ኮን ንኣፍቃሪቱ ብምቕታል፡ ናብ ጽርግያ ወጺኡ ክሳብ'ታ ብኣባላት ፖሊስ ብጥይት ዝተቐትለላ ህሞት፡ 56 ንጹሃት ቀቲሉን፡ 35 ድማ ኣቝሲሉን።

***

ቁጽርታት ኣብ ባህሊ ዝተፈላለዩ ህዝብታት ኪኖ ኣሃዛት ምዃኖም ምስ ጽቡቕን ሕማቕን ዕድላት'ውን ይተኣሳሰሩ'ዮም። ገለ ካብ'ዞም ቁጽርታት ኣብ ሓደ ቦታ ከም ምልክት ሕማቕ ፋል ክጥመቱ እንከለዉ፡ ኣብ ካልእ ድማ ከም መርኣያ ጽቡቕ ዕድል ተሓሲቦም ብሚልዮናት ክዕደጉ ይርኣዩ።

እዞም ዝስዕቡ ቁጽርታት ድማ፡ ማለት 1፡ 3፡ 7፡ 9፡ 12፡ 13፡ 18፡ 27፡ 30፡ 33 ኣብ ህንድን ታይላንድን ገለ ሃገራት ኤስያን ዝተቐደሳ ቁጽርታት ተባሂለን ይጽዋዓ። ኣብ'ዘን መዓልታት ዝኾነ ስራሕ ካብ ምፍጻም ዝጥንቀቑ'ውን ኣለዉ።

ቁጽሪ 1 ምልክት ፈጣሪ፡ ቁጽሪ 3 ሰለስተ ስላሰ፡ ቁጽሪ 7 ሓይሊ ጸሓይን መብራህትን፡ ቁጽሪ 9 ድማ ኣብ ቋንቋ ታይላንድ ምዕባለን ፍጹምነትን ዝብል ትርጉም ኣለዎም። ቁጽሪ 12ን 13ን ናይ መራሕቲ ሃይማኖት ቡዲዝም ፍሉያት ቁጽርታት'ዮም። ናይ "ምሉእነት ቁጽርታት" ተባሂሎም ድማ ይጽውዑ። ቁጽርታት 18ን 27ን ድርብን ሰለስተ ዕጽፍን ቁጽሪ 9 ብምዃነን "ዓጸፋ ምሉእነት" ይበሃላ። ቁጽሪ 30 እታ ባዶ ብምእላይ ምስ ሰለስተ ስላሰ ይተኣሳሰር። ቁጽሪ 33 ድራብ ሰለስተ ካብ ስላሰ ብምብጋስ ናብ ስላሰ ምምላስ'ዩ ዝብል እምነት ስለ ዘለዎም ናይ ልቦናን ፍልጠትን ቁጽሪ ተባሂሉ ይጽዋዕ።

ቁጽሪታት 3፡ 2ን 8ን ኣብ ቻይና ኣብ ስራሕካ ክትዕወት ኢኻ ዝብል ትርጉም ስለ ዘለወን ድማ፡ ቻይናውያን ሰብ ጺጋ ሚልዮናት ዶላራት ብምኽፋል እዘን ቁጽርታት ኣብ ቁጽሪ ሞባይሎም፡ መካይኖምን ኣባይቶምን ክህልዉ ይጠልቡ።

***

ሓደ ፈረንሳዊ ሌባ፡ ካብ ሓደ ገዛ ሓንቲ ዓባይ ተሌቪዥን ሰሪቑ ናብ ቤቱ ከደ'ሞ፡ ሪሞት ኮንትሮል ስለ ዘይተማለኦ፡ ነታ ሪሞት ንምስራቕ ዳግማይ ናብ'ቲ ገዛ ተመልሰ።

ፖሊስ ፈረንሳ ከም ዝሓበሮ፡ እቲ ሰራቒ ናብ'ቲ ጥርሑ ዝነበረ ኣብ ከተማ ፒረጅዮ ዝርከብ ገዛ ምስ ኣተወ፡ ነታ ክብርቲ ቲቪ

ወሲዱ ምስ ከደ ዳግማይ ኑቲ ዋጋ 5 ዶላር ሪሞት ክልክም ምስ ተመልሰ'ዩ ብጕረባብቲ ስለ ዝተኸሸሐ ክተሓዝ ክኢሉ። እቲ ዘገርም፡ እቲ ሰራቒ፡ ካብ ቤቱ ናብ'ቲ ዝሰረቖ ገዛ ኑታ ሪሞት ንምስራቕ በጺሑ ክምለስ ንወጻኢታት መጓዓዝያ 7 ዶላር ከፊሉ ምኧኑ'ዩ። ኣመል ክሳብ መግነዝ ኰይንዎ ድኣ'ምበር፡ ካብ ኑታ ሪሞት ተመሊሱ ዝሰርቕ ክገዝኣ ምቐለሉ።

***

ሰብኣያ ምስ ካልእ ብሕቡእ ይዘውር ምህላዉ ዝፈለጠት እንግሊዛዊት ንጥልሙቱ ክትጻወር ስለ ዘይከኣለት፡ ኣብ ሓደ ዓብዩን ብጻዕቒ ተሸከርከርት ዝፍለጥን ጎደና ጥልሙቱ ዝገልጽ ዓቢ ጽሑፍ ብምዝርጋሓ መዛረቢ ኾይና።

ብጎደና ሺፊልድ ፓርክ ወይ ዮርክሻየር ዝሓልፉ ብኣሽሓት ዝግመቱ መራሕቲ መካይንን ተጓዓዝቲን ኑቲ ኣብ ሰለስተ ብክልተ ሜትሮ ስፍሓት ኣብ ዘለዎ ታቤላ ዝተጻሕፈ ኣዋጅ ጥልሙት ብቐሊሉ ክዕዘብዎ ኪኢሎም።

እታ ሰበይቲ ኣብ'ቲ ዝዘርጋሓቶ ኣዋጅ፡ "ናብ ጠላም ሰብኣየይ ፖል ምስ'ታ ዓንጃል ውሽማኻ ተጠርነፍ። ገዛ ክትመጽእ እንከለኻ ኣብኡ ኣይክጸንሓካን'የ። ካብ ሊዛ" ዝብል'ዩ ኔሩ።

ኑቲ ኣዋጅ ዝለጠፈት ትካል ኮንግ ሜድያ፡ ሊዛ ጥልሙት ሰብኣያ ምስ ፈለጠት፡ ዝኾነ ቃል ከየምለቐት፡ ምስ'ቲ ትካል ቅድሚ ሓደ ሰሙን ብምርድዳእ፡ ገንዘባ ከፊላ፡ ኣብ'ቲ ናይ መካይን ጻዕቒ ግዜ ክልጠፍ ከም ዝጠለበት ገሊጹ።

ሊዛ ኲነታት ደሓን ኣሎ ብምባል፡ ካብ ስራሑ ናብ ቤቱ ብቲ ጎደና ዝመላለስ በዓል-ቤታ ኑቲ ኣዋጅ ንኽርኢ ኢላ ከም ዝለጠፈት ኣብ ትዊተር ገሊጻ ኣላ። ብተግባራት ሊዛ ዝተደነቑ ብርክት ዝበሉ እንግሊዛውያን ብወገኖም፡ ናይ ደገፍ ጽሑፋቶም ኣብ ቲዊተር ይልጥፉ ኣለዉ።

***

ድቃስ ናይ ምሉእ መዓልቲ ድኻምና እነራግፈሉ ትዕድልቲ'ዩ። ምሒር ዝተታኸሰ ሰብ እንትርፎ ዓራቱ መግቢ ኣይርኣዮን'ዩ። ኣረ ዓራት እንተ ሲኢኑ፡ ሳዕሪ ወይ ድማ መሬት ኣንጺፉ ዝድቅስ ብዙሕ'ዩ። ብኣንጻር'ዚ ግና፡ ክድቅሱ ዘይደልዩ ሰባት

ኣለዉ። እዞም ሶምኒ ፎብያ ወይ ድማ ፎብያ ድቃስ ዘለዎም ሰባት፡ ዋላ'ኳ ልዕሊ ዓቕሞም ኰይንዎም ኣብ መወዳእታ እንተ ደቀሱ፡ "ደቅስ" ዝብል ቃልን፡ ዝደቀሰ ሰብ ምርኣይን ኣዝዩ የርዕዶም። ምንጪ'ዚ ፎብያ፡ ሞት ካብ ምፍራሕ ወይ ድማ ግዜ ከይትኸስርን ዘባህርር ሕልሚ ከይትርኢን ካብ ምፍራሕ ዝነቐለ'ዩ። ብድቁሳቶም እንከለዉ ሰብ ከይቀትሎም ወይ ድማ ምስ ደቀሱ ብኡ ኣቢሎም ዕርብ ከይብሉ ዝፈርሑ ሰባት፡ ወይ ድማ ኣብ ድቃሶም ብቐጻሊ ዘባህርር ሕልሚ ዝርእዩ፡ ብፍላይ ድማ ገበን ዝፈጸሙ ወይ ድማ ሕማቕ ሓደጋ ዘጋጠሞም ሰባት፡ ውሽጣዊ ፍርሒ ስለ ዘለዎም፡ ብፍቓዶም ክድቅሱ ኣይመርጹን'ዮም። ሙብዛሕቲኦም መደቀሲ ከኒና ስለ ዝጥቀሙ፡ እዚ ፎብያ ብኣጋኡ እንተዘይተፈዊሱ ምስ ግዜ ናብ ጸቕጥን ጭንቀት ኣእምሮን ከምርሖም ይኽእል'ዩ።

***

ሓንቲ ኣመሪካዊት ሽማግለ ናብ መስመር ረሳሕ ፈሳሲ ዘዕሪ ትካል ብምድዋል፡ ሰራሕተኛ ክሰዱላ ሓቲታ። እዛ ጓል 70 ሽማግለ ኑቲ ዝተበላሸወ መስመር ክዕርየላ ዝመጽአ ድልዱል መንእሰይ ኣብ ክንዲ ስራሑ ክሰርሕ እትገድፎ፡ ኣብ መንጎ ጥራይ ኑብሳ ናብኡ ብምቕራብ፡ ምስኣ ክራኸብ ክትሓባብሎ ጀሚራ። "ፈለማ ቀላጽመይ ክትተናኸፍ ምስ ጀመረት፡ ኣዝየ'የ ሰምቢደ። ጥራይ ኑብሳ ምህላዋ ምስ ራኣኹ ድማ ፍርሒ ክስማዓኒ ጀሚሩ" ዝበለ እቲ መንእሰይ፡ ዋላ'ኳ ሓይሊ ተጠቒሙ ካብ'ታ ሽማግለ ክገላገል ይኽእል እንተ ነበረ፡ ኣብ'ቲ ፈለማ እቲ ነገር ጌጋ ምኧኑ ብህድኣት ከረድኣ ከም ዝፈተነን፡ ፈለማ ገንዘብ ብምሃብ፡ ጸኒሓ ድማ ብሓይሊ ክትዕምጾ ምስ ፈተነት ድማ ንመሬት ብኣውያት ከም ዝጨደደ ንጋዜጣ ኒው-ዮርክ ታይምስ ገሊጹ።

እታ ሽማግለ ብጽምዋ ተዋሒጣ ምንባራን፡ ንኣካላት'ቲ መንእሰይ ምስ ርኣየት ድማ፡ ስምዒታ ከም ዝተላዕላን ንቤት-ፍርዲ ኣብ ዝሃበቶ ቃል ብምግላጽ፡ ኣስዒባ፡ "ነዚ ጽቡቕ ቅርጻይ ምእባዩ ከሲሩ" ብምባላ ንብዙሓት ኣገሪማ።

እቲ መንእሰይ ኑታ ሽማግለ ክኸሳ ፍቓደኛ ብዘይ ምኧኑ፡ ጉዳያ ዝርኣየ ዳኛ ተሪር መግናሕቲ ብምሃብ ኣፋንዩዋ ኣሎ። እቲ ትካል ድራውሊኮ ብወገኑ፡ ድሕሪ ሕጂ ናብ ገዛ'ታ ሽማግለ ሰራሕተኛታቱ ክልእኽ ከም ዘይኮነ ገሊጹ ኣሎ።

***

ሓደ ኣብ ጎደና ብምውጻእ፡ ምሉእ መዓልቲ ብኡ ንዝሓልፉ ደቀንስትዮ ናይ ምልኻፍን ምሽጋርን ኣመል ዝነበሮ ህንዳዊ ስራሕ ኣልቦ መንእሰይ፡ ከም ኣመሉ ንሓንቲ ድቕቕ ዝበለት መንእሰይ ደድሕሪኣ ብምኻድ፡ ክላኸፉ ይጅምር። ትም ኢላ መንገዳ ድሕሪ ምቕጻላ ድማ ኣካላታ ክተናኸፍ ብምጅማሩ፡ ወዮ'ታ ኣብ ካራተ ዝለዓለ ቁልፊ ዝነበራ መንእሰይ ሓመዱ ንላዕሊ ትገብሮ።

“ኣብ ውሽጢ ውሑዳት ደቓይቕ ኣይብላዕ ኣይስላዕ'ያ ጌራቶ። ከምኡ ዓይነት ኣተሓሕዛ ርእየን ሰሚዐን ኣይፈልጥን'የ። ብዙሕ ግዜ ግደፍ ኢልናዮ ኢና፡ እንተ ኾነ ግና ይሰምዕ ኣይነበረን። ድሕሪ ሕጂ ግና ካብ ተግባራቱ ይእረም ይኸውን” ዝበለ ሓደ ካብ ኣባላት ፖሊስ ከተማ ኒው-ደልሂ፡ እቲ መንእሰይ እናተኸታተለ ትም ኢሎም ምዕዛቦም፡ ንሱን ካልኦትን መምሃሪ ክረኽቡ ምንባሩ ወሲኹ ገሊጹ።

እቲ መሰናግለኡን ካልእ ክፉላት ኣካላቱን ዝተሰባበረ መንእሰይ፡ ናብ ሕክምና ከምርሕ እንከሎ፡ እታ ደቓቕ መዘና ኣልቦ መንእሰይ ግና ዝገበረት ጌራ ትም ኢላ'ያ ናብ ዋኒና ምኻዳ ኢንድያ ቱደይ ገሊጻ።

***

ኣብ መንጎ መጻምድቲ ዘይምስምማዕ ክኽሰትን ክሳብ ፍትሕ ክበጽሑ ምርኣዮምን ንቡር ተርእዮ'ዩ። ኣብ ገለ እዋናት ግና ጠንቂ'ቲ ፍትሕ ኣዝዩ ኣገራሚ'ዩ ዝኸውን።

ኣብ ስዑዲ ሓደ ሰብኣይ፡ “ሰበይተይ ብሓደ ክንጓዓዝ እንከሎና፡ ኣብ ክንዲ ብጎነይ ቀዲማትኒ'ያ ትጓዓዝ” ብምባል ፈቲሑዋ። ዋላ'ኳ እታ ሓዳስ መርዓት ብባህሪ ኣንዊሓ ከም እትስጉም ክትገልጽ እንተ ፈተነት፡ መጻምድታ ግና ነዚ ክቕበል ፍቓደኛ ብዘይ ምንባሩ ንኹሉ'ቲ ናይ ዕርቂ ፈተናታት ነጺግዎ'ዩ።

ሓንቲ ግብጻዊት ብወገና ሰብኣያ ኣብ ቅድሚ ስድርኣ ኣንጭዋ ርእዩ ድሕሪ ምፍራሑ፡ ካብኡ ክትፋታሕ ወሲና። ኮፍ ኢሎም እንከለዉ፡ ኣንጭዋ ብትሕቲ እግሩ ምስ ሓለፈት ከይተረደኦ ኣእጋሩ ብምንቅዕራር ዘእወየ ሰብኣይ፡ ዋላ'ኳ ኣባል መጥፋእቲ ሓዊ ከተማ ካይሮ ኰይኑ ዝሰርሕን ብጅግንነቱ ዝተመስከረሉን እንተ ኾነ፡ ከም ኣንጭዋ ጌራ ዘፍርሆ የብሉን። ኣንጭዋ ኣብ ክንደይ ምድቃቓ ንብዙሓት ሰባት እተሰንብድ ኣንስሳ ምዃና ዘካትዕ ኣይኰነን። ካብ ምስንባድ ሓሊፉ ድማ ጠንቂ ፍትሕ ኰይና ኣላ።

***

ደገፍቲ ኣብ ስፖርተኛታት ዘለዎም ተቓውሞ ብብዙሕ ኣገባባት'ዮም ዝገልጽዎ። ገለ ካብኡ ኣብ ልዕሊኦም ዝተፈላለዩ ጥረ ነገራት ምድርባይ'ዩ። ኣብ ዓለም ኩዕሶ እግሪ ድማ ዘይተረሳዕቲ ፍጻሜታት ኣለዉ።

ኣብ 2001 ኣብ መንጎ ጋንታታት ኢንተር ሚላንን ኣትላንታትን ኣብ ዝካየድ ዝነበረ ጸወታ፡ ደገፍቲ ኢንተር ብኣገባብ ጸወታ ተጻወትቲ ጋንታኦም ስለ ዘሓረቑ፡ ንሓንቲ ሞተር ብሽክሌታ ብሓዊ ኣቃጺሎም ናብ ማእከል'ቲ ሜዳ ደርብዮማ። እቲ ክሳብ ሕጂ ኣገራሚ ኰይኑ ዘሎ ነገር ግና፡ ነታ ሞተር ብሽክሌታ ብኸመይ ናብ'ቲ ሜዳ የእትዮምዋ ዝብል'ዩ።

ተጻወትቲ ካብን ናብን ጋንታታት ክሰጋገሩ ምርኣይ'ውን ልሙድ ተርእዮ ስፖርት'ዩ። እንተ ኾነ ግና ናብ መተሃላልኽቲ ጋንታኦም ዝኸኑት ጋንታ ዝሰግሩ ተጻወትቲ መዓት ደገፍቲ ጋንታኦም ነበር'ዩ ዝወርዶም።

ደገፍቲ ባርሳ ነቲ ንዓኦም ራሕሪሑ ናብ'ታ ታሪኻዊት መቀናቕንቶም ዝኾነት ሪያል ማድሪድ ዝሰገረ ልዊስ ፊጎ ዝነበሮም ቅርሕንቲ ንምግላጽ ድማ፡ ኣብ መንጎ ጸወታ 'ኤል ክላሲኮ” ናብኡ ገጾም ርእሲ ሓሰማ ደርብዮም። ደገፍቲ ባርሳ በዚ ተግባር ንፊጎ፡ “ሕሱር ኢኻ” ዝብል መልእኽቲ ከመሓላልፉ'ዮም ሓሲቦም።

ኣልበርት ኤንስታይን

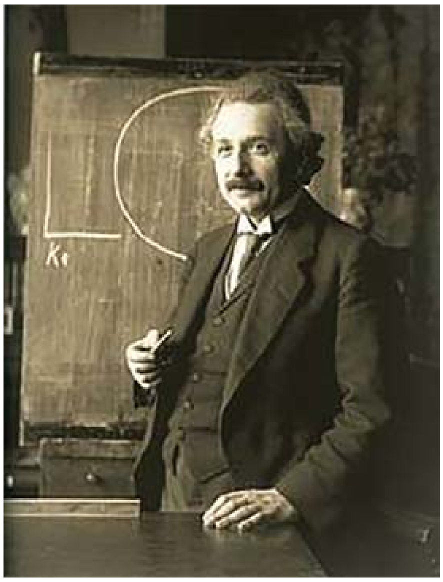

ሚኪኤል ኣዳም

ኤንስታይን ኣብ ዓውድታት ፊዝክስን ስነ-ቁጽርን ኣዝዩ በሊሕ ነበረ። ፈላሚ ስነ-ፍልጥታዊ ስርሓቱ ድማ ኣብ ማግነታዊ ዓውዲ ዘተኮተረ "The Investigation of The state of Aether In Magnetic Fields" ብዝብል ኣርእስቲ ዘዳሎዎ ኾይኑ፣ ኣብ 1894 ወዲ 15 ዓመት ከሎ ድማ ኣሕተሞ።

ለ. ኣንስታይን ነቲ ህዋን ግዜን ፍጹም፣ ፍጥነት ብርሃን ግን ተዛማዲ እዩ ዝብል 'ናይ ቅድም ፊዝክስ' ብምንጻግ፣ ፍጥነት ብርሃን ፍጹም ህዋን ግዜን ድማ ተዛማዲ እዩ ብምባል ደምደመ።

ሐ. ኤንስታይን ኣብ 1921 ተሸላሚ ስልማት ኖበል ኮነ። እዚ ድማ ኣብ 'ሕጊ ሳዕቤን ፎቶ-ኤሌክትሪክ' 'law of photo-electric effect'ን ክልሰ-ሓሳባዊ ፊዚክስን ብዝገበሮ ኣበርክቶ እዩ።

መ. ኤንስታይን ኣብ 1905 ኣርባዕተ መጽናዕታዊ ጽሑፋት ኣሕተመ። ፍሉይ ክልሰ-ሓሳብ ተዛማድነት፣ ክልሰ-ሓሳብ ብሮውኒያናዊ ምንቅስቓስ፣ ክልሰ-ሓሳብ ፎቶን ብርሃንን ማዕርነት ጸዓትን ርዝነትን ድማ ይባሃሉ። መሰረት ፍሉይ ክልሰ-ሓሳብ ተዛማድነት እቲ ፍጥነት ብርሃን ፍጹም ካልኦት ቅልጣፈታት (velocities) ግን ተዛመድቲ እዮም ዝብል እዩ።

ሰ. ኣብ 1905 ዝሕተማ ናይ ርዝነትን ጸዓትን ምትእስሳር እትገልጽ መጽናዕታዊት ወረቐት፣ ነታ ህብብቲ ናይ 20 ክፍለ-ዘመን ቅዋመ E=MC^2 ዝሓዘት እያ። እዛ ቅዋመ ከም እተመልክቶ ውሑድ ዝዓቐኑ ርዝነት ገዚፍ ጸዓት ከመንጩ ይኽእል እዩ። እዛ ቅዋመ እዚኣ ድማ እያ መሰረት ምዕባለ ኑክሌሳዊ ጸዓት።

ሸ. ኤንስታይን ንማዕበላዊ ክልሰ-ሓሳብ ብርሃን ይነጽግ። ብርሃን ማዕበል ጥራይ ኣይኮነን፣ እንተላይ ንጥረ (particles) ዝሓዘ ድማ እዩ ይብል።

ረ. ኤንስታይን ኣቮጋድራዊ ቁጽሪን ግዝፈ ሞለኩልን ብኸመይ ከምዝቕመር ዘርኣየ ሰብ እዩ።

ኣይንቕቲ ሓቅታት

ሀ.ኤንስታይን 'እቲ ኣገዳሲ ነገር ምሕታት ዘይምቁራጽ እዩ' እትብል ህብብቲ ኣበሃህላ ነበረቶ። በዚ መሰረት እቲ ሓታትን ግዱስን ባህሪያቱ ድማ እዩ ነቲ ኣብ 1921 ዝዓተሮ ስልማት ኖበል ክዓትር ዘብቅዖ።

ለ. ኤንስታይን ኣብ ግዜ ቁልዕነቱ ናይ ምዝራብ ጸገም ነበሮ። ዝኾነ ምሉእ ሓሳባት ቅድሚ ምዝራቡ ምጕርምራም ብዝጥዕም ኣገባብ እናተዛረበ ኣብ ኣእምሮኡ ምሉእ ሓሳባት ይሰርሕ፣ ብድሕሪኡ ብልክዕ ይዛረብ ከም ዝነበረ ይንገር።

ሐ. ካብ ኮለጅ ድሕሪ ምምራቑ ኤንስታይን ምስ'ቲ ዘጽንዖ ዓውዲ ማለት ፊዚክስ ዝዛመድ ስራሕ ክረክብ ኣይከኣለን። ከም ውጺኢቱ ድማ ኣብ ቤት-ጽሕፈት ፍቓዳት ስዊዘርላንድ (swiss patent office) ከም ናይ ተክኒክ ተሓጋጋዚ ኮይኑ ሰርሐ። እንተኾነ ግን ኣብ ክልሰ-ሓሳባዊ ፊዚክስ ዘካይዶም ዝነበረ ምርምራት ኣየቋረጾምን። ኣብ ትርፊ ግዚኡ ድኣ ምርምራቱ የካይድ ነበረ።

መ. ኤንስታይን በቲ ኣብ ክልሰ-ሓሳብ ተዛማድነት ዘበርከቶ ዕዙዝ ኣበርክቶ ስልማት ኖበል ኣይረኸበን።

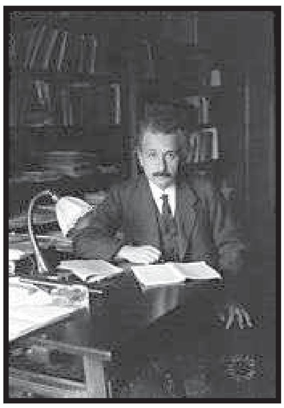

ሰ.ናብ ናይ ፖልይተክኒክ ቤት-ትምህርቲ ንምእታው ኣብ 1895 ዝገበሮ ናይ መእተዊ መርመራ ብዘይካ ኣብ ቁጽርን ፊዚክስን ኣብ ካልኦት ዓውድታት እኹል ውጺኢት ከመዝግብ ብዘይ ምኽኣሉ ክሓልፍ ኣይካኣለን። ኣብ'ታ ዝቕጸለት ዓመት ግን ሓለፈ።

ሸ. ኤንስታይን ኣብ 1955 ምስ ሞተ፣ ብዘይ ፍቓድ መቐርቡ ሓንጎሉ ብቶማስ ሃርቬይ ዝተባህለ ኪኢላ ካብ ኣካሉ ብመጥባሕቲ ተኣልየ። ሃርቬይ ንሓንጎል ኤንስታይን ናብ ቤቱ ብምውሳድ ኣብ ሳርማ ኣቐመጦ። ነቲ ሓንጎል ከረክቦ ንዝቐረበሉ ሕቶ ብምንጻጉ ድሒሩ ካብቲ ዝሰርሓሉ ዝነበረ ሆስፒታል ፕሪንስቶን ተባረረ። ድሕሪ ብዙሕ ዓመታት ሃርቬይ ኣብ ሓንጎል ኤንስታይን ምርምር ንክካየድ ዘኽእሎ ፍቓድ ካብ ወዲ ኤንስታይን ዝኾነ ሃንስ ኣልበርት ድሕሪ ምርካቡ ኣብ መላእ ዓለም ንዝርከቡ ስነ-ፍልጠታውያን ምቓል ሓንጎል ኤንስታይን ለኣኸሎም። ድሕሪ ዝተገበረሉ መርመራ ድማ ሓንጎል ኤንስታይን ሓበሬታ ኣብ ምጽማር (synthesize) ዝሕግዙ ጀሊያል ዝባሃሉ ዋህዮታት ብብዝሒ ተረኺብዎ።